

ՎԵՀԱՓԱՌԸ

ԱՄՓՈՓԵՑ

ՄԱՇԻՆՑ ԳԷՂՑ. ՈՍԿԵՐԹԵԱՆ

Հոգևոր Հովիւ Հայոց Զանգի

1946

ՏՊԱՐԱՆ Մ. ՄԱԿՍՈՒՏԵԱՆ

Պէյրաք

ՄԱՆԹՈՅ ՔՀՆՑ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

1.— Տառապանի Օչիրեն	1923
2.— Պատկերազարդ Պատի Օրացոյց	1924
3.— » » »	1925
4.— Սուրբանայ Տարեցոյց Ընկերակցութեամբ Մ. Մ. Անեմեանի, Սիսեուեանի	1924
5.— Սուրբանայ Տարեցոյց Ընկերակցութեամբ Մ. Մ. Անեմեանի, Սիսեուեանի	1925
6.— Սուրբական Ալպով	1927
7.— » »	1928
8.— » »	1929
9.— Կլիկեան Յուշեր	1929
10.— Անբախի եւ Հայրենասէր Եկեղեցական	1930
11.— Վեհափառք	1946

281.6

366

41

Վեհափառք: Ն.Ս.

ԻՅՈՒԹՅՈՒՆ Տ.Տ.Գարեգին...

երկր
ն

լեցաններու, եկեղեցիներու,
դիպուսական:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

Արտատպագր
գրքեր
Վիճիտ
ստան
10

ՀԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Հ. Ե. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶԱՀԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՂԻՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՆԻԿԱՆ ԶԱՆՈՑ

Մեծագույն պատիվը Վարդանանի
հարստությանը
Հարգելի Վարդանան

281.6

Վ Ե Հ Ա Փ Ա Ռ Ը

20 Դուռ. 1946
Վ. Ե. Հ. Ա. Փ. Ա. Ռ. Ը.

Ն. Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ
Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆՈՐՀԱԶԱՐԴ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ
ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՊԱՅԿԵՐԱԶԱՐԴ

Ա Մ Փ Ո Փ Ն Ց

ՄԱՇՏՈՑ ՔԷՆՑ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ Հայոց Զահլիի

1946

ՏՊԱՐԱՆ Մ. ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ

Պէյրուս

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԶԱՆՈՑ
ԿԱԶՄԱՆԻԿԱՆ
ԶԱՆՈՑ

366

366

A 79082

Նորին Վեհափառութիւն

Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ ՄԵՆԻ ՏԱՆՆ

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ո Յ

Որդիական ակնածանօք

ՄԱՇԹՈՅ ՔԶՆՅ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Հոգևոր Հովիւ Հայոց Զանգեզուր

1945 Մարտ 23

Զանգե — Լիբանան

Ես իմ Գրքա՝ ՌեՊերտարի
Կեդրոնական Գրասրահում
Յ. Բորսեր *dictata*
Kemer
6/II. 1960

ՀՐԱՅԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌՓԻՔ

Հայ երիտասարդութեան հանդէպ Վեհափառ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին ունեցած հայրական մասնաւոր զուգընթացքին, եւ փոխադարձաբար՝ իրենց Վեհափառ Հօր հանդէպ երիտասարդներուն ունեցած որդիական խոր ակնածանքին հաւատարմութիւնը հատորին հրատարակութիւնը Ն. Բ. Ը. Միութեան Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան Ձահլէի Մասնաճիւղին կողմէ:

Դիրքը, որ կը բովանդակէ Կիլիկիոյ Նորընտիր Կաթողիկոսի անձին, ազգային եկեղեցական գործունէութեանց ու զրական բանասիրական աշխատութիւններուն մասին բազմաթիւ վկայութիւններ ժամանակակից Հայ Դրիւններէն, իր տեսակին մէջ նոր է եւ կու գայ յաւելում ընել կենսագրական զրականութեան շարքին, որ քիչ մշակուած զրական տեւն է մեր ժամանակներուն:

Նիւթերը հաւաքած եւ դասաւորած է Ձահլէի Հոգեւոր Հովիւ Տ. Մաշթոց քահ. Ոսկերիչեան խղճամիտ աշխատանքով:

Արտօնելով սոյն գիրքի հրատարակութիւնը Ն. Բ. Ը. ի Ձահլէի մեր Մասնաճիւղին կողմէ, որպէս առաջինը Ն. Բ. Ը. Ընկերակցութեան Մատենաշարին, կը յայտնենք մեր հաստատ յոյսը՝ թէ հայ տոհմային առաքինութեանց մարմնացումը եղող մեծ Դէմքի ճանաչումը այս էջերէն՝ ներշնչումի աղբիւր պիտի ըլլայ Հայ երիտասարդութեան:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Ն. Բ. Ը. Մ. ի Ն. Բ. Ը. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Պ Ե Յ Ր Ո Ւ Թ

THE HISTORY OF THE

REIGN OF
HAROLD GODWINSON
AND
WILLIAM THE FIRST
BY
JOHN G. RICHARDS
OF
THE
UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

LONDON:
PRINTED BY
JOHN WATKINS,
STATIONER AND PRINTER,
15, ABchurch-lane, 1854.

Price 10s. 6d.

ՆԱԽԱՄՈՒՏ

Զահլիճի Հոգեւոր Հովիւ Արժ. Տ. Մաքրոց ֆհնյ. Ոսկերիչեան, կատարած է կարեւոր աշխատանք մը, հաւաքելով ու համախմբելով այն յօդուածները, որոնք լոյս տեսան Սփիւռքի Հայկ. Մամուլին մեծագոյն մասին մեջ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արքուակայ Վեհ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կարողիկոսի մասին, Անոր ընտրութեան քուականգն ասդին:

Այս է, կը կարծեմ, տրամաբանական պատճառը զբիս յիշողսին. —

Արդարեւ, երբ հարկ ըլլար վերլուծումի ենթարկել Մե'ր Վեհափառին ամբողջ կեանքը, մշակութային ու վարչական երեսներով, Հայր Մաքրոց պիտի պատճառորուէր ստուարածաւալ ու ստուարաքիւ հասորներ հրատարակել. այնքան բեղուն է մե'ր Հայրապետին կեանքը:

Այս գիրքը հրատարակել ուղելով հեղինակին միտք բանին եղած է Յուշարձան մը կանգնել այն գերազանցօրէն խանդավառ եւ յուսալից երեւոյթին համար, որ Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մեջ 1943 Մայիս 10ին կատարուած ընտրութեան ծնաւ ու տարածուեցաւ հանուր աշխարհի Հայութեան մէջ: Որովհետեւ Ամերիկայի Առաջնորդ Գեղ. Տ. Գարեգին Արք. Յովսէփեանի միաձայնութեամբ Կիլիկիոյ Արքուքի Կարողիկոս ընտրութիւնը՝ վարագոյր քաւեց նախորդ քանի մը տարիներու ընթացքին ոտքի ելած կիրքերուն վրայ եւ բացաւ դէպի յուսաւոր հորիզոններ այն սեւաւոր վարագոյրը՝ որ իջած էր երանաւորն Բագդէն, Սահակ եւ Պետրոս Կարողիկոսներու յաջորդական մահովը:

Սփիւռքի ու Մայր եկեղի մէջ չմնաց հայ սիրտ մը որ չուրախանար այդ ընտրութեան եւ ընտրողներու միասնակա-

նուրիւնը ցուցահանող երեսօյրին զեղեցկութիւնը դիտելով
կամ լսելով:

Ու Հայր Մաշեօց՝ ըլլալով մեկը՝ գործունեայ սպասար-
կուններէն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին, որուն՝
այս երկիրներուն մէջ բնակող հաւատացեալներուն Պեսն է
Ն. Ս. Օծուրիւն Վեհափառ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոս,
չէր կրնար աւելի զեղեցիկ գրաւական մը տալ իր հաւատա-
ւորքեան՝ հանդէպ Հայրապետին, քան այս գիրքը:

«ՎԵՀԱՓԱՌԸ»՝ Վեհափառ Հայրապետին կեանքի ծաղ-
կեփունջէն բնորոշած ծաղիկներ կը պարունակէ: Վստամ եւ
որ անիկա զարդը պիտի կազմէ Հայ բնականական մասենադա-
րաններուն, իբրեւ գիրք մը՝ որ պիտի զօդէ հայ սիրտերը
կիլիկիոյ դարաւոր Արօռին, անոր արժանբնէի Գահակալին,
եւ անոնց միջոցով ալ էջմիածնին ու պաշտելի Մայր Հայրե-
նիքին՝ Խորհրդային Հայաստանի:

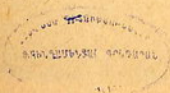
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

5 Նոյեմբեր 1945

Պէյրուք

Ն. Ս. ՕՏՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ՇՆՈՐՀԱՂԱՐԳ ԿԱՐՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈԿ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻՒԿԻՈՅ

ՊԱՐԵԳԻՆ ԵԱԻԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ԳՐԻՍՏՈՍԻ, ԿԱՄՕԻՆ ԱՍՏՈՒԵՈՅ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ամենապատիւ Տեղակալի Հայրապետութեան Ամենայն Հայոց Տեառն Փեռզայ Արեւիսկոպոսի՝ հոգեւոր հարազատի Մերում, Ամենապատիւ Պատրիարքին Նուստդեմի Տեառն Գիւղի Ծայրագոյն Վարդապետի, Էւ Տեղապանի Պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ Տեառն Փեռզայ Արեւիսկոպոսի, Գերապատիւ Առաջնորդաց, Արեւիսկոպոսաց, Եպիսկոպոսաց, Վարդապետաց, Քահանայից, Ամենայն պատօճեկութեանց Եկեղեցւոյ Էւ հաւատացեալ ժողովրդեան, Շնորհ Էւ Խաղաղութիւն ի Տեառնէ Էւ ողջոյն եղբայրական Էւ հայրական ի Մենջ:

ԱՅՍՈՒ անդրանիկ կոնդակաւ Մերով յայտ առնեմք, թէ ի տասն մայիսի ի 1943 տմի ընթացեաք ի Կաթողիկոսութիւն Տանն Կիլիկիոյ, բայց ի հետեւանս այլ Է այլ պատճառաց, զորս ոչ կարեմք մի առ մի թուել տաա, յապաղեցաք ի Միացեալ Նահանգս, գրեաթէ, զերկուս ամս, շարունակելով զԱռաջնորդութիւնն մինչեւ ի գալ նորընտիր յաջորդին Մերոյ Տեառն Տիրանայ Մ. Վարդապետի Է

հազիւ կարողացաք ժամանել յԱթոս Մեր, որ յԱնթիլիոս, ի 23ն Մարտ ամսոյ, ընկալեալ վեհաշուք փառաւորութեամբ և աննկարագրելի խանդավառութեամբ ի հաւատացեալ ժողովրդոց Մերոց յամենայն տեղիս ի հանապարհին տաւաք զհայրականն Մեր այցելութիւն բարեպաշտ ժողովրդեանն Հայոց, որք յեզիպոսս, ապա երկիրպապաք Սրբազան Վայրացն Երուսաղէմի, ողջունելով զնորընտիր Պատրիարքն զՏէր Կիւրեղ Ծ. Վարդապետն և զՄիաբանութիւնն Սրբոց Յակոբեանց Վանուցն:

Սրբազան արարողութիւն Հայրապետական Օծման կատարեցաւ յուրն Ապրիլի ներկայ տարւոյս ամենայն հանգիսաւորութեամբ ի ձեռն Եպիսկոպոսոց մերոց ըստ աւանդութեան Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ: Ա՛րդ, աղաչեմք զամենեւեան, զսիրելի եղբարս և զհաւատացեալ ժողովուրդ, հայցել ի Տեսանէ, օգնական լինել նաւաստութեանս, առ ի կատարել զնաւորականն Մեր զծառայութիւն ի սան Տեսան, յայսմ զժաւարին պաշտաման:

Յետ ընդհանուր յայտարարութեանս՝ դառնամք առ Զեղ, եղբայր Մեր սիրեցեալ, Տ. Գէորգ Արքեպիսկոպոս, Տեղակալ Հայրապետութեանն Ամենայն Հայոց, և Միաբանութիւն Ս. Աթոսոյ: Թէպէտ ի վաղընջուց հեռէ հաստատուել ի Սանն Կիլիկիոյ և յարասելի դարուց ի դարս, եւ ի Աթոս Տանն Կիլիկիոյ և յարասելի դարուց ի դարս, բայց չէ այդ արդելք միութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ըստ վարդապետականին և աւանդութեանց, ըստ ծիսից և ընդհանուր նպատակաց: Մանուածող, գոյով Մեր միաբան և հոգեւոր զաւակ Ս. Էջմիածնի, բաղձամք Մեր է, սատար լինել ըստ կարողութեան և ըստ հնարաւորութեան, պայծառութեան Ս. Աթոսոյդ և Հայրապետին, որում և տացէ Տէր նախի յԱթոսդ այդ նաւորական: Յայս միտս կամեմք ի սրտէ մասնակից լինել ընտրութեան Աթոսկային Մեծի Տանգ և բերել զՃան Մեր և զգործակցութիւն յԱզգային-Եկեղեցական ժողովոյն:

Ծնորդաւորելով զնորոգ ընտրութիւն Զեր յԱթոս Պատրիարքութեան, Ամենապատիւ եղբայր Տ. Կիւրեղ Ծ. Վարդապետ, կրկին ողջունեմք ի Տեսանէ, զի թաղաւորեսցէ ի

Մեծի Տանգ Հոգի Տեառն՝ ի շինութիւն և յառաւել պայ-
ծառութիւն Առաքելական Աթոռոյդ, որ է պարծանք Ազ-
գիս և Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ի շարս քրիստոնէից ի
Սուրբ քաղաքիդ: Ունիմք յայտնել և զեղբայրական Մեր
զշնորհակալութիւն, վասն արժանաւայել ընդունելութեանց
և հոգածութեանց, յորժամ էաք առ Ձեզ առ ի յերկրպա-
գութիւն Ս. Տեղեաց և Ս. Աթոռոյդ Յակոբեանց:

Նոյնպէս և Ձեզ, Տ. Դէորդ Արքեպիսկոպոս, Տեղապոս
Պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ, հայցեմք ի Տեառնէ, ապա
Ձեզ կարողութիւն ընդ ամենայն գործակիցս Ձեզ, սիրով և
համբերութեամբ կատարել զպարտիս առ հաւատացեալ ժո-
ղովուդդ, որ ընդ Ձերով հովուութեամբ է:

Ողջունեմք և զամենայն Առաջնորդս, զեպիսկոպոսունս,
զվարդապետս, զքահանայս, զհոգաբարձութիւնս, և զամե-
նայն պաշտօնեայս ի տան Տեառն և Ազգին, մաղթեմք
զյաջողութիւն յամենայն գործս և ի ձեռնարկութիւնս,
որք հային ի բարեկարգութիւն և ի բարւոք շինութիւն
հաւատացեալս: Ունիմք յիշատակել, մանաւանդ, զնախկին
Մեր հօտ և զԵրեսօխոսանական ժողով, զԵկեղեցական վար-
չութիւնն, զՀովիւս և զՀոգաբարձութիւնս, զժամանակ և
զԵկեղեցատէր միութիւնս և զամենայն պաշտօնեայս, որք
ոչ միայն օգնական և ձեռնաու եղեն ի կատարման պար-
տեացս ի ժամանակս Առաջնորդութեան Մերոյ, այլ և որ-
դիական սիրով կատարեցին զյիսուս ամեայ Յորբելեան
նուապտ աշխատանացս յեկեղեցական և ի գիտական ան-
դաստանի, առաւել գնահատութեամբ, ի մի՛ բերելով իբրեւ
զնուէր, աւելի քան զքառասուն հինգ հազար զօլարս, բաց
ի սմանէ խոստանալով պահել ի Դպրեմանս Մեր սանունս
յանուն բարերարաց, որք ուսանելով առ մեզ, լիցին յա-
պաղաշին պաշտօնեայք Եկեղեցւոյ և Ազգի:

Ունիմք և յայտնել զհայրականն Մեր գոհունակութիւն
առ հաւատացեալս Հայոց, որք յեգիպտոս, որք ոչ միայն
բարի և արքայաշուք հիւրընկալութեամբ հանգուցին զՄեզ
ի յօգնութեանց յուղեւորութեամբ Մերում, այլ և եղին ընդ
ձեռամբ Մերով զօշափելի գումար դրամական, զորոյ ման-

ա հասն, գհաշիւ ունիմ հրատարակել, որպէս նուէր ի պայ-
ծառութիւն Աթոռոյս և Դպրեմանուց նորա:

Հուսկ ամենեցուն ուղղեմք զբանս Մեր առ եպիսկո-
պոսունս, վարդապետս, քահանայս և առ ամենայն ժողո-
վուրդս Տանն Կիլիկիոյ: Շնորհիւն Աստուծոյ և ընտրու-
թեամբ ձերով, կոչեցաք յԱթոռս այս նուիրական, աղա-
չեսցաք զԱմենակալն Աստուած, զի ուղղեսցէ զգործս Մեր
ի բարին և յօգուան Եկեղեցւոյս և Ազգիս: Լուարուք,
ամենեքեան, որդե ս'կք իմ, և ի միտ տուէք զբանս հայրա-
կան սիրոյ, զորս կամիմ տեսլ ձեզ: Աստուածադիր օրէնք
են ի բնութեան, զի ամենայն բոյսք և կենդանիք ինք-
եանք իսկ բուժեն զվէրս իւրեանց: Ի հետեւանս անցելոյ
համաշխարհային պատերազմի, վիրաւորեցաւ ազգ մեր
համայն, հոգմացրիւ եղև և Տունն Կիլիկիոյ, յորմէ մասն
մի եղիտ զեղբայրականն իւր ասպընջականութիւն աստ, ի
զեղեցիկն Սիւրբիա և ի Լիբանան: Զանասցուք բուժել
զվէրս մեր ի շինարար գործս, առ ի պահպանութիւն և ի
զարգացումն հոգեւոր բարեաց, զորս ժառանգեցաք ի նախ-
նեաց. զեկեղեցի մեր ասեմք, զլեզու, զգրականութիւն,
զմշակոյթ ազգային, զգալոցս և զայլ աստուածաշունչոյ
հաստատութիւնս, յորս ունիմք յիշատակել, մանաւանդ,
զԲարեգործականն մեր Միութիւն, որոյ մասնածիւղք
գտանին առ մեզ, զԱզգային Բուժարանն. Լիբանանի և
զԿիւլպէնեկան Մայրանոցն ի Հալէպ, ծաւալումն և ար-
դիւնաբերումն որոց ուրախ առնէ զսիրտ Մեր: Յիշեմք
զազգայինն մեր զմամուլ և զլրագրութիւն առօրեայ, ա-
ռաքելութիւն և կոչումն որոյ բարձր է յայս Մեր ի գործ
ժողովրդական դաստիարակութեան. ուստի և ըղձացող և
խնդացող՝ զարգացման և ուղղամիտ յառաջդիմութեան նո-
րա: Յիշեմք և զամենայն մատուցականս, զազգային և
զեկեղեցական գործիչս, զուսուցիչս և զուսուցչուհիս դըպ-
րոցաց Մերոց, զխնամակալութիւնս, զպաշտօնեայս ամե-
նայն Միութեանց և Կաղմակերպութեանց, որք հային ի
պահպանութիւն և ի պայծառութիւն Ազգի և Եկեղեցւոյ:
Օրհնեմք զամենեկան յանուն Աստուծոյ և մաղթեմք ըստ

աւետարանական բանին, «զի երթայցէք և պաշարեր լինիցիք»:

Մի՛ մոռացուք, թէ մեք ոստ եմք ի միոյ ծառոյն կենդանութեան Ազգիս Հայոց, որ բնակի ի պատմական Հայրենիս, ի սահմանս Խ. Հայաստանի: Սիրելով զԱզգ մեր և զՀայրենիս, եղիցուք և հաւատարիմ քաղաքացիք նորոյս հայրենեաց՝ զՍիւրիոյ ասեմ և զԼիբանանի, յորս վիճակեցաւ մեզ բնակիլ բարի ասպնջականութեամբ: Զանասցուք ի մեզ հանդուցանել զՄեր և զհամակրութիւն դրացեաց մերոց յամենայն ընթացս կենաց և ի քաղաքացիական պարաւաւորութիւնս: Ծնորճք ունիմք և զՊատուիրակութենէ յառաջագէմ և ազնիւ ազգին Ֆրանսական, որ եցոյց առ Մեզ զյատուկ բարեացակամութիւն, առաքելով զներկայացուցիչ իւր ի ժամ մտանելոյն մեր ի սահմանագլուխ Լիբանանի: Զպատուէր պարտաճանաչ քաղաքացիութեան կրկնեմք և վստահ հաւատացելոց մերոց, բնակելոց ի Կիպրոս կղզի, ընդ հովանեաւ ազնիւ և լայնախոհ ազգին անգլիական:

Ի վերջ բանիւ յորդորեմք զամենեւին հայրական սիրով, պահել զաւանդութիւնս հարցն մերոց, սիրել զԱզգ մեր և զԵկեղեցի, լինել երկիւղած և բարեպաշտ ամենայն ընթացս և ի դարձս, պահել զպարկեշտութիւն ընտանեկան, ընկերական, և հրապարակային կենաց, զի փայլեսցէ անուն և նկարագիր ժողովրդեանս, ի դրացիս մեր, և ամենայն լեզու խօսեսցէ միայն զբանս զովեստից և զգոհութեան զմէնջ: Ի բաց վանեացուք, զանտեղի և զանօգուտ վէճս, մանաւանդ ընդ յարկաւ սրբոյ Եկեղեցւոյ, որ վայր է ազօթից, սիրոյ և եղբայրութեան: Ի միտ առցուք զբան քաղցրախօսիկ մտանդադրին, թէ «Միութիւն է մայր բարեաց, անմիութիւն՝ ծնող չարեաց»: Ուսցուք և ի Սուրբ Գրոց, թէ Հոգի Աստուծոյ ոչ երեւի յամպրոպս և ի փոթորիկս, այլ ի խաղաղութեան: Հեռու ի մէնջ նենգութիւնք, բամբասանք և չարախօսութիւնք, յորոց ծագին փառք, ատելութիւնք և թշնամութիւնք, զի ոչ կարեմք սերմանել զփոթորիկ և հնձել զխաղաղութիւն՝ ըստ ժողովրդական

բանին։ Այլ նկրտեցուք ի լաւն և ի բարին, զի Աստուած
խաղաղութեան ընդ մեզ եղիցի և զողորմութիւն իւր
ցոյցեացէ ի մեզ և ի գործս մեր։

Շնորհք Տեառն եղիցի ընդ ձեզ. Ամէն։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՏԱՆԵ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Կոնգակոս յԱնթիլիաս
որ ի Լիբանան, յառաջին ամի
աթոռակալութեան մերում
ի թուականութեան Հայոց ՌՁՂԴ
եւ ի Փրկական 1945:

Կ Ե Ն Ս Ս Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Վեհափառ Հայրապետի

Ն. Ս. Օժութիւն Տ. Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանց, աւագանի անունով ալ Գարեգին, ծնած է 1867ի Դեկտեմբերին, Ջիւանչիւր գաւառի Մաղաուզ (Չարափառ) գիւղին մէջ։ Ծնողքին՝ վարպետ Կարապետի և Խոսրովի (Խոսրովիդուխտ) բուն հայրենիքը եղած է Մարաղա գիւղը, որ Պարսկաստանի Ուրմիա և Սալմաստ գաւառներէն եկած զաղթականներով հաստատուած էր 1828 Ռուս Պարսկական պատերազմին ատեն։ Այդ պատճառաւ Մարաղայի լեզուն և սովորութիւնները բուն Ղարաբաղէն տարբեր էին։ Մահանունը կու գայ հօրենական պապ՝ Յովսէփէն, իսկ մօրենականը՝ Հախվէրդեանց էր։ Գեղարուեստական ըմբռնումներն ու զգացումները ժառանգութիւն են հօր կողմէ։

ՆԱԽԱԿԻՐԹՈՒԹԻՒՆԸ. — Հայրը կը լսէ թէ Մաղաուզի մէջ դպրոց բացուած է, հոն կը փոխադրէ իր որդին։ Սրբազանը յաճախ կը պատմէ հոգեւրանական նշանակալից դէպք մը, որ այս տարին պատահած է։ Երբ ծնողական կարօտով լի, դպրոցէն դուրս դալով՝ «քեռիներ»ու տունը կ'երթար հաց ուտելու, ներսէն ձայն մը կ'ըսէ անոր. «Հայրդ կու գայ, դիւղէն զուրս, կալերու ծայրը կը հանդիպիս անոր»։ Երեխան վազելով կ'երթայ և նոյն տեղը կը տեսնէ հայրը։ Յետոյ, 17 տարեկանին երբ Ճեմարանի Ն. դասարանի ուսանող էր, նախազգացած էր նաեւ հօրը մահը։ Մաղաուզի հազիւ մի քանի ամիս տեւող ուսումէն ետքը՝ պատանին աշնան Մարաղա՝ ծնողքներուն կը վերադառնայ և աշակերտ կ'ըլլայ խանութին մէջ Ասլան Ապօր, որ մեծ վաշխառու մըն էր, գիւղին եկեղեցիին ցմահ «Գանձապետ»ը, «Երէցփոխ»ը եւայլն։

Գիւղական վերջին և ամենամեծ վարժապետը կ'ըլլայ Տէր Զաքարիան, որ ուսած էր Ներսէս Վարդապետէն, Գանձասարի վանքին մէջ: Գրաւար կը հասկնար, Եղիշէ, Խորենացի, Վարդան Պատմիչ կարդացած էր: Պատանին անոր քով ժամագիրք կարդալ, փոխ գոց ընել և ըսել կը սորվի: Մայրը՝ առաջին փոխառացութեան՝ վառեակ մը նուէր կը ղրկէ վարժապետ—քահանային, Ս. Սարգիսի պաշտօնին վեց օր ծով կը պահէ, որ Աստուած զուկին շնորհք տայ:

Տէր Զաքար, աշակերտներէն փոքր գումար մը կը ստանար իրրեւ ամսաթոշակ: Երբ Գարեգինի հայրը ազգառութեան պատճառաւ թոշակը չի կրնար վճարել՝ աղան ալ դպրոցի չի կրնար յաճախել: Բայց Տէր Զաքար կը տեղեկանայ պարագան՝ կ'ընդունի զայն ձրիարար, և հայրը կը խոտտանայ փոխարէնը քանի մը օր մշակութիւն ընել Տէր Հօր աշգիլին մէջ: Այս դպրոցը շատ ալ կանոնաւոր չէր: Դասարանական դրութիւն չկար: Ժամագիրք, Սաղմոս, Աւետարան, մինչեւ Նարեկ կը կարդային, բայց քիչերը կը հասկնային:

Արդ 1877ի Ռուս-թրքական պատերազմի շրջանն էր. մեծ յաղթութեան մը առթիւ զաւառակեղբուն Թարթառ աւանէն շատ մը պաշտօնեաներ և գիւղացիք Հախվէրդեանց թիկնախումբին տակ հաւաքուած գիւղին հիւրասիրութիւնը կը վայելէին, կ'երգէին, կը պարէին և երեսաներն ալ անոնց ուսեւել—խմելն ու պարելը կը դիտէին հետաւէն:

Հետեւեալ տարին՝ 1878, Մօրեղբայր Անտոն վարդապետ զայն կը ղրկէ Շուշիի Հայոց թեմական հոգեւոր դպրոցը, ուր կ'ընդունուի նախապատրաստական Բ. դասարանը: Հոս Գարեգին հայերէն կ'ուսանի Գարրիէլ Ղուլիքէլիսեանէ և ուսուներէն՝ Խլան (Յովհաննէս) Իշխանեանէ: Իրեն բնակարան նշանակուած էր Տօնունց Ալեքսանի տունը, որ Անտոն վարդապետի հետ հոգեւոր եղբայրութիւն ունէր, որովհետեւ Ալեքսանի մայրը Անտոն անունով որդի մը կորսնցուցած և տեղը որդեկրած էր Անտոն վարդապետը՝ Ամարաս ուխտագնացութեան առթիւ:

Հոն Գարեգինի հետ կ'ուսանէր նաեւ Ալեքսանի եղբոր-

որդին՝ Բագարատ: Գարեգին տարի մը կ'ուսանի Շուշիի
Տէջ և կարգը կը փոխէ յաջողութեամբ: Բայց դպրոցը
շարունակել կարելի չ'ըլլար, որովհետեւ հայրը՝ որ հազիւ
ջուալ մը ալիւր կրնար հասցնել և դպրոցի ծախքն ալ
Անտոն վարդապետը կը հոգար, երկուքն ալ անկարող կ'ըլ-
լան. և վարդապետին կարգադրութեամբ Գարեգին կը փո-
խադրուի: Զրարերդի կուսապատ գիւղը, ուր փինաչեան
Յովսէփ վարդապետ՝ էջմիածնէն հեռանալով գիւղական
դպրոց մը բացած էր, ինքը՝ թուարանութիւն և ազնուա-
կան ընտանիքէ Բէգդասեան ալ ուսերէն կ'ուսանդէին:
Գարեգին հոս ալ կը բնակէր տանը մէջ Նուասարդեան-
ներու, որոնց հետ Տօնի Պապենց կողմէ խնամխական հեռա-
ւոր կապ ունէր:

Երկար չի տևեր սակայն. վարդապետը դպրոցը կը
փակէ և կը քաշուի ինն Մասանց կոչուած ուխտառեղին,
Մելիքներու հին զղակի մը մէջ, ուր դպրոց շարունակելու
փորձն ալ կը ձախողի:

Օր մըն ալ յանկարծ, դարպասէն ներս կը մտնէ Գա-
րեգինի հայրը՝ առջեւը էջ մը ձգած: Պէտք էր գիւղ վերա-
դառնալ, ուստի կը բռնցնեն Գարեգինի գոյքերը, կը համ-
բուրեն ուսուցչի ձեռքերը և համբայ կ'իյնան:

Գարեգին 1880-81ին նստէն Շուշի է, ուր կը մտնէ
թեմական դպրոցի Ա. դասարանը: Դպրոցին տեսուչն էր
նշանաւոր մանկավարժ Սեդրակ Մանդինեանը, իսկ Ղազա-
րոս Աղաչեան՝ թուարանութեան ուսուցիչ: Այս տարին ու-
սանող Գարեգինի կեանքը դժուարութիւններով կ'անցնի:
Ընկեր ունէր ուրիշ քանի մը ուսանողներ ալ, ոմանք պե-
տական վարժարանի աշակերտներ, որոնք բոլորն ալ ապա-
գային եղան ուսուցիչներ: Մայիսի սկիզբը Մաղաւուզ և
Մեծէն դրացի գիւղերէն գեղջուկներ աւայելով ալիւր կը
բերէին քաղաք՝ ծախելու համար: Գարեգին և ընկերը՝
Հայրապետ՝ անոնց ժամանումը խմանալով կը դիմեն տե-
սուչ Մանդինեանին եւ՝ իրենց անձուկ վիճակը նկարագրե-
լով կը խնդրեն որ զիրենք արձակէ որ իրենց դրացի գեղ-
ջուկներուն հետ գիւղ վերադառնան: Տեսուչը կը փանայ

համոզել զանոնք որ մնան և օգնութիւն ալ կը խոստանա սակայն, անոնք այդպիսի պատեհութիւն նորէն գտնելու դժուարութիւնը յայտնելով կը պնդեն: Ուստի, տեսուչը կ'արձակէ զանոնք առանց սպասելու տարեվերջի քննութիւն ներուստ:

ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Անտոն վարդապետ՝ Թեմական տեսուչ Տէր Գրիգորեանի, ապագայ էջմիածնի միաբան վահան վարդապետի միջոցաւ հազացած էր Գարեգինի Ճեմարան ուղարկելու խնդիրը: Բայց երբ Օգոստոսին նորէն Շուշի կու գայ, ընկերօջը Պետրոսին հետ, հոնկէ էջմիածին ուղեւորելու համար, աղիտալի ծանր հիւանդութեամբ Վը վարակի դժբախտաբար: Առողջանալէ ետք կը ստիպուի գիւղ վերադառնալ և դեռ 12 տարեկան, ուսուցչի պաշտօն կը ստեղծէ իրեն համար. կը հաւաքէ 10—15 երեխաներ, որոնց գրել—կարդալ կը սորվեցնէ, իւրաքանչիւրէն ստանալով 50 կոպէկ: Այս պաշտօնը երկար չի տևեր: 1882ին Թարթաւ աւանին մէջ դաւաճապետի դիւանապետին տան մէջ ծառայութեան կը մտնէ: Ամիսը լրանալուն ան իր զործը պիտի թողուր, որովհետեւ, էջմիածինէն՝ ուր Անտոն վարդապետը Գէորգ Գ. Կաթողիկոսէ պաշտօնի էր կոչուած, իրեն վանական ագարակի կառավարիչ, հայրը նամակ ստացած էր որ Գարեգինը էջմիածին ղրկէ՝ Ճեմարան մտնելու համար: Յունիսէն մինչեւ Յուլիսի կէսերը, հայրը պատրաստութիւն կը տեսնէր զինքը Ճեմարան ղրկելու: Պէտք էր ճերմակեղէններ և ճանապարհածախս պատրաստել: Մայրը տեսնելով ամուսնոյն այդ մասին մտահոգութիւնը՝ իր ճակտի զարդ չորս ոսկիներէն երկուքը կը կտրէ, կու տայ անոր, որ պէտք եղածները հոգայ: Գարեգին այս առթիւ գրած է իր յուշատետրին մէջ. «Ինչ՞ մայր, ո՞րպիսի զոհողութիւն էր մի կնոջ համար զրկուիլ իւր ճակատի փոքրիկ զարդերից անգամ, որդու ուսմանն օգնելու նպատակաւ»:

1882 Օգոստոս 2ին, Գարեգին կը հասնի Երեւան. ութ օր ֆուրգոնով ճամբորդելէ ետք յաջորդ օրը հասած էր էջմիածին և իջեւանած Անտոն վարդապետի մօտ:

Օր մը ձեմարանի Տեսուչ Նահապետեան (յետոյ եպիսկոպոս) օտարական մը տեսնելով աչակերտներու շարքին մէջ, կը հարցնէ. «Ինչի՞նչ եկել ես»: «Եկել եմ ուսանելու» կը պատասխանէ Գարեգին: «Ապա թէ ոչ չընդունենք» կը յարէ տեսուչը: «Ինչի՞նչ պիտի չընդունենք» կ'ըսէ ուսումնասանչ պատանին, «չէ՞ որ փափաքում եմ ուսանելու»: Այս պատասխանը դիւր կու գայ տեսուչին և յաջորդ Սեպտեմբերին Գարեգին կը մտնէ ձեմարանի Ա. դասարանը և յաջող դուրս գալով՝ կ'անցնի երկրորդը, ուրկէ սկսեալ իրեն դասակից եղած է Ամերիկայի նախկին Առաջնորդ Տիրայր Արքեպիսկոպոս Տ. Յովհաննիսեան: Հայերէնի և թուարանութեան մէջ անպատրաստ ըլլալով՝ մասնաւոր դասեր կ'առնէ Եփրեմ վարդապետէն և Գ. դասարանէն սկսեալ մինչև ձեմարանը աւարտելը՝ միշտ իր կարգին առաջիններէն մէկը կը հանդիսանայ: Գ. դասարանէն ետքը՝ անգամ մը միայն իր արձակուրդը կ'անցընէ իր ծնողաց օտո:

Երբ ինքը Ե. դասարանն էր՝ հայրը կը մեռնի: Մայրը և երկու կրտսեր քոյրերը ապրեցնելու տենչով, կ'ուզէ ուսումը թողուլ և զործի տապարէզ իջնել, բայց ձեմարանի տեսուչը Խոսրովեան՝ կը համոզէ զինքը և չի թողուր որ երթայ: 1886ին կ'աւարտէ 2. դասարանը և կը մտնէ լսարան: Նոյն ուժառը Մանուկ Աբեղեանի գլխաւորութեամբ և Կարապետ Տէր Մկրտիչեանի, Սէթ Յարութիւնեանի և ուրիշներու ընկերակցութեամբ, հազիւ 18 տարեկան, արձակուրդի օրերուն կ'երթայ Արագածի վրայով Անիի հնութիւնները տեսնելու: Այս 14 օրուան պտոյտն ու այցելութիւնը շատ խոր տպաւորութիւն կը թողուն տապաւայ հրնազէտ—բանասէրին վրայ:

ՍԱՐԿԱԻԱԳՈՒԹԻԻՆ.— Գարեգին գեռ երրորդ լսարանն էր և կ'ուսանէր՝ երբ տեսուչ Նահապետեանի, Կարապետ Տէր Մկրտիչեանի, Մայր Աթոռի այժմու Տեղակալ Գէորգ Զէօրէֆեանի հետ 1889 Յունիսին, Մեծն Ներսէսի տօնին օրը, սարկաւազ կը ձեռնադրուի Մակար Կաթողիկոսի հը-

բամանով և կ'ըլլայ միտքան իջմիածնայ: Նոյն տարին դեռ ուսումը հաւարտած կը սկսի իր գրական աշխատանքները՝ ձեմարանի Մովսէսի ծառաներէն և Ապարանի գիւղերէն բանահիւսութիւններ հաւաքելով, և առաջին յօդուածը տըպագրելով իջմիածնի «Արարատին» մէջ, «Լուսաւորիչ և Հայաստանեայց Եկեղեցին» վերնագրով: Իջմիածնի Հոգեւոր ձեմարանի պատմութեան մէջ 1889 թիւը ուշագրութեան արժանի տարի մըն էր: Օրմանեան Սրբազան 1886—7 ուսումնական տարեշրջանին համար դասախօս հրաւիրուած էր Տ. Մակար Կաթողիկոսի կողմէ: Սակայն ան ստիպուեցաւ ձեմարանէն հեռանալ Կառավարութեան պահանջով: Բայց անոր կարճատեւ ներկայութիւնն ալ օգտակար հանդիսացաւ: Մինչեւ այդ ատենները ձեմարանը, հայ եկեղեցւոյ սպասաւորներ տալու կողմէն անպատշաճ մնացած էր: Օրմանեանի ազդեցութեամբ վերջին լսարանի ուսանողներուն մէջ հայրենասիրական—եկեղեցասիրական շարժում մը սկսած ըլլալով էր՝ որ վերոյիշեալները, երկու տարի անց—նոյեմբեր 1889ին Աստուծոյ սեղանին առջեւ կը ծնրազրէին՝ ուխտելով նուիրուիլ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառայութեան: Այս առաջին օրինակը իր բարերար հետեանքը կ'ունենար, որովհետեւ հետեւեալ տարին երեք ընկերներ, Կոմիտաս, Լիւոն Գեանջեցեան՝ ապագային Եզնիկ վարդապետ, Լուսեղէն Զօհրապեան՝ ապագայի Յուսիկ վարդապետն ու եպիսկոպոսը, նաեւ անոնցմէ կարգ մը բարձր, Գ. Եղիազարեան, ապագայի Բենիկ վարդապետը, նոյնպէս սարկաւազ կը ձեռնադրուին, մնալով ձեմարանի ուսանողներ: Յետոյ ասոնց վրայ կ'աւելնան Տիւրայր Արքեպիսկոպոս և յետագային նաեւ ուրիշներ: Կարապետ Տ. Մկրտիչեան և Դէորդ Զէօրէփեան 1889ի ամառը Գերմանիա կ'ուղարկուին, առաջինը աստուածաբանութիւն, իսկ երկրորդը երաժշտութիւն ուսանելու: Առաջինէն Մազիարտութեան և Տօքթորութեան աշխատութիւնը Պաւլիկեաններու մասին, ձեռագրական գիտերը, «Արարատ»ի մէջ գրած յօդուածները գինքը նշանաւոր կ'ընեն Եւրոպական մտքով:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄ.— Մակար Կաթողիկոսի 1890ին վախճանումը պատճառ կ'ըլլայ, որ Գարեգին սարկաւազի ուսման համար Եւրոպա ղրկուիլը կ'ուշանայ: Կաթողիկոսին վախճանումէն ետքը երեմիա Արքեպս. Գալըսեան, իբրեւ Սինոդականներու, կամ ինչպէս հիմայ կ'ըսենք Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամներու աւագը, Տեղակալ կ'ըլլայ: Նահապետեան կը հռահայ Ճեմարանէն և կը ղրկուի Կարս: Երեմիա Արքեպս. և Արիստակէս Սեդրակեան իշխանութեան գլուխներն էին և հակառակ էին Մակար Կաթողիկոսի և Նահապետեանի մտայնութեան:

Գարեգին սարկաւազ իբրեւ Նահապետեանի աշակերտ՝ յատուկ շնորհ չէր վայելեր: Բայց Խրիմեանի ընտրութեան տաթիւ, 1892ին՝ Օրմանեանի գլխաւորութեամբ՝ Տաճկահայոց կողմէ պատգամաւորներու բաղմութիւն մը կուգայ: Գարեգին Սարկաւազ նախապէս կը ներկայանայ Սրբազանին և կը պատմէ արտասահման երթալու զգուարութիւնները, թէեւ նիւթական միջոցները պատրաստ էին և կովկասեան Հայոց Բարեգործականը ընտրած էր զինքը իբրեւ սան՝ Աստուածարանութիւն ուսանելու համար: Նաեւ կը յայտնէ այդ կարգադրութեան համար օգտակար եղած էր իբր ուսուցիչ Փիլիպպոս վարդապետի ներկայութիւնը՝ իբրեւ վարչութեան անդամ և իր Սասմայ Ծաւր ու Փերանցի ու պատկուհի ու տպուիլը Հրատ. Ընկերութեան ծախքով: Օրմանեան ճկուն միտքը այս մասին օգտակար կ'ըլլայ Գարեգին Սարկաւազի: Երբ ան պաշտօնական այցելութեան կ'երթայ Տեղակալին, խօսքը տեղը բերելով կ'ըսէ «Երեմիա Սրբազան, կը շնորհաւորեմ Ձեր գեղեցիկ որոշումը Գարեգին Սարկաւազը արտասահման ղրկելու համար: Այդ պատիւ կը բերէ Ձեզ և օգտակար կ'ըլլայ Աթոռին համար»: Տեղակալը կը տարաւի պատասխանել. «Երիտասարդ է, յոյս ունեմ, նրա առաքումը օգտակար կը լինի»: Այս խօսակցութենէն ետքը Օրմանեան Սրբազան կը կանչէ Գարեգին Սարկաւազը և կը հաղորդէ խօսակցութեան լուրանդակութիւնը և կը պատուիրէ Տեղակալին երթալ շնորհակալութիւն յայտնել: Եւ այդ կը կատարէ Գարեգին Սարկաւազ: Պատ-

գամաւորներու մէջ լուր կը տարածուի և շատեր կը շնորհաւորեն գինքը, առաքումը ընդունելով իրրիւ իրողութիւն:

Ընդունելութեան վերջնաւլէն հաքը Գարեգին Սարկաւազ հետամուտ կ'ըլլայ պաշտօնական թուղթ ստանալու և նահանգապետին գիմելու անցազրի համար: Աստուած այս կերպով կ'օգնէ անոր այս գործին մէջ: Նոյն տարւոյն Օգոստոս Յին Գարեգին Սարկաւազ Պերլին կը հասնի ցնծութեամբ, ուր էր իր մտերիմ ընկերը՝ Կարապետ Սարկաւազ Տէր Մկրտիչեան:

Կարապետ Սարկաւազ օգտակար կը համարէ որ Գարեգին Սարկաւազ առաջին վեցամսեաներու (Սէմիսթըր) համար հաստատուի Լայպցիկ ուր էին նաեւ Գէորգ Սարկաւազ և ուրիշ քանի մը հայ ուսանողներ: Գէորգ Սարկաւազ գինքը կը տեղաւորէ «բանսիոնի» մը (ճաշ և սենեակ վարձու տուող ընտանիք) մէջ, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենայ գերմաներէն լսել և լեզուն շուտ սորվիլ: Հոն էին նաեւ՝ ուրիշ ճեմարանականներու հետ՝ Յովհաննէս Խաչումեան, ապագայ խոստացող մատուորական մը, որ յետոյ Ամերիկա գալով կարեւոր գործ կը կատարէ՝ Հայաստաններու միութիւնն կազմելով: Մեղք որ, քաղցիկդի զոհ կ'ըլլայ ծաղիկ հասակին Լայպցիկի մէջ: Հոն էր նաեւ Աստուածատուր Խաչատուրեան, Սանասարեանի ապագայ հանրածանօթ ուսուցիչը և Պոլսոյ Կեդրոնականի տեսուչը, որ նշանաւոր եղաւ Հայաստանի Ուրարտական և նախաուրարտական շրջանի պատմութեան ուսումնասիրութեամբ: Նաեւ Մանուկ Աբեղեան, «Ստամայ Ծռերու» հին աւանդաւէպերու ուսումնասիրող, կարեւոր երկերու, նոր ուղղադրութեան հեղինակ հանրածանօթ գիտնականը, ու Գէորգ Սարկաւազի էջմիածին վերադառնալէն հաքը՝ զաղափարակից ընկեր և յետոյ ճեմարանի մէջ պաշտօնակից եղած է Գարեգին Սարկաւազի:

Ուսանողութեան շրջանին չորրորդ վեցամսեան վերջնաւլէն հաքը, 1894ի ամառը, Գարեգին Սարկաւազ կը փափաքի արձակուրդը Բարիդ անցնել, Քրոանսերէնի մէջ աւելի վարժուելու համար: Իրեն ճանապարհածախք և

այսրուստի միջոց պիտի ունենար կողկասեան Բարեգործականէն ամսական 50 բուպլի թոշակը, Անտոն վարդապետէն ստացած 100 բուպլի նուէրը և քիչ մըն ալ իր ըրած խնայողութիւնը: Սակայն, Կարապետ Սարկաւազ որ ընթացաւարտ եղած էր և կը պատրաստուէր էջմիածին մեկնիլ, պատճառ կ'ըլլայ որ այդ ծրագիրը փոխուի: Ինքը քիչ առաջ, խումբ մը զերման ուսանողներու հետ այցելած էր Վէսթֆալիայի Բիլէֆիլտ քաղաքին մօտ Գրիստոնէական զիտութեան և բարեսիրական մեծ հաստատութիւնը, որուն տեսուչն էր նշանաւոր պապօր Ֆոն Բդիլշդենդ: Ան հաստատութիւնը փոքրէն սկսած, սակայն, համաշխարհային հռչակի արժանացած էր, հիմնելով հոգեկան օխտերու համար հիւանդանոցներ, որբանոցներ, միսիոնարներ և զթութեան քոյրեր պատրաստող դպրոցներ, բանւորական դասին օգնելու համար ընկերային ուրիշ հաստատութիւններ և այլն. 132 շէնքերու մէջ հաստատուած այդ հաստատութեան խնամքին տակ էին 7000 հոգիէ աւելի: Կարապետ Սարկաւազ այսպիսի ոգեւորութեամբ կը պատմէ այդ նշանաւոր հաստատութեան մասին, որ Գարեգին Սարկաւազ ալ կ'այցելէ և երկուքուկէս ամիս կ'ուսումնասիրէ այդ սքանչելի հաստատութիւնը և մեծապէս կ'օգտուի թէ հոն տեսածներէն, թէ կարգացած գրքերէն:

Այնպէս որ երկուքուկէս ամսուան այդ ուսումնասիրութենէն այնչափ կ'օգտուի, որչափ պիտի չօգտուէր այդ նիւթերուն մասին երկուքուկէս տարի գիրքեր կարդալով: Հաստատութեան վարչութիւնը այնքան ազնիւ կը զանուի իրեն որ՝ իր Սարկաւազ և օտար եկեղեցիի պատկանող մէկը ըլլալը նկատի ունենալով 300 մարքի չափ վճարելի ամսականները չ'ընդունիր զնահատելով հոն եղած շրջանին կատարած աշխատանքները: Այս մասին յետոյ յօդուածաշարք մը կը գրէ «Արարատ»ի մէջ «Եկեղեցին և խնամատարութեան գործը» վերնագրով: Գարեգին Սարկաւազ յետոյ միշտ օրհնած է իր թանկագին ընկերոջ յիշատակը անոր համար որ, պատճառ եղած է իր այդ այցելութեան:

Գարեգին Սարկաւազ համալսարանական ուսման շրջանին և յետոյ պատրաստուած հոգեւորականներ գերազանցապէս օգտակար կը հանդիսանան՝ վանքն ու ձեմարանը եկեղեցական մտաւոր կեդրոն մը ընելու, քահանայութեան մակարդակը բարձրացնելու, և եկեղեցւոյ դաստիարակչական գործին զարկ տալու համար: Այս միտքը աւելի կանուխ յղացուած էր, սակայն անոր զարկ տուողը կ'ըլլայ Օրմանեան Սրբազան, իսկ առաջնորդ և գործադրողը՝ Տեսուչ Արշակ Նահապետեան, (յետոյ Նահապետ Եպիսկոպոս), և ուսուցիչներ՝ Ստեփանոս Պալասանեան, Կ. Կոստանեան, Սեդրակ Մանդինեան, և Փիլիպպոս Վարդանեան:

Երբ Կոմիտաս, Եղնիկ, Յուսիկ վարդապետներ յետոյ Պերլին կ'երթան ուսանելու, ինչպէս Կարապետ Սարկաւազ իրեն ըրած էր, ինքն ալ կ'օգնէ կրտսեր ընկերներուն:

Գարեգին Սարկաւազ, երկու՝ Լալփցիկի և երկու քուկէս տարի ալ Հալէի և Պերլինի համալսարաններուն մէջ կ'ուսանի Աստուածաբանութեան փիլիսոփայութեան ճիւղերը, ուսուցիչ ունենալով Լալփցիկի մէջ Հայնրիցէ՝ Նոր Կաակարանի, Գութէ՝ Հին Կաակարանի, Հաուք՝ Եկեղեցական պատմութեան, ինչպէս նաև Վուշգ՝ Փիլիսոփայութեան. Համէի Համալսարանին մէջ Լոֆօ՝ Եկեղեցական պատմութեան, Պերլինի մէջ Հառնուք՝ Դաւանաբանութեան պատմութեան, Դաֆթան և ուրիշ նշանաւոր ուսուցչապետներ: 1897ի սկիզբը՝ յետ քննութեան կը ստանայ Լալփցիկի համալսարանին փիլիսոփայութեան Տօքթորի աստիճան, իւրեւ աւարտական թէզ ներկայացնելով՝ «Մի կամքի վարդապետութեան ծագումը՝ Հայ և Յոյն Աղբիւրների Բննադատութեամբ»: Երբ Երեւանի Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ Արեղայ կը ձեռնադրուի Սուքիաս Արքեպս. Պարզեանցէ՝ Էջմիածնայ Մայր Տաճարին մօտ Գայիանէի վանքին մէջ:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԸ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Գարեգին Սարկաւազ 1897ին աշնան Երջանկայիշատակ Մկրտիչ Խրիմեան Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ Արեղայ կը ձեռնադրուի Սուքիաս Արքեպս. Պարզեանցէ՝ Էջմիածնայ Մայր Տաճարին մօտ Գայիանէի վանքին մէջ:

Գարեգին արեղայ ճեմարանի Աստուածարանական ճիւղերու դասախօս կը կարգուի, աւանդելով նաեւ Հայոց Մատենադրութիւն: Իր սովորական դասախօսութիւններէն դատ, զորս կանխաւ գրաւոր կը պատրաստէր, ուսանողներու մէջ հայերէնի հնութիւններու համար սէր արթնցնելու, եւ անոնց պատմութեան, արուեստի եւ մշակոյթի ունեցած արժէքը դործնականապէս բացատրելու համար հնագիտական ճամբորդութիւններ կը կարգադրէր: Այսպիսի ճամբորդութիւն մը կ'ուսննայ 1898 ամառուան արձակուրդին, 12 ուսանողներու հետ, որոնք բոլորն ալ հետիտան էին, ինքը միայն ձի մը ունէր իր տրամադրութեան տակ, ինչպէս նաեւ բեռնակիր գրաստ մը՝ պլանքէթները եւ ուրիշ անհրաժեշտ իրերը կրելու համար: Ծամբորդութիւնը կը տեւէ զրեթէ ամիս մը: Կը տեսնեն Օրբէլեան եւ Պուշկանց իշխանական տոհմերուն շինած բազմաթիւ շէն, բայց առաւելապէս աւերակ վանքերը: Թէ՛ ինքը եւ թէ՛ ուսանողները կը տաւառութիւն մեծապէս, թէեւ ուսանողները կանոնի եւ ծրագրի համաձայն ղեկավարելն ալ դժուար դործ էր: Սակայն, բոլորին համար մեծ վիշտ կը պատճառէ Քրիստափոր Տէր Միքայէլեանի, յայտնի Աստուածարան եւ բազմաթիւ աշխատութիւններու հեղինակ Արշակ Տ. Միքայէլեանի եղբոր՝ մահը՝ բժաւոր ժանտատենդի հետեւանքով: Վայոց Ձորը կը շրջագային՝ կ'անցնին Նոր Բայազէտի դաւառէն Նորագուստ գիւղը որ պատմական աւերակներով հարուստ է: Հոս ձեռք կը բերեն կորելլէն մը (Քրանսական ծաղկենկար գորգ՝ չինոզ դործարանի անուանով կոչուած) ժիւ: Դարէն որ իբրեւ անպէտ եւ հնացած վարադոյր ձգուած էր եկեղեցւոյ կողքի զգեստարանը եւ փոխարինուած էր չիթէ վարադոյրով մը:

Վարդապետի տօնին հոն կ'ըլլան եւ կը տեսնեն աւաւաւորներու ուրախութիւնները, երգերն ու պարերը: Գիւղացիներ զիրենք կը զգուշացնեն թէ ճաշէն ետքը՝ իրիկւան դէմ լիճը անհանգիստ կ'ըլլայ առհասարակ, եւ թէ նշաններէն այնպէս կ'երեւի որ փոթորիկ պիտի ըլլայ, սակայն Գարեգին վարդապետ թուլութիւնը կ'ուսննայ զիջե-

լու աշակերտներու խնդրանքին և նաևակ մը վարձելով կը տեղաւորուին մէջը: Ժամ մը չանցած կը սկսի անդ փոթորիկ, աշակերտներ կը փառւին նաևակին յատակը. սիրտ խառնուք, փսխում: Նաւավարները վախ կը յայտնեն թէ հովը հարաւ—արեւելքէն փչելուն պատճառաւ՝ կըրնայ նաևակը ցից ժայռերով ափի ուղղութեամբ քշել տանիլ: Երկու անգամ նաևակը ժայռերու կը զարնուի, բայց անփորձ կ'անցնի: Կ'աղօթէ Աստուծոյ որ փրկէ զիրենք, ինչպէս իր Որդին փրկեց իր աշակերտները: Վերջապէս կ'անցնին վրտանդաւոր շրջաններէն և իրիկուան ժամը Զին կը հասնին Սեւան, մոռնալով բոլոր նեղութիւններն ու սարսափները: Վեհափառին «Խաղբակեանք կամ Պաօշեանք» աշխատութեան յղացումը այս ճամբորդութեան կապուած է:

Այս առթիւ բաւական թիւով անթիք դրամներ ձեռք կ'անցնեն, որոնց մէջ Արտաշէսի և Տիգրան Մեծի երկու պղնձադրամներ՝ հազուադիւրս տեսակէն վերել յիշուած կորբըլէնի հետ:

Այս կերպով ուսանողներ առիթ կ'ունենան անձամբ տեսնալու և անջնջելի տպաւորութիւններ ստանալու հայրենի աւերակներէն՝ զործնական դասեր առնելով մեր պատմութենէն:

Տարուան ընթացքին կատարուած մշակութային հանդէսով մը՝ ճանապարհորդակից ուսանողներու հետ, կը հաղորդեն նաեւ իրենց տպաւորութիւնները, և ձեռք բերւած արդիւնքները կը ցուցադրեն ամբողջ ճեմարանին:

Ուսուցչական այս շրջանին զործունէութիւններէն էր նաեւ Մեծ պահքին էջմիածնական աւանդութեան համաձայն վարդապետները զաւանդորր ցրուել քարոզչութեան համար, իսկ էջմիածնայ և մօտաւոր գիւղերու քարոզչութիւնն ալ ինքը կը ստանձնէր, միշտ հետը առնելով փափաքող ուսանողները:

Ճեմարանի մէջ աշխատանքը շատ էր և իբրեւ առաջին ասորիներու դասախօս պէտք էր ուսումնասիրէր իր ուսուցանելիքները, զրէր դասախօսութիւններ: Առանց տոնց ալ, յոգնած վերադարձած էր արտասահմանէն, և

ատոր հետեւանքը կ'ըլլայ նեարդներու բաւական ծանր հիւանդութիւն մը, և բժիշկի ու բարեկամներու խորհրդով կը ստիպուի ընդհատել դասախօսութիւնները:

Խորիմեան Հայրիկ այս հանգամանքներէն օգտուելով զինքը կը նշանակէ Թիֆլիսի Առաջնորդարանին փոխանորդ, 1900ին. Գէորգ Արքեպս. Սուրենեանցը (ապագայ Գէորգ Ե. կաթողիկոս) հրաւիրելով էջմիածին:

Թիֆլիսի Մէջ.— Թիֆլիսի Առաջնորդական Տեղապահութեան կեանքէն և գործունէութենէն յիշատակելի դէպքեր չատ են: Հոն ընդհանուր համակրութեան հետ կը վատըկի նաեւ քանի մը թշնամիներ որոնք միջոցներու մէջ խտրութիւն չէին դնել վարկաբեկելու զինքը: Յիշատակելի է Ալիշանի հոգեհանգստեան շուրջ բացուած վէճը, որ կը վերջանայ իր փափաքած ձեւով: Այդ առթիւ Յովհաննէս Թումանեան յանպատրաստից դեղեցիկ երգիծարանական ոտանաւոր մը գրած է, Սրբազանի և Շիրփանդադէի ներկայութեամբ, և որ դեռ հրատարակուած չէ իր գործերուն մէջ: Յիշատակելի են նաեւ մտաւորականներու հաւաքօթները Առաջնորդարանի մէջ, ուր Յովհաննէս Թումանեան առաջին անգամ կը կարդայ իր գրած Սասունցի Դաւիթը, Մուրացանը՝ իր մէկ գործը: Միտքերու փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենային ազգային—եկեղեցական խնդիրներու մասին, երբ երկիւղալի էր տիրող բժիշկին տակ ունէ տեղ հաւաքուիլ: Մեր այս նշանաւոր բանաստեղծները գրողները, խմբագիրները՝ Ղազարոս Աղայեան, Յովհաննէս Թումանեան, Մուրացան, Արասխանեան, Նիկոլ Աղբալեան և ուրիշներ, 12—15 հոգի, կը հաւաքուէին շաբթուան մէջ օր մը իր մօտ, գրական ընթերցումներէ, որւէ հարցի շուրջ մտքերու փոխանակութիւններէ կամ դասախօսութիւններէ ետքը, ընթերլու կը նստէին՝ Յովհաննէս Թումանեանի թամատայութեամբ և հիանալի ժամանակ կ'անցնէին:

Ախալցխայի եկեղեցական կալուածներու կապարի բարձրացումը տարին 5000 բուբլիի, և որ կարեւորն է Երեւանի թեմական դպրոցի անունով ելած 120.000 բուպլիէ

աւելի կտակին փրկութիւնը ժառանգորդներու ձեռքէն՝ իր շնորհիւ յաջողած են։ Յիշատակելի են Ներսիսեան Դպրանոցի տեսչութեան շուրջ եղած վէճերը։ Եւ այս բոլորը տասնըվեց ամսուան մէջ եղած են։

Մտաւորականներու, վաճառականական դասին և ժողովուրդի համակրութիւնը այնքան մեծ էր, որ հանրագրութիւնը կը կազմուի անոնց ստորագրութիւններով և դիմում կ'ըլլայ Մկրտիչ Կաթողիկոսի, որ զինք Առաջնորդ նշանակէ՝ Եպիսկոպոս ձեռնադրելով։ Բայց Խրիմեանը ուրիշ ծրագիրներ ունէր և վաղաժամ կը նկատէ երիտասարդ վարդապետի մը եպիսկոպոսացումը և Առաջնորդութիւնը Թիֆլիսի նման առաջնակարգ թեմի։

Այդ միջոցին, Էջմիածնի կալուածներուն գրաւման տարիներուն, Երեւանէն ընտրուած է Թեմական Դպրանոցի վերատեսչութեան, զոր կը վարէ 1901—4 թուականը, առանց ազմուկի և խռովութիւններու, որոնք այդ դպրոցի համար սովորական էին։ Ինք կը գտաւանդէր միեւնոյն ասին Հայ Եկեղեցիի պատմութեան ճիւղը։

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐ. Գարեգին վարդապետ 1905ին կը նշանակուի վերատեսուչ Գէորգեան ճեմարանի՝ միաժամանակ աւանդելով Աստուածաբանական և հնագիտական ճիւղերը։ 1906—1907 կը վարէ «Արարատ» հանդէսի խմբագրութիւնը, ըլլալով նաեւ մնայուն աշխատակից Մայր Աթոռի այդ պաշտօնաթերթին։

Խրիմեանի վախճանումէն ետքը, Ս. Հռիփսիմէի վանահայրութեան շրջանին, դրողած է արժէքաւոր գիրքերու պատրաստութեամբ։ Իսկ Իզմիրլեանի Կաթողիկոսութեան օրով վարած է խորհրդականի պաշտօնը, և աքսորուելու սպառնալիքը անտեսելով՝ հողային խնդրի պատճառաւ Օրթոտոքսութեան գիմնոյ կեղծու գիւղաքաղաքի դաւանափոխ համայնքը՝ երեք շաբթուայ ընթացքին Մայր Եկեղեցիին ծոցը վերադարձուցած է, զղջման թուղթ ըստորագրել տալով, և ստացած է յատուկ օրհնութեան գիրք Իզմիրլեան Կաթողիկոսէ։

Ան մասնակցած է Գառնիի, «Տրդատայ թախտ»ի պե-
ղումներուն և այդ շրջանի հնագիտական վայրերու ուսում-
նասիրութեան՝ իբրև անդամ փրոֆ. Մառի կազմած ար-
շաւանքին։ Այս շրջանին կատարած արձանագրական կա-
րեւոր գիւտերէն մէկն էր Տրդատ թագաւորի յունարէն ար-
ձանագրութիւնը՝ Արագածի արեւելեան կազմը՝ Գնթունեանց
նախարարութեան մէջ, Քաջախ գետի ակունքներուն մօտ,
և այս առթիւ կ'ըլլայ երեք նշանաւոր գիտնականներու՝
Ն. Մառի, Բոստովցեւի, Սմիրնովի հետ, զբաղուելու անոր
լուսարանութեամբ և յատուկ գիրք գրելու։

Այս և ուրիշ գիտական աշխատանքներու համար՝
փրոֆ. Մառի առաջարկութեամբ ընդունուած է որպէս իս-
կական անդամ Կայսերական Հնագիտական Ընկերութեան,
որու կ'անդամակցէին միայն փրոֆեսօրներ և Ակադեմա-
կաններ։

1911ին ճամբորդած է Երուսաղէմ և Պոլիս՝ նկարիչ
Եղիշէ Թադէոսեանի հետ և ընդօրինակած է Ս. Յակոբեանց
վանքի և Պոլսոյ Ազգ. Մատեղարանի ձեռագիրներէն կա-
րեւոր մանրանկարները, մանաւանդ հայ թագաւորական
և իշխանական ընտանիքներու գիմանկարները։ Գործօն
մասնակցութիւն բերած է Օրմանեանի կաթողիկոսական
թեկնածութեան շուրջ յարուցուած պայքարին՝ յատուկ
գրքոյկով։ Գիրքերու գիւտի հազար հինգ հարիւր ամեակին
առթիւ հրատարակուած Շողակաք՝ մեծ հաւաքածոյին և
Պատմագիրք Հայոց Շաբին խմբագիրներէն մէկը ըլլալով
հանդերձ՝ կատարած է հնագիտական շատ մը ճամբորդու-
թիւններ, որոնց արդիւնքն է Խաղբակեանց կամ Պոսեւանց
Հայոց պատմութեան մէջ նշանաւոր երկասիրութիւնը կ-
րեք հատորէ բաղկացած։

Առաջին համաշխարային պատերազմին սկսելէն ա-
ռաջ, 1914ին, իր ամենակարեւոր հեղինակութիւնը Ման-
րանկարչական ֆառսքս՝ կը տանի Պերլին տպագրելու հա-
մար, սովայն պատերազմը սկսելուն կը ստիպուի հեռանալ,
հոն թողլով նաեւ 5000 մարքի գումար մը, զոր վճարած
էր տպագրութեան ծախսի իբր նախաւճար։ Գերմանիայէն

վերադարձը կը կատարէ Պոլիս—Սամսոն—Ամասիա—Թոքատ—Սերաստիա ճամբով՝ որ ատեն, ուսումնասիրելով Հայոց եկեղեցիներու մէջ պահուած ձեռագիրներն ու հնութիւնները, կ'երթայ մինչեւ Խանդալ, մտադրելով այցելել նաեւ Խարբերդ և Կարին, սակայն Թուրքիոյ պատերազմին մուտքով փութով կը վերադառնայ Էջմիածին, և կը ստանանէ Ճեմարանի վերատեսչութիւնը մինչեւ այդ հռչակաւոր կրթական հաստատութեան փակումը՝ 1917ին։ Ամենադժուարին պայմաններու մէջ, 1916—1917 ին, ճեմարանը նիւթական անձկութեան մատնուելով՝ ինքը եղած է միայն, որ յանձն առած է Ռուսաստանի թեմերուն մէջ հանգանակութիւն կատարել՝ Մայր Աթոռին բերելով 180.000 բուլղարի պատկանելի գումար մը։

Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան՝ անդամ, և տարի մըն ալ նախադահ եղած է Եղբայրական Յանձնախումբին, որ պատերազմի և զինադադարի շրջանին ալ շարունակելով ինքն եղած է բարեգութ հայր մը գաղթականութեան, մինչեւ իսկ 1915ին վարակուելով թիֆոյի հիւանդութեամբ։

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅՈՒՄ.— Իբրեւ վարձք իր ծառայութեանց, Գարեգին վարդապետ 1917 Մայիսին՝ Զաւէն, Գէորգ Զէօրէքճեան և Տիրայր Յովհաննիսեանի հետ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Գէորգ Ե. Կաթողիկոսէն։ Յաջորդ տարին իսկ Տաճկաց պատերազմի միջոցին իր հետադարձ ձիւղերը սպաս դնելով, Հայ բանակը և ժողովուրդը կը խրախուսէ հայրենիքի պաշտպանութեան համար։

Հայաստանի համալսարանին բացման ժամանակ 1920ին ուսուցչապետ կը կարգուի հայ արուեստի և հնագիտութեան աթոռներուն։ Նոյն տարւոյ Հոկտեմբերին գործօն մասնակցութիւն բերած է ընդդէմ Տաճկաց երկրորդ պատերազմին, և Կարսի անկումի օրերուն՝ յատուկ բանազնաց եղած է, ազատելով Կարսի ժողովուրդը վերահաս ջարդէ։ Այդ շրջանին գիտական աշխատանքի մեծ ասպարէզ մը բացուած էր իրեն, Հայաստանի տաղանդաւոր և

մեծ հարտարապետ Թամանեանի և Աշխարբէշ Քալանթարի հետ, ինք եւս ըլլալով երրորդ անգամ մը Հայաստանի Հնութեանց պահպանութեան կոմիտէին:

Խորհրդային Հայաստանի հաստատութենէն ետքը՝ Գարեգին Եպիսկոպոս կը վերադառնայ Էջմիածին, 1921ին և կը նշանակուի Հայաստանի Գիտութեանց ինստիտուտի գիտնական անդամ, հրատարակելով նոյն կաճառի անդամներուն հետ՝ Բանբեր ժողովածուի առաջին մեծ հատորը, որուն մէջ ունի երեք յօդուածներ:

Երբ 1924ին Էջմիածնայ Մայր Աթոռը նիւթական ծանր կացութեան մատնուած էր՝ կրկին իրեն կը վիճակի՝ կաթողիկոսի խնդրանքով, հանգանակութեան ելնել Խորհրդային Միութեան թեմերը և գոյացնել 12.000 ոսկի բուպի, ապահովելով վանքի մէկ տարուան ելեմուտքը: 1925ին կը բարձրանայ Արագածի գագաթը: Այդ պատմական վերելքի գեղեցիկ նկարագրութիւնը «Արագածի գագաթին՝ ի խնդիր Լուսաւորչի Կանրեղին» վերնագրով հրատարակած է նաեւ «Հայաստանեայց Եկեղեցի»ին մէջ, և յետոյ «Նոր Դիր»ի Գարուն—ամառ թիւերուն մէջ 1941ին: Ապա հրատարակուած է առանձին գրքոյկով:

Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի օրով եղած է Գերագոյն Խորհուրդի անգամ, և Միաբանական ժողովի նախագահ:

Լենինականի մեծ երկրաշարժին ժամանակ հարկ համարուած էր որ Կաթողիկոսի կողմէ մէկը երթայ՝ ժողովուրդին սիրտ տալու և մխիթարելու: Այդ վտանգաւոր գործը վիճակուած էր կատարել Գարեգին Եպիսկոպոսին, տանելով Էջմիածնայ նիւթական փոքրիկ օժանդակութիւնը: Նա եղաւ որ քարոզեց ո՛չ միայն քաղաքին հրապարակներուն վրայ խռնուած ժողովուրդին, այլ և այցի գնաց հեռաւոր գիւղերը, գիշերները միշտ ահ ու սարսափի մէջ: 1927ին միաձայնութեամբ կ'ընտրուի Ռուսաստանի, Խորհի և Նոր Նախիջևան թեմին առաջնորդ: Իսկ Խորէն Կաթողիկոսի ընտրութեան ատեն կը պաշտպանէ անոր թեկնածութիւնը և կ'աշխատի որ ան ընտրուի Կաթողիկոս: 62 քուէ ստանալով կ'ընտրուի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի

անդամ և Հայրապետի փոխարէն նախագահող կը նշանակ-
ւի անոր նիստերուն: Մինչեւ Էջմիածնէն հեռանալը՝ Խորէն
կաթողիկոսին բոլոր կոնդակները ինքը գրած է: 1934ին
նշանակուած է Լիազօր Նուիրակ և ներկայացուցիչ Հայրա-
պետի՝ սփիւռքի մէջ և այցելած է Ռուսմանիա, Պուլկարիա,
Վիեննա, Փարիզ, Երուսաղէմ, Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք,
կրկին Եգիպտոս, Յունաստան, Ֆրանսա, Լոնտոն, և Ամերի-
կայի Միացեալ Նահանգները: Միշտ քարոզելով, դասախո-
սութիւններ տալով, յօգուածներ գրելով՝ մեծապէս նպաս-
տած է Հայրենիքի և Մայր Աթոռի հանդէպ սփիւռքի հա-
յութեան սէրը արծարծելու և վառ պահելու: Էջմիածնայ
Մայր Տաճարին նորոգութեան համար հանգանակած է աւել-
ի քան 35000 տուար, որ ապահով դրուած է Ամերիկայի
և Լոնտոնի դրամատուներուն մէջ և Հայկ. Բարեգ. Ընդհ.
Միութեան մօտ:

Գարեգին Արքեպիսկոպոս, հանգանակութեան դըրա-
մէն ոչ մէկ սենթ յատկացուցած է իր անձնական կարիք-
ներուն, զորս հոգացած է իր հասոյթներով և ստացած
նուէրներով:

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴ. — Ամերիկահայոց Առաջ-
նորդութիւնը նոր ասպարէզ մը կը բանայ տաղանդաւոր եկե-
ղեցականին առջեւ: Գարեգին Արքեպիսկոպոս 1936 ապրիլ
8ին Ամերիկա կը ժամանէ իբրեւ Հայրապետական լիազօր
Նուիրակ: Ազգ. երեսփոխանական ժողովը 1938 սեպտ. 4ին
զինք կ'ընտրէ իբրեւ Առաջնորդ: Թէեւ հաստատուած կը
յապաղի մինչեւ 1939 մայիս 5, սակայն նոյն տարւոյն յու-
նիսի սկիզբը ան եռանդազին կը ձեռնարկէ իր պաշտօնին:
Նախ կը բարեկարգէ Առաջնորդարանը: Ամէն տարի պար-
բերաբար հովուական այցելութիւններով կը քաջալերէ Հա-
մայնքները, Հոգաբարձութիւնները, Եկեղեցասէր Տիկնանց
Միութիւնները, այս կերպով կը յաջողի այրել տալ Թրոյի,
Պինկէյմթնի, Պրիճփորթի, Պոթոնի, Լովէլի և Ութըրթան-
ունի եկեղեցիներուն պարտամուրհակները: Նոր եկեղեցիներ
կը գնուին խրախուսուած հոգաբարձութեանց կողմէ և իր

ձեռքով կ'օծուին Նորթ Զիլատելֆիայի, Ուէսթ էլիսի և Նիւ Պրիթէնի եկեղեցիները: Կը նորոգուին և կը բարե-
ղարգուին Փրովիտէնսի, Պոսթոնի և Փէթըրսընի եկեղեցի-
ները: Նիւ-Եոքքի Ս. Խաչ եկեղեցին արդէն օծած էր նախ
քան Առաջնորդ ընտրուիլը: Առաջնորդարանի շատ մը հա-
ղարի հասնող երկարամեայ պարտքը գրեթէ ամբողջու-
թեամբ կը բառնայ, և կը հաստատէ Լուսաւորչի լումայի և
Առաջնորդարանի Օթանդակ Միութեան Մի տղաք իւրաքան-
չիւր Անհատ տարեկան տուրքերը:

Քառամեայ պաշտօնավարութեան շրջանի նիւ-
թական այս կարեւոր դործերէն զատ՝ աւելի հիմնական և
տեւական աշխատութիւններով կը բարեղարգէ Առաջնորդա-
կան Աթոռը: Կը վերակազմէ Ազգ. Կեդրոնական Վարչու-
թեան Խորհուրդները.—Ուսումնական, Տնտեսական: Կը նշա-
նակէ այցելու հովիւներ, կրթական տեսուչ, Օթանդակ Մի-
ութիւն: Կը հրատարակէ Հայաստանայց Եկեղեցի պաշտօ-
նաթերթը, կը հաստատէ Ժողովրդական լսարան, Եկեղեցա-
կաններու համագումար, և հիմը կը դնէ բարձրագոյն վար-
ժարանի մը՝ պատրաստելու համար ուսուցիչներ և եկեղե-
ցականներ:

Աւելի համազգային բնոյթով դործերուն մէջ նըշա-
նակելի է Հայկական Յանձնախումբի կազմակերպութիւնը
որ մէկ տարուան ընթացքին աւելի քան 120.000 տոլար
հանգանակած է կարմիր բանակի և պատերազմէ աղիտեալ
ազգակիցներու և զուժարին 45.000 տոլարը փոխանցուած
է Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ տփուքի կարօտութեանց համար: Սասունցի Դաւիթ Հրասայեւու Զօրախնէին համար ալ
հանդանակած է աւելի քան 85000 տոլար: Հանգանակուած
զուժարին 25000ը Գալիֆօրնիայէն է: Սրբազանը անձամբ
նախադահած է և իր ատենախօսութեանց շնորհիւ մեծ մղում
տուած է անոնց:

ԳՐԱԿԱՆ—ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Գրչի այս
բազմարդիւն մշակին գրական գիտական երկատիրութիւն-
ները բազմաթիւ են: Կը բաւէ յիշել թէ առանձին գրքոյկ-

ներով և հատորներով իր աշխատութիւնները երեսունէն աւելի են: Իսկ գիտական, բանասիրական յօդուածները աւելի քան հարիւր, որոնց ցուցակը կազմած է հանդուցեալ Արտակ եպիսկոպոս, հաշուելով շատ մը յիշուածները:

Առաջին յօդուածը գրած է 1890ին, էջմիածնի «Արարատ» ամսագրի մարտի թիւին մէջ, Ս. Լուսաւորիչ և Հայաստանեայց Եկեղեցին վերնագրով, երբ դեռ Սարկաւազ էր և ուսանող վերջին Լսարանի, արժանանալով Տ. Մակար Կաթողիկոսի Հայրապետական դնահատութեան և օրհնութեան:

Դարձեալ դեռ նոյն Լսարանին ուսանող եղած ատեն, 1889—1890 հաւաքած է ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթեր, որոնք հրատարակուած են Թիֆլիսի հրատարակչական ընկերութեան կողմէ, արժանանալով 300 բուպլի նուէրի: Այդ գրքերն են Սամայ Մուսիկ և Փերանցներ ժողովրդական բանահիւսութիւնից, որոնք նշանակելի դեր կատարեցին, իբրեւ ապացոյց ապագայ խոստացող երիտասարդի, ընտրուելը Կովկասեան Բարեգործական Ընկերութեան սան, արտասահման զրկուելու, որպէսզի Աստուածաբանութիւն ուսանի:

Իր երկերը կարելի է բաժնել չորս խումբերու. —

Ա. — Ժողովրդական բանահիւսութեան վերաբերեալ նիւթերու հրատարակութիւն: Բացի վերոյիշեալներէն Ռոսամ Զալ, ուսումնասիրուած և հրատարակուած 1905ին, բայց ինք զայն գրի առած էր 1889—1890ին:

Բ. — Կրօնական—եկեղեցական յօդուածներու երկար շարքը, Մայր Աթոռի «Արարատ»-ին, Նիւ-Եորքի «Հայաստանեայց Եկեղեցի»-ին, ինչպէս նաեւ ուրիշ պարբերականներու և օրաթերթերու մէջ:

Գ. — Պատմական—բանասիրական և մատենագրական ուսումնասիրութիւններ և հրատարակութիւններ, որոնցմէ յիշատակելի են Խոսրովիկ Թարգմանիչ, Մխիթար Սասնեցի, Զաքարիայ Ժողովր, Թովմա Մեծոփացու Կեանք, Մխիթար Այրիվանեցի:

Դ. — Պատմա—հնագիտական կամ Հայ Արուեստի և

Մշակոյթի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, որոնց նը-
ւերած է Յօդուհարը իր սա վերջին տասնեակ տարիները:
Ասոնցմէ յիշատակելի են.—

1.— Գրչութեան Արուեստը Հին Հայոց Մէջ՝ նուիրուած
Հայ Գիրերու Գիւտի 1500ամեակին: Այս աշխատութեան
պատմական ուսումնասիրութիւնը թէև պատրաստ է, բայց
տպագրուած չէ:

2.— Մի էջ Հայ Արուեստի եւ Մշակոյթի Պատմութիւնից:

3.— Հաւուց Թառի Ամենափրկիչը:

4.— Նիւերու Ուսումնասիրութիւններ Հայ Արուեստի
եւ Մշակոյթի Պատմութեան Ա. պրակը տպուած երուսաղէմ
և երկրորդը զեռ նոր լոյս տեսած Նիւ—Եորքի մէջ:

Բայց ամենէն ընդարձակ և կարեւոր աշխատութիւնն
է «Խաղբակեանք կամ Պոսեանք Հայոց Պատմութեան մէջ»,
երեք հատոր, առաջինը՝ էջմիածին, երկրորդը՝ Երուսաղէմ
և երրորդը՝ Նիւ—Եորք տպագրուած: Վերջին երկու հատոր-
ները պատկուած են Երուսաղէմի թարգմանչաց — Դուրեան
մրցանակով:

Երկու գերմաներէն և 4 ռուսերէն փոքր աշխատու-
թիւններէն զատ՝ ունի նաեւ նոյն լեզուներով գրած կարե-
ւոր յօդուածներ:

Այս բոլոր հեղինակութիւններուն թաղն ու պսակը
Մանգեկարչական Բարեւը մեծածախս գլուխ գործոցը,
տպագրել յանձն առած է Լենինկրատի Նիւթական Մշակոյ-
թի Պատմութեան Ակադեմիան: Չեռագրական Յիշատակա-
րաններու Հաւաքածոն, երկու մեծ հատոր, պիտի հրատա-
րակուէր Մելիֆոնեան Ֆոնսով: Խաղբակեանք կամ Պոսեանք
տոհմի մասին իր երկասիրութեան Բ. և Գ. հատորները հը-
րատարակուած են Պրիւքսէլ հաստատուած Տիկ. Արմենու-
հի Միսիրեանի ծախքով:

Ամերիկայի Առաջնորդութեան շրջանին ալ՝ իր աշ-
խատութիւններէն զատ՝ մասնաւոր հատորներով հրատարա-
կած է հանգուցեալ Խորէն Կաթողիկոսի «Ճարակեանք եւ Հո-
գեւոր Եղգ» հատորը, Արամ Երամեանի «Նոր Զուղայի Ժէ.
դարու Որմանկարչական Յուշարձան»ը, Տօքթ. Յովհ. Մո-

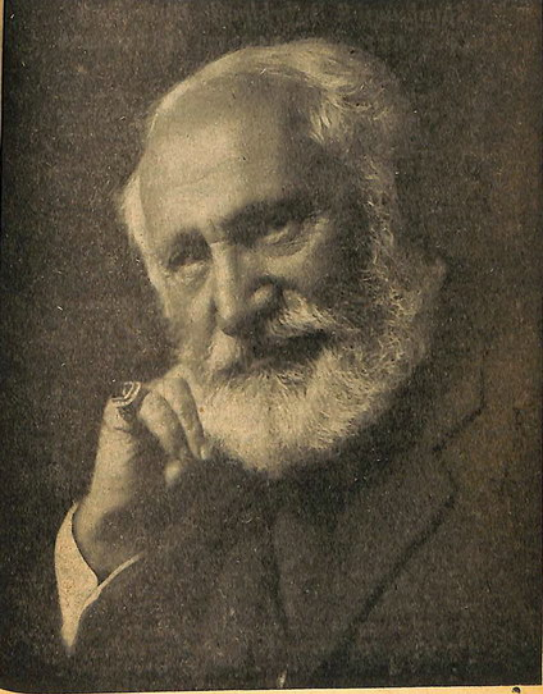
վիկեանի «Հայաստանեայց Եկեղեցի»ն և Օր. Զապէլ Պօյաճեանի «Էջմիածին» Թատերգութիւնը՝ անդիւրերէն:

Ամերիկացի անհատներ և հաստատութիւններ ինչպէս օրինակ, Պ. Սթորա անուամբ հրեայի մը հայերէն մէկ ձեռագիրը, Շիգակոյի համալսարանը իր գնահատութեան յանձնած է և Սրբազանը այդ գրչագրին մասին իր գաղափարը յայտնած է: Ուաշինկթընի Free Gallery of Art-ը առաջարկած է իր հայերէն ձեռագիրներու ուսումնասիրութիւնը տպել, խոստանալով շքեղ, նաեւ գունազարդ հրատարակութիւն:

Այնպէս որ իր Ամերիկայի մէջ անցուցած մօտ վեց տարիներու կարճ ժամանակամիջոցին՝ անխոնջ և գիշերաջան աքնութեամբ ունեցած է ճիւղաւորուած դարձունէութիւն մը, հիացուցիչ և հեռապատ վաղքով, որ պաշտելի դարձուցած է դինքը:

(Չէյրութի «Ազգակ»
օրաթերթէն առնուած)

ԳԵՐՇ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ս. ԱՐԲԵՊՍ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆՑ
Առաջնորդ Հայոց Հիւսիսային Ամերիկայի

Հիւսիսային Ամերիկայի Առաջնորդ

ԳՅՐ. Յ. ԳՍՐԵԳՐԻՆ Ս. ԱՐԳԵՊՍ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆՅ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆՏՐՈՒՆՑԱԻ

Կաթ. Ընտրութեանց Պատգ.։ Ժողովը, չարաթ և կիրակի օրերու գումարումներէն յետոյ վերջին նիստը գումարեց երկուշաբթի 10 մայիս 1943 կ. վ. ժամը 4էն 5.50 Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ։

44 պատգամաւորներէն 5ը կը բացակայէին, որոնցմէ երկուքը էջմիածնի պատգամաւորներ, իսկ երեքը կիլիկիոյ թեմէն։

Տեղապահ Տ. Խաչ Արքեպիսկոպոս Աջապահանի աղօթքով ժողովը բացուած յայտարարուեցաւ։

Տեղապահ Սրբազանը որ կը նախագահէր ժողովին, ըրաւ իր բարի գալուստի խօսքը, աւելցնելով.

— « Յարգելի պատգամաւորներ, այսօր հոս հաւաքուած Միաբանութեան հրաւերով, դուք տեսաք սեւ քօղը որ ծածկեց ամբողջ երկու տարի կաթողիկոսական Աթոռը։ Այսօր հաւաքուած էք դուք հոս՝ վերցնելու զայն։

Անցեալի խնդիրները հարթուած են բարեբախտաբար շնորհիւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան աշխատանքներուն։

Կոչ կ'ընեմ ձեզի, ձեր խղճին և զգացումներուն, մօտենալ, ամենայն ողջմտութեամբ հարցին։ Ընտրել ամենէն արժէքաւորը որ պիտի կրնայ սատարել մեծագոյն չափով Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին ու ազգին բարգաւաճման և ծաղկումին։ Մանաւանդ պիտի դիտնայ լուադոյն կերպով առաջնորդել եկեղեցին և մշակոյթը։

Արդ, երբ այս խղճամիտ մտահոգութեամբ իւրաքանչիւր պատգամաւոր երկարէ իր ձեռքը քուէատուփին, մենք վստահ ենք որ ան պիտի ըլլայ ազգընտիր ու մենք պիտի կրնանք զայն ողջունել մէկ սրտով, մէկ յոյսով։ Յաջողութիւն և կարողութիւն բոլորիդ։

Սրբազանի բացման խօսքէն յետոյ, ժողովի ստենագետ Պ. Ֆրատըքճեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան

յոտնկայս լռութեամբ յարդել յիշատակը նախկին կաթ. Տեղապահ Եղիշէ Արքեպիսկոպոս կարոյեանի:

Վերջապէս ատենապետը խօսք առնելով, հակիրճ ձեւով մը անցեալ շրջանի պարագաները ներկայացուց անգամ մըն ալ, Սրբազան Տեղապահէն յետոյ, և խնդրեց պատգամաւորներէն, ըլլալ խղճամիտ և արժեցնել իրենց վրայ դրուած յոյսերը: «Ըլլանք միասին բոլորս ու ընտրեալ Գահակալը ըլլայ ազգընտիր: Եւ հետեւաբար ան ունենայ մեր բոլորիս սիրտը»:

Պատգամաւորներու ընտրութեան ճշդումէն յետոյ, հարցուեցաւ թէ՛ էջմիածին տեղեակ մնացած է այս օրուան պատգամաւորական ժողովէն:

Տեղապահ Սրբազանը բացատրեց թէ — Մարտ 18ին հեռագրեցի էջմիածին, բայց դժբախտաբար մինչեւ այսօր պատասխան մը չեմ ստացած:

Ասոնցմէ անմիջապէս յետոյ աշխատանքները սկսան եռանուն ցանկի մը պատրաստութեան:

Միաբանութիւնը ներկայացուցած էր հնդանուն ցանկ մը՝ կազմուած

Գեր. Տ. Խաղ. Ս. Արք. Աջապահանէ

» » Եփրեմ » » Տոհմունիէ

» » Գարեգին » » Յովսէփեանէ

» » Մեսրոպ » » Նարոյեանէ

» » Մամբրէ » » Սիրունեանէ

Այս միջոցին կարդացուեցաւ Գեր. Տ. Եփրեմ Ս. Արք. Տոհմունիի մէկ նամակը պատգամաւորական ժողովին, ուր Սրբազանը մէկ ամփոփ պատմութիւնը ընելէ յետոյ կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ղերին ու անոր արժէքին, կը հըրաւիրէր պատգամաւորները, մեծագոյն լրջութեամբ մօտենալ հարցին և տնօրինել լուազոյնը:

Եփրեմ Սրբազան՝ այս ընթերցումէն անմիջապէս յետոյ խնդրեց պատգամաւորներէն զինք ջնջել եռանուն ցանկին մէջէն, հակառակ անոր որ Միաբանութիւնը իր թեկնածութիւնը ներկայացուցած էր:

Պ. Մարկեան խօսք առնելով յանձնարարեց Պատգ.

ժողովին հռանձուն ցանկի կազմութեան համար որպէս մեր
 եկեղեցիին լուսադոյն և ամենակարող եկեղեցականը՝ Գա-
 րեգին Ս. Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը, որ իւր էջմիածնի
 հանգէպ մշակած ամենաողջամիտ յարաբերութիւններով
 պիտի կրնայ մեծագոյն օգտակարութիւնը բերել այո զա-
 ղութին, ստեղծելով Հայրենիքին մէջ և հոս փափաքուած
 մթնոլորտը:

Ամիթապէս, զաղանի քուէարկութեամբ կազմուեցաւ
 հռանձուն ցանկ մը հետեւեալ ձևով.

Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան	37	ձայնով
Գարեգին	»	Խաչատուրեան 31
Խաչ	»	Աջապահեան 30
Ասկից յետոյ անդի ունեցաւ վերջին ընտրութիւնը.		
Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան ստացաւ	36	քուէ
Խաչ	»	Աջապահեան 2
Գարեգին	»	Խաչատուրեան 1

Ամիթապէս Մայր Տաճարի զանգակները սկսան զօ-
 ղանջել, սեւ քօղը վերցուեցաւ Գահէն ու զպրաց զասը եր-
 գեց «Ուրախ լիւր»ը

Եւ Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս հռչակուեցաւ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻՒԿԻՈՅ

Ընտրութիւնը հեռագրով հաղորդուեցաւ Սրբազանին Ամե-
 րիկա, Երուսաղէմ, էջմիածին, այլ կեդրոններ, ինչպէս նաեւ
 Տեղական և Դաշնակից իշխանութեանց:

Պէտքութի Ռ տաիօն, իրիկունը Փրնս. և հայ լեզուներով
 ընտրութեան լուրը ձայնաւորուեց:

Զորերշարքի 12 Մայիս 1943

«Զարթօնք» Պէտքութ.

Կիլիկիոյ Նորնւսիր Կարապիկոսը

Ասկէ չորս շաբաթ առաջ Անթիլիասէն Նիւ—Եորք հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ տեղւոյն Մայր Տաճարին մէջ Մայիս 10ին գումարուած Պատգամաւորական Ժողովը միաձայնութեամբ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ընտրած է Ամերիկայի Առաջնորդը, Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը: Այս լուրը, ա'յնչափ անսկնչունելի որչափ ծափահարելի, հրճուանք պատճառեց ամէն անոնց որ կը շահագրգռուէին հայ Ժողովրդի ազգային, եկեղեցական և մըշակութային հարցերով:

Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս, Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին անդամ, Մայր Աթոռի Հայրապետական Ընտրելիներու ցանկին գլուխը պիտի գտնուէր անշուշտ, երբ համագումարի օրը հասնէր: Կիլիկիոյ վանական միաբաններուն և թեմական ներկայացուցիչներուն միացեալ ձայնը, սակայն դէպքերուն տուաւ բոլորովին տարբեր ուղղութիւն մը, որ կը խոստանայ բազմազան բարիքներ:

Սովիէթ Միութեան վարչաձեւին ներքեւ Ս. Էջմիածին, կը յուսանք իրեն նախկին դիրքին պիտի արժանանայ, և մինչեւ այդ ցանկալի թուականին բացումը՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին վիճակուած պիտի ըլլայ գերագոյն դիրք մը, մեր հոգեւոր, մտաւոր և բարոյական կեանքին մէջ:

Էր երբեմն, ասկէ 60—70 տարի առաջ որ հայ զեկավարներէ ամանց համար՝ Սոյ Կիլիկեան Աթոռը կարծես աչքի փուշ էր: Կ. Պոլսոյ մէջ ունէինք կղերական և աշխարհական մեծաւորներ, որ իրբեւ Էջմիածնի փառքին նախանձախնդիր՝ այդ մասնաւոր Կաթողիկոսութիւնը կը նկատէին «Հետեալ և հակաթոռ», և անոր իսպառ բարձումը կը պահանջէին: Բարեբախտաբար միեւնոյն տառն դռնուցան երեսփոխաններ, աւելի՛ հեռաւեհ, — Տօքթ. Նահապետ Ռուսինեանի և Գ. Օտեանի նման, որ զօրեղապէս և յաջողապէս ջտտագովեցին Սոյ Աթոռին պաշտպանումը, նոյնիսկ Էջմիածնի պաշտպանութեան սիրոյն:

Ժամանակն է ուրեմն որ Անթիլիաս վերածուի բարոյական ոյժերու նոր ամբողջի մը: Բարեբախտաբար՝ նորընտիր Կաթողիկոսն իր անձին վրայ կը միացնէ հոգեկան և իմացական այնպիսի յատկութիւններ որ զինք կը հանդիսացնեն զերազանցօրէն արժանաւոր, այդ պատմական Աթոռին վրայ բազմեալու:

Այս ընտրութեամբ՝ Ամերիկայի թեմը պիտի ունենայ մեծ կորուստ: Ատոր տարակոյս չկայ: Բայց ազգին բարձրագոյն շահը մեզ կը պարտադրէ սիրայօժար զոհողութիւն: Նորին Սրբազնութեան ծրագիրներուն ոմանց զործադրութիւնն ալ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ հոն քան թէ հոս: Զորօրինակ եկեղեցականներու պատրաստութիւնը, որ անհրաժեշտ և անյետաձգելի պէտք մըն է այլեւս: Յո՛յժ բազմալի է որ Անթիլիասէն մշակներ հասնին, ո՛չ միայն Սուրիոյ և Լիբանանի համար, հապա նաեւ ամբողջ ասիւսքի զաղութներուն բաւարարող: Դպրեմանքին ընթացաւարտները կրնան օգտուիլ Պէյրութի ամերիկեան և Ֆրանսական համալսարաններէն ալ:

Տ. Գարեգին Սրբազանի երբեմնի առաքելութիւնը իբրեւ Հայրապետական Նուիրակ, և վերջին չորս տարիներու պաշտօնավարութիւնը իբրեւ Ամերիկայի Առաջնորդ, անչուշտ առաւել ևս անկեցուցին իր ծանօթութեանց և փորձառութեանց ճոխ զանձարանը:

Կը մնայ միայն՝ Ամերիկայի հայերուս զնահատական զգացումին դրական ապացոյցը:

Մեր ժամանակակից շրջանի մշակութային կեդրոնները — Էջմիածին, Երուսաղէմ, Վենետիկ, Արմաշ, և այլն, արդիւնաւոր եղան՝ հեռաւոր և մերձաւոր ազգայիններու նիւթական օգնութեանց շնորհիւ: Այս երկրին մէջ ունինք մեծ ու պզտիկ բազմաթիւ ունեւորներ: Կը յուսանք թէ անոնց կողմէ նորընտիր Կաթողիկոսին պիտի ընծայուի արժանաւայել աջակցութիւն, և հնարաւոր պիտի դառնայ մեր այլ և այլ բարի բազմանքներուն իրականացումը, զեղեցիկ յօսներուն պատկումը:

Ի բոլոր սրա՛ն՝ Նորին Ամենապատուութեան կը մաղ-
թենք երկար կեանք, յաւելեալ կարողութիւն և կատար-
եալ յաջողութիւն:

Խմբագրական

«Հայաստանի Կոչնակ»

1943 Յունիս 12, թիւ 24

Նիւ Եորք

Ի Պատիւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին

Առաջնորդ բարձրաշնորհ Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանի Քահանայութեան 50-ամեայ և եպիսկոպոսութեան 25ամեայ Յորելեանը, որ Ն. Սրբազնութեան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ընտրութեան զուգադիպեցաւ, Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը, բոլոր հայաշատ կերտներու մէջ տօնուեցաւ պատշաճ հանդիսութեամբ:

Այս նպատակաւ Մարտ 26ին յատուկ եկեղեցական պաշտամունք և նոյն օրուան երեկոյին ալ Յորելիեանին ճաշկերոյթ տեղի պիտի ունենան Նիւ-Եորքի մէջ:

Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս, հայ բարձրատախճան եկեղեցականութեան խոր հմտութեամբ և փորձառութեամբ ճոխացած ու բազմաշխատ դէմքերէն մէկն է: Ուր որ գրաւորուած է, թողած է բեղուն դործունէութեան յիշատակներ և արդիւնք: Մեծ եղած է իր նախանձախնդրութիւնը Հայց. եկեղեցւոյ շինութեան և ազգային ու հոգեւոր արժէքներուն զարգացման ու պահպանութեան մասին: Այդ տեսակէտով իր կատարած դործը կրնայ անգուգական կոչուիլ:

Իբրեւ Կաթողիկոսական պատուիրակ, և ապա Առաջնորդ, անմոռանալի պիտի մնայ Ն. Սրբազնութեան պատկառելի անձնաւորութիւնն և օգտաշատ պաշտօնավարութիւնը այս երկրի հայութեան մէջ:

Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, ամէն յոգնութիւն անտեսելով, անիկա անընդհատ ու անխոնջ շրջեցաւ Թեմերու մէջ. փութաց հոն, ուր որ խորհեցաւ թէ իր

ներկայութեան պէտք կայ: Երբհուրդով, կարգադրութիւն-
ներով քաջաւերեց ու գործունէութեան մղեց ժողովները, և
հողեշահ՝ քարոզութիւններով մխիթարեց ամէնքը: Տ. Գա-
րեգին Սրբազանին մեկնումը կորուստ մըն է Ամերիկայի
հայութեան համար:

Կիլիկիոյ Աթոռին կարեւորութիւնն ու պէտքերն են
որ կը պարտաւորեն համակերպիլ իր բաժանման:

Բարեգէպ որոշումով մը, Յորեկինական հանգէտներու
առթիւ ամէն տեղ սրտաբուխ նուիրատուութիւններ եղան
Կիլիկիան Աթոռին պէտքերուն յատկացուելու համար: Այդ
մասին խօսք ու բացատրութիւններ աւելորդ են: Բոլորին
գլուխը կը գտնուի և ամենէն կենսականն է: Ուսեալ և նը-
ւիրեալ եկեղեցականներու պատրաստութիւնը, որու համար
Ամիրիկայի Առաջնորդութեան շրջանին ալ յարատեւ մըտա-
հոգ ու հետամուտ եղաւ Տ. Գարեգին Սրբազան:

Անթիլիաս արգէն ունի իր Դպրեվանքը, որ տարա-
կոյս չկայ թէ իր Կաթողիկոսութեան օրով, յատուկ հոգա-
ծութեան առարկայ պիտի ըլլայ ու արդիւնաւորի ամէն
տեսակէտով, և արժանաւոր մշակներ պիտի հասցնէ Հայց.
եկեղեցիին: Շատ գաղութներ իրենցմէ ակնկալուած գումա-
րէն աւելին գոյացուցին, և իր սրտին այնքան մօտիկ նը-
պատակի մը օժանդակութեամբ մեծարեցին Նորին Սրբազ-
նութիւնը: Կարգն ու խօսքը այժմ Նիւ-Եորքի հայութեանն
է: Չենք խորհիր որ պէտք է անոնց պարզել ու յիշեցնել
իրենց պարտականութիւնը:

Խմբագրական

«Հայաստանի Փոչնակ»

1944 մարտ 25 թիւ 13

Նիւ Եորք

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ազգընտիր Կրդ. Գարեգին Յովսէփեանցի ԴԱՏԳԱՄԸ

Սրբազան Առաջնորդի Վերջին Խօսք
Յօդեյեանական Հանդեսներու Փակման Առթիւ

Այսօր վերջին հանդէսն է կատարուած մեր Յօդեյեանական տօնակատարութիւններին: Պարտականութիւն ունինք շնորհակալութեան խօսք ուղղել մեր ժողովուրդին, որ առաւելեալ գնահատութեամբ մասնակից եղաւ և հանդէսներ կազմակերպեց մեր բոլոր փոքր ի շատէ հայաշատ քաղաքներում՝ Նիւ-Եորքից մինչեւ Կալիֆօրնիա:

Մեր շնորհակալութիւնը երեսփոխանական ժողովին և Կեդրոնական վարչութեան, որոնք այս տօնակատարութեան յղացողն ու կարգադրողը եղան: Շնորհակալութիւն Նիւ-Եորքի Կեդրոնական Յանձնաժողովին և բոլոր քաղաքների Յանձնաժողովներին, որոնք ֆինանսական սիրով կազմակերպեցին և կատարեցին հանդէսները, ստանալով և ժողովուրդի սրտաբուխ նուէրները յօգուտ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի և նրա Դպրեմանքի, որի համար հաշիւ կը տրուի մամուլի մէջ: Շնորհակալութիւն ճառասոսններին և արուեստագէտներին, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին այս հանդէսները դարձնելու հետաքրքրական և դաստիարակիչ:

Մենք կարող ենք այս բնմից յայտարարել, թէ առանց բացառութեան այս հանդէսները եղան արդիւնաւոր նիւթապէս և բարոյապէս, յուզիչ և շինիչ՝ կեանքի համար:

Մեր շնորհակալութիւնը ունինք յայտնելու նաեւ Մամուլին, որ իւր էջերը լայն բաց արաւ գնահատական յօդաւածների, հանդէսների նկարագրութեան՝ նպաստելու համար գործի յաջողութեան: Շնորհակալութեան հետ կը կամենայինք մեր վերջին խօսքն արտասանել այստեղ հաւաքուած ժողովուրդին, ուղղուած նաեւ մեր Ամերիկայի և Սփիւռքի հայութեան:

Հարուստ անցեալ ունի հայր

Ամենայն ազգ զօրաւոր է, երբ բնակուած է իւր Հայրենի երկրի մէջ: Առանց Հայրենիքի կարող չէ ոչ մի ազգ հաւաքական ամբողջութիւն, պետական, եկեղեցական և մշակութային կեանք և ընդհանուր պատկեր ստեղծել: Եթէ պատմական ձախորդ պայմանների հետեւանքով հայրենազուրկ դառնայ և ցրուի այլ և այլ ազգերի մէջ՝ կը կորսնցնէ հետզհետէ իւր դէմքը, մարմնաւոր և հոգեւոր առանձնայատկութիւնները: Բայց կարող է նոյն իսկ այդպիսի պայմանների մէջ պահել իւր դասութիւնը՝ եթէ ուժեղ է եղել նորա անցեալը ու ստեղծագործութիւնը հոգեւոր կեանքի մարդի մէջ ևւ գիտակցութիւն ունի այդ մասին: Այդպիսի մի ազգ է օրինակ՝ Հրեայ ժողովուրդը: Գիտակցութիւնն ու ստեղծագործական կեանքը, մշակոյթն ու արուեստը, կրօնն ու լեզուն՝ մայրն է յարատեւութեան և նորա յաւիտենականութեան:

Այդ մասին բարեբախտ կարող ենք մեզ համարել որ հարուստ անցեալ ունինք, քաղաքականապէս ոչ հզօր, ոչ տիրապետութեան և աշխարհակալական տենչերով տարուած, բայց հզօր մեր ստեղծագործութեամբ, լեզուով, գրականութեամբ, արուեստով և եկեղեցական ուրոյն կեանքով:

Ինչպէս անհատը մեռնում է, ազգն ալ կարող է մեռնիլ: Բայց ինչպէս անհատը իր կեանքով, ձգտումներով, գործով կարող է անմահանալ, այնպէս էլ մի ազգ: Անհատական հոգու, անձի անմահութեան գաղափարն ու հաւատը՝ ազգիւրն է և՛ հաւաքականութեան, յարատեւութեան գաղափարն ու ձգտումն է: Մարդուն չի բաւարարում միայն արտաքին կեանքի տեսողութիւնը. մեր մէջ մի տենչ կայ ապրելու, ապրելու երկրաւոր կեանքի սահմաններից էլ դուրս: Կամենում ենք մեր յիշատակը անմոռաց մնաց, յաւերժ և զնահատելի:

Ազգը կը յարասեւէ երե...

Ինչո՞ւ ենք բարիք գործում, դպրոց հիմնում, եկեղեցի լինում, գիրք տպում, քարոզում, գրում, ներթական

զօհողութիւններ անում. որովհետեւ հաւատում ենք, որ
դրանով մեր և մեր շրջապատի յարատեւութեան, պայծա-
ռութեան օգտին ենք ծառայում, կատարելութեան, յաւե-
տենականութեան ճանապարհին: Այսպէս է հաւաքական
կեանքի մէջ: Ինչո՞ւ էք հաւաքուել այս տեղ, ի՞նչ համար:
Ո՞վ եմ ես. Արցախի մի յետին գիւղում ծնած մի աղքատ
ընտանիքի զաւակ:

Ձեզ բերել է ազգի և եկեղեցու ծառայութեան, նո-
րա պայծառութեան և յարատեւութեան գաղափարը, որին
կարծում էք, թէ մենք օգտակար ենք եղել մեր կարողու-
թեան չափ: Այո՛, ինչպէս անհատը մեռնում է մարմնով,
ազգն ալ կարող է մեռնիլ: Ո՞ւր են հին Եգիպտացիք, Հի-
տիտները, Ասորեստանցիք, Յոյներն ու Հռոմայեցիք: Մե-
ռել են նրանք, մեռել են մարմնով, բայց անմահ են հոգւով:
Նոյնիսկ այդ մեռած ազգերը կարող են յարութիւն առնել
և ներգործել մեր հոգիների վրայ, դաստիարակել, ուսու-
ցանել մեզ:

Սորանից հարիւր, հարիւր յիսուն տարի առաջ ի՞նչ
գիտէինք մենք Եգիպտացիների, Հիտիտների, Ասորեստա-
նցիների, և Բաբելոնացիների մասին: Նինուէի աւերակները
ծածկուած էին աւազով և հողով, ուր հովիւներն իրենց
հօտերն են արածում, բայց գիտնականների կատարած պե-
ղումներով՝ աղիւսէ՛ ընդարձակ մատենադարաններ գտնը-
ւեցան, ուր նրանց կեանքը, կրօնն ու պատմութիւնն է ար-
ձանագրուած: Տքնաջան գիտնականներ կարդացին Եգիպ-
տացիների հերոգլիֆները, Ասորեստանցիների բւեւաագիր-
ները, ուսումնասիրեցին նրանց գրականութիւնն ու արուես-
տը, կրօնը և անյայտութեան մէջ կորած ազգերը յարութիւն
առին և խօսում են մեզ հետ: Համալսարանների մէջ պոռո-
նի կան սահմանուած այժմ այդ ազգերի պատմութեան,
կրօնի և քաղաքակրթութեան մասին:

Եւ այսպէս, ազգերի ստեղծագործութիւնը հոգեւոր,
արուեստը, կրօնը յաւիտենական արժէքներ են և յաւիտե-
նական երաշխիքներ են նրանց համար: Նրանց թողած աւե-
րակները, քանդակներն ու արձանները, պապիրոսի կամ

մագաղաթի վրայ գրութիւնները, քարի կտորներ չեն, անշունչ նիւթ, այլ խօսուէն, հրաշալի և յուզիչ լեզուով, երգ ու նուագ, սրտի ամենանուրբ լարերի վրայ երգուած: Ասորեստանաց կրօնական սաղմոսները իրենց վսեմութեամբ և խոր կրօնականութեամբ յետ չեն մնում Դաւթի անունով մեզ հասած իսրայէլի ամենագեղեցիկ սաղմոսներից. «Տէր լոյս իմ և կեանք իմ, ես յո՞ւմմէ երկեայց. Տէր ապաւէն կենաց իմոց, ես յո՞ւմմէ դողացայց», կամ «Տէր հովուեսցէ զիս, և ինձ ինչ ոչ պակասեսցի»: Մեր աչևերը սեւեռած են...

Մեր ազգը, գոհնալ կարող ենք, որ մեռած չէ, ճշգրտորէն եղած բախտի հարուածների տակ, բայց ոչ արմատախիլ եղած: Մեր Հայրենիքի մի կարեւոր մասը, Խորհրդային Հայաստանի սահմանների մէջ, Աստուած շնորհել է մեզ, թէև ժողովրդի երկու երրորդ մասն ապրում է Հայրենիքից դուրս: Դորա կէսը ցրուած է Պարսկաստանից, Իրաքից սկսած մինչև Ամերիկայի արեւմտեան սահմանները: Ինչպէս պէտք է պահպանենք Սփիւռքի, գրեթէ միլիոնի չափ Հայութիւնը. մի խնդիր է ազգային տեսակէտով որ զբաղեցնում է մեր մտքերը և մտահոգութիւն պատճառում ամենքիս: Եկեղեցին, Բարեգործականը, մամուլը, կուսակցական կազմակերպութիւններն և հայրենակցականները, իւրաքանչիւրը իւր շրջանի մէջ և իւր տեսակէտով մշտահոգուած է այդ խնդրով, ազգապահպանութեան ցուիւրական խնդրով:

Ամենից առաջ, մեր աչքերն ուղղուած են դէպի Խ. Հայաստան, որ օրէ ցօ՛ր զարգանում է նիւթապէս և կուլտուրապէս, ծաղկում շինարարութիւնը նիւթական և տնտեսական, դրական-գեղարուեստական մարզերի մէջ, և այժմ էլ լարած իւր բոլոր ուժերը Խորհ. ուրիշ ազգերի հետ, մաքառում է իւր գոյութեան պահպանութեան և ազատութեան ապահովութեան համար: Նա՛ է մեր կենդանութեան աղբիւրը եւ յարսեւութեան երաժիշիք. բայց մենք այլ մեր անելիքն ունինք, մեր դժուար պարտականութիւնը, այս ցրուած հայութեան զանազան պետութիւնների և ազ-

գութիւնների մէջ, ենթակայ են նրանց լեզուի, օրէնքի և քաղաքակրթութեան զօրեղ ազդեցութեան, միութեան, ամբողջական գաղափարը պահելու Նախ և առաջ մենք պարտաւոր ենք հաւատարիմ և օգտակար քաղաքացիներ հանդիսանալ այն երկիրներին, որոնց հիւրընկալութիւնն ենք վայելում, բայց և պարտականութիւն ունինք հաւատարիմ մնալու այն դարաւոր ժառանգութեան, որ ստացել ենք մեր հայրերից, որ մեր լեզուն է, մեր գրականութիւնը, մեր մշակոյթն ու պատմութեան գիտակցութիւնը, մեր ազգային եկեղեցին, մի խօսքով՝ մեր հոգեւոր Հայրենիքը:

Հայ հողի եւ Ջրի մասին

Հայ ժողովուրդը հայրենի հողի և ջրի մասին մի գեղեցիկ աւանդութիւն ունի հիւսած: Արշակ Բ., երկար պատերազմներից յետոյ յաղթուած պարսից Շապուհ թագաւորից և զերի ընկած, կանգնեցնում են յաղթողի գահի առաջ: Արշակ խօսում է հեղութեան և խոնարհութեան լեզուով և յայտնում, որ կը կատարէ յաղթողի կամքը, կը լինի հնազանդ ըստ ամենայնի նորա հրամաններին, եթէ ազատ արձակէ իրեն:

Բայց խորհրդականներին լսելով, Հայաստանից բերել է տալիս երկու բնո հող և երկու սափոր ջուր. հողը փռում գահոյքի առաջ և ջրուն էլ սրսկում վերան:

Եւ երբ հարցաքննութեան էր բերուած զերի թագաւորը, խօսում էր գարձեալ և պատրաստակամութիւն յայտնում ենթարկուելու նորա բոլոր հրամաններին, բայց հէնց որ աննկատելի անցնում էր հայ հողի վերայ, սկսում էր խրոխտալ, Շապուհին համարելով իւր ազգական Արշակունիներին գահի յափշտակիչ, և պատուիրում էր իջնել գահից, որ վայել էր իրեն նստել:

Ահա՛ հայրենի հողի և ջրի սիմպոլիկ նշանակութիւնը ժողովրդական այս գեղեցիկ նշանակութեամբ:

Մեր Գաղափար

Բայց անցնինք մի քանի խօսք ևս մեր պաշտօնի

հետ կապուած խնդիրներն զրոյ: Ինչո՞ւ ենք յանձն առել
կիրիկիոյ կաթողիկոսութեան ծանր և դժուարին պաշտօնն
ու Աթոռը: Մենք չենք գնում այնտեղ մեր ծերութեան
օրերը հանգիստ վայելելու. մենք գնում ենք այնտեղ մի
նոր կեանք սկսելու, առելի ճիշդ մեր վերջին նախորդների
Տ. Սահակ, Բարդէն և Պետրոս կաթողիկոսների օրով ըսկը-
սած կեանքը բարգաւաճելու:

Մեր նպատակն է Անթիլիասի կաթողիկոսարանը կը-
րօնական կեդրոնի հետ, եթէ կամենայ Աստուած, դարձնել
և մշակոյթի կեդրոն լայն հասկացողութեամբ: Ունենալ
արդիական տպարան, ուր ոչ միայն մեր «Հասկ»ը տըպա-
գրուի, այլ և գրական-գեղարուեստական գրքեր, մեր Միա-
րանների և դրոյ բանասէրների և գրական աշխատաւորնե-
րի գործեր: Մեր նպատակն է կաթողիկոսարանի դպրեմանքը
դարձնել բարձրագոյն դպրոց, որի սաները ժամանակի պա-
հանջների համաձայն բարձր ուսում ստանան, ազգային եկե-
ղեցական սահմանների մէջ, որպէսզի այնտեղից մենք կա-
րողանանք պատրաստուած վարդապետներ, քահանաներ և
ուսուցիչներ ստանալ, մեր ազգային եկեղեցական անդաս-
տանների համար մշակներ: Մենք կը կամենայինք մեր կա-
թողիկոսարանը հոգեւոր մի շարժման կեդրոն դարձնել
Սփիւռքի հայութեան համար: Պատմական դժուար հանգա-
մանքների բերմամբ, մեր եկեղիցին այսօր պատրաստուած
պաշտօնեայի մեծ կարիք ունի, և այդ ոչ միայն Ամերի-
կայում, այլ և մեր միւս գաղութներու մէջ. քահանայացու-
ներ հասցնել մեր եկեղեցիների համար, և ուսուցիչներ մեր
դպրոցները բարեկարգելու կամ բազմացնելու, հրատապ
խնդիր է ներկայացնում: Եւ այսպէս անսահման ասպարէզ
կայ բացուած մեր առաջ, եթէ աջակիցներ ունենանք, եթէ
ազգը մեզ աջակից լինի և Աստուած օրհնէ մեր գործը:

Մենք կամենում ենք ձեր առած նուէրներով կիրի-
կիոյ Աթոռը՝ կրօնականի հետ՝ լուսաւորութեան ու քերական-
թեան «Օջախ» դարձնել:

Աստուծոյ շնորհն ու օրհնութիւնը ամէնքիդ վերայ:
«Հայաստ. եկեղեցի»
Նիւ-Եորք

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արժանընտիր Վեհափառ Կաթողիկոսը

Ամբողջ երեք տարի Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Ս. Աթոռը սեւապատ և թափուր մնալէ վերջ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսական Ընտրելեաց Պատգամաւորական ժողովը ամենալուաւորն և պատշաճ կարգադրութիւնն էր որ բրաւ, և Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին համար կաթողիկոս ընտրեց Հիւսիսային Ամերիկայի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Ս. Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանցը՝ ամենաճուշտ, անբասիր, և միջազգային համբաւի արժանացած բարձրաստիճան և կեղեցականը։ Կաթողիկոսի ընտրութենէն վերջ, հետագրով ամէն կողմ աւատուցաւ քերկրառիթ լուրը և մեծ ջընձութեամբ։ Անթիլիասի մայր Տաճարին, Լիբանանի և Սուրիոյ եկեղեցիներուն զանգակները զօղանջեցին։ Նորընտիր Վեհափառ կաթողիկոսը՝ ընդունած ըլլալը հետագրով ծանոյց, և էջմիածնայ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական Տեղակալը ևս շնորհաւորեց կաթողիկոսական ընտրութիւնը։ Եւ ըստ Ամենայն հայոց տեղեկատու գիւտնին յայտարարութեան, յառաջիկայ աշնան սկիզբը, վեհափառ կաթողիկոսը, Գեր. Տ. Դեբնիկ վարդապետին հետ պիտի ժամանէ Անթիլիաս, բաղրենիկ վարդապետին հետ պիտի ժամանէ Անթիլիաս, բաղրենիկ վարդապետին հետ պիտի ժամանէ Անթիլիաս, բաղրենիկ վարդապետին հետ պիտի ժամանէ Անթիլիաս և մեկու համար Սահակ Խաչատրեան, Բարդէն Կիլիկեան և Պետրոս Սարաճեան կաթողիկոսներու Ս. Աթոռին վրայ։

Շատ հուանական է որ, վեհափառ Հայրապետը եզրպատասի գծով եկած տանն ընդունելութեան առիւծի բաժինը պիտի առնէ եզրպատասի գաղութը և Անթիլիաս ժամանելէ վերջ ևս Լիբանանի և Սուրիոյ հայութիւնը մեծ և ըսքանչելի ընդունելութիւններ պիտի կազմակերպեն։ Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ թաղաւորաւորել օծում տեղի պիտի ունենայ օտար բարձրաստիճան հրաւիրեալներու ներկայութեան։ Ծառեր, ծափող ջրաններ իրարու պիտի յաջոր-

դեն, գովասանքի խօսքեր և ամէն ինչ անթերի կերպով տեղի պիտի ունենան. ասոր համար բնաւ կտակած չունինք, որովհետեւ ճառ խօսելու և ընդունելութիւն ընելու համար ամենամեծ մրցանիշին արժանացած ենք՝ մենք՝ Հայերս:

Բայց պէտք է՝ դիտնալ որ, ճառերու և խօսքերու պահերը շատ շուտով կ'անցնին. ամենակարեւորը այն է որ, այդ ցնծահանդէսները անցնելէն վերջ, ազգովին բոլարունք արժանընտիր նոր կաթողիկոսին շուրջը, թեւ և թիկունք հանդիսանալու համար ն. վեհափառութեան:

Որովհետեւ կատարուելիք շատ գործեր կան. բարոյական և նիւթական օժանդակութիւն ամէն կողմէ, այն ալ սրատարուի և ազգասիրարար, կ'ողեւորեն կաթողիկոսը և գործը կ'ըլլայ արդիւնաւոր:

Լիբանանի և Սուրիոյ հայութեան անձանօթ դէմք մը չէ Յովսէփեանց կաթողիկոսը: Ն. Սրբազնութիւնը, իբր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական պատուիրակ, Ամերիկա մեկնելէ առաջ նրկար տանն մեաց մեր մօտը, քարոզեց, խօսեցաւ Լիբանանի և Սուրիոյ կեդրոն քաղաքներու եկեղեցի ներուն և լսարաններուն մէջ. մեծ անուն և յիշատակներ ձգելէ վերջ բաժնուեցաւ, և նրկար տարիներէ ի վեր իմաստուն և խաղաղ կերպով կը վարէ Ամերիկահայոց Առաջնորդական, եկեղեցական և կրթական գործերը, և իրեն վարչադիտական կարողութիւններուն համար՝ արժանացած է բոլորին համակրանքին:

Բացորոշ է որ, Ամերիկահայոց համար շատ դժուար պիտի ըլլայ բաժնուիլ իրենց սիրելի և հայրագործ Առաջնորդէն. բայց մարդ է որ գործէ զերկիր: Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը պէտք ունի ներկայիս քով և անձնուէր հովուապետի մը, իրեն մականին տակ տանելու համար ժողովարդ մը, և այս մասին շատ մեծ բաներ կ'սպասուին Յովսէփեանց կաթողիկոսէն:

Յովսէփեանց կաթողիկոս իրաւամբ ճանչցուած է զբշի և մաքի տէր կարկառուն մի եկեղեցական, բազմաթիւ հատորներու հեղինակ, մանրանկարչութեան, հնագիտութեան և բանասիրութեան վարպետ, և մենք այն հաս-

տատ համոզումը ունինք թէ՛ նոր կաթողիկոսին համար
ամենալուազոյն դաշտը պիտի ըլլայ հայ ժողովուրդը, անոր
սրտին մէջ ցանկու համար եկեղեցատիրութեան ազգա-
սիրութեան, կրթատիրութեան և սիրոյ սերմերը՝ ատոքացած
հասկեր կարենալ առաջ քերելու համար, որպէսզի ժողովուր-
դը կապուած մնայ իր փարախին, աջ և ձախ չթեքելու
համար: «Հովիւ քաջ դանձն դնէ, ի վերայ ոչխարաց»:

Այս բոլոր բաները որ կ'ակնկալենք Յովսէփեանց
կաթողիկոսէն, կրնան իրականանալ, երբ հայ ժողովուրդը
ևս՝ Մերձաւոր Արեւելքի և արաւստամանի, իր կարելին
չզլանայ, Ն. Վեհափառութեան վստահուած, կիլիկիոյ
պատմական և պատուական Ս. Աթոռը կանգուն և տեւական
կարենալ պահելու համար:

Անթիլիասի կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի նիւթական
բոլոր շէնքերը իրենց յարմարութիւններով և կաթողիկո-
սութեան մը վայել՝ արդէն պատրաստ են, կը մնայ բարո-
յական շէնքին կառուցումը՝ նոր և զարդացեալ Հոգ. Հո-
վիւներ պատրաստելու: Վանք մը՝ որուն հովանիին տակ,
Բարդէնի և Շահէի շուշնով պատանիներ հասակ առին և
ատոքացան, պէ՛տք է որ նոր շրջան մը ևս սկսի նոր կա-
թողիկոսին հովանիին տակ:

Ս. Լուսաւորչի պլպլացող կանթեղը պէ՛տք է ան-
մար մնայ, ահա՛ այս է մեր բուն բաղձանքը: Առ այս, ի
սրտէ ուժ, կարողութիւն և արեւշատութիւն կը մաղթենք
Մեծի Տանն, կիլիկիոյ արժանընտիր Շնորհազարդ Տ. Տ. Գա-
րեգին Յովսէփեանց կաթողիկոսին:

Հոգ. Հովիւ. Հայոց Չանդէի

ՄԱՇԹՈՅ ՔԶՆՅ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

«Հայաստանի կոչնակ»

1948 Պեկտ. 11, թիւ 50

Նիւ-Եորք

«Տէրը Իր Հետ»

Աստիճանաճանի ալիքներուն հետ խաղացող թէ անոնց ղէմ կռուող նաւու մը վրայ է, այս տողերը գրուած պահուն, Կիլիկիոյ Ընտրեալ Կաթողիկոս Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան:

Երկա՛ր առաւ այս լուրը հաղորդելու համար, երկա՛ր համբերութիւնը սպառելու և փորձի զարնելու աստիճան անոնց, որ ղինքը ընտրած էին և վայրկեանները կը համրէին ղինքը իրենց մէջ տեսնելու համար, մինչդեռ վայրկեանները ամիսներու, ու նոյնիսկ տարիի կը փոխուէին և ընտրեալ Կաթողիկոսը տակաւին իրենց մէջ չէր:

Իրողութիւնը որ ան մեկնեցաւ, ամենէն մեծ ապացոյցն է թէ Գարեգին Արքեպիսկոպոս ինք պատասխանատու չէր այս փորձիլ ուշացումին. իր կարողութենէն վեր ազդակներ ու հանգամանքներ միջամտեցին այդ կացութիւնն ստեղծելով և անմիջապէս որ ասոնք յաղթանարուեցան, ան մեկնեցաւ, և վստահ ենք մեկնեցաւ կսկծանքի մէջ անոնց պէս որ այլևս ղինք չեն տեսներ հիմա, չեն լսեր իր խօսքը, չեն զգար իր առինքնող անհատականութենէն ծարող բերկրութիւնը, և իր սեփական խանդավառութեան մէջ որ այլևս կրնայ երթալ ղէպի ղաշար՝ ուր պիտի պսակուի իր երկարատեւ ծառայութիւնը այս ժողովուրդին, որքան անոր ևկեղեցիին, նոյնքան անոր քաղաքական ճակատագրին, նոյնքան անոր մշակոյթին, բանասիրութեան, պատմութեան:

Հաղուադէպ է որ մարդ մը այդքան յատկութիւններ միացնէ իր վրայ, բայց իրողութիւն է որ էջմիածնի գիտուն ու անպիհներ Միաբանը որ հիմա Կիլիկիոյ Աթոռը բարձրանալ կ'երթայ, այդպէս էր ժամանակակիցներու համար աւելի գիւրին է Հափաղանցել ամենամիտքը թերութիւններուն հետ: Կիլիկիոյ ընտրեալ Կաթողիկոսը իր կտին

ձգեց այդ տեսակ արձագանգ մը. բայց պատմական հայե-
ւին իրաւունք առած է անաչառ դատողներուն որ զինքը
տեսնեն հիմա, Ազգանտեանի մէջ նաւարկողներուն վրայ,
տարուած իր նոր պարտականութեան որքան հոգեբով
նոյնքան փայլուն երազներովը: Հիմա ան սարսուռն
ու տենչանքն չափանիշին զոր ներսէս Շնորհալիներուն
հաստատուած են իր գրաւելիք Գահին համար, և որդիա-
կան պարտականութեան մը խարաղանք ներսէս Աշտարա-
կեցիներու Գահին հանդէպ, որուն շուքին տակ առաւ իր
առաջին կրթութիւնը և ուսնացաւ ու մեծցաւ գրաւելով
ազգային առաջնակարգ դէմքի մը տեղը:

Այդ երկու զգացումներուն միջեւ ան վաղը պիտի
դանէ իր երջանկութիւնը, տալով ուղղակի ծառայութիւնը
իր Աթոռին և անուղղակի ծառայութիւնը Մայր Աթոռին,
և Հայ ժողովուրդը անգամ մըն ալ երջանիկ պիտի ըլլայ
տեսնելով այդ տեսակ ծառայ մը իր պատմական Աթոռին
վրայ, այս տեսակ շրջանի մը մէջ:

Այս վստահութեամբ «Պայքար» կ'ըսէ. «Տէրը հետը»
Հայ ազգի և Հայ եկեղեցիի այս արժանաւոր զաւկին:

«Պայքար» Ամերիկա
1945 Յունվար 24

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԴԱՄ

Դեպի Էջմիածին

Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ Ամերիկայէն եգիպ-
տոս ճամբորդութեան ընթացին, ծովու վրայ գրի առած է
իր խորհրդածութիւնները և բելադուրիւնները ու յանձնած
եգիպտահայ մամուլին:

Դերագոյն խորհուրդը, Տէր Տեղակալի գլխաւորու-
թեամբ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բնարութիւնը նշա-
նակել է դարունը կամ դարնան վերջերին: Որքան էլ շա-
տերին կարելի է, քիչ անյարմար թուի, պատերազմական

այս թո՛ւ ու բո՛նի ժամանակ այսպիսի մի գործի ձեռնարկել, և միջոցն ալ կարճ համարել նախապատրաստութեան համար, բայց երբ այդպիսի մի որոշումն է եղել, անշուշտ, իր հիմնաւոր պատճառներն ունի և մենք պէտք է օգտուինք զեղեցիկ պատեհութիւնից։

Շատ երկար ժամանակ է. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի Աթոռը թափուր է, Եպիսկոպոսներ Մայր Աթոռում չկան, եղածները ցրուած են թեմերում, քիչ են և միաբանները։ Եկեղեցու Պատի ներկայութիւնը կարող է զգալի չափով մեղմել այս վիճակը։ Ապա ի վաղուց ծրագրուած են և սեղանի վրայ դրուած նաև ներքին բարեկարգութեան վերաբերեալ խնդիրներ, որոնք լուծման են սպասում։ Նախընթաց պատերազմից յետոյ շատ են փոխուել պարագաները, որ պիտի նկատի առնուին։ Այս և այսպիսի բազմաթիւ պատճառներ ստիպողական են դարձնում Աղգային-եկեղեցական ժողովի դումարումը։

Արդ, ի՞նչ ունինք ժողովից առաջ կատարելու։ Նախ, Առաջնորդի հետ որ ի պաշտօնի իրաւունք ունի մասնակցելու ժողովին, պիտի ընտրուին մի կամ աւելի աշխարհիկ պատգամաւորներ, թեմի մեծութեան համեմատ։ Պէտք է մտածել պատգամաւորների ճանապարհածախսի համար, որ պիտի հոգան ժողովուրդն ու եկեղեցիները, եթէ պատգամաւորներուն իրենք յանձն չառնեն կամ չկարողանան իրենց գրպանից հոգալ։

Բայց այդ բաւական չէ։ Յայանի է Մայր Աթոռի նիւթական վիճակը, գնացող Եպիսկոպոսներն ու Պատգամաւորները պէտք է մտածեն ոչ միայն թեթեւեղութիւն Մայր Աթոռի վրայ ընկնելիք ծախսերը, ընդունելութիւն, հիւրասիրութիւն և այլն, այլ և օգնել նրա անձուկ վիճակն ի նրկատի ունենալով։ Արտասահմանի թեմերից Հիւսիսային և Հարաւային Ամերիկայի երեք թեմերը, Եգիպտոսի հետ ընականաբար, ծանրութեան մեծ մասը իրենց վրայ պիտի առնեն, ապա Երուսաղէմի, Իրաքի և Պարսկաստանի երկու թեմերը նոյնպէս, իսկ Ֆրանսայի և Բալկանեան Պետութիւնների թեմերը ըստ հնարաւորութեան և կարողութեան։

Դալով կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, մեր ի սրտէ ցանկութիւնն է, մի քանի եպիսկոպոսներով մասնակից լինել ընտրութեան և ժողովին: Մեր թեմերից միայն Հալէպն ու Քէյրութն են և պէտք է մասնակից լինեն այդ ծախսերին. Դամասկոսն ու Կիպրոսը նուազ չափով:

Փոքր ինչ յաջող պայմաններում, ուղում ենք առնել՝ ոչ-պատերազմական՝ սալաւագոյն առիթն էր, ոչ միայն պատգամաւորներով այլև հայրենաբաղձ անհատներ խումբերով ուխտի գնալ գէպի Խ. Հայաստանը և գէպի Հայաստանեայց եկեղեցու հինաւուրց Մայր Աթոռը, հարուստ պատմական, և սրբազան յիշատակներով:

Ուրախ ենք և շատ երախտապարտ Խ. Հայաստանի կառավարութեան որ լայնախոհ կերպով արտօնել է այսպիսի դժուարին պայմանների մէջ անգամ կաթողիկոսական ընտրութիւն կատարել, գերութիւններ ընծայելով, անշուշտ պատգամաւորների ճանապարհորդութեան համար:

Պէտք է օգտուիլ այս գեղեցիկ պատահութիւնից եւ ըստ կարելւոյն մեծ թուով գնալ, տեսնել աւերակների տակից նոր վերակենդանացող Հայրենիքի վերելքը, մշակութային ամենատեսակ հաստատութիւնները; համալսարանը, մասնադիտական, երկրորդական և ժողովրդական դպրոցների ծաղկումը, հայ գրականութեան, արուեստի այլ և այլ ճիւղերի՝ ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, նկարչութեան, արձանագործութեան նոր և յառաջագէտ ընթացքը: Տեսնել պետական կեանքով ապրիլ սկսող ժողովուրդի կենցաղը, քաղաքների վերաշինումն ու յարգարումն: Ամէն տեսակ հաստատութիւնների մէջ, դպրոցներում, խանութներում ամենուրեք տեսնել մայրենի լեզուի տիրապետութիւնը, որպիսի՞ ուրախութիւն է հայրենասէր անձերի համար:

Պակաս ուրախութիւն կը լինի՞ տեսնել մեր թանկագին Հայրենիքի բնական գեղեցկութիւնները՝ Արարատն ու Արագածը, Արարատեան դաշտի և երկրի երկնեւանդ և թուփի տեսարանները՝ շուրջը պար ըռնած լեռներով, տեսնել բարձունքների վրայ Հայաստանի ամենամեծ գեղեցկու-

թիւնից մէկը՝ Սեւանայ լիճը: Ապա նախնեաց թողած շէն կամ աւերակ, բայց միշտ խօսուն կոթողները, նրանց ստեղծագործութեան և բարեպաշտութեան կենդանի վկաները, Զուարթնոցը, Հախիսիմէի գողարիկ վանքը, Գեղարդայ վիմափարները, Գոռնիի Տրդատայ թախար Զոնա-Հումէական ոճով: Անիի՝ աւերակները զոնէ հետուից տեսնելով, իւր աննման մայր եկեղեցիով և հրաշալի, բարձր աշտարակներով պարիսպները, Զորագետի Հաղբատն ու Սանահինը իրենց բազմաառակ շէնքերով և կառարած դերով մեր արուեստի, գրչութեան և մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Որպիսի՝ խորը իրական տպաւորութիւններով և տեղեկութիւններով կը վերադառնան նրանք իրենց տեղերը՝ զեկուցումներով, յօդւածներով, և առօրեայ խօսակցութիւններով ընթերցողների և ունկնդիրների մէջ պայծառ գիտակցութիւն և նորա հետ կապուած զգացմունք դարձնելով դէպի Հայրենիքն ու եկեղեցին:

Բայց զազութիւններից զնացած պատգամաւորների ներկայութիւնը ընտրութեան և ժողովին, կ'ունենայ կարեւոր նշանակութիւն և Հայաստանի հայութեան համար:

Նոքա կը զգան և կը տեսնեն մեր եղբայրական կապը ազգի ամբողջութեան հետ, որի արմատն ու բոյրը Հայրենիքի հայութիւնն է՝ բայց նաեւ հաւատացեալ հայութեան համար, եկեղեցու Միութեան տեսակէտով:

Հաւատացած ենք, որ մեր պատգամաւորների ներկայութիւնը Երեւանում, Էջմիածնում անասման ուրախութեան և ոգեւորութեան պատճառ կը լինի և բուն Հայրենիքի հայութեան համար:

Ուրեմն դէպի Հայաստան և Էջմիածին, որքան կարելի է մեծ թուով:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԸՆԾԵԽԱՂ Կարողիկոս Տաճճ Կիլիկիոյ

Փետրուար, 1945
Միջերկրական ծովի վերայ

Վեհ. Հայրապետը եգիպտոսի մեջ

Վեհ. ԳԱՐԵԳՆԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Կիլիկիոյ Նորընտիր Կաթողիկոս Վեհ. Տ. Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան Ամերիկայէն Անթիլիաս ճամբուն վրայ, Բոր-Սայիտ ժամանած ըլլալով շոգնուաւով, զինք գիմաւորելու և Գաշիբէ առաջնորդելու համար հոն դացած են Գերշ. Տ. Մամբրէ Ս. և Գաշիբէի Քաղք. Ժողովէն Տեաքք Էօմէն Բաբաղեան և Մ. Չրաքեան և հինգ-շաբթի ժամը 1.15ին Գաշիբէ հասնող ճեպընթացով հասած են կայարան, ուր Վեհ. Կաթողիկոսը ընդունուած է մեծ պատիւներով և տաանեակ մը ինքնաշարժներու թափօրով դացած Առաջնորդարան և «Հրաշափառ»ով մուտք գործած եկեղեցի, ուր աղօթած և օրհնած ժողովրդեան ստուար բաղմութիւնը որ հաւաքուած էր ողջունելու համար Վեհափառը: Ամերիկայէն Կաթողիկոսին կ'ընկերանար Հոգ. Դերենիկ վրդ.: Յետ այնու Գարեգին Կաթ. առաջնորդուեցաւ Առաջնորդարանի դահլիճը ուր եղան ուղերձներ:

Մասնաւորապէս հրաւեր ուղղուած ըլլալով Աղէքսանդրէի թեմի և Քաղաքի Ատենապետներուն, տեղւոյս դադութը ներկայացնելու Վեհ.ին ընդունելութեան, թեմի Ատենապետ Տիար Մելքի Գլըճեան միայն փութացած էր Գաշիբէ և ընդառաջ դացած կայարանը, իսկ պատահաբար Գաշիբէ գտնուող Աղեքս. Քաղք.ի մէկ անդամն ալ հըրաւիրուած էր, փոխանակելու իր բացակայ Ատենապետը:

Երեկոյին Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Գարեգին Կաթ.ի. ներկայ էին աղգ. իշխանութեան անդամներ, Քահանայ հայրեր և մամլոյ ներկայացուցիչներ: Եօսեցան Դեր. Մամբրէ Ս. և Տիարք Ճանիկ Չաքըր, Մելքի Գլըճեան, Գ. Մխիթարեան, Է. Փափաղեան, Կ. Կօկանեան, Ա. Պատմանեան և Դերենիկ վրդ.: Վեհ.ը, յայտնեց իր շնորհակալութիւնը:

«Արաք» 23 փ. 1945

Աղբրանդրիւ

Վեհաքիւն մը

Ինը տարի առաջ՝ առաջին անգամն ըլլալով՝ չփում կ'ունենայինք այդ վեհաթեան հետ, կը տեսնէինք ու կը լսէինք զինքը. այս օրերս դարձեալ չփում կ'ունենանք նո՛յն վեհաթեան հետ ու կը տեսնենք և կը լսենք զինքը վերստին: Հայրապետական Նուիրակ էր այն ժամանակ, 1936ին, երբ իր առաջին օրհնարեր այցը տուաւ մեզի. Հայրապետ է այսօր: Նո՛յն վեհաթիւնը իր վրայ, նոյն վեհաթիւնը ինք... Պաշտօնը և հանգամանքը չեն անտարակոյս որ այսպէս կ'ընծայեն զինքը — ա՛յնքան յանկուցիչ, սիրելի և պատկառելի միանգամայն: Ապահովաբար այդպէս էր, երբ դեռ երիտասարդ վարդապետ մըն էր միայն, չուրջ 50 տարի առաջ:

Ինը տարիները քիչ մը աւելի ալեւորած են զինքը, ա՛յդքան միայն:

Անձ մը չէ ան կարծէք, այլ ողի՛ մը, հոգեղէն չէ ան կարծէք, այլ ողեղէ՛ն էութիւն մը, մահկանացու էակ մը չէ ան կարծէք, այլ խորհրդանիշ մը անմահ, ողի՛ն, ողեղինացո՛ւմը, խորհրդանիշը չորս հազարամեայ մեր մեծ և խորհրդաւոր ժողովուրդին, մեր հազարովեց հարիւրամեայ Հայաստանեայց Աստուածարեալ եկեղեցիին, մեր հազարհինգհարիւրամեայ հմայքոտ մշակոյթին...

Բախտաւոր է ժողովուրդ մը որ նման որդիներ կը ծնի, որդիներ որոնք կը մարմնացնեն ինչ որ այդ ժողովուրդը ունի մեծ ու լուսաւոր, վեհ ու չքեղ, որդիներ որոնք մարմնացեալ վեհաթիւն իսկ կը դառնան, խրոխտ և ընտանի միանգամայն, վեհաթիւն որուն խօսքը և զօրծը, որուն լռիկ ներկայութիւնը մինչեւ իսկ իր վեհաթիւնէն վեհաթիւն կը փոխէ ժողովուրդին վրայ, կուտայ անոր պայծառ ու բարձր ազդուններ, ներշնչումներ...

Ամէն եգիպտահայ որ լսեց զինքը ինը տարի առաջ, երբ իբր ցայտաղբիւր կը յորդէր իր խօսքը մեր համախմբումներուն մէջ, պերճ, վճիտ և իմաստայեղց իր խօսքը,

Հայոց Աստուածը, Հայոց Հայրենիքը, Հայոց Ս. Էջմիածինը, Հայոց Արուեստը տարփողող և ոգեկոչող իր խօսքը, ինքզինքը զգաց աւելի մերձ Աստուծոյ, այսինքն բարորութեան և սրբութեան, աւելի բարձրօրէն մարդ, աւելի խսրապէս Հայ, աւելի փափկօրէն գեղատէր և արուեստասէր քան ուրիշ ժամանակ:

Այդպէս է այս օրերուն:

«Հասկանում էք անշուշտ ինչ որ տեղում եմ», կ'ըսէր Մեծի Տանն կիլիկիոյ Հայրապետը Հինգշաբթի օր, եկեղեցւոյ բնմէն, երբ կը խորհէր թէ իր մէկ ասումը կամ ակնարկութիւնը լիովին չէր բարձնուած ունկնդիր ժողովուրդին ամբողջութեան կողմէ:

«Հասկանում է անտարակոյս ամէն ընթերցող թէ գերբնական էակի մը վրայ չէ որ կը խօսինք այսպէս, թէ և այնքան բազմապէս առաքինութեանց և կարողութեանց մէկտեղումը մէկ անձի մէջ՝ գերբնական կարենայ թաւիլ: Կը խօսինք իրական, շօշափելի, տեսանելի անձի մը մասին — կիլիկիոյ ընտրեալ Հայրապետին, որ մեր սիրելի հիւրն է այս օրերուն:

Այնպէս է Գարեգին Սրբազանը, ինչպէս Եղիապտահայ զանգուածները ճանչցան զինքը ինը տարի առաջ, նոյն ալեգարդ բայց առոյգ և ուղղամէջ եկեղեցւոյ իշխանը, նոյն չնորհալի, նոյն թրթռուն, հաղորդական Հայ սիրտերը թունդ հանող ձայնը, նոյն պերճաբան քարոզիչը և պողպատեայ բեմասացը, նոյն ոգելից հասարակական գործիչը, որուն «սրտին մէկ կէսը Հայաստանն է իսկ միւսը՝ Ս. Էջմիածինը» ինչպէս կը վկայէր բարձրաբարբառ և հրապարակաւ Ս. Էջմիածնայ պատուիրակը, Բրօֆ. Աշոտ Աբրահամեան, քանի մը ամիս առաջ:

Խօսեցաւ մեզի դարձեալ եկեղեցւոյ բնմէն և Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, և իր խօսքերը դարձեալ չունչ, ոգի և բոց էին, երանդ և իմաստ՝ ամբողջ: Խօսեցաւ մեզի, և իր խօսքերուն մէկ կէսը Մայր-Հայաստանին էր, իսկ միւս կէսը՝ Ս. Էջմիածինը, վասնզի իր խօսքերը կը բռնէին իր սրտէն:

Կը սիրէր Ս. Էջմիածինը և կը տարփողէր զայն երբ

Ս. Էջմիածնայ Նուիրակ էր։ Այժմ ևս երբ զահակալն է Մեծի Տանն կիլիկիոյ, նախկին Էջմիածնականին սէրը և հաւատարմութիւնը հանգէպ Մայր—Աթոռին մնացած են անայլայլ։ Ս. Էջմիածին ամէն բանէ առաջ, Ս. Էջմիածին ամէն բանէ զերիվեր, ա՛յս է նշանաբանը։

Ան, իր ընտրութեան վաղորդայնին «Հայաստանեայց Եկեղեցի»ի սիւնակներէն պարզեց իր առաջամտութիւնները իբր Մեծի Տանն կիլիկիոյ կաթողիկոս, և հոն առաջին տեղը տուած էր «Նախամեծար Ս. Աթոռին Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան» նոյնը կը մնայ իր վարձագիծը իր հաւատոյ հանգանակը։

Կը գրէինք այս սիւնակներուն մէջ, շուրջ մէկ ու կէս տարի առաջ, այն օրերուն Ամերիկայի մէջ տօնախմբուող իր քահանայութեան յիմամեայ յարեւանին առթիւ խմբագրուած առաջնորդողի մը մէջ, ոգեկոչելով Տ. Գարեգին Ս. 1936ի ներկայութիւնը մեր մէջ։

«Հայոց պատմութեան խորերէն յառնած մեր երանաշնորհ Հայրապետներէն մէկն էր կարծէք, մեծ և գրաւիչ։

... Անձնաւորութիւն մը, զոր Եգիպտահայութիւնը սիրեց - րոպէաբար, առաջին իսկ շփումին անոր հետ զոր Եգիպտահայութիւնը «Հայրագրե՛ց» անմիջապէս՝ կաթողին գորովով և խորունկ յարգանքով միանգամայն։

Որքա՛ն իրաւունք ունէինք։

Զաւակի այդ զգացումը իրական է, և, ինչպէս վերկայեց Տէր Մամբրէ Սրբազան՝ Եգիպտահայոց առաջնորդը, Եգիպտահայութիւնը անձկալից և կարօտագին կը սպասէր Հայրապետին՝ այս նոր այցին, և իր սիրոյ ջերմութիւնը ցոյց տուաւ, այնքան ստուար և այնքան յուզումնաւոր ներկայ դանուելով վիհին ընդունելութեան։

Նոյն զգացմամբ ապահովաբար՝ կը սպասեն իրենց հովուապետին կիլիկեան թեմերու մեր եղբայրներն ու քոյրերը։ Եւ մեր ջերմ բաղձանքն ու մագթանքն է որ Հայրապետը երկա՛ր տարիներ կարենայ հովուել զանոնք։

Եւ Եգիպտահայութիւնը հանգամանօրէն կրնանք ըսել

տակա իր սրտով և քսակով Հայրապետին տրամադրութեան տակ է միշտ, իրեն ըլլալիք սեւէ գիմումի յօծարտփոյթ պատասխանելու պատրաստակամութեամբ:

Բախտաւոր է ժողովուրդ մը որ ունի Գարեգին Ս.ի պէս օժտեալ և օրհնեալ զէմքեր: Անմահ է ժողովուրդ մը որ ունի Գարեգին Ս.ի պէս անմահներ:

Բախտաւոր և անմահ է Հայոց ժողովուրդը:

Յ.Ա.

«Արև» 24 փետր. 1935

Գաղիթէ.-

Վ.Ա. Գարեգին Կարողիկոս Վեր Վեջ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Եգիպտահայութիւնը, զարձեալ կ'ապրի համազգային խանդավառութեան օր, նման անոնց զորս ունեցաւ ինը տարի առաջ երբ մեր մէջ էր Գերաշնորհ Գարեգին Արքեպիսկոպոս՝ Ս. Էջմիածնայ նուիրակի հանգամանքով, և նման անոնց զորս վայելեցինք հինգ տաճառ առաջ, երբ այցի եկաւ մեզի Ս. Էջմիածնայ կողմէ իբր պատուիրակ Բրօֆ. Աշոտ Արքահամեման: Հայոց Հայրենիքը, Հայաստանեայց Եկեղեցին, Հայ Մշակոյթը, պանծացուեցան նոյն օրերուն, և նոյնը կ'ըլլայ այս օրերուն, երբ մեր մէջ ունինք զարձեալ Գարեգին Սրբազանը, այս անգամ որպէս Հայրապետ Մեծի Տանն կիլիկիոյ:

Թէ Եգիպտահայութիւնը որքան կապուած էր իր յանկուցիչ անձնաւորութեան և որքան ժողովրդակա-նութիւն կը վայելէր ինք մեր համայնքին մէջ, ասոր ասացոյցը ունեցաւ երէկ երբ հասաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, կայարանէն իրեն ընկերացող տասնեակ մը ինքնաշարժներու թափօրով մը:

Եկեղեցիին բակը և ներքնամասը լեցուած էր ծովածաւալ բաղմութեամբ մը, նման այն բաղմութիւններուն՝ մերոյս և խանդավառ, որոնց ակամատեւ կ'ըլլանք տօնա-

կան մեծ օրերուն: Մինչ զանգակները կը զօղանջէին զուարթածայն, վեհափառը՝ զգևտաւորեալ, «Հրաշափառ»ով, կ'առաջնորդուէր կկեղեցիէն ներս, ամպշովանիի մը տակ շրջապատուած Գեր. Մամբրէ Սրբազանէ, Հոգ. Դերենիկ Վարդապետէ, քահանայ հայրերէ և դպրաց դասէն: Ներկայ էին Ազգ. Իշխանութեանց անդամացուցիչները, ազգ. և անհատական հայ վարժարաններու տեսուչները, ուսուցիչները, աշակերտներէն մաս մը և անհաշուելի թիւով ժողովուրդ:

Կրօն. արարողութիւններէ և զոհարանական մաղթանքներէ ետք՝ Առաջն. Փոխ. Մամբրէ Սրբազան, ջերմ և խանդավառ խօսքերով եղիպտահայութեան Հայրապետին հանդէպ, ինչպէս Մայր-Հայրենիքին և Մայրենի եկեղեցիին հանդէպ սրգիական յորդ սիրոյն և հաւատարմութեան թարգման հանդիսացաւ:

Ապա խօսք առաւ վեհափառը՝ մինչ ժողովուրդը՝ արբշիւ և պակուցեալ կախուած էր իր շրթներէն, և ճախօտութեամբ մը, որուն ընտելացած էինք իր առաջին այցելութեան, տարիներ առաջ, խօսեցաւ մէկը իր հոգեւունջ և Հայ եկեղեցւոյ, Հայ Հայրենիքի և Հայ Մշակոյթի սէրովը թաթաւուն և այդ սէրը բոլէարար իր ունկնդիրներուն փոխանցող և զանոնք խանդավառութեամբ թըրթաւցնող ուղերձներէն: Գոչեց եղիպտահայութիւնը, զոր «Տեսած էր տեսած ըլլալէ առաջ»: Այսինքն ծանօթ էր անոր հայրենասիրութեան, կկեղեցասիրութեան և նուիրումին դեռ մեղի չայցելած տարիներ առաջ, և զոր յետոյ տեսած էր նիւթական աչքերով եւս: Յորդորեց զմեզ, Սաղմոսերգուին մէկ խօսքը իբր ընտրան առնելով, մեր «գուռը» և «քաղաքը» պաշտպանել Աստուծով, այլապէս ի զուր ըլլալով ամէն ճիգ, Աստուծո՛վ, այսինքն՝ բարօրութեամբ, եղբայրութեամբ, հայրենասիրութեամբ, կկեղեցասիրութեամբ: Մեծարանք ընծայեց Մայր Աթոռին, այդ աւելի քան 1650 տարուան հնութեամբ համազգային մեծ հաստատութեան, որուն անասան պահուելուն և նշանաւոր նուաճումներ արձանագրելուն համար սրտաբուխ և

սրտաթուռ դատքի մասին քննարկումներ ըրաւ։ Ոգեկոչեց մեր Մայր-
Հայրենիքը, որուն սէրը և կարօտանքը գերադասեց հայ-
րենարագ՝ սրտերու մէջ...։

Ապա վեհափառը, եկեղեցականներու և դպրաց թա-
փօրով առաջնորդուեցաւ Առաջնորդարանի դահլիճը, ուր
կը ոպատէին իրեն ազգ. իշխանութեանց անդամները և ու-
րիշ մեծ թիւով ազգայիններ։ Հոն երգուեցան «Երբոր բաց-
ւին դռներն յուսոյ», «Հայ ապրինք, եղբա՛րք» և «Տէր կե-
ցո՛» ազգ. երգերը, որոնցմէ ներշնչուած նոր ուղերձներ
խօսեցան Մամբրէ Ս. և վեհափառը։

Ներկաներէն շատեր հրաժեշտ առին հետզհետէ աջա-
համբոյրէ կտք, և մնացին Ազգ. իշխանութեանց և մամու-
լի ներկայացուցիչները միայն, որոնց հետ վեհափառը ընդ-
հանուր խօսակցութիւններ ունեցաւ, յորդորներ տուաւ
անոնց և կատակարանութիւններ ըրաւ։

Վեհափառին մտքի և մարմնոյ առուզութիւնը և
զուարթախոհութիւնը՝ հակառակ իր 77 տարիներուն, ցըն-
ծութեամբ լեցուցին ներկաներուն որդիական սիրտերը և
անոնք ակամայ բաժնուեցան վեհափառէն։

Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետի Բարոզը

(Կիրակի, 25 Փետր. 1945, Գահիրէ)

Անառակին կիրակին, Վեհ. Հայրապետը ծովածաւալ
բազմութեան մը ներկայութեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
եկեղեցւոյ խորանին առջեւ, բարձրախօսի մը դիմաց բազ-
մած, խօսեցաւ քրիստոնէաշունչ քարոզ մը։ Եկեղեցւոյ կա-
մարները զարմացած կը դիտէին հայորդիները՝ որոնք թե-
րեւս քսան տարիներէ ի վեր ոտք կոխած չէին եկեղեցի։
Հայրապետը առինքնած էր բոլորը։

Հայրապետը, յանուն Տեառն մերոյ և Փրկչին Յիսու-
սի Քրիստոսի ողջունելէ վերջ իր Հօտը, բնաբան առաւ
«Ի ծագելն արեգական կորնչին աստեղք» խօսքը և շարու-

նակեց: «Երկնից աստղերէն իւրաքանչիւրը իւրայատուկ գեղեցկութիւն ունի, միայն պապը մը այլ է և միւսինը այլ: Սակայն բոլորը միասին կ'անհետին երբ կը ծագի արեգակը: Այդպէս է պարագան մատուր և իմացական աստղհոյլին համար: Եգիպտոս տուած է հոգւոյ անմահութեան զազափարը, հոգ չէ թէ թանձրացեալ: Յունական միտքը տուած է իմաստասիրական խոյանքը իր Սոկրատէսով, Պլատոնով և Արիստոտէլով»: Ապա Վեհափառ արագ հպանցումով մը յիշեց միջնադարեան շրջաններէն Տանթէն, Շէյքսպիրը և այլն, իւրաքանչիւրին հանճարին տուրքը թուելով:

«Այս բոլորը սակայն, կ'անհետին խոյոյն պատմութեան այն մեծ իրողութեան քով, որ է Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի երեւումը: Գիտնական մը չէր, իմաստասէր մը չէր Ան, այլ Աստուծոյ սէրը սրտին մէջ, Տիրոջ օժեպն էր որ կուգար այդ սիրովն իսկ պատարագուիլ մեղաւորին համար: Եւ իր երեւումէն ի վեր մարդկային ո՞ր հաստատութիւնը չէ ազդուած Անոր ներշնչումներէն: Երկիրը լեցունցաւ բարեսիրական հաստատութիւններով, հիւանդանոցներով, որբանոցներով, ուրուկանոցներով, սիրոյ և գթութեան տուններով: Հռոմէացիք ալ ունէին հիւանդանոցներ, բայց անոնք զինուորական էին միայն, և բուժուողը կ'երթար դարձեալ սպանդի: Հապա համալսարանները, պատմութեան ուսանողները գիտեն որ անոնք եկեղեցւոյ նախաձեռնութեան ծնունդ են: Եկեղեցւոյ վարդապետներն եղած են դաստիարակներն ու մայրը եւրոպական քաղաքակրթութեան: Եւ այս բոլորը կը բղխին այն վեհ ըմբռնումէն որ Քրիստոնէութիւնը կը տածէ անհատ հոգիին հանդէպ:

Այսօրուան աւետարաններն իննսուն և ինն ոչխարի և մուրերիցն ինչպէս նաեւ Անտուակին՝ կուգան շեշտել այն անսահման արժէքը որ Քրիստոնէութիւնը կուտայ մէն մի հոգիի: Յաշս Աստուծոյ, անդին է մարդկային հոգին: Սոկրատէս ևւս շեշտած է նոյն բանը իր «Ծանիր զքեզ»ով, բայց այս՝ իմաստասէրի մը մտաբանչումն է միայն, առանց բովանդակութեան:

Մինչ Տէրն մեր բերաւ այն ուժանակութիւնը որով

անհատին մեղաւոր հոգին զղջումով կը դառնայ իր Երկնաւոր Զօրը և կ'ողջագուրուի Անկէ սիրով և համբուրիւ կը զգենու փառաց պատմութեանը, կ'ըլլայ հաղորդ երկնային ուրախութեան, ի ցնծութիւն հրեշտակաց:

Ես կը մաղթեմ որ Տիրոջ կենարար Հոգին ներգործէր իր Շունչովն Հայ Եկեղեցւոյն վրայ, և մեր եկեղեցւոյ զաւակները ըլլան Աստուածասէր, օրինապահ քաղաքացիներ իրենց զանուած երկիրներուն և մամուլը զիտակից իր կոչումին, որ է առաքելական և շինիչ:

Վեհափառը վերջացուց իր քարոզը, որ զերծ պոռոտ աղղայնամտութենէ, կը բուրէր մեր երանանքնորհ և Քրիստոսակրօն նախնեաց հաւատոյ շունչը, իմաստասիրական խորքերով ամրապինդ:

Բ. Կ.

«Արեւ» 27 փետր. 1945

Գաթիքէ:—

Ճաշկերոյք

Երէկ երեկոյ Ազգ. Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ Ազգ. իշխանութեանց կողմէ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին:

Ներկայ էին Թեմական և Քաղաք. Ժողովի անդամները՝ իրենց անդամներով, Աղեքսանդրիոյ Թեմականի Ատենապետը և Քաղաք. էն Պ. Կ. Պօղոսեան, Քահանայ հայրեր և մամուլի ներկայացուցիչներ:

Տէրունական աղօթքէն վերջ Տ. Մամբրէ Սրբազան խօսք տառնելով յայտնեց Եգիպտոհայութեան ուրախութիւնը կարենալ պատուասիրելուն Վեհափառը, և յարգանք մատուցանել յետոյ անոր բաղմապիտի կարողութիւններուն և առաքինութիւններուն, շնչեց թէ Ազգը մեծ պէտք ունի հմուտ և հաւատաւոր եկեղեցականներու՝ որոնց հազուադիւր ներկայացուցիչներէն մին է Վեհափառը: Հետզհետէ խօսք տաին Պ. Պ. Ճանիկ Զադըր, Մելքի Գլըճեան, Կայծակ Պօ-

դաճեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Էօթէն Փափազեան, Կոյժ Կոկանեան և Արա Պամաճեան, և ամէնքն ալ յարդանք յայտնելէ ետք Գարեգին Կաթողիկոսի կարողութիւններուն, կորովին, եռանդին, շնչանցին՝ անոր առաքելութեան կարեւորութիւնը իր նոր պաշտօնին մէջ և արեւշատութիւն մաղթեցին իրեն։

Դերենիկ վարդապետ վեր առաւ Վեհափառին հաւատքի մարդ ըլլալը և զանազան օրինակներով շնչանց հաւատքին անհրաժեշտութիւնը սեւէ գործի կատարման մէջ։ Գարեգին Կաթողիկոս շնորհակալութիւն յայտնեց իր անձին մասին եղած գնահատական արտայայտութիւններուն համար և երկարօրէն պարզելէ ետք իր ստանձնած գործին դժւարութիւնները՝ ըսաւ թէ կարելի էր գլուխ հանել զայն եթէ ժողովուրդը թեւ և թիկունք կանգնէր իրեն, ուստի կոչ ըրաւ ներկաներուն և Եգիպտահայութեան իրենց բարոյական և նիւթական օժանդակութիւնը ընձեռելու։

Պ. Շանիկ Զազըր անդրադառնալէ ետք որ Վեհափառին Եգիպտոս առաջին այցելութեան առթիւ ժողովուրդը բերած էր իր օժանդակութիւնը, պատրաստակամութիւն յայտնեց՝ յանուն ժողովականներուն և Եգիպտահայութեան, թէ այս անգամ եւս Վեհափառը պիտի գտնէ լայն աջակցութիւն իր դժուարին՝ գործը յաջողութեամբ տանելու համար։

Մամբրէ Սրբազան կրկին խօսք առաւ և արեւշատութիւն մաղթեց Գարեգին Կաթողիկոսին, մայր Աթոռոյ Ազգընտիր Տեղակալ Գէորգ Արք. Չէօրէքճեանի և Եգիպտոսի Վեհափառ Ֆարուք Ա. թագաւորին, որուն հովանիին տակ խաղաղօրէն կ'ապրի մեր ժողովուրդը։

Վեհափառին Հայր-Մերով և «Պահպանիչ»ով վերջ գրտաւ այս խիստ հաճելի երեկոյթը։

«Արեւ» Գաზეթէ
1945 Փետր. 22

Ռդերձ ստ
վեւ. Գարեգին Ս. Կաթողիկոս

Ulsan *St. p.*

Ինձ համար անասման երջանկութիւն մըն է յայտնել Ձեր սրբադնութեան, յանուն Ազնջսանդրիոյ հայութեան և իր թեմական ժողովոյ, բարի-գալուստի սրտագին բարեմազթութիւններ Ձեր օրհնարեր այցելութեանը համար այս երանելի երկրին, ուր հոծ թիւով մեր զազութը կը վայելէ հանգստաւէտ և անդորր կեանք մը հնորհիւ մեր Յոգոստափառ թագաւորին Յարուզ Ա.ին և Անոր բարեխնամ կառավարութեան ազնիւ հոգածութեան:

Այդ երջանկութիւնը կը վայելեմ, մասնաւորաբար, ես ինքս չատ աւելի բռնն կերպով, տեսնելով թէ՛ իմ տարախտ հոյրենիքիս տարագիր գաւակներուն բախտակից՝ Մեծի Տանն կիլիկիոյ գարաւոր Ս. Աթոռին վրայ պիտի բազմի Չեզ նման արժանաւոր, անրասիր, եզական իմացականութեան և բարձր անհատականութեան տէր, փորձառու և գաղափարապաշտ Հովուապետ մը:

Տարազիր հայերգիները որոնց կերթաք կազմակերպելու և առաջնորդելու կրթական, բարոյական, մտաւարական և ֆիզիքական կեանքը, մեծ մասամբ զոհերն են, ինչպէս գիտէք, անասառած ստիւններու կողմէ չարակերտըւած անարգարութեանց վաթիւրացոյնին: 1921ին, Լիւրանան ճամբորդութեան մը ընթացքին, երբ առաջին անգամ ականատես եղայ անոր սրտածմլիկ թշուառութեան, անոնք որ արմատախիլ եղած իրենց շէն և հարուստ ծնախներէն, դատապարտուած էին քարշ տալու իրենց տառապանք զոյւթիւնը քարիւղի թիթիղներէ շինուած ողորմելի հիւղակներու մէջ, սիրտս փոքնկեցաւ և անկարող եղայ զըպել տրտառութեամբ: Սակայն հայուն աննկուն ու անպարտելի կորովով ու կամքով չաղախուած տարիներու յարատեւ աշ-

խատութեան շնորհիւ, անոնք այսօր ոչ միայն տուն տեղ և հանգստաւէտ կացութիւն մը դարբնած են իրենց համար, այլ անոնք տնտեսական նախանձելի նուաճումներ կատարած են և կը շարունակեն կատարել Լիբանանի և Սիւրիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ:

Վեհափառ Տէր, արիւնի և արհաւիրքի ժամանակաշրջանը, որուն մէջ դժբախտ մարդկութիւնը կը տուաշտի հինգ տարիներէ ի վեր անըմբռնելի խելագարութեամբ, իր ճգնաժամին մէջ է: Օրերը բախտորոշ են և ես համոզուած եմ, արդարութեան անպայման և վերջնական տիրապետութեան հաւատացեալի անխախտ նախադրացումով թէ մեր փառապանծ ցեղին խորշակահար զանգուածին համար ալ լաւ օրերու արշալոյսը պիտի ծագի մօտ առննէն:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին Հայր շատ բան կ'ակնկալէ Ձեզ նման բարի և քաջ Հովիւէն, մանաւանդ երբ նա գիտէ թէ դուք իրեն կ'երթաք զօտեպնդուած նաեւ աշխարհի ամենէն կազմակերպուած ու յառաջադէմ երկրին Միացեալ Նահանգներու մէջ Ձեր ապրած երկար տարիներու անսահման ու գործնական փորձառութիւնով, ու կազմակերպական հմտութիւնով, կրնաք օգտակար ըլլալ:

Բացէք Ձեր ծրագրած Դպրեմանքը, տուէք մեր ժողովուրդին անկաշառ, անձնուէր, անհատականութեան տէր, անբասիր, եկեղեցատէր, անկեղծ և ճշմարտախօս կղերականներ: Զարգացուցէք Ձեր ոգեւունչ քարոզներով հայ զանգուածին մէջ հայրենասիրութեան, կրօնական, փոխադարձ սիրոյ, մեծերու հանդէպ յարգանքի, հանրային անձնուէր և վստահաւոր գործիչներու հանդէպ գնահատումի և երախտագիտութեան ու ազնուացման համար զոհաբերութեան ոգին:

Ձեր այս սրբազան աշխատութեանց կատարման ընթացքին, վստահ եղէք թէ մենք միահամուռ պատրաստ ենք ուրախութեամբ զօրավիզ հանդիսանալու Ձեզի և աշխատելու որ Ձեր ջանքերը պսակունին լիակատար յաջողութեամբ յօգուտ մեր ժողովուրդին որ լիութի արժանի է այն փայլուն ապագային որ ջերմ բաղձանքն է մեր բոլորին:

Սրբազան Հայր, սրտանց կը մաղթեմ որ Բարձրաւն
ԸՄՄԿ Զեր առաջնորդը և պարզեւէ Զեղի երջանիկ և խիստ
երկար կեանք մը:

Ազեքսանդրիոյ Թեմականի

Ասենապեա

ՄԵԼՔԻ ԳԼԸՃԵԱՆ

«Արար» 3 Մարտ 1945

Ազեքսանդրիոյ

ՎԼՆ. ԴԱՐԵԳԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիլիկիոյ Թեմին ընտրեալ Հայրապետը՝ Ամեն. Տ.
Դարեգին Սրբ. Արքեպս. Յովսէփեան, ընկերակցութեամբ
Առաջն. փոխ. Սրբազան Հօր, Թեմական Ժողովի Ասենա-
պեա Տիար Ճանիկ Զաքարի և Հոգ. Դերենիկ Վարդապետի,
Հարաթ օր, 24 փետր. Ապոնի պալատը երթալով ստորա-
դրեց այցելութեանց մասնաւոր սոմարին մէջ: Ապա Ն. Ա-
մենապատուութիւնը այցելութիւն տուաւ Սովիէթ զեապա-
նատան, ուր սիրալիր ընդունելութեան առարկայ եղաւ Ն.
Վսեմ. զեապան Շէպարինի կողմէ. տեսակցութիւնը տեղի
ունեցաւ ուսերէն յեղեալ:

Ն. Ամենապատուութիւնը յետոյ այցելեց Յունաց
Պատրիարքին: Երկու հոգեւոր պետերը ողջագուրուեցան
Պատրիարքարանի մուտքին առջեւ, Ամեն. Քրիստոփորոս
չնորհակալութիւն յայանեց իրեն եղած այս պատիւին հա-
մար և տեղեկութիւններ հաղորդեց վերջերս զէպի Մոս-
կուա իր կատարած ճամբորդութեան մասին: Փոխադարձ
մաղթանքներ եղան երկու քոյր եկեղեցիներուն պայծառու-
թեան, բարօրութեան և աշխարհի խաղաղութեան համար:

Մեկնումի պահուն Յունաց Պատրիարքը փափաք
յայանեց երկուշաբթի փոխադարձ այցելութիւն տալ, ան-
դամ մը եւս վայելելու համար զինքը:

Կերակի օր, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ Վեհա-

փառը ընդունեց այցելութիւնը Հայ Կաթողիկէ Հոգ. Գե-
տին Գերապոսյան Գաղտր Արք. Նեսիմեանի և բազմա-
թիւ ազգայիններու:

Յունաց Պատրիարքը այցելեց Վեհափառին նշանակուած
օրը:

«Արեւ» 27 փետր. 1945

Գահիրէ..

Պաշտօնական այցելութիւն

Երեքշաբթի, 27 փետր. Կիլիկիոյ Աթոռին ընտրեալ
Հայրապետը՝ Ամեն. Տ. Գարեգին Ս. Արք. Յովսէփեան, ըն-
կերակցութեամբ Առաջն. փոխ. Սրբազան Հօր և Տիար Ճա-
նիկ Զաքարի, այցելութիւն տուաւ Ղպտաց Ամեն. Պատրիար-
քին և ունեցաւ շատ սիրալիր տեսակցութիւն մը: Ն. Ա-
մենապատուութիւնը յոյս յայանեց որ, ինչպէս եղած է
անցեալին նոյնպէս այժմ և ապագային ալ երկու, հինա-
ւուրց և բարեկամ եկեղեցիներու յարաբերութիւնները կը
մնան միշտ սիրալիր: Մաղթանքներ եղան երկուստեք եր-
կու եկեղեցւոյ պայծառութեան և քրիստոնէական ոգիի
տարածման համար: Կէս ժամուան սիրալիր տեսակցութե-
նէ վերջ, Վեհափառը բաժնուեցաւ:

Ապա, Վեհափառը, ընկերակցութեամբ Առաջն. փոխ.
Հօր և Տէր և Տիկին Մերճանեաններու, այցելեց Մերճան-
եան մանկապարտէզը, ուր Տնօրէն Տիւրքիէրեան, Հոգարար-
ձութեան Կողմէ Տօքթ. Սողիկեան պէյ և Հաստատութեան
Վարժուհի՝ Տիկ. Թէրզեան, Մանկապարտէզի արտաքին գըռ-
նէն ընդունեցին Վեհափառը, իսկ Հաստատութեան աստիկ-
ները մանկապարտէզի մեծ սրահին մէջ իրենց երգերով և
արտասանութիւններով ամենամեծ հաճոյքը պատճառեցին
Ն. Ամենապատուութեան: Ս. Հայրապետը զգածուած այս
շատ գեղեցիկ տեսարանէն, օրհնեց Հաստատութեան նախա-
նորները՝ Տէր և Տիկ. Մերճանեանը, ուսուցչական կազմը

և սանիկները, որոնց ուղղեց հարցումներ և ստացաւ խելացի պատասխաններ:

Ապա այցելեց Նուպարեան վարժարանը, ուր սաներ ընդունեցին Ն. Ամենապատուութիւնը դպրոցի պարտէզին մէջ: Սանուհի մը կարգաց խնամակալ ուղերձ մը յայտնելով աշակերտութեան ուրախութիւնը նշած այս շնորհարեր այցելութեան առթիւ: Ն. Ամենապատուութիւնը բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն ուղղեց հարցումներ և գոհման արուած խելացի պատասխաններէն: Յետոյ խօսեցաւ զեղեցիկ խրատական մը և յանձնարարեց որ իրենք ըլլան իրենց ուսուցիչը և մօիկ ընեն իրենց խղճմտանքի ձայնին, որպէսզի ապագային դառնան ծնողացը, աղջիկն և հայրենիքին համար պատուաբեր երիտասարդներ և օրիօգներ: Վեհափառը օրհնեց յիշատակը բարերար Պօղոս փաշա Նուպարի, և հաստատութեան բոլոր աշխատակորները: Վեհափառը, հաստատութեան բոլոր բաժանմունքները այցելելէ վերջ մեկնեցաւ:

Վեհափառը, ընկերակցութեամբ Սրբազանին և Տիար Ճանիկ Զազըրի այցելեց Գալուստեան Ազգ. վարժարանը, ուր պարտէզի դուռնէն պատիւներով ընդունուեցան, Ուսումնական Խորհուրդի, Հոգարարձութեան և ուսուցչական կազմին կողմէ: Աշակերտներէն մէկը կարգաց ուղերձ մը, որուն պատասխանեց Վեհափառը՝ խմաստալից խրատականով մը, և օրհնեց յիշատակը վարժարանի հիմնադիր բարերար՝ կարապետ Գալուստի:

Վեհ.ը յաջորդաբար այցելեց հաստատութեան դասարանները, դարձանատունը, ճաշատանը, լուսանկարուեցաւ փոքրիկներուն հետ և գոհ ապաւորութեան տակ մեկնեցաւ:

Վեհափառը այցելեց Շուպրայի Գալուստեան վարժարանը և արժանացաւ սիրալիր ընդունելութեան:

Ն. Ամենապատուութիւնը այցելեց նաև Մանրատեան քոյրերու վարժարանը և արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան:

Վեհափառը՝ ընկերակցութեամբ Մամբրէ Սրբազանին և Տիար Ճանիկ Զազըրի այցելութիւն տուաւ Ամերիկեան

Դեպքանին: Տեսակցութիւնը եղաւ շատ սիրալիր և վսեմ. Դեպքանը իր ուրախութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնեց իրեն եղած պատիւին համար: Վեհափառը մաղթանքներ քրաւ Ամերիկեան ժողովուրդին, անոր Եգիպտոսի ներկայացուցիչին առողջութեան և բարօրութեան համար և բոժնըւեցաւ շատ հաճելի տպաւորութեան տակ:

Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Մամբրէ Սրբազանի և Թեմականի Ատենապետն Տիար Ճանիկ Չաղըրի, մասնաւոր ժամագրութեամբ՝ այցելեց Լիբանանի զեապանատունը և շատ սիրալիր կերպով ընդունուեցաւ Ն. Վ. Սալէմի և առաջին խորհրդական Պ. Թազէտտին էլ Սօլճի կողմէ: Նոյն պահուն հոն ներկայ էր նաև Տիար Տիգրան Մերձանեան, որ Պ. էլ Սօլճի անձնական բարեկամն է:

Նոյնպէս հոն հասած է նաև Լիբանանի Արա. Գործոց նախարարը՝ Ն.Վ. Հանրի Ֆարաօն, որ Արարական Խորհրդա-ժողովին մասնակցելու համար Եգիպտոս կը գտնուէր: Խօսակցութիւնը տեւած է կէս ժամ և շատ սիրալիր:

Վեհափառ Հայրապետը՝ ընկերակցութեամբ Մամբրէ Սրբազանի և Տիար Ճանիկ Չաղըրի այցելութիւն տուաւ Անգլիական զեապանին՝ Ն. Վսեմ. Լորա Քեյլընի, որ սիրալիր ընդունելութիւն մը քրաւ Ն. Ամենապատուութեան, տեղեկութիւններ աւգեց կիլիկիոյ թեմին և մասնաւորապէս Կիպրոսի Հայ գաղութին նիւթական և կրօնական կացութեան մասին:

Նոյն կազմով Վեհափառը այցելեց Ֆրանսական զեապանին, որ նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն մը քրաւ Վեհափառին: Դեպքանը հետաքրքրուեցաւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նախարարութեանց հարցով և տեղեկութիւններ աւգեց Հայ Կաթողիկոսներու, Պատրիարքներու զերին և պաշտօններուն մասին:

Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Մարմնոյն Վարչական Խորհուրդի անդամներէն Պ. Երուսնդ Տրենց Մարգարեան և Յակոբ Արամեան ներկայացան Վեհափառ Կաթողիկոսին, Տիար Ճանիկ Չաղըրի բնակարանը և ընծայեցին իրեն այդ Մարմնոյն հրատարակած «Հայաստան դարերու ընդմէջէն»

ալպումին Հայերէն, Արարերէն, Յրանսերէն և Անգլիերէն օրինակներէն, առաջինը՝ ձօնագրով:

Ընծայեցին նաև հայկ. հարտարապետութեան և մանրանկարչութեան մասին նոյն մարմնոյն Հայ արուեստի ցուցահանդէսին առթիւ երկու տարի առաջ հրատարակած եռալիզեան գեղատիպ հատորը, ուր ի մէջ այլոց յիշատակուած էր նաև Տ. Գարեգին Սրբազան՝ իբր միջազգային կշիռով հեղինակութիւն՝ մանրանկարչական արուեստին մէջ: Վեհափառ օրհնեց այս Մարմնոյն զործն ու զործողները:

Արեւո Յանիրէ

Քարոզ Մեծի Պաճոց

ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ Յ. Յ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ս. ՀԱՅՐԱԳՈՅԵՒ
ԱՒԱՆԴՈՒԱԾ ԳԱՀԻՐԷԻ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
(Ի Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ-ԴՇ. ՁՅ ՓԵՏՐՈՒԱՐ-ԵՐԵՎԱՆԻ ՀՍԿՈՒՄԻՆ)

Շնորհի բնդ Ձեզ ու Խաղաղութիւն Տեառն Մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի եղիցի բնդ Ձեզ եւ բնդ Ամենեսեանց Ամեն:

Հաւատացեալ ժողովուրդ: Մեր Տէրը կրբ երիքովից անցնում էր դէպի Երուսաղէմ, իւր կեանքի վերջին օրերը և վերջին մեծ և բովանդակալից վարդապետութեան մասերը մատչելի դարձնելու իւր աշակերտներին և կատարելու իւր երկրաւոր ընթացքը մինչև Գողգոթայի բորձունքները, ճանապարհին ինչպէս սովոր է Արեւելքում, ազքատներ և ողորմութիւն հաւաքողներ նստում էին անցորդներէն ողորմութիւն ուզելու: Այսպէս երկու կոյրեր լսում են որ Յիսուս Նազովրեցին պէտք է անցնէր ճանապարհում դէպի Երուսաղէմ գնալու, նստում են ճանապարհի եզերքին և սպասում:

Երբ դալիս է Տէրը և մօտենում է բարձր ձայնով աղաղակում են և ասում. — «Տէ՛ր, ողորմեա՛ մեզ»:

Մօտենում է Փրկիչը և հարցնում. «Ինչ էք կամենում ինձանից որ առնեմ ձեզ» Նոքա պատասխանում են. — «Տէ՛ր, զի բացցեն աչք մեր»։ մեր խաւար և կոյր աչքերի բացումը խնդրում ենք ձեզանից։

Ի՛մ սիրելիք։ Ձեզ համար հասկնալի պէտք է լինի այս խեղճ կոյրերի խնդրանքի արժէքը։ Ինչքա՛ն զեղեցիկ է աշխարհը. երկնակամարը, արեգակը, ինչքա՛ն զեղեցիկ հովիտները, ձորերը, անտառները, կարկաջահոս առուակը։ Ինչքա՛ն զեղեցիկ է աշխարհը իր ծառերով, ծաղիկներով, զարդարանքներով։

Բայց այդ երկու կոյրերը զրկուած էին վայելիլու այդ ամէնը զոր Աստուած ստեղծել էր մարդկանց համար, և ահա խնդրում են տեսնել այդ ամէնը և Տէրը բժշկեց նրանց և տեսան նոյն ժամանակ ինչ որ չէին տեսած։ Ես կը կամենայի՛ որ մենք ամէնքս նոյնպէս զիմէինք մեր Տիրոջ, մեր Փրկչին. «Տէ՛ր, թող բացուի՛ն մեր աչքերը, թող տեսնենք»։

Բնականաբար մեր մարմնաւոր աչքերի համար չէ մեր խնդրանքը։ Ինչպէս որ մարմնաւոր աչքերը երբ խաւարած են՝ խաւարն է պատում, զրկուած են աշխարհի և Աստուծոյ ստեղծած զեղեցկութիւններից, աւա՛ղ, կոյ և հողւոյ աչքերի կուրութիւն որ չի տեսնում ճշմարտութեան բարոյական լոյսը, հողւոյ և կեանքի բարոյական զեղեցկութիւնը. ճանապարհը, որ տանում են դէպի կեանք, դէպի յաւիտենականութիւն։

Հողւոյ աչքերի բժշկութիւնն է որ կը կամենայի մեր հաւատացեալներին, որ կարենանք տեսնել Յիսուսը անձնաւորած, ապրած մեր հողւոյ և անձի մէջ։ Ի՞նչ է հարկաւոր դրա համար։ Աստուած անտեսանելի է։ Բայց մեր Տէրը ցոյց է տուել ճանապարհը։ «Ե՛ս եմ ճանապարհ, ճըշմարտութիւն և կեանք»։

Կամենում ենք գտնել այն ուղիղ ճանապարհը որ հաւատացեալներին առաջնորդում է դէպի կեանք։ Մեր Տէր Յիսուսի Բրիտատի կենդանի ներկայութիւնը պէտք է լինի մեր մէջ, մեր սրտի, հողւոյ մէջ, որպէսզի կարողանանք

տեսել էք Քէնթըրպրիի Աբրալարանը. Ս. Պօղոսի տաճարը, կամ եթէ ձեզանից մին որ Հայաստանում տեսել է մեր Մայր եկեղեցին Անիի, քարերը միայն մնացած, սքանչա- նում է մարդկային հոգուն որ քարերի կենդանութիւն է տուել, և երախտաւորութիւն ազգում է նախնաց որ լեզու է տուել քարին և խօսում մեր հոգւոյն:

Ապա նկարչութիւնը: Դուք ծանօթ էք Ռաֆայէլին որու մասնագիտութիւնն էր Մատենայի գեղեցկութիւնը նը- կարել, և որ իր վրձինի տակ այդպէս կարողացել է կեն- դանացնել գոյների նիւթը և տեղծել կենդանի էութիւնը որ խօսում է հոգւոյ ամենանուրբ թելերի հետ:

Ապա երաժշտութիւնը: Ձեզանից ով որ լսել է Պէթհօ- վէնի եօթներորդ սիմֆօնին, որ վերացնում է դէպի երկինք, հաւատում է թէ արուեստը՝ ուրեմն հանճարների վերացնող կարողութիւնն է.

Իմ սիրելիք: Բայց պէտք է ասել, անոնց՝ երրորդ կէտին: Անարժէք են դառնում այդ երկու կարողութիւննե- րը. գիտութիւնը չէ՛ կարող ասել թէ ինչո՞ւ եմ ծնած, ա- ճում եմ, զարգանում, մեռնում: Ինչի՞ համար գիտութիւնը չի կարող իմ հոգեկան աշխարհի խօսիլ կամ հոգւոյ թելերը շարժել, դարձի բերել, գիմել տալ երկինք: Փրկութեան գոր- ծը կրօնի գործն է: Առանց կրօնի անարժէք է գիտութեան բերած, արուեստի հնարած արժէքները: Կրօնն է որ հա-ւասարապէս մատչելի է անուսին և գիտնականին: Գիտու- թիւնը չի՛ կարող խօսիլ եմ ներքին աշխարհին հետ. ար- ուեստը չի՛ կարող առաջարկել զիս դէպի հաւատ, փրկու- թիւն: Առանց կրօնի՝ մարդկութիւնը դէպի կորուստ կ'եր- թայ, առանց կրօնի՝ մարդը դադանի կը նմանի: Կրօնն է իսկական կեանքի և փրկութեան ճանապարհը: Կրկնում եմ, սխալ չհասկնանք: Ես ի՛նքս էլ ծառայել եմ գիտութեան, բայց գիտութիւնը չէ որ իմ հոգիս բարձրացնում է առ Աս- տուած: Հապա՝ կրօնը: Նրանով է որ ճշմարիտ հայրենա- սիրութիւնը նոյնպէս ծագում է մեր մէջ, և այդ է որ հա- ճելի է Աստուծոյ և մարդկանց:

Ապա ուրեմն իմ սիրելիք. եթէ մենք բարեմաղթութիւնն ունինք մեր ժողովուրդին համար, ձեռք բերելիք գիտու-

Հայրենի ստեղծագործութիւնը որ մինչև այժմ չէին հասկըցուած, ճանչցուել են մեծ գիտնականների կարծիքով. ինչպիսին է Սթրֆիկովսքի, ծագումով լեհ դերմանացի գիտնականը, որ երկու մեծ հատորներով, հաստատում է որ Հայ ազգը ստեղծել է քրիստոնէական մեծ ճարտարարուեստը, որ Գոթական, Բիւզանդական արուեստի քով նոյնքան կարեւոր տեղ ունի:

Կրօն, եկեղեցի, Աւետարան, կեանքի ամենամեծ էութիւնն է: Նարեկացուն, Շնորհալիի, Սահակ Պարթևի և Մեսրոպ վարդապետի նման էակներ կղել են ստեղծագործող միտքերը Հայ եկեղեցւոյ: Իմ մաղթանքս է, ինչպէս ըսի, և կ'ուզեմ որ դուք ալ ինձ հետ ազօթէք. — «Զի բացին աչք մեր»: Թող մեր հոգեւոր աչքերը բացուին, տեսնենք լոյսը, ճշմարտութիւնը և ճանապարհը որ կը տանի գէպի կեանք, գէպի յաւիտենականութիւն:

Շնորհիք Տեառն եղիցի ընդ ձեզ ընդ ամենեւին ամեն:

Ս. Հայրապետի չորրորդ քարոզն է այս՝ խօսուած Գահիրէի մէջ: Առաջինը՝ իր բարի դալատեան առթիւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, Եւ. օր, 22 փետր. Սաղմոսէն «Եթէ Տէր ոչ չինէ զտուն՝ ի նանիր վաստակին չինողք նորա, եթէ Տէր ոչ պահէ զքաղաքն՝ ի նանիր արքնին պահապանք նորա» բնաբանով:

Երկրորդը՝ ուր. 23 փետր. Երեկոյեան հսկումին դարձեալ նոյն եկեղեցւոյն մէջ՝ «Ծառայք անպիտան եմք, զոր պարտէաքն առնել՝ արարաք» (Ղուկ. Ժ. 10) աւետարանական խօսքով:

Երրորդը՝ Կիր. 25 փետր. դարձեալ ի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Պատարագի պահուն, «Ի ծագել արեգական կորնչին աստեղք» բնաբանով, բոլորը աւանդուած հոգեպարար իմաստով և պատկերացումով:

Գրի առաւ

ՊՍԱԿ ԳՀՆՅ. ԽԱԶԻԿԵԱՆ

«Արար» 3 Մարտ 1945

Աղեքսանդրիա

206

Վ.Լ.Ի. Գարեգին Կարողիկոսի

ՄԵՆԻ ՏԱՆՆ ԿԻՆԻՏԻՑ

Հայուքիսն անա որպէս վարդապետան,
Մտին բուրալիւ վարդերն իր համայն
Սփռած Ձեր ուղին կը գոչէ. ողջո՛յն
Ձեզի, Վեհափա՛ռ, Հայր Մբազմագոյն:

Պարզած խօլէ խօլ բեւերն Հոգիին,
Կը կազմէ չնաղ այս ամպնովանին
Վեհափառութեանդ զերբ երկնակամար,
Պննելու համար Ձեր փառսն անմար:՝

Դուք բարեխնամ Հայրն եւ Հայուքեան.
Յորդանոս գետը սիրոյ հաղցրութեան,
Իր խաղաղութեան սրտովն մշտալիւ,
Մտին փարոսը, ո՛վ Հայր Վեհափառ:

Տուէ՛ք օրհնութիւնն Հայրական բարի,
Դարնան պէս աղւոր, ամբան պէս բերրի,
Ծաղիկովն յոյսի, սիրոյ, միութեան
Յաւիտեան բերկրի Հայն ու Հայաստան:

ՇԱԲԷ ՆԵՐՕՆԵԱՆ

«Արար» 10 մարտ 1945
Ազեքսանդրիա

ԹԵՅԱՆՈՒԹԱՆԻ Ի ՊԻՍԻՆ

ԱՄԵՆ. ԳԱՐԵԳՐԻ ԱՐՔԵՊՈՍ. ՅԱՂԱԾԻՓԵԱՆՆԻ

6500 ՈՍԿԻ ԱՆԹԻՈԼՈԳԻ ԶԱՄԱՐ

Խանդավառութեան օրեր կ'ապրի կրկին Եգիպտահայութիւնը՝ այն օրերէն ուր սիրան ու հողին կը լեցուն հայրենասիրական ու եկեղեցասիրական յորդ զգացումներով:

Եւ ասիկա՝ անոր համար որ իր մէջ հիւրասիրելու պատահութիւնը տրուած է իրեն, բարձր եկեղեցական մը, օժտուած բազմապիսի առաքինութիւններով և լեցուած մանաւանդ անհուն հաւատքով, մեր Հայրենիքին Ազգին և Եկեղեցիին ապագային նկատմամբ, հաւատք մը՝ որ իրը չէ միայն և զոր կը փոխանցէ ուրիշներուն, որուն հազարակից կ'ընէ իր շուրջիները եւս:

Իր հոգեւունջ պերճ քարոզները, իր հայրենասիրական յորդորները, իր անսահման խանդավառութիւնը՝ հակառակ տարիներու բնոյն, իր անձը համակ, կը յուզեն ամենամանաւորներներն իսկ, կը թափանցեն անոնց հոգիներէն ներս, ու կը կատարեն իրենց բարերար ազդեցութիւնը:

Եգիպտահայութիւնը առիթը ունեցած էր ասկէ ինք տարիներ առաջ վայելելու զինք իր ծոցին մէջ, տեսնելու և զմայելու իր հոգեկան և մտային կարողութիւններուն, զբաւուելու իր վսեմ խօսքովն և անձովը, երբ իրր կաթնղիկոսական Նուիրակ կուգար մեզի ան, հոսկէ Ամերիկա և ամենուրեք տեսնելու համար իր խօսքը, հաւատքը և խանդավառութիւնը:

Այսօր ան կուգայ մեզի իրր Լնարեալ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, աւելի առայդ, աւելի խանդավառ քան երբեք, նոր ծրագիրներով և հեռանկարներով, իր Աթոռ օժտելու մշակութային և հոգեւորական վառարանով մը ուրկէ ջերմութիւնը պիտի փոխանցէ համայն Սփիւռքի:

Եւ այդ վսեմ զործը՝ որուն համար անխոնջ կ'աշխատի ինք, վստահ ենք որ, իրականութիւն պիտի դառնայ,

պիտի մեծնայ և ուռճանայ, քանի որ անհրաժեշտ պակաս մըն է որ, կուգայ լեցնել մեր իրականութեան մէջ և անոր համար՝ որ այդ աշխատանքին ձեռնարկողը՝ Գարեգին Արքեպիս, Յովսէփեան, անխափր կը վայելէ բոլորին հիացումը, ուրն ու համակրանքը, որոնք խօսքով չեն տրտայալուիր միայն, այլ և գործնականի կը վերածուին, ինչպէս առիթը ունեցաւ եգիպտահայութեան մէկ ընտրեալ մասը՝ մօտ երկու հարիւր հօգի, տեսնելու երէկ երեկոյ Տէր և Տիկ-ճանիկ Չաղբրի բնակարանին մէջ, ուր վեհափառին մօտալուտ մեկնումին առթիւ թէյասեղան մը տրուած էր Ազգ-իշխանութեան կողմէ:

Գարեգին Արք. ուրախութիւն յայտնելէ ետք թէ կրկին առիթը կ'ունենար շփման մէջ մտնելու եգիպտահայութեան հետ, խօսեցաւ իր ազգատիրական և հօգեշունչ «արիչ»ներէն մին ուր շեշտեց անհրաժեշտութիւնը Սփիւռքի Հայութեան կապուելու իր Մայր Հայրենիքին և Եկեղեցիին, և գուրգուրալու իր լեզուին և դարաւոր աւանդութեանց վրայ:

Ընդհ. ակնարկ մը նետելէ ետք Հայաստանի և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անցեալի մասին, խօսեցաւ Խորհրդային Հայաստանի իրականութեան, անոր կատարած հսկայ նուաճումներուն՝ մշակութային, գեղարուեստական և այլ մարզերու մէջ, դայն իբրեւ միակ կուտանք ներկայացընելով համայն Հայութեան վերադարձումին և վերելքին: Ապա խօսեցաւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վսեմ դերին և առաքելութեան, ազգապահպանման տեսակէտէ անցեալ դարերուն անոր կատարած դերին մասին և շեշտեց ներկայիս ևս անոր չուրջ բոլորուելու անհրաժեշտութիւնը, անոր միջոցաւ մեր հոգիները, մեր մշակոյթը, մեր աւան-դութիւնները, մեր լեզուն կենդանի պահելու համար միշտ, մանաւանդ գաղութներուն մէջ:

Ու եզրակացուց ան ըսելով թէ՝ ինչպէս ծառ մը կը չորնայ երբ կտրուի իր բունէն, հոգ չէ թէ առաւել կամ նուազ ժամանակի մը մէջ, նոյնը վերապահ-ուած է գաղութներուն, եթէ արեւածաղիկին նման անոնք

իրենց ակնարկները չսեւեռեն մինչև մեր Մայր Հայրենիքին ու մնալուն կերպով անկէ չստանան իրենց ներշնչումները, հաւատարիմ մնալով հանդերձ և կատարելով իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնները իրենց ընդգրկած նոր հայրենիքներուն մէջ:

Պ. Արսէն Երկաթ կտրդաց Վեհափառին ուզգուած հոյակապ ձօն մը, ուր երեսն կուգոյ Վեհափառին անձին հանդէպ ժողովուրդին ունեցած սէրը, անոր առաքինութիւններուն և մտաւորական ու հոգեկան կարողութիւններուն հանդէպ սքանչացումը և իրմէ սպասուած ակնկալութիւնները:

Եսոք առաւ Մամբրէ Սրբազան և ընդհանուր կերպով պատկերացնելէ ետք մեր ազգային և եկեղեցական կացութիւնը և ըսելէ ետք թէ՛ մեր դարաւոր եկեղեցին, որ զժուարին չրջան մը անցընելու վրայ է ներկայիս, յաճախ ունեցած է տաղնապալի վայրկեաններ, սակայն միշտ ալ կրցած է զօրաւոր դուրս գալ այդ տաղնապաներէն, չնորհիւ իր պետերուն անձնագոհութեան և կարողութեան, ոգեկոչեց մեր մեծ Հայրապետներուն յիշատակը և Վեհափառ Գարեգին Սրբազանը նկատեց անոնց աժանաւոր յաջորդներէն մին:

Յետոյ բնդգծեց անոր կարողութիւնները, վեր առաւ անոր մէջ հաւատքի և քերթեղանդութեան առաքինութիւնները, ծանրացաւ՝ իբրեւ Լնարեալ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ՝ անոր ստանձնած ծանր պատասխանատուութիւններուն վրայ և յոյս յայանեց որ, Վեհափառ, իր ծրագիրներով՝ որոնց իրականացումին համար անխոնջ աշխատող մը և հաւատացող մըն է, մեզի պիտի տայ իր անձին օրինակովը սնած, իր հաւատքով և առաքինութիւններով օծաբւած նոր եկեղեցականներ:

Հուսկ ուրեմն հրաւէր ըրաւ ներկաներուն որ աջակցին Վեհափառին վեհ նպատակներուն իրողործման և իբրեւ զործնական մարդ խօսքը փոխանցեց Թեմականի Ատենապետ Պ. Ծանիկ Չազըրի՝ ինքն իսկ օրինակը տալու համար ներկաներուն:

Պ. Ծանիկ Չազըր անդրադառնալէ ետք Վեհափառին

նախորդ այցելութեան և ըսելէ ետք թէ՛ ինչպէս եգիպտահայ համայնքը սիրայօթար իր օժանդակութիւնը բերած էր Էջմիածնայ գմբէթին նորոգման քար քարի վրայ դնելու գործին, ըսաւ թէ հիմայ չէ որ պիտի զլանանք մեր օժանդակութիւնը՝ երբ խօսք կ'ըլլայ հոգիներ շինելու, հոգեկան դմբէթներ՝ աշխնքն բարձր հոգեւորականներ և մատաւորականներ պատրաստելու համար, և հրապարակաւ յանձնառու եղաւ Վեհափառ Հայրապետին կողմէ որոշուելիք գումարը դնել անոր արամադրութեան տակ:

Ներկաները փափաք յայտնած ըլլալով որ աւելի մանրամասնութիւններ տրուին Վեհափառին ծրագիրներուն մասին, Գարեգին Արք. մանրամասնօրէն պարզեց իր առամաղբութիւնները, Անթիլիասի մէջ Ընծայարանի, Մատենադարանի և Տպարանի հարցերուն վերաբերեալ:

Յետոյ Մամբրէ Սրբազան ներկայացուց Դերենիկ վրդ. Փոլստեանը՝ որ նմանապէս անդրադարձաւ Վեհ. Կաթողիկոսի ծրագիրներուն և իրենց ակնկալութիւններուն մասին:

Ապա խօսք առին «Յուսարեր»ի և «Արեւ»ի խմբագիրները Պ. Պ. Գ. Մխիթարեան և Յ. Արամեան, որոնցմէ առաջինը չեւտեց Վեհ. Հայրապետին ծրագիրներուն կարեւորութիւնը և տարողութիւնը, իսկ երկրորդը յարգանք մատուցանելէ ետք Գարեգին Սրբազանին՝ թելադրեց խօսքէն գործի անցնիլ և անմիջապէս հանդանակութեան սկսիլ:

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ սկսաւ արձանագրութիւնը նուիրատուներուն:

Վեհափառ Հայրապետին շնորհակալութեան և օրհնութեան խօսքով հաւաքոյթը վերջ գտաւ:

Վ. Գ.

Վեհափառիկ հայրենաշունչ Ճառք

«ԱՌԱՆՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԱԶԳ ԶԻ ԿՐՆԱՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՆԵՆԱԼ» ԿԸՍԷ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

1945 Մարտ 2ին Գահիրէի ազգային իշխանութեան կողմէ ի պատիւ իրեն տրուած Թէյասնդանի ընթացքին Վեհափառը հետեւեալ հայրենասիրական ճառը խօսած է:

Առանց Հայրենիքի ազգ չի կրնար դոյութիւն ունենալ, ըսաւ Վեհափառը: Ինչպէս ծառը չի կրնար ապրիլ առանց արմատի, ինչպէս տունը չի մնար առանց հիմի, նոյնպէս ալ ազգ մը չի կրնար ապրել ու աւելլ առանց Հայրենիքի: Դուք գիտէք արեւածաղիկը, որ արեւին հետ կը դառնայ միշտ, որ կողմը որ կը դառնայ արեւը, արեւածաղիկն ալ կը դառնայ այն կողմը: Մեր հայրենիքը իր պատմութեամբ և աւանդութիւններով, իր ձիւնապատ լեռներով, իր կանաչադարձ հովիտներով ու դաշտերով, իր օղով ու ջուրով, իր կեանքով կրնայ սնուցանել Հայ ժողովուրդը, որպէսզի ան պահէ իր ազգային գիծագծութիւնը: Մեր Խորհրդային Հայրենիքի հայութեան համար վախ չկայ այլեւս: Բայց Սփիւռքի հայութիւնը, եթէ դադարի ներշնչուելէ աչդ հայրենիքով, անոր հերոսութիւններով, անոր սուրբերովն ու սրբավայրերովը՝ անպայման կը կորչի: Սակայն հայրենիքը, ինչպէս ասկէ առաջ ալ ըսեր եմ, միայն հոգ ու ջուր, լեռ ու դետ, սրբավայրեր և յիշատակարաններ չէ: Հայրենիքը նաեւ Հոգի է: Կարելի է զայն ապրիլ հոգիներու խորքը:

Հայաստանեայց եկեղեցին այն միակ ու գերազոյն ազգական է, որ կենդանի կը պահէ այդ հոգեկան հայրենիքը, կը պայծառացնէ զայն:

Հայրենիքէն հեռու մանաւանդ, Հայաստանեայց եկեղեցին պաշտպանն է հայ մշակոյթին, հայ արուեստին, հայ խղճին: Պիտի ուղէի որ իմ ժողովուրդս Սփիւռքի մէջ փա-

րած մնար Հայրենիքի խորհրդանիշ, Հայրենիքը մարմնացընող եկեղեցիին, մշակոյթին:

Ներկաներէն Պ. Օ. Մաճառեանի խնդրանքին վրայ, Վեհափառը խօսեցաւ Անթիլիասի իր ծրագիրներուն վրայ:

Կը խորհիմ, ըսաւ ան, Աստուծոյ կամքով և ժողովուրդին օժանդակութեամբ, Անթիլիասը վերածել տիպար դպրեմանքի մը: Նպատակս է հասցնել բարձր կրթութեամբ եկեղեցականներ, ուսուցիչներ, որովհետեւ այս ազգը պէտք ունի անոնց: Պիտի կազմակերպեմ Անթիլիասի տպարանը: Հայրենակից մը, Ամերիկայէն, ամբողջ կազմով տպարան մը նուիրած է մեզի:

Յետոյ զարկ պիտի տամ հրատարակչական գործին: Ժողովրդական «Հասկ»ին քով կ'ուզեմ հիմնել գիտական «Հասկ» մը, կամ ուրիշ պարբերագիրք մը, որուն աշխատակցող յօդուածագիրները ըլլան հեղինակաւոր գրիչներ, որոնց կարծիքը նշանակութիւն մը ունի մեր պատմութեան և սրուեստներուն համար: Գրական պարզեւներ պիտի փորձեմ հաստատել, գործեր հրատարակելով և գիրքերուն կէսը հեղինակներուն տալով և կամ այլ կարգադրութիւններ ընելով:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ՝ «Տնտեսի կիրակի»ին իր քարոզով՝ վեհ, կաթողիկոսը, պատմելէ ետք Աւետարանի ծանօթ առակը, ըսաւ.

Ինչպէս մեծատան կողմէ կարգուած կալուածոց տընտեսը, նոյնպէս և ձեզմէ ամէն մէկը պէտք է մտածէ, իր առօրեան ապրած ժամանակ, թէ ի՞նչ ընէ, որ ծառայէ յաւիտենականութեան: Առօրեայի նիւթականէն անդին պէտք է աշխատիլ աննիւթական բաներուն համար:

Գիտականներու կարծիքով՝ արդար չէ որ, պաշտօնեայ մը իր տիրոջ հաշւոյն ապրի ապագայի համար: Բայց Գրիստոնէութիւնը կ'ընդունի որ այդ է մարդկային կոչումը: Դուք, Աստուծոյ կալուածին՝ աշխարհին մէջ, կեանքին մէջ Դուք, Աստուծոյ կալուածին՝ աշխարհը այնտեղ ինչ որ յաւիտենական է:

Ոմանք կ'ըսեն. «Մենք հարուստ չենք, մենք տաղանդ

չունինք որ օգտակար ըլլանք մեր ազգին և նմաններուն։ Սխալ է այսպէս մտածել։ Ամէն մարդ զեր մը ունի կատարելիք այս ընկերութեան մէջ։ Եւ այդ զերը՝ նախ ապրիլն է հոգեւոր ներքին կեանք մը, ապա զայն հաղորդելը ուրիշներուն, զանոնք։

Գիտէք, իմ սիրելի հաւատացեալներ, որ յաւիտեանական պիտի ըլլան ձեր ապրումները, եթէ ձեր մտածումները ուղղուն Հայրենիքին, ազգին և եկեղեցիին։

Մարդիկ արտաքինով կը դատեն ամէն ինչ, բայց Աստուած՝ ներքինով, Աստուած կը նայի մարդոց անձնութեան չափին՝ ընծայելու համար անոնց արժանաւորութեան։ Մանր երեւոյթներ կան, որոնց չենք անդրադառնար կեանքի մէջ, մայրերուն օրինակը թող ձեզ առաջնորդէ։ Ո՛չ ոք կը ստիպէ մայր մը՝ որ զօնուի, տառապի իր զաւկին համար, առաջնորդէ զայն։ Մեզմէ ամէն մէկը պէտք է ունենայ պարտականութեան գիտակցութիւնը բնագոյական կերպով, ինչպէս մայրիկը։

Ըստ երեւոյթին՝ պզտիկ զործ է մօր զործը։ Բայց մեծ է անոր նշանակութիւնը։ Պզտիկ զործ չկայ կեանքին մէջ։ Մէկ քաժակ ջուր, արուած ծարուին, մեծ զործ է։ Մեր նախահայրերը և իրենց զործերը թող առաջնորդեն ձեզ, աւանդութիւններն ըլլան մեր ներշնչարանը, և ձենք ապրինք հոգիով, ոչ միայն մարմնով։ Որովհետեւ հոգեկան կեանքն է որ պիտի սնուցանէ մանաւանդ Սփիւռքի հայութիւնը և կենդանի պահէ զայն։ Հեռու հայրենիքէն, զուրկ ներքին ապրումներէ, Սփիւռքը պիտի կորսուէր, ինչպէս ծառի մը ճիւղը պոկուած իր բունէն։ Ամէն մէկ Հայ պիտի բերէ իր օժանդակութիւնը ազգային եկեղեցիին և մշակոյթին իր կարողութեան չափով, պարտաճանաչութեամբ։ Սիրոյ և եղբայրական զգացումը վառ պիտի ըլլայ մեր մէջ։ Ու մենք պիտի քալենք այն լուսաւոր ճամբէն որ կը տանի կատարելութեան։ Ես երազներ ունիմ, կ'ուզեմ որ օգնէք ինձի, խրախուսէք զիս իրականացնելու զանոնք։ Եգիպտահայութեան առաջաձեռնութիւնը վստահ եմ, որ վարակիչ պիտի ըլլայ բոլորին համար։

«Ազգակ» Պէյրութ 17 մարտ 1945

Երևի Հորիս

«Մասիսը, Մասիսը, դա՛րձնալ Մասիսը... ամէն տեղ ի՛նքն է, ալեւոր հսկան», կը գրէ տեղ մը մեր գրական արձակին իշխաններէն մէկը:

Մասիսը բառը փոխարինենք «Վեհափառ» բառով և սասումը կրնանք կրկնել մեր մեծանուն հիւրին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ընտրեալ Կաթողիկոսին համար, անոր Եգիպտոս բնակութեան շուրջ տասնեւհինգօրեայ շրջանին կապակցութեամբ:

Ամէն տեղ ի՛նքն է, «Ալեւոր հսկան»:

«Ալեւոր» է, այո՛, եօթնասուն ութամեայ այս առողջ Նահապետը, սպիտակափառ վարս ու մօրուսով, սիրելի և պատկառելի միանգամայն: Եւ հսկայ մը իրօք: Հսկայ մը՝ հաւատքի և ազգասիրութեան, հմտութեան և պերճարանութեան:

Ամէն տեղ ի՛նքն է: Ամէն տեղ և առաջին հերթին, ու ամէ՛ն օր, Հայ մամուլին էջերուն վրայ, իր ներկայութեան թելադրած խորհրդածութիւններով և զգացումներով, իր այցելութեանց արձագանգներով, իր քարոզներուն և ճառերուն ամփոփումներով, իր ընտանի և հայրական կերպարանքին պատկերներով...

Ամէն տեղ ի՛նքն է: Ամէն տեղ՝ Հայ եկեղեցիներուն բնմերուն վրայ, ուրկէ՛ Յանն Աստուծոյ, աստուածաշնչական պատուիրանները և Աւետերանին լոյսը կը քարոզէ հաւատացեալ բազմութեանց. Ազգ. Առաջնորդարաններու դահլիճներուն մէջ, ուր Հայ Հայրենիքին, Հայաստանեայց Եկեղեցոյ, հայկական մշակութիւն և առ հասարակ Հայոց ժողովուրդին արժէքներուն և արժանիքներուն մասին այնքան օրտառու և սրտազբու բաներ կ'ըսէ մեզի: Հայ վարժա-

րաններու մէջ, ուր իր ներկայութիւնը և իր հայրական խօսքերն ու յորդորները այնքան անջնջելի տպաւորութիւններ առաջ կը բերեն մասաղ աշակերտութեան հոգիներուն մէջ և այնքան խրախուսիչ կ'ըլլան ուսուցչութեան համար, անհատ Հայերու տուններու մէջ, ուր հովուապետին և հօտին միջև կապերը կ'ամրապնդուին սիրոյ, նուիրումի ամրակուռ օղակներով և, վերջապէս, օտար Պատրիարքարաններու և դեսպանատանց մէջ, ուր Հայութիւնը այնքան պատուաւորապէս և նպատաւորապէս ներկայացուած կ'ըլլայ յանձին Հայաստանեայց հինաւուրց եկեղեցւոյն մէկ պատկառելի և համակրելի դէմքին:

Ան, վեհափառը, «Ալեւոր հսկան» առինքնած, համադրաւած է սիրտերը և մտածումները համօրէն եզրիպահայոց, առանց յարանուանական և հատուածական խարութեան, մեր մէջ բնակութեան այս օրհնեալ օրերուն:

Սիրոյ և հիացման այս զգացումները հանդէպ մեծ հովուապետին և հանդէպ այն իաէայններուն և հաստատութեանց սրոնց դրօշակիրն ու առաքեալն է ինք, պզտանական չեն միայն, և կրնան շօշափելի պտուղներ տալ:

Եւ տուի՞ն:

Երկու հարիւր անձի միջև կատարուած հանգանակութիւն մը՝ յօղուտ հայրապետին գեղեցիկ և ազդաշէն առաջադրութեանց, կէս ժամուան մէջ յառաջ բերու աւելի քան 6500 սկիի գումար մը:

Հոգեւրացք կար հոն: Վեհափառին ներկայութեամբը, անոր լուսեղէն և հրեղէն խօսքերովը վերարժարժ քորքօքուն սիրոյ և զոհողութեան ոգի՝ կար հոն. դարաւոր մեր հայրենիքին և աստուածաբեալ մեր եկեղեցիին շունչն ու օծութիւնը կը ներգործէին հոն հոյակապօրէն:

Շքեղ մէկ արտայայտութիւնն էր այդ՝ հայրենիքին և Սփիւռքի հաստուածներուն միջև համերաշխութեան, իրար ձեռք մեկնելու անհրաժեշտութեան, սրոնց մեծ ջատաղութն է Գարեգին Վեհափառը:

Մօտ երկու տարի առաջ, եզրիպահայութիւնը դեռ չէր կատարած իրեն պարտականութիւնը հանդէպ Մայր

Հայրենիքին՝ ի պատասխան Ս. Էջմիածնայ կոչին (Հայաստանի օգնութեան ֆօնտին) հանդէպ դարձնալ Հայրենիքին և Սփիւռքի կարօտութեանց (Բարեգործականի համազգային հանդանակութեան) և հանդէպ Կիլիկիան Աթոռին, Ամերիկայի մեր պաշտօնակից «Պայքար» խօսակով եղիպտահայութեան անցեալին մէջ ունեցած մեծ ժեսթերուն և այդ օրերուն ի յայտ բերած կենսունակութեան և կարգ մը զոհողութեանց մասին «Երեք Հօւրրա» կ'առաջարկէր եղիպտահայութեան համար: Այն ժամանակ այս սրնակներէն մենք մերժեցինք այդ Հօւրրաները, կանխահա նկատելով զանոնք և հրաւիրեցինք մեր համայնքը արժանի ըլլալու համար:

Եւ ահա ժամանակը եկած ըլլալով, եղիպտահայութիւնը Հայրապետին տրամադրութեան տակ դուռ աչքառու դռմար մը, որպէսզի ան տայ մեզի մարդեր, պատրաստուած եկեղեցականներ, ուսուցիչներ և մտաւորականներ:

Եւ այժմ՝ առանց անհամեստութեան կրնանք ընդունիլ մեր պաշտօնակից «Պայքար»-ի առաջարկած երեք Հօւրրաները:

Եղիպտահայութիւնը արժանի՝ է անոնց:

Յ. Ա.

«Արև» Գանիրէ
1945 Մարտ 3

Նորընտիր Կարողիկոսի մը համար

ԱՌՒ Ն. Ս. ԴԱՐԵԳԻՆ ՅՈՎԱԷՓԵԱՆ

Քեզ ընտրեցինք՝ աչներ մեր սեւեռուն
 Հայրենիքի ձիւնապիսակ լեռներուն,
 Եւ ունկնդիր իր զեւերուն մոնչածայն՝
 Մեր հոգւոյն մէջ տու անունիդ բազմացան
 Տառերն ոսկի պայծառութեամբ շողողուն:

Քեզ ընտրեցինք արիւնագեղ վարդերուն
 Ու խորհուրդի շուշաններուն պահապան.
 Քեզ խաւարի համբաներէն անցուցինք,
 Եւ անա՛ յոյսը կամարուած է՝ երկինք
 Գլխուդ վերեւ աստուածօրէն քմական...

Անա՛ եկար, ու ճանարները վրէիս
 Կամարներով աստղասուն են հիմա,
 Ամէն քաղի մէջ կ'անցնի հեւքը սրտիդ,
 Եւ ամէն աչք իր ծիրին մէջ կը բանայ
 Վսեմ տեսիլքը սրտառուչ հասակիդ:

Քեզ ընտրեցինք՝ Արարածան դաշտերուն
 Լուսապայծառ գեղեցկութեան դառնալով,
 Պաշտումին մէջ մեր ձիւնապիս լեռներուն.
 Քեզ ընտրեցինք մեր սուրբերուն անունով
 Իբրեւ յաջորդը յուսադիւր սուրբերուն...

Եկա՛ր մեզի երկնահաւուէր առաքեալ,
 Շարականի եւ աղօթքի փոխասաց.
 Եւ հնչեցին մեր կոչնակները դարձեալ,
 Մեր յոյսերուն աղանձսունն անա՛ բաց,
 Մեր դաշտերուն սկսաւ անձրեւը տեղալ:

Խաչին հետ սուր ու վարդին հետ բե՛ր մեզի
Տասասկ, յոյսի մոխիրին հետ ընդվզում.
Թող Բու ձայնովդ արգարութիւնը խօսի
Ազատութեան իբրեւ հրաւեր ու երգում...

Քեզ ընտրեցինք յանուն այն սուրբ արխանին,
Որով ընդմի՛ւս եկեղեցին Հայկական
Զգեցած է վարդակաւմիր ծիրանին.
Պիտի բերես մեզի շեղ ապագան
ձառագայթող արեւներէն անցեալին:

Եղի՛ր մեզի ժխտին մէջ օրերուն
Ունայն խօսքին դեմ՝ լռութիւն աղամանդ.
Ու մարմնացո՛ւր իր տեսիլքին մէջ անհուն
Յեղին ողին, զոր մեզ բողած են ստանդ
Դիւցազունները փառապանծ դարերուն:

Քեզ ընտրեցինք մեր ուրբերուն անունով.
Ու մեր խաչումը երազներուն ընդմէջէն՝
Հաւասացինք, քեզ օգնութեան կանչելով,
Ու ձեռներուդ աղօթքն է մեզ ապաւեն,
Ու Բու ձեռներդ մեզ ձիթենի կը բերեն:

Եղի՛ր վահան նիզակներուն դեմ Զարին,
Եւ մարմնացո՛ւր մեր տաճարներն հրաւալի,
Քեզ ընտրեցինք, որ մեր երազները վառին,
Պղտոր արցունքը մեր աչկէն ա՛յ դադրի,
Եւ ոյժներուն մէջ արիւնտ մեր Հողին
Նորահրաւ հունձներուն սերմը ծրլի...
ԱՐՄԱՆ ԵՐԿԱՐ

«Արեւ» Դասիկի
1945 մարտ 3

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ՅԵՒԻԲ ԱՌԱՔԵՆԱՌԻՓԻՒՆԸ

Արդարեւ, ասուպային անցք մը ունեցաւ Ամեն. Տ. Դարեգին Արքայս. Յովսէփեան Աղեքսանդրիոյ մեր գաղութէն: Երեք օր միայն՝ և այդ սուղ ժամանակամիջոցին երկու անգամ քարցր պատահութիւնը արուեցաւ մեզի ունկընդորելու և ըմբոշխնելու գրագէտ և գիտուն Հովուապետին պերճաշունչ խօսքերը, քարոզ մը և հառ մը բաւական եղան մեր հոգիներուն թմբիբը ցրուելու, ցնցելու և ոգեւորելու մեզ հայրենիքի, հաւատքի և տոհմային սրբութիւններու զգայութիւններով և բանալու մեր առջեւ բիւրեղ հորիզոնները այն բարձրագոյն կեանքին, որուն կը նկրտին ու կը հասնին միայն հաւատքի ու հայրենիքի տեսիլներով գրաւուած գաղափարապաշտ հոգիները:

Հրաշքի մը պատկերացումով կը հետեւէինք իր խօսքերուն ու շարժումներուն: Տարիներուն մեծ թիւը, ոչ միայն չէր կրցած ստուերել անոր գիտակցութեան պայծառութիւնը, այլ նաեւ չէր կրցած հեկել անոր մարմինը, որ սրբութեամբ, գաղափարական ներշնչումներով ապրուած առոյգ կենցաղի մը անպատշաճ կը բերէր մեզի:

Բարիգալուստի թէյասեղանին՝ մերժեց բարձրախօսին առջեւ խօսք առնելը՝ «Եթէ ունկնդիրներուն մէջ — ըսաւ — կայ մէկը որ դժուարութիւն կը կրէ խօսքերս լսելու՝ թող բարեհաճի իմացնել ինք, ես իմ ձայնս կը բարձրացնեմ»:

Իր առաջին բառերը եթէ կարգ մը հեռուն նստողներու ականջին չհասան, սակայն պահ մը վերջ, ներշնչութեն ասքցած հոգին ներազգող ուժգնութեամբ լեցուց ու ելեքարականացուց մթնոլորտը, բառերու և պարբերութիւններու հոսանքովը: Բոլոր նայուածքները յափշտակուած կեդրոնացան իր վրայ, յուզումը կը յորդէր իր խօսքերէն, իր շնչերէն, իր աչքերէն ու շարժումներէն. կը զգայինք

որ մեծ արուեստագէտի մը սիրտը կը բարախէր այդ հօր հաւատքի մարդու մէջ։

Վեհափառը ամբողջ ժամ մը մնաց ոտքի վրայ, յարտաւ ցնցումի մէջ։ Տիրական ձայնով մը խօսեցաւ առանց դոյզն ինչ յոգնութիւն դգալու, առանց իր բոցաշունչ բնութասացի ոգեւորութեան մէջ նուազումի նշաններ ցոյց տալու։ Պարզեց մեր տաջեւ Հայ Ազգին փառքը կազմող հոգեւոր և մշակութային արժէքներու գանձարանը, պանծացուց վերածաղկող հայրենիքին մշտառոյզ վերելքը՝ մեր պատմական կեանքին մէջ իրական և աննախընդաց հաշակելով հոն կատարուած հոյակապ նուաճումները, ապա երկարօրէն խօսեցաւ իր տառքելութեան, իր աննուազ եռանդին ու կորովին, իր բաղձանքներուն և ծրագիրներուն մասին։

Կուտանք ամփոփումը իր հառին, զոր խօսեցաւ Մեկփոնեան մանկապարտէզի սրահին մէջ Տ մարտին, Ազգ՝ Իշխանութեան անդամներուն և դադութիւն ընտրանիին ներկայութեան։

«Իմ սիրելի եղբայրներ և քոյրեր.

«Ինչպէս գիտէք, մեր ժողովուրդի 1/3ը հայրենիքէն դուրս կ'ապրի այսօր, հեռաւոր Հնդկաստանէն մինչև Մերձուոր Արեւելքի երկիրներ, Պալքաններէն մինչև Ֆրանսա, հարաւային և հիւսիսային Ամերիկաներու միջև ցրուած է ան։ Մեր ժողովուրդի այդ տարագիր ու պանդուխտ հատուածին վիճակուած է ապրիլ այլազան պետութիւններու հովանիին տակ և այդ պատճառով մեր վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ որպէս պարտաճանաչ քաղաքացիներ կատարել մեր պարտքը այդ հիւրընկալ երկիրներուն հանդէպ։

«Այո՛, տարագիր ու ցրուած ժողովուրդ մըն ենք, բայց ունինք քաղաքական անցեալ, մանաւանդ հոգեւոր և մշակութային տեսակէտով շատ հարուստ անցեալ մը, այս տեսակ տեսակ պայմաններու մէջ պէտք է գիտնանք ապրիլ այնպիսի կերպով մը որ մեր հաւաքական գոյութիւնը ինչպէսզէն, պէտք է ապրինք միեւնոյն դադափարով, միեւնոյն ձգտումով, միեւնոյն հոգիով և մշակութով, վերջա-

պէս միեւնոյն հեռանկարներէն ներշնչուելու և ոգեւորուելու ենք ամէնքս ալ:

«Ծիւղ է թէ միութեան, ազգայնութեան, պետութեան, մշակոյթի իրողութեան զազափարները յանկարծակի չեն երևան զար, այլ կ'աճին ու կը զարգանան ատոնք ատօն-հանարար հողի, Զուրի և հոգեւոր ազգակներու շարքին, կը ստեղծուի ժողովուրդի մը մէջ միատեսակ զգացում, միատեսակ ձգտում և ըմբռնում, որոնք հետզհետէ զօրանալով կը խորանան և հաւաքական կեանք կը ստեղծեն:

«Առանց հողի և Զուրի ազգ մը չի կրնար յառաջդիմել ու յարատեւել:

«Ինչ պէտք է ընեն, ուրեմն ապրելու և տեւելու համար այն ժողովուրդները որոնք հայրենիքէ զրկուած են աշխարհի չորս ծագերը: Ի՞նչպէս պիտի պահեն իրենց Ազգային Միութիւնը. ահա խիստ կարեւոր հարցում մը, զոր մեզմէ իւրաքանչիւրը պատրաստ է ուղղել ինքզինքին:

«Մեր ժողովուրդը տեղահան եղաւ իր պատմական հողերէն, ենթարկուեցաւ անազորոյն հարուածներու և հալածանքներու, բայց այդ երկիրը իր աւանդութիւններով կը շարունակէ խանդավառել մեզ, անցեալ փառաւոր շք-ջաններու յուշարարն է ան: «Լուսաւորչի Կանթեղը» խորհրդանշանն է մեր նախնեաց խորունկ հուսաքին և գիտակցութեան: Մեր երկրին մէկ մասը Խորհրդային սահմաններուն մէջ կը բարգաւաճի այսօր հրաշալի վերելքով, մեր ժողովուրդը որ պետական և քաղաքական ուրոյն կեանքով մը կը շնչէ, նոր կենցաղին նոր պայմաններու և նոր պատմութեան համաձայն ստեղծագործելով գրականութիւն, գեղարուեստ, գիտութիւն, ճարտարապետութիւն, երբ մասնաւոր կը տեսնենք ու կը լսենք Հայ գիրը, Հայ լեզուն ամէն տեղ և ամենուր քերնին մէջ, այս երեւոյթը, սիրելիք, մեծ աննախընթաց նորութիւն է մեր պատմական կեանքին մէջ:

«Չհեռացնենք մեր հոգու նայուածքները Խորհրդային Հայաստանէն. այս օտար ափերուն վրայ մեր ազգային կեանքին ապահովութիւնը, կենսունակութիւնն ու յառաջ-

դիմութիւնը կախում ունի այն յարաբերութիւններէն զորս պիտի պահենք մեր ծաղկող և զօրացող հայրենիքին հետ:

«Հայրենիքը լոկ հոգ ու ջուր չէ, այս ալ պէտք է լաւ հասկնանք բոլորս ալ, հայրենիքը մեր լեզուն է, մեր եկեղեցին է, մեր դպրոցն ու դպրութիւնն է, մեր երգն է, այս բոլորին միութիւնը կը կազմէ մեր հոգեւոր հայրենիքը: «Եթէ դադութեան հայութիւնը կ'ուզէ Հայ մնալ, պէտք է դիմնայ դնահատել այս արժէքները: Մարդ չ'ապրիւր աշխարհի վրայ մահը աչքի առջև ունենալով, այլ յաւիտեանականութիւնը, այս գիտակցութեամբ և հաւատքով կ'ուզէի որ մեր մտաւորականները ներշնչուէին իրենց գործերուն մէջ, այս արժէքներով աշխատէին լեցնել և հարստացնել Հայ հոգիները:

Պատմութեան գիտակցութիւնը ամենէն մեծ զօրութիւնն է, կեանքի մէջ յառաջդիմելու համար, անցնելի դնահատութեան դադափարն է որ մեզ պիտի առաջնորդէ լուսազօյն կեանքի մը պայմաններուն:

«Գործելու խանդն ու տրամադրութիւնը չեն պակսիր ինձի, ընդունելով մեր ժողովուրդի որոշումը կ'երգնում ծառայելու, նոր ու սրբազան գործի մը գլուխը անցնելու, բայց անոնք անձի մը կամքն ու քարոզը բաւական չէ այդպիսի հսկայ գործ մը առանձինն իրադարձելու, ես պէտք ունիմ ձեր բարոյական դրական խրախուսանքին:

... Ինչպէս ըսի, մեր ժողովուրդի որոշումող և Աստուծոյ կամքով կ'երթամ նստելու Կիլիկիոյ մեր պատմական Աթոռին վրայ, ո՛չ իբրեւ վեհափառ, այլ իբրեւ մէկ կան Աթոռին վրայ, ո՛չ իբրեւ վեհափառ, այլ իբրեւ մէկ ակար աշխատաւոր իմ շարչարուած ժողովուրդիս:

«Եղած եմ գիւղացիի դուստի, Աստուած օգնէր է ինձի որ ուսանիմ, դարգանամ և այս դիրքին հասնիմ, դրամի ամենեւին կտրեւորութիւն առած չեմ կեանքիս մէջ, ոչինչ ունիմ այսօր, իմ յարկինական հանգիստութիւններէն զոյացած դուժարները մերժեցի անձիս համար ընդունիլ, ես ի՞նչ պիտի ընեմ դրամը, չառ դրամը մտառանջութիւն ես ի՞նչ պիտի ընեմ դրամը, չառ դրամը մտառանջութիւն եւ չի գիտեր ուր չի գիտեր ուր պաւէ, հոգ է, երբեմն մարդ կը շուարի ու չի գիտեր ուր պաւէ զայն. այս՝ դրամ ունենալ և անով կենդանի մարդ պա-

տըրաատել, այս է իմ համոզումն, այս ըմբռնումով լայն-
օրէն բացին իրենց սիրտն ու քսակը մեր Ամերիկայի եղ-
բայրները, նոյն ոգիով և հասկացողութեամբ իրենց առա-
տաձեռն փառքը տուին Գահիրէի մեր հարազատները և կը
յուսամ որ դուք ալ մեր սրբազան զորքին հաւատքով լըց-
ուած պիտի բերէք ձեր բաժինը ի փառս Հայաստանեայց
եկեղեցւոյ և Հայ ժողովուրդին»:

Անվերջ և զգրդազին ծափերով գնահատուեցաւ Վե-
հափառին խօսքերը: Կարճ դադարէ մը ետք Գեր. Տ.
Մամբրէ ելաւ. Սիրունեան սրտագին շնորհակալութիւն յայտ-
նելով Վեհափառին իր ըրած այնքան զեղեցիկ խօսքերուն
համար ըսաւ. «Շատեր Վեհափառ Տիազոսի կոչումը Զեր
Սրբազնութեան Օծումէն առաջ՝ դիտել տուին թէ ճիշդ չէ.
բայց ես կ'ըսեմ որ Զեր բովանդակ կեանքը փառաւոր զոր-
ծերու բեղուն շրջան մը եղած է, հետեւաբար սխալ կամ
անժամանակ կոչում մը չէ երբեք տառելա»:

Այս խանդավառ արտայայտութիւններէն ետք Գեր.
Աւաջնորդ Հօր հրաւերին պատասխանելով կէս ժամուան
մէջ ներկաները ի նպաստ Անթիլիասի Հայրապետանոցին
գոյացուցին շուրջ 6000 և. ոսկի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«Արեւ» Գահիրէ

1945 Մարտ 15

Նիկիկիոյ Կարողիկոսը

Մանօթ և ընտանի գէմք մը Եգիպտահայութեան հա-
մար, որ լաւագոյն խոր յուշեր կը պահէ Սրբազան հիւ-
րէն, երբ քանի մը տարի առաջ (1936) Եգիպտոսէն անցաւ
ան գէպի Ամերիկա, իբրեւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ:

Տարիներ հեռու եղաւ մեր գաղութէն, բայց մնաց
իր պատկերը գաղութին մէջ, իր բարոյական ու գաղափա-
րական մարդու պատկերը, որ ժամանակի ընթացքին չեղ-

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս

ՊԵՃ. Յ. Յ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ս. ԱՐԶ. ՅՈՂՍԵՓԵԱՆԻ
ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Երկուշաբթի, 12 Մարտ, կէսօրուան ձեպընթացով, Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը Ալեքսանդրիա ժամանեց ընկերակցութեամբ Եգիպտոսոյց Առաջնորդ Գերշ. Մամբրէ Եպ. Սիրունեանի, Հոգ. Դերենիկ վրդ. Ի և Աղեք. Թեմ. Ի տաննապետ Տ. Մելքի Գլըճեանի: Նոյն կառավարմամբ վերադարձան նաեւ համագումարի դացոյց երեսփոխաններէն ոմանք:

Աղեքս. կայարանին մէջ Կաթողիկոսը ընդունուեցաւ տեղւոյս Առաջն. փոխ. Հոգ. Պատկ վ. Ի, Արժ. Տ. Մեսրոպ հօր և հոն փութացող ազգայիններու կողմէ, մինչ պայքարաւաններու խումբ մը պատիւներ կ'ընծայէր: Վեհափառը կայարանէն ինքնաշարժներու թափօրով առաջնորդուեցաւ Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին որուն արտաքին դրան առջեւէն մինչեւ մուտքը զգեստաւորուած դպրուհիներ և դպիրներ կարգաւ շարուած և ժողովրդեան հոծ բազմութիւն մը կ'սպասէին:

Հոն ամպհովանիի մը տակ Դարեգին Արքազան ըզգեստաւորուելով և եկեղեցական դասէն շրջապատուած, «Ուրախ լիք» շարականով տաճար մուտք դարձեց, և դահլանական մաղթանք մատուցանելէ յետոյ ժողովուրդին խօսեցաւ կարճ բայց զեղեցիկ խրատական մը, համերաշխութեան, սիրոյ և խաղաղութեան յորդորով: Յետոյ ժողովուրդին աւետեց Առաջնորդի ընտրութիւնը յանձին Մամբրէ Ս. Ի, միաձայնութեամբ:

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ թափօրը «Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ» երգով և ծափահարութիւններու մէջ բարձրացաւ Առաջնորդարանի զահլիճը ուր տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն, երգուեցան երգեր զեկամարու-

պանման գործին, որուն համար պէտք է պատրաստել զարգացեալ կրօնականներ, հմուտ պատրիարքներ, վերջապէս կատարեալ մարդեր:

Մենք, ըսաւ վեհափառը, մեր ստացած դրամները շըրջելով պիտի փոխակերպենք մարդու: Ո՛րքան տեղին էր վեհափառին ակնարկութիւնը բոլոր անոնց որոնք դրամը կը նախընտրեն մարդէն: Խօսեցաւ նաև Մամբրէ Ս. և բացաւ հանգանակութիւնը յօդուա Անթիլիասի կաթողիկոսութեան, արդիւնքը եղաւ 5497 եգ. ոսկի: Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի դուրսը: Գարեգին Ս. շնորհակալութիւն յայտնեց նուիրատուներուն և մասնաւորապէս Մամբրէ Ս.ի որ ինչպէս Գահիրէ ուր ևս հանգանակուեցաւ 7000 ոսկի և կը շարունակուի:

Թէյասեղանէն յետոյ եկեացէի արարողութեանց քարոզեց Գարեգին կաթողիկոս, ներկայ էր մեծ բաղմութիւն մը որոնք ունկընդրեցին բարձրախօսով:

Ժամը Տին Մելքոնեանի օրհնին մէջ «կամք»ի վարչութեան հրաւերով դասախօսութիւն մը ըրաւ Դ. վրդ. որ զանազան հարցումներու պատասխանեց շահեկան բացատրութիւններով:

Վեհ. կաթողիկոսը այցելեց Պօղոսեան վարժարանը և Հայկազեան նախակրթարանը և իր Հայրական օրհնութիւնները բաշխեց աշակերտներուն: Բարի գալուստի այցելութիւն տուին Վեհ.ին, Հայ կաթ. Առաջն. փոխ. Գեր. Խաչիկ վրդ. Աթանասեան և Մխիթարեաններէն վերատեսուչ Հայր Զրադեան, Հ. Գէորգ և Միքայէլ վարդապետները:

Եշ. կէսօրին Վեհ.ը Մամբրէ Ս.ի և Դ. վրդ.ի հետ մեկնեցան: Մինչև Սիաի կառէր ընկերացաւ Մ. Գլըճեան:

Վեհ.ը և Դ. վրդ. Եշ. իրիկուն մեկնեցան Երուսաղէմ:

«Արաբոս Աղեքսանդրիա»

Մարտ 10, 1945

Թէյսակցանի ի պատիւ

ԱՄԵՆ. ԳԱՐԵԳՐԻ ԱՐԲՊԻԾ. ՅԱՎՍԷՓԵԱՆԻ
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Չորեքշաբթի, 7 մարտի. վ. ժամը 3,30ին Մեկքան-
եան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ի պատիւ Կիլիկիոյ Վեհ.
Կաթողիկոսին Ազգ. Իշխանութեանց կողմէ կազմակերպուած
թէյսանշանը՝ շուրջ 200 հրաւիրեալներու ներկայութեան:
Վեհափառին պերճախօս ճառէն վերջ Անթիլիասի Հայրա-
պետանոցին համար բացուած հանգանակութենէն զոյացաւ
մօտաւորապէս 6000 եգ. ոսկի:

Գեր. Տ. Մամբրէ Եպիսկ. Սիրունեան խանդավառ-
օրէն յայտարարեց թէ հանգանակութիւնը բաց պահելով
քանի մը օրուան համար՝ կը յուսայ մինչև 10,000 ոսկիի
բարձրացնել դումարը:

Քաղաքական ժողովոյ Ատենապետ Տիար. Յակոբ Թո-
փալեան բացաւ հանգանակութիւնը որդեգրելով

2 սաներ(*) 1000 Լ.Ո.

Թեմականի Ատենապետ Տ. Մեկքի Գլըճեան

1 սան 500 »

Մեթր Քայարեան 1 » 500 »

Տիար Մ. Չարրհանէլեան 1 » 500 »

» Յրթ. Սրէնչեան 1 » 500 »

(*) Գահիրէի ազգայիններէն հետեւեալները Անթիլիասի
Կպրեկանքին համար կ'որդեգրեն սաներ. —

Տիար Կարապետ Սարբեան	մշտնջենական սան	մը՝
Տէր և Տիկ. Ճանիկ Չազըր	500 Լ. Ո.	1
» Լուսն Կոկանեան	1000 »	2
» Տիգրան Մերճանեան	500 »	1
» Ա. Չազըճեան	500 »	1
» Զ. Քէշիշեան	500 »	1
» Էօմէն Բարազեան	500 »	1
» Մ. Էթմէքճեան	500 »	1

Տիար Ա. Կամարական 1 սան 500 և. ս.
Ներկաներէն շատեր 100, 50 և 25 և. սակիով մասնակցեցան հանդանակութեան:

«Տիգրան Երկաթ» Հ. Ե. Միութիւնը 50 և. ս.

Հ. Մ. Ը. Մ. 50 »

«Յառաջդիմաւոր» 50 »

Հայ Արիներու Միութիւնը 50 »

Աւելցնենք թէ Ազեքանդրիա իր բնակութեան ամբողջ շրջանին, Վեհափառ հիւրասիրութեամբ էր, թէմականի անդամ Մեթր Գ. Քայարեանի բնակարանը, առաւելայ ջերմ հոգածութեան և խնամքներու:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«Արեւ» Գաზეթէ 1945 մարտ 9

ՌԻՂԵՐԶ ԱՌ.

ՎԼՈՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Ս. ԿԱՐԱՊԵԼԻՈՍ

Վեհափառ Տէր,

Ըմբռնել տալէ յետոյ Գահիրէի խանդավառ հայութեան մեր մայրենի սովորներէ լեզուին տրեւելուսին նման ջինջ ու պայծառ բառերով և նախադասութիւններով պճնադարդուած մեր իմաստալից և հոգեւրդմայլ յորդորներն ու քարոզները:

Վայելել տալէ յետոյ նախ մեր այն առանձնաշնորհաւ քոյր զաւգութին համակրանքով ու քաղցրութեամբ օժտւն Ձեր հաճելի, շէնչող ու հոգեզուարճ ներկայութիւնն ու բնկերութիւնը, կը բարեհաճիք այս անգամ Ձեր այցելութեամբ անհամբեր սպասող Ազեքանդրիա հայութիւնն ալ մասնակից ընել այդ մեծ երջանկութեան:

Թոյլ տուէք Վեհափառ Տէր, որ յանուն թեմական ժողովի ընկերներուս ու մեր բոլոր քոյրերուն ու կըրպրներուն, մատուցանեմ Ձեզի բարեգալութեան ջերմազին մագ-

Թանքներով մեր խորին շնորհակալութիւնն ու երախտա-
գիտութիւնը Ձեր սոյն ազնուութեանն ու պատւոյն համար:

Մեզք որ այս բացառիկ վայելքը, ինչպէս սովորա-
բար կարճ կ'ըլլան երջանկութեան վայրկեանները, պիտի
հազիւ տեսէ մի քանի օր միայն, հակառակ Ձեր վեհափա-
ռութիւնը մեր մօտ երկար պահելու մեր ընդհանուր ան-
զուսպ փափաքին: Սակայն միւս կողմէ, կը միտթարուինք
մտածելով որ, եթէ չէք կրնար զոհացում առլ մեր բազման-
քին, պատճառը սա է թէ՛ դուք քաջ, բարի և խղճամիտ
Հովուապետ, կը սիրէք ժամ առաջ երթալ և փարիլ Մեծի
Տանն Կիլիկիոյ պանծալի և անսասան Ս. Աթոռոյ, տարա-
զիր հօտին հաղեկան, մտաւորական և ֆիզիքական պահ-
պանման, կրթութեան, կազմակերպութեան և յառաջգիմու-
թեան սրբազան առաքելութեան:

1936ին երբ առաջին անգամ եգիպտահայութիւնը
վայելեց Ձեր ներկայութիւնը, ես եգիպտոս չէի և, հետե-
ւաբար, բարեբախտութիւնը չունեցայ այն ատեն վայելելու
Ձեզ անձամբ ճանչնալու պատիւը:

Գրութիւններն և երկերը զաղափար կրնան առլ վեր
ի վերոյ հեղինակի և մտաւորականի մը անհատականութեան
ի վերոյ հեղինակի և մտաւորականի մը անհատականութեան
կան են: Մտաւորական մը, զբաղէտ կամ հանրային գործիչ
մը աւելի հեշտ և գիւրին է մօտէն ճանչնալ երբ անձնա-
մը պէս հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէք, կը խօսակցիք ի-
րեն հետ, և մանաւանդ, լոյս աչքերով կը տեսնէք անոր
կենդանի աչքերն ու կ'զգաք ու կը զննէք անոր անհատա-
կանութեան արտացոլացումն ու ապաւորութիւնը:

Այս վերջին օրերուն, երբ գերազանց հաճոյքն ունե-
ցայ վայելելու նախ Գահիրէի զանազան ընդունելութիւն-
ներու ընթացքին, Ձեր սքանչելի, գործնական և հանճարեղ
բարոյներն ու խորհրդածութիւնները և երէկ, երբ մեր Գա-
հիրէէն, Ազեքսանդրիա ճամբորդութեան անմուտանալի ու
հիւսիսէն, քաղցրաշունչ խօսակցութեանց ընթացքին, հա-
մաերմիկ, քաղցրաշունչ խօսակցութեանց ընթացքին, հա-
ղորդակից եղայ ջերմօրէն Ձեր եղական անհատականութեան,
հաւատարմութեան և հաւատքը թէ՛ դուք
ես ունեցայ այն խոր

միայն Հայ Ժողովուրդի կողմէ ընտրուած էք Մեծի Տանն
Կիլիկիոյ Սր. Աթոսին վրայ բազմելու, այլ Հայոց Աս-
տուածն է որ իր խանդավառակի և անսաման բարութիւ-
նով պարգեւած է Ձեզ մեր Ժողովուրդին, որպէսզի Ձեր
խելացի և լուսաւոյ Հովուապետութիւնով առաջնորդէք
Ձեր տառապեալ տարադիր հօտը իր անցեալի պատմական
հանգրուանին և փառքին:

Վեհափառ Տէր, ես բացարձակապէս համոզուած եմ,
մարդսրէի մը նախազգացումով թէ դուք չնորհիւ այս
աննման խոր հաւատքին և անպարակի կամքին, որոնք
Ձեր մեծ հայրենասէրի և անբասիր կրօնականի անհատա-
կան մեծապայծառ յատկանշերն են, կատարեալ յաջողու-
թիւնով պիտի պտակուիք Ձեր Սրբազան առաքելութեան մէջ
և Ձեր արդէն խնկիլի անունը պիտի յաւերժանայ մեր ցե-
ղին պանծալի պատմութեան էջերուն մէջ, Սահակ Գարթե-
ւի, Մեսրոպ Մաշթոցի, Ներսէս Ծնորհալիի և Ներսէս Լամ-
բրերոսացիի նման քաջ և պաշտելի հայրապետներու կարգին:

Կ'զգամ թէ դուք փոքր մտահոգութիւն մը ունիք
Ձեր պատկառելի տարիքի մասին, ինչ փոյթ մտածել, Վե-
հափառ Տէր, տարիներու մասին երբ դուք լու գիտէք թէ՝
մարդկային կեանքին տեւողութիւնը կը անօրինուի ամենա-
բարձր Աստուծոյ կամքով: Քսան տարեկան երիտասարդի
փոյել Ձեր կենսունակութիւնը, Ձեր ժիր ու աշխոյժ բնա-
ւորութիւնն ու անսաման կորսիլն ու խանդավառութիւնը
մի՞թէ բացայայտ ապացոյցներ չեն թէ՝ Հայոց Հզօր Աստը-
ւածը կը սիրէ որ դուք ապրիք երկար ու երկար յօդուա
մեր դարաւոր եկեղեցիին, պաշտելի կրօնքին և փառապանծ
ցեղին: Վեհափառ Տէր, վստահ եղէք, դուք պիտի ապրիք
և պիտի մնաք անողջ դեռ շատ երկար տարիներ, մանա-
ւանդ երբ կը մտաբերէք թէ բովանդակ հայութիւն մը կ'ա-
ղօթէ շարունակ Ձեզ համար:

Գացէ՛ք, Աստուծոյ օրհնութեամբ Ձեր Ս. Աթոսին
լծուեցէք ուրախութեամբ Ձեր իտէալին իրադորժման, առ-
լով մեր Ժողովուրդին անբասիր և անձնուէր, անշահախըն-
դիր, հայրենասէր, դաշափարապաշտ և անսայթաք անհա-

տականութեան տէր հովիւներ, մատաւրականներ և դաս-
տիարաններ:

Անշուշտ այս ուղղութեամբ դուք պէտք ունիք մեր
բոլորանուէր բարոյական և մանաւանդ նիւթական օժան-
դակութեան:

Ինչպէս Գահիրէի մեր հայրենակիցները արդէն նա-
խօրեակը տուին այդ աջակցութեան, մենք ալ, կարող եմ
յայտնաբերել իբրեւ թարգմանը Աղեքսանդրիահայութեան,
պատրաստ ենք սիրով կատարելու մեր պարտականութիւնը:

Վեհափառ Տէր, վերստին կը մաշթեմ ջերմօրէն որ
Բարձրեալը պարգևէ Ձեզի Ձեր բոլոր բաղձանքներուն լիա-
կատար իրականացումը:

Միեւնոյն ատեն պիտի խնդրէի, սիրելի հայրենակից-
ներ, որ ըմպէինք մեր բաժակները՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Ս. Աթոռին բարօրութեան և անսասան պահպանման բարե-
մաղթութիւններով:

ՄԵԼԻՔԻ ԳԸԼԸՃԵԱՆ

«Արարտ» Աղեքսանդրիա

10 մարտ 1945

— 0 —

Վեհիւն մեկնումը Աղեքսանդրիայէն

Հինգշաբթի 8 մարտ, առաւօտեան ժամը 11ին, Կիլի-
կիոյ Ընտրեալ կաթողիկոսը Մէթր Գէորգ Քայարեանի ըն-
կերակցութեամբ եկաւ Առաջնորդարան իր հրաժեշտի այ-
ցելութիւնը տալու:

Գեր. Տ. Մամբրէ Եպս. Սիրուհեան, Հոգ. Տ. Պսակ
Վրդ. Թումայեան և Թեմականի ու Քաղաքականի Ատենա-
պետներն ու անդամները, Պօղոսեան վարժարանի Տնօրէն
ու ուսուցչութիւնը մեծ պատիւներով ընդունեցին Վեհա-
փառը և խմբանկարուեցան:

Ժամանակի սղութեան պատճառով Ն. Սրբութիւնը
ցաւ յայտնեց որ երկար պիտի չկրնար մնալ և խօսիլ, բա-

ւականացաւ միայն հետեւեալ մաղթանքներն ընելով: «Աստուծոյ Օրհնութիւնը կը հալցեմ Ազեքսանդրահայութեան վրայ, մեր եկեղեցիին վրայ, նաեւ ձեր բոլոր բարի և զեղեցիկ ձեռնարկութիւններուն վրայ, ամէն»:

Վեհափառին մինչև կայարան ընկերացան Հոգ. փոխ. Հայր Սուրբը և Ազգ. իշխանութեանց անդամները:

Կայարան եկած էին նոյնպէս հայ արիւնները հրաժեշտի իրենց յարգանքը մատուցանելու մեծանուն եկեղեցականին:

Ժամը 12ին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Դեր. Առաջնորդ Սրբազանը և Հոգ. Դերենիկ վրդ. Թոզուցին Ազեքսանդրիան:

ԹՂԹԱԿԻՏ

ՍԱՐԵԱ Պահիթէ
1945 մարտ 9

— o —

Վեհափառը երուասդիւմ Մեկնեցաւ

Վեհ. Գարեգին Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Եգիպտահայոց Առաջնորդին և Հոգ. Դերենիկ վրդ. ի կրէկ կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին, նոր վերադարձած Ազեքսանդրիայէն, ժամանեց Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանը, ուր ընդունուեցաւ Ազգ. իշխանութեանց անդամներուն և մամուլի ներկայացուցիչներուն կողմէ և ուր, Թէյասեղանի մը շուրջ, վերջին հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Վեհափառին հետ, հրաժեշտի հանդիպում:

Թէյասեղանի ընթացքին Ազգ. երեսփոխան Տիար Մանուէլ Պէլլէրեան կարգաց դրուար օւղերձ մը և Արժ. Տ. Պատկ Քհնյ. Խաչիկեան խօսեցաւ սրիչ մը՝ ի դիմաց քահանայական դատուն:

Ազա խօսք առաւ Հայրապետը՝ որ սրտագին շընորհակալութիւն յայտնեց Եգիպտահայութեան՝ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած խորունկ յարգանքին և ջերմ սիրոյն համար, զորս ընդունեց ոչ թէ իր անձին համար, այլ ի հաշիւ

Իսկ Երուսաղէմի դադութիւն կողմէ ներկայացուցիչներ ղրկած էին Ռ. Ազատ. կուսակցութիւնը, Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Երիտասարդութեացը, Հայկական Միութիւնը (Հնչակեան), Մարաշի, Զէյթունի Հայրենակցական Միութիւնը, «Զարթօնք»ի և «Արեւ»ի թրքափիցը, Երուսաղէմի Հայերուն, Թարգմանչաց վարժարանի, Շրջանաւարտից Միութեան ներկայացուցիչները: Հոն էին Եաֆաշի վանքին Տեսուչը, Հոգեւոր Հայրերը, Կրեւելի անձնաւորութիւններ և Ռամլէի ներկայացուցիչները:

Վեհ. հիւրը կայարանին մէջ, Եաֆաշի ՀԵՄ.ի Հայկաշէնի սկաւառանքէն կազմուած պատուոյ պահակներու կողմէ և եկար ծափերու մէջ առաջնորդուեցաւ դէպի ինքնաշարժները:

Տասնըեօթը ինքնաշարժներէ կազմուած խումբը ճամբայ ելաւ դէպի Երուսաղէմ: Սուրբ քաղաքը մանելէ առաջ, երկու Անգլիացի մօթօսիքիստներ առաջնորդեցին Վեհափառը: Երբ ինքնաշարժներու խումբը հասաւ Եաֆաշի դուռը, Վեհ.ը դիմաւորուեցաւ բոլոր ազգերու կրօնապետաց ներկայացուցիչներուն կողմէ և Ս. Աթոռոյն Միարանութեան կողմէ «Հրաշափառով» առաջնորդուեցաւ Ս. Յակոբայ Տաճարը: Հոն կ'սպասէր Պատրիարք Հայրը, դրան առջեւ ողջագութուելէ ետքը, Վեհ.ը մտաւ Ս: Գլխադիր ու իր ուխտը ընելէ վերջ, բարձրացաւ սեղան, խօսեցաւ կարճ քարոզ մը ազգային հոգեկան արժէքներուն մասին: Անկէ վերջ ժողովուրդը և հիւրերը ելան Պատրիարքարան և Պատրիարք Հայրը յանուն միաբանութեան և ժողովուրդին բարի դալուստ մտղթեց Վեհափառին:

Ահա համարյալ յետոյ ժողովուրդը ստացաւ Վեհ.ին օրհնութիւնը և մեկնեցան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«Զարթօնք» Պէյրութ

10 մարտ 1945

Վեհափառ Հայրապետ Երուսաղեմի մէջ

(ՄԱՆՐԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԷ)

Լիւզ կայարանէն Վեհափառ նստաւ Պատրիարքա-
րանի ինքնաշարժը, որուն մօտ քառասուն ինքնաշարժներ
հետեւեցան: Երեսուղէմի արուարձանին մօտ անդիացի ոս-
տիկաններ մօթօտիքէթներով առաջնորդեցին թափօրը մին-
չեւ Դաւթի Բերդը, Ս. Քաղաքին երթեւեկութիւնը դադ-
րեցաւ, կառավարութիւնը ամէն տեղ ստիկաններ զրոծ էր,
ժողովուրդը փողոցներուն մէջ կիլիկիոյ Վեհ.ին գալուստը
կը դիտէր: Դաւթի բերդին առաջ Միաբանութիւնը շուր-
ջառդգեստ կ'սպասէր օտար հոգեւորականներու և կառա-
վարութեան ներկայացուցիչներու հետ: Վեհ.ը առաւ
Շղթայակիրի ժամանակէն շուրջառ մը, իր քովէն կը քա-
լէին Եփրեմ Ս. և Լուսարարապետ Հայր Եղիշէ, առջևէն
Վարդապետներ, և ժառանգաւորաց վարժարանի աշակեր-
տութիւնը, անոնց առջևէն թարգմանչաց վարժարանի
աշակերտներ և մարդիկներ, անոնց առջևէն պատրիար-
քարանի զեղադգեստ բարապանները և նաեւ ուրիշ բարա-
քարանի զեղադգեստ բարապաններու: Վեհ.ին կը հե-
պաններ զանազան պատրիարքարաններու: Վեհ.ին կը հե-
տեւէին Յրանչիսկեան Միաբանութեան կիւսդոդեսայի ներ-
կայացուցիչը, Յունաց, Ղպաց, Ասորաց, Եթովպիացաց և
Անգլիքան եկեղեցիներու ներկայացուցիչները և այլ հոգե-
ւորականներ: Ամենապատիւ պատրիարքը կիւրեղ Բ. եկե-
ղեցւոյ զրան առջև ողջագուրուեցաւ Վեհափառին հետ:
Ս. Դիւսադրի մատրան մէջ իր ուխտը կատարելէն ետք բարձ-
րացաւ Աւագ Սեղան ուրկէ ուղղեց իր Հայրական խօսքը
խօսանքամ ժողովուրդին և շնորհակալութիւն յայտնեց
օտար ներկայացուցիչներուն:

Ապա նոյն թափօրով առաջնորդուեցաւ պատրիար-
քարան: Վեհ.ը եկեղեցիէն դուրս ելաւ Պատրիարք, Հօր
ձեռքը բռնած, ցոյց տալու համար թէ կատարեալ է Հայ

եկեղեցւոյ միասնականութիւնը և նուիրապետական Աթոռներուն փոխադարձ եղբայրական սէրն ու յարգանքը իրարու հանդէպ:

Ժառանգաւորներ երգեցին «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ»: Պատրիարքը ըրաւ ուղերձ մը ի միջի աշուղ ըսելով. — «Աստուած բացաւ Կիլիկիոյ յոյսի դռները, երբոր զուք բացիք ձեր սրտին դռները»: Վեհ. ը ի պատասխան Ամենապատիւ Հօր, մաղթեց պայծառութիւն Մայր Աթոռոյ, Մայր Հայաստանի, Երուսաղէմի, Կ. Պոլսոյ պատրիարքական Աթոռներուն, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Հայ եկեղեցւոյ՝ ընդհանուրն: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ Լատինաց պատրիարքին փոխանորդը այցելութեան եկաւ իր հետնորդներով:

Վեհ. ը, իրեն ընկերացող Հոգ. Դերենիկ վրդ. ին հետ հիւրասիրուեցաւ հին պատրիարքարանի շէնքին մէջ որ պատշաճօրէն կահաւորուած էր:

Շաբաթ օր մարտ 10ին, Երուսաղէմի կառավարիչը Պրն. Փօլաք այցի եկաւ Վեհ. ին իր հետնորդներով: Կիրակի առաւօտեան Ս. Պատարագի միջոցին քարոզեց ժողովուրդին:

Միարանութիւնը զխաւորութեամբ պատրիարք Հօր ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ իրեն: Պատրիարք Հայրը բաժակ առաջարկեց Վեհ. ին. կենաց, սա փոխադարձեց մեր նուիրապետական Աթոռներուն պայծառութեան համար:

Եօսք առին Եփրեմ Ս., Նորայր, Զարեհ, Հայկազուն, Դերենիկ և Սեբովրէ վարդապետներ: Երգուեցան «Երբոր բացուին», «Օրհնեցէք զՏէր»՝ Ս. Աթոռոյ կրօնական պաշտօնական երգը, «Էջմիածին ի Հօրէ»:

Բշ. Վեհ. ը այցելութեան զնաց Երուսաղէմի կառավարիչին, ընդունելութիւնը եղաւ շատ սիրալիր, հրաժեշտի ժամանակ կառավարիչը մինչև շէնքին արտաքին մուտքը եկաւ:

Կանխաւ եղած հրաւերին համաձայն. ընկերակցութեամբ Պատրիարք Հօր, Վեհ. ը ճաշի զնաց Պաղեստինի և Անդրյոյրդանանի կառավարիչին ապարանքը:

Երթ ու դարձի ժամանակ մօթօտիքէթներով տառջ-
նորդուեցաւ վեհ. ին ինքնաշարժը: Սիրալիբ տեսակցութենէ
վերջ, ճաշեց Նորին Վսեմութեան հետ ճաշին ներկայ էին
Բարձրաստիճան պաշտօնատարներ: Ն. Վսեմութիւնը սիրա-
լիբ խօսակցութեան միջոցին ծանօթանալով վեհ. ին գիտ-
նական աշխատութեանց՝ շատ հետաքրքրուած է անոնցմով
և փափաք յայտնած է զինք նորէն տեսնել Պաղեստինի մէջ:

Մարտ 13ին, Հայրապետը Յունաց Պատրիարքարանը
գնաց ընկերակցութեամբ Պատրիարք Հօր և ընդունուեցաւ
արտակարգ պատիւներով: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ «Հրաշա-
փառչով մուտք դարձեց Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ:

Այցելից նաև Պատրիարքաց զերեզմանատունը ի Ս.
Փրկիչ և «Հողոց» բառ հանգուցեալ Դուբեան, Թորգոմ և
Մհարոց Պատրիարքներու հողոց խաղաղութեան համար:

Մարտ 14ին, Յունաց Պատրիարքը հիւանդ ըլլալով,
իր տեղ փոխադարձ այցելութեան եկան երկու հայրահայտ,
հինգ վարդապետներ և երեք սարկաւազ:

Վեհ. ը նախադանց երեկոյեան վարդանանց Նախա-
տօնակին: Հայր Զարեհ իր առջեւէն բռնեց Հեթում Թա-
գաւորի Թանկարծէք մականը:

Երեկոյեան, Տօքթ. Վահան Գալպեանի տան մէջ ի
պատիւ իրեն թէյասեղան մը տրուեցաւ: Ներկայ էին Պատ-
րիարք Հայրը, Լուսարարապետը, Տնօրէն Ժողովոյ, Միա-
բանութեան անդամներ, և հրաւիրակները և բազմաթիւ Ե-
րուսաղիմացի պատ. ազգայիններ:

Մարտ 22ին Երուսաղէմի միաբանութեան հետ նկար-
ուելէ վերջ վեհ. ը մեկնեցաւ Հայֆա: Իրեն կ'ընկերանային,
Դերենիկ վրդ. կիլիկեան թեմի հրաւիրակները և Լուսարա-
րապետ Տ. Եղիշէ վրդ.: Հայֆայի ազգայինները, զլիսաւո-
րապետ Տ. Եղիշէ վրդ., Հայֆայի ազգայինները, զլիսաւո-
րութեամբ իրենց Հոգ. հովիւին՝ Տ. Յակոբ Արեղայ վար-
դանեանի, մօտ երեսուն ինքնաշարժներով ճամբան դիմա-
ւորութեան եկած էին: Թափօրը գնաց ուղղակի եկեղեցի,
Ժողովուրդը խուռներամ փողոցներուն վրայ և եկեղեցւոյ
բակին մէջ՝ ի տես վեհափառին. խանդավառութեամբ ծա-
փահարեց և ծաղիկներ սփռեց իր ճամբուն վրայ: Արիներ

և վարժարանի աշակերտներ փողոցէն մինչև եկեղեցւոյ մուտքը կարգի կանգնած էին, անոնց բոլորին դէմքին վերայ դիտելի էր կարգապահութիւն և լրջութիւն: Գոհարանական աղօթքէն վերջ Ն. Սրբազնութիւնը Առաջնորդարանի պատշգամէն առաւ իր ներշնչիչ պատգամը հաւատացեալ ժողովուրդին: Ապա իր հետեւորդներով հիւրասիրութեցաւ Հօթէլ Ուինտզըր, ուր այցի եկան փոխ Քաղաքապետը, նահանգային օգնական կառավարիչը, քաղաքապետարանի օգնական քարտուղարը, գաւառապետը, Աքքայի, Հայֆայի և Գալիլիոյ Արքեպիսկոպոսը, Անգլիքան, Յոյն, և Կաթոլիկ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, Ազգային Իշխանութեան անդամներ և այլ ազգայիններ:

Երեկոյեան ժամը 8 30ին, Ն. Սրբազնութիւնը իր հետեւորդներով այցելեց Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Ն. Վ. Պշարա էլ-Խուրիի: Նախագահը ուրախութիւն յայտնեց որ Վեհ. Ի նման հմուտ և բազմակողմանի առաքինութիւններով օժտուած եկեղեցական մը կը գրաւէ Կիլիկիոյ Աթոռը: Մարտ 23ին, ժամը 9ին Վեհ. Իր հետեւորդներով մեկնեցաւ Լիբանան:

ՈՒՂԵԿԻՑ

• Հասկ» Անթիլիաս
Մարտ-մայիս, 1945.

Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետ

ԱՄԵՆ. Յ. Յ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՄԷՋ
ԱՐԲԱՋԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀՕՐ ՈՒՂԵՐՁԸ

Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետը հանգիստաւորապէս Երուսաղէմ Ս. Քաղաքը մուտք գործելէ վերջ, Վեհափառը Ս. Յակոբայ Տաճարին բնէն իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Պատրիարք Հօր, միաբանութեան, օտար յարանուանութեանց, կառավարութեան ներկայացուցիչներուն, որոնք փութացած էին այս մեծավայելուչ ընդունելութեան բերելու իրենց ալ սրտագին մասնակցութիւնը:

սկզբունքը, ու եզրակացուց թէ այս դադարներն ընդ մարդոց ընկերին եւ Աստուծոյ նկատմամբ կրնայ ճշգիւ ուղիղ կեցուածքը: Երեկոյեան ի պատիւ Վեհափառին եւ հրաւիրեալներուն, վանքի սեղանատան մէջ արուեստաւ փառասուր ճաշ մը: Խօսեցան Գեր. Տահմաշի Սրբազանը, Հոգ. Տ. Տ. Նորայր, Զարեհ, Հայկազուն, Սերսիլքէ եւ Գերենիկ վարդապետները, Վեհափառի արեւշատութեան, Կիլիկիոյ փառքին եւ Ս. Գալոբոյ հաստատութեան համար ընելով սրբատգին մողթանքներ:

13 Մարտ Գշ. կէսօրէ վերջ, Վեհափառը հրաշափառով մուտք գործեց ի Սուրբ Գարութիւն ի համայր եւ յախտ Ս. Գերեզմանին:

Վեհափառը Ս. Աթոռ ժամանելէն ի վեր նուիրուեցաւ հեւ ի հեւ եւ անդադրում ոչխատանքի: Պաշտօնական ալիքութիւններէ եւ պարտականութիւններէն դուրս, օրուան ամենամեծ մասը անցուց ձեռողորաց քննութեամբ ու մանրանկարչութեան ուսումնասիրութեամբ:

Մարտ 22ին, Վեհափառը հրաժեշտ առաւ Պատրիարք Հօրմէն եւ մեկնեցաւ Հայֆա, անկից երթալու համար Լիբանան իր Ս. Աթոռը՝ Անթիլիաս:

«Սիոն» Մարտ-Ապրիլ 1945

Երուսաղէմ

Վեհաշնորհ Հայրապետ

Երկու տարի առաջ 1943 Մայիս 10ին Կիլիկիոյ թեմերու Ընդհ. Պատգամաւորական Ժողովը միաձայնութեամբ Կաթողիկոս ընտրեց Գարեգին Արքեպս. Եսայիական Սրբազանը: Այսօր, ծերունագարդ Հայրապետը Պէյրուս պիտի հասնի, ու հայութիւնը հոգեկան մեծ հրճուանքով պիտի դիմաւորէ իր արժանաւոր Հայրը:

Ի պաշտօնէ գործածական մեծ որակականներ կան, որոնք հազուադէպ պարագաներուն կը պատշաճին այս անձին, որուն կ'ողջուին պարտաւորիչ կերպով: Սակայն Կիլիկիոյ Ընտրեալ Կաթողիկոսը իսկապէս Սրբազան է, իսկապէս Վեհաշնորհ է, իսկապէս Աստուծոյ մարդն է:

Ու որպէս Աստուծոյ մարդը անիկա 78 տարիներու ընթացքին ապրեցաւ հոգիի տիրապետութեան տակ, ու մարմինը ծառայ դարձուց հոգեղէն ապրումներուն և ձգտումներուն, ճիշդ հինաւորց ճգնաւորներուն պէս, որոնք Աստուծոյ շնորհն ընդունեցին լիառատ, և այդ շնորհները բաշխեցին իրենց ժողովուրդին: Հայ եկեղեցիի հին սուրբերու և մտաւոր մեծ մշակներու շառաւիղներէն մէկն է Գարեգին և մտաւոր մեծ մշակներու շառաւիղներէն մէկն է Գարեգին Կաթողիկոսը, որ կէս դարէ աւելի սրբութեամբ և գիտակցութեամբ ծառայեց Հայաստանեայց եկեղեցիին և ընդունեց Սրբազան տիտղոսը, առանց ամէնալու սուրբերէն: Կէս դարէն աւելի դարձաւ գրականագէտ, գիտուն, պատմաբան և մտածող Աստուծոյ տուած շնորհները անընդհատ աշխատանքով ձեւաւորեց, արձանացուց և այսօր Հայ մօքի և մշակոյթի պատկառելի հարստութեամբ մը կը կենայ Հայ ժողովուրդի և Աստուծոյ դատաստանին առջև, ճակատը պայծառ և բարձր, որուն վրայ քանդակուած է, Գեղաւեցնորհ և Վեհաւեցնորհ: Ահա մարդը, որ ամականի պէտք չունի, և իր պարգոյթեան մէջ Վեհափառ է:

Կիլիկիոյ նոր Կաթողիկոսը սակայն, գործունեայ և Ժրաջան ճգնակեաց մը եղած է: Իր ճգնութիւնը իր անձին պահած է, իսկ իր ումն ու կորովը ամէն օր արամաղբած է Հայաստանեայց եկեղեցիին և Հայ հայրենիքին: Շինարար

գործունէութեան մեծ անցեալով մըն է որ նոր Հայրապետը կը ստանձնէ Ներսէս Շնորհալիի աթոռը, որ այնքան պէտք ունի վերելքի մը:

Հայոց եկեղեցին մեծ տաղնապ մը կ'անցնէ: Այդ եկեղեցին տակաւին մեծ դեռ մը ունի Հայ կեանքին մէջ, մինչդեռ կղերի մասուր մակարդակը այդ դերին համապատասխան չէ: Իսկ հաստատութիւնը անասան պահելու հոգեղէն կրօնականութիւնը շատ մաշած է, զիմանալու համար միջազգային եկեղեցիներու մրցադաշտին վրայ: Նորընտիր կաթողիկոսի առաջին առաքելութիւնը եկեղեցական ընտիր դասու մը պատրաստութիւնն է: Աւելի լաւ ըմբռնումով, Վնտնոր՝ Հայրապետը մեր միջավայրին մէջ պիտի փոխադրէ զիտութեան, Աստուածային Արքութեան, մրտաւոր-հոգեկան զարգացման կենտրոնը չունչ մը, հիմնական և փորձուած մեթոտներով, վերանորոգ կեանք մը տալու իր հովուած եկեղեցիին և մեր պատմական ու կրօնական գաղութեան:

Երկրորդ մեծ առաքելութիւնը համազգային բնոյթ ունի: Հայ ժողովուրդը, ներկայ քաղաքական վերախորամանկութեամբ և թախծին ունի հայրենի կարօտի: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը նոյնպէս հայրենաւէր է, հայրենիքի անցեալով, ներկայով և ապագայով բարախոյ սիրտ մըն է, յուսադրող և առաջնորդող հոգի մը ունի: Կը յուսանք թէ Հայ եկեղեցիին Նեո հաւասար ոգեւորութեամբ պիտի մրտահոգուի և պիտի վառ պահէ հայրենասիրութեան կրակը այս ժողովուրդին մէջ, որ կ'ապրի ու կը զիմանայ օտար ափերուն վրայ մայն այդ սգիով: Կիլիկիոյ արժանաւոր կաթողիկոսը կուգայ Սուրիոյ և Լիբանանի հոծ գաղութներուն մէջ, անոնց քոլորի միաձայն փափաքով: Այս գաղութները այսօր խաղաղ վիճակ մը ունին և ազգային կեանքին մէջ համադորձակցելու ընդհանուր փափաք մը տիրական է: Բոլոր պայմանները նպաստաւոր են որ մեր ժողովուրդը կարենայ օգտուիլ շինարար կաթողիկոսէն:

«Ազգակ» Շարաքօրեակի Խմբագրականը

16 մարտ 1945 Պէյրութ

Ինչպէս պիտի ընդունուի Վեհափառը

Ա. — Կաթողիկոսը սահմանադրուիս պիտի հասնի ուր-
բաթ օր, 23 մարտ, ժամը 10ին, ուր պիտի ընդունուի հա-
րաւ. Լիբանանի կառավարիչին կողմէ:

Արտաքին գործոց նախարարի ինքնաշարժով կառա-
վարիչը Վեհափառին պիտի ընկերանայ մինչեւ Անթիլիաս,
իր հետ ունենալով ստաիկան մը:

Բ. — Կաթողիկոսը Պատի մէջ պիտի կենայ 15 վայր-
կեան, դէպի Սուր բաժնուող համբուն վրայ, ուր ոստիկան
զինուորներ զինք պիտի ընդունին զինուորական պատիւով:

Դ. — Սայատայի մէջ պիտի կենայ 5 վայրկեան, ուր
ոստիկան զինուորներ պիտի հսկեն կարգապահութեան:

Դ. — Վեհափառը պիտի հասնի Պէյրութ, Ֆուատ էլ
Ամալ փողոցի ծայրը կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին, հոն
պիտի սպասեն քաղաքապետութեան ոստիկան զինուորները,
ուրկէ Վեհափառի ինքնաշարժին պիտի ընկերանան մօթօ-
սիքլիստ ոստիկաններ:

Ե. — Թափօրը պիտի հասնի Տէպպաս հրապարակը,
ուր Վեհափառը պիտի ընդունուի զինուորական պատիւով,
Ներքին գործոց նախարարութեան կողմէ:

Զ. — Դադաքին թրանվայներու շրջադաշտիւնը
պիտի դադրի ժամը երկուքէն երեք:

Է. — Թափօրը Տէպպասի հրապարակէն պիտի անցնի
Պուրճ, յետոյ Անդր - Նահր:

Ը. — Թափօրը 5 վայրկեան պիտի կենայ Պուրճ - Հա-
մուաի մուտքին առջեւ, ուր կարգապահութեան պիտի հըս-
կեն ոստիկան - զինուորներ:

Թ. — Կաթողիկոսարանի մուտքին առջեւ զինուորա-
կան պատիւներ պիտի ընծայուին ոստիկան - զինուորներու
կողմէ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ազգընտիր Կարողիկոս
 Տ. Տ. Գաբելին Արքեպիսկոպոս/ Յովսէփեանցի
 վառաճումք բնդունելութիւնը
 Ընդունելութեան կը մասնակցին բազմահազար հայեր,
 Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր քաղաքներէն—Լիբանանցի
 Գիւղացիներ, ծաղիկներ կը նետեն Վեհափառի
 Ոսկերուն ճակ— Վեհափառը կը յորդորէ Հօօր.—
 «Եղեմ հաւատարիմ զաւակները այս հիւրընկալ երկրին»

Վեհափառը Լիբանանի լեռք

Մարտ 23ի ուրբաթ օրը, անմոռանալի էջ մը պիտի
 կազմէ Լիբանանի Հայութեան եւ մանաւանդ Մեծի Տանն
 Կիլիկիոյ Հայրապետական Ս. Աթոռի պատմութեան մէջ։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր շրջաններէն հայեր, ազ-
 գային մարմիններ, կրօնական պետեր, յարանուանութեանց
 ներկայացուցիչներ, կուսակցականներ, օտար բարձրաստիճան
 անձնաւորութիւններ հառապելի մէջ էին, բարի դալուստ
 մաղթելու համար Վեհափառին։ Անկասկած՝ Սուրիոյ եւ Լի-
 բանանի Հայութեան առաջին անգամն էր, որ առիթ կը
 տրուէր անտարակարծիք եւ զերծ ջանք հաշիւներէ, մէկ
 մարդու պէս խանդավառուելու, բովանդակ անկեղծութեամբ
 եւ գոհունակութեամբ. որովհետեւ Հայրապետի անձին մէջ
 տեսանք սովորական վէճերէն, մտահոգութիւններէն վեր
 վեհութիւն մը, սրբութիւն մը ամէն հայու համար, սեւեռ-
 ման կէտ մը, ոգեւորութեան դրաւական մը։ Երանի թէ
 այսպէս տեսէր միշտ...

Աւանդական արարողութեամբ

Վեհափառը անդլիական Նազուրա ժամանեց, առա-
 լօտեան ժամը 10ին, ընկերակցութեամբ Ս. Յակոբի Լուսա-
 րարապետ Եղիշէ վարդապետի, Հայֆայի Հովիւ Հայր Յա-
 կոբի, Տօքթ. Թորեանի եւ այլ Պաղեստինահայ ազգային
 կարեւոր դէմքերու։

Վեհափառը դիմաւորելու համար անդլիական Նա-

դուրա հասան, սահմանային ապահովութեան պետ. Գ. Ան-
թուան Աքլի բարեհաճ արտօնութեամբ և ընկերակցութեամբ,
Կաթ. Փոխ. Արտաւազդ Ս.ի և Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Ատենապետ Տիար Տաճատ Սրապեանի, Կրօնական և Քաղաք.
Ժողովի ներկայացուցիչները, հայ երեսփոխանները և պատ-
շիրի յաւանստեմը Տօքթօրներ Թապուրեան և Ծիտէճեան:
Եանուէն Լիբանանի կառավարութեան, հարաւային
Լիբանանի կառավարիչ Գ. Սալայիա, և յանուէն ֆրանսա-
կակ իշխանութեան՝ Սայատայի տեղեկատու գիւանին պետը,
բարիգալուստ մաղթեցին Վեհափառին: Որմէ վերջ Արտա-
ւազդ Ս. ըստ աւանդական սովորութեան, ըոյրով օծեց ծե-
րունազարդ Հայրապետի ձեռքերը, ու անոր ներկայացուց-
պնակի մէջ կտոր մը հաց և աղ, որպէսզի Ազգընտիրը ճա-
շակէ:

«Հիանալի բնութիւն, սքանչելի երկիր»

Լիբանանի Արտաքին նախարարի ինքնաշարժով և
ընկերակցութեամբ Հարաւային Լիբանանի կառավարիչին,
Վեհափառը ոտք դրու Լիբանանեան նապուրա, ուր արդէն
շատ կանուխէն, աւելի քան հազար երեւելի և բարեպաշտ
հայեր անձկութեամբ կը սպասէին:

Ներկաներէն շատեր, ուրախութեան ու թաքուն վըշ-
տի մը հետեւանք եզոզ արցունքներով օծուն աչքեր ունե-
ին, երբ Վեհափառը, տարիներու դաժան սպասումներէ ետք,
կանգնած էր Հօտին մէջ: Անոր առաջին բառերը եղան. «Հիա-
նալի՛ բնութիւն, սքանչելի երկիր»:

Արտաւազդ Ս. ամբողջ Սուրիոյ և Լիբանանի Հայու-
թեան կողմէ, բարիգալուստ մաղթեց Վեհափառին և հայ-
ցեց Անոր օրհնութիւնը:

«Այն պատիւները որ կ'ընծայէք, ինծի համար չեմ
սեպեր, այլ Հայաստանեայց եկեղեցիին: Ձեզ հոս բերողը
Հայ եկեղեցիի հանդէպ ունեցած խորունկ սէրն է: Եւ իմ
ներկայութիւնս ձեր մէջ, ուրիշ բանի չի ձգտիր, եթէ ոչ
զօրացնելու, խորացնելու այդ սէրը, հաւատքը, ամէն տեղ,
դպրոցներու մէջ և եկեղեցիին, որպէսզի դառնանք դիտա-

կից հայեր ու տիպար քաղաքացիներ այս հիւրընկալ երկիրներուն: Ուրախ եմ յայտնելու որ երուսաղէմ գտնուած միջոցիս, այցելեցի Ն. Վ. Նախագահ Պշարա էլ-Խուրիի և արժանացայ արտակարգ ընդունելութեան:

Ծաղիկներ Վեհափառի նամբուն վրայ

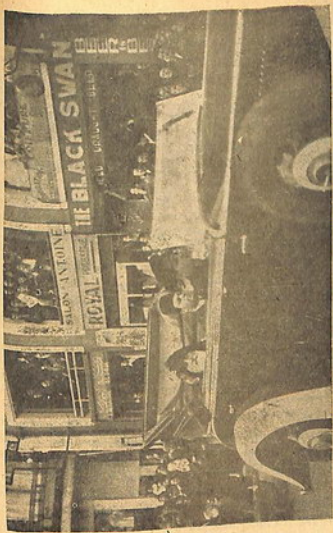
Աւելի քան հարիւր ինքնաշարժներու ընկերակցութեամբ, Վեհափառը դէպի Անթիլիաս կ'ուղղուի: Սակայն անհրաժեշտ է կանգ առնել ճամբան: Սուրի փոքրաթիւ Հայ Համայնքը առանց պատանանքի խտրութեան վերապահած է թանկագին ընդունելութիւն մը: Յաղթական կամարին տակ տեղ գրծուած են, Լուսաւորչական, Կաթողիկէ և Բողոքական Համայնքներու կրօնական պետերը, դպրոցի աշակերտութիւնը՝ ծաղկեփունջերով և համարեա՝ ամբողջ Սուրի Հայութիւնը:

Վեհափառը կը շրջապատուի հաւատացեալներով և կ'ունենդրէ աղջնակի մը սրտառուչ ուղերձը և կ'ընդունի ծաղկեփունջեր: Հայրապետը յուզուած՝ քաղցր շեշտով կը յայտարարէ:

«Եղէ՛ք հաւատարիմ զուակները այս հիւրընկալ երկրին, որ մեր ժողովուրդի բնկորները պատապարհեց իր յարկին տակ, տաքուկ անկիւն մը տալով: Եղէ՛ք հաւատարիմ, սրպէսդի հարթուին ձեր առջեւ յայտնուող դժուարութիւնները, ու բախտաւոր ապրիք մինչեւ դան լաւ օրեր և մէկդի թողած դաղթականի ցուպը հաստատունք մեր սեփական հողին վրայ:

Խանդավառ ծափերու մէջէն Վեհափառի ինքնաշարժը կը շարունակէ ճամբան: Սայտայի մէջ, կառավարիչ Սափայիայի կողմէ կը հիւրասիրուի օշարակով: Այստեղ ալ Հայ Համայնքը ներկայ է: Այստեղ ալ միեւնոյն ուղերձները: Ծաղկեփունջեր, երգեր...

Անիրաւ պիտի ըլլայ մոռնալ, Լիբանանցի գիւղացիներու յարգանքը: Նազուրայէն մինչեւ Պէյրութ, արաբն վերադարձող այրերը, կամ դռներուն առջեւ յոտնկայս ողբասող կիները, ուրախութեամբ ծափահարեցին և ծաղիկ-

Ն. Ս. Օձնիշիկի շարժական կիսամանկի Կուրսի մեջ:

ներ նեակեցին վեհափառի ինքնաշարժին առջև, ի նշան բարիդալուստի:

Աղօթք ցահասակներու յուսարձանին առջեւ

Ժամը 2.30ին վեհափառը հասաւ Տէպպասի հրապարակը: Բազմահազար ժողովուրդ: Մարդկային ծով մըն էր որ կ'ալեկոծէր վեհափառը տեսնելու ճիգերով:

Այլ վարժարաններու կողքին տեղ գրաւած էին Ս. Նշանի և Ճեմարանի աշակերտութիւնը՝ ուսուցչական կազմով: Ս. Նշանի աշակերտութեան կողմէ ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ վեհափառին:

Պուրճի մէջ, վեհափառը ազօթեց ժարտիրոսներու յուշարձանին առջև: Ի խորոց սրտի, սուրբ բառեր մ'ըմբռնեց Լիբանանի ազատութեան ճամբուն ինկած նահատակներու հողին համար և մաղթեց որ Աստուած հաշտ և սիրալիր կեանք պարգեւէ Հայուն և տեղացիին, որոնք երկու փոքրիկ ազգեր են խռչաներով տաղորուած:

Պուրճ - Համուտ տանող ճամբու ամբողջ երկայնքին, պատշգամներուն, մայթներուն հայ և օտար բազմութիւն մը, ծափերով, ծաղիկներով և բոյրեր սրսկելով բարի դալուստ կը մաղթէր վեհափառին: Տուներու պատշգամներէն կախուած էին թանկարժէք գորգեր և կանաչութիւն:

Մասալ վեհափառին առջեւ

Սակայն, ամենէն աւելի մեծ, խանդավառ ու կանոնաւոր ընդունելութիւնը կազմակերպուած էր Պուրճ-Համուտի մեր ազգակիցներուն կողմէ: Ծովածաւալ, ահաւոր բազմութիւն... թանկարժէք գորգեր վեհափառին ճամբուն վրայ: Ծաղիկներ, և մանաւանդ արցունք շատերու աչքերուն... երկու ոչխար կը մորթուի վեհափառին ոտքերուն տակ: Աղաւնիներ կ'արձակուին: Հրեշտակի տարազով փոքրիկ մը կը մօտենայ վեհափառին և ահա, ծաղիկներ, վարդ, մանուշակ ամէն կողմէ կը տեղան:

Բուն Տանարք հոգեկան Տանարքն է

վեհափառը երբ Անթիլիաս հասաւ, դպրեմանքին բազմին, շրջակայ պարտէզներուն և չուկայի մէջ հակայ բազ-

Ն. Ս. Օծուքիւնը Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ Հայրապետական իր օրհնութիւնները տուած պահուն,
Պէյրուք ժամանած օրը:

*մութիւն մը կար: Եւ կոչնակի զօղանջները կը հասնէին
հեռուները աւետելու համար Հայրապետի գալուտար:*

*Տաճարին մէջ բարեպաշտ ժողովուրդին որպէս փառ-
փանք կարճ ու զուտ քարոզ մը պատգամեց, թէ «բուն
Տաճարը հոգեկան Տաճարն է, քարերով չաղտխով բարձրա-
ցած Տաճար մը դաստապարտուած է, օր մը, փուլ գալու,*

սակայն երբ ներքին աշխարհն է, բարոյական, քրիստոնէական հիմունքներով Տաճարի վերածուած, կրնանք վստահ ըլլալ որ չենք կորնչիր երկրիս երեսնս:

Հրաշափառի թափօրէն վերջ, վեհափառը վեհաբան առաջնորդուեցաւ, ուր դադութիս երեւելիներէն, յարանուանութեանց պեաներէն, Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչներէն ընդունուեցաւ հանդիսաւորապէս: Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի կողմէ ներկայ էր Գեր. Քէտիճեան Գերապայծառ:

Խաղ Սրբազան կարգաց ուղերձ մը վեհափառ Հօր ուղղուած, կը ներկայացնենք հառուած մը.

— Վեհափառ Տէ՛ր, Կիլիկիան Աթոռը, որուն վրայ արժանաւայել կերպով բազմելու հրաւիրուած էք ջախջախուած Աթոռ մը չէ, և աղօթին ձայնը չէ կանչած Ձեր բարձրաշնորհ Սրբազնութիւնը թաղաւորելու աւերակաց վերայ: Ձեր նախորդներէն երջանկայիշատակ Սահակ Հայրապետի և Ն. Ս. Օծ. Աթոռակից Բարդէն և վերջինը՝ Պետրոսի, մեծազորք ու չինարար Կաթողիկոսներու Աթոռանուէր ջանքերուն և աքնաջան աշխատութեանց շնորհիւ Կաթողիկոսարանը կարճ ժամանակի մը մէջ հասած է ծաղկումի և բարգաւաճման:

Սրբազանէն ետք Ազգ. ընդհանուր Ժողովի Ատենապետը Տիար Նազարէթ Զըրարզճեան Վեհափառին ուղղեց իր խօսքերը:

Ինչ յուսադրիչ երեւոյթ էր: Ամէն հառուածէ, ամէն դաւանանքէ Հայեր նոյն երկիւղածութեամբ մօտեցան Նորին Վեհափառութեան Աջը համբուրելու համար:

Բացայայտ էր որ ամէն Հայ մեծ գոհունակութեամբ, անտարակարծիք, անվարան և խոր վստահութեամբ կը մօտենար Վեհափառին: Իցիւ թէ տեսէր ընդ միշտ ու մեղի համար բացուած կ'ըլլար մէկ նոր շրջան:

Բարիկապուս

(Պարզացուած Կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ՝ վեհ. Կաթ.ի
ժամանման առթիւ.)

Ամենապատիւ՝ Սրբազան Տէր,

Տարիներու երկա՛ր սպասումէ յետոյ վերջապէս Ձեր
Բարձրաշնորհ Սրբազնութեան ներկայութիւնը մեր մէջ՝
անպատում և անսահման ուրախութեամբ կը լեցնէ մեր
բոլորին սրտերը: Երջանիկ այս պահուս թարգման հանգի-
սանալով Ս. Աթոռոյս Միաբանութեան, ինչպէս նաև Ձեր
հաւատարիմ հօտին ջերմ զգացումներուն, բերկրակից սրը-
տով կ'ողջունեմ Ձեր Ամեն. Սրբազնութեան օրհնարեր գա-
լուստը:

Սրբազա՛ն Տէր, Կիլիկեան Աթոռը՝ որուն վրայ ար-
ժանաւայել կերպով բազմիլ հրաւիրուած էք, օրհնախառն
աթոռ մը չէ և ազգին ձայնը չէ կանչած Ձեր բարձր Սրբ-
բազնութիւնը թաղաւորելու աւերակաց վրայ: Ութդարեան
պատմական անցեալ ունեցող Կիլիկեան պանծալի Աթոռը,
քաղաքական դժբախտ պարագաներու բերումով թէև ասկէ
երեքասանեակ տարիներ առաջ ցանկալի Կիլիկիայէն տեղա-
հան ըլլալու չար բախտին արժանացած և ժամանակ մը
Սուրիոյ և Լիբանանի հիւրընկալ հողին վրայ աստանդական
թափառելէ յետոյ՝ վերջապէս յաջողած է հաստատուիլ Ան-
թիլիասի ծովափին վրայ: Ձեր նախորդներէն երջանկայի-
շատակ Սահակ Լայրապետի և Ն. Ս. Օծութեան Աթոռակից
Բարգէնի և վերջինը Պետրոսի մեծագործ ու շինարար Կա-
թողիկոսներու Աթոռանուէր ֆանքերուն և աքնաջան աշ-
խատութեանց շնորհիւ Կաթողիկոսարանը կարճ ժամանակա-
միջոցին հասած է իր ծաղկումի և բարգաւաճման շրջանին,
հոյակապ Մայր Տաճարով, շքեղ իր վեհարանով և զպրե-
վանքով, իր թէև ասակաւին փոքրաթիւ՝ սակայն Ս. Կոնս-
տին գիտակից և նուիրումի ոգիով վարձատրուած միաբա-

նական ուխտով, ներքին կարգ ու սարքով և թեմական կազմակերպութեամբ:

Սրբազան Տէր, մենք, միաբանական ուխտ Տանն Կիլիկիոյ և համայն հարազատ սրգիք Ձեր, կը խոստանանք թեւ ու թիկունք ու զօրավիզ հանդիսանալ Ամեն. Ձերդ Սրբազնութեան, Աթոռոյն ազգապարծանք ձեր բոլոր ձեռնարկներուն յաջողութեան համար՝ բերելով մեր անվերապահ աջակցութիւնը:

Յուսովից ենք ու Ձեր Բարձր. Սրբազնութեան գահակալութեան օրով նոր գարադուխ մը պիտի բացուի Կիլիկեան Աթոռին համար, յօգուտ անոր շինութեան ու բարեկարգութեան, Ձեր կողմէն յայանուած իղձերուն ու բաղձանքներուն լուսազոյն պատկումով:

Կոհեմազարդ Տէր, այս քանի մը հակիրճ խօսքերէն յետոյ, թոյլ տուէք ինձ ուրախ այս առիթով ի բոլոր սրտէ մաղթել Ձերդ Սրբազնութեան կար ու կարողութիւն, քաջաւորջ կեանք և արեւշատութիւն, Հովուապետական Ձեր մականին անկ երկար տարիներ քաջալերուած ու մխիթարուած անանկու Ձեր հօտն համայն:

Կօսքս վերջացնել տալով խոնարհաբար կուգամ խընդրել Ձեր Ամեն. Սրբազնութենէն, որպէս գորովալիւր Հայր, տիրապետել ջանալ մեր սրտերէն ու հոգիներէն ներս՝ Թագքն ու պսակն ըլլալով Ձեր գլխուն և այս խնդրանքով կը բարձրացնեմ ձայնս՝

Կեցցէ՛ Գարեգին Արքեպօ. Յովսէփեանց Ընտրեալ Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ:

Կաթ. Տեղապահ Տանն Կիլիկիոյ
ԽԱԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

«Հասկ» մարտ-մայիս
1945 Անթիլիաս

— 0 —

Ուղերձ Վեհափառին

Վեհափառ Տէր

Այս աննախընթաց ընդունելութիւնը որուն տաարկայ եղաւ Ձեր Վեհափառութիւնը Հայ ժողովուրդին կողմէ, արդիւնքն է այն ժողովրդականութեան, որուն իրապէս արժանի է Ձեր Սրբազնութիւնը։ Ձեր Վեհափառութեան Հայ եկեղեցիին և Հայ ժողովուրդին 50 երկար տարիներէ ի վեր մատուցած ծառայութիւնները իրաւունք կուտան այս փառաշուք ընդունելութեան, որուն ցարդ քիչերը արժանացած են։ Թերեւս հասկնալի ըլլայ ժողովուրդի մը սիրոյ և զնահատանքի այս անօրինակ պոռթկումը, որ խորհինք թէ նոյն այս ժողովուրդը հովուելու, այս ժողովուրդը կառավարելու առաջնորդելու ամենանուիրական և բարձր պաշտօնին կոչուեցաք, բայց ես պիտի աւելցնեմ թէ այս խանդաղատանքով որով պարուրել կ'ուզէ Ձեզ Հայ ժողովուրդը, միայն Սուրբոյ և Լիբանանի հայութեան կողմէ չէ որ կ'արտայայտուի այլ ան ամենուրեք և ամէն տեղ Ձեր քայլերուն կը հետեւի։

Ամերիկայի մէջ արեւելքէն արեւմուտք Ձեր այցելութեան շրջանին, Ամերիկայէն մինչև Միջին Արեւելք Ձեր համբարդութեան ընթացքին՝ ամէն տեղ ուր հանդիպեցաք հայու, հոն գտաք սիրալիր ընդունելութիւն, անպեցաք հայու, հոն գտաք սիրալիր ընդունելութիւն, անհուն խանդաղատանք, ու ամէն գաղութ փութաց ընդառահել Ձեր կոչին ու Ձեր պահանջին և ուրեմն այս ժողովրդի զականութիւնը ոչ թէ տեղային հանգամանք մը ունի այլ և է ընդհանուր և համահայկական։

Վեհափառ Տէր, այժմ, այն համակրութիւնը և սէրը որ այս ժողովուրդը ցոյց առաւ ու պիտի տայ, արուեստական հաւաքուած Պատգամաւորական Մայր Տաճարին մէջ հաւաքուած Պատգամաւորական ժողովին ուղղելով խօսքս, կը խնդրէի արժանաւորագոյնին վրայ կեդրոնացնել իրենց քուէները, կը խնդրէի որ միա-

ձայնութեամբ ընտրէին Գահակալը, որպէսզի ան գիտնայ և զգայ թէ անխտիր մեր ամենուն սիրոյն արժանի գտառած է, և յանուն Սուրբոյ և Լիբանանի Հայութեան կը խոստանայի ամէն կերպով բարոյապէս և նիւթապէս անհեղինակ նոր գահակալին: Ես ուրախ եմ այսօր որ այս հեղաշարժաւ և ծովածաւալ ընդունելութենէն վերջ այս անգամ եւս հոս յանուն նոյն ժողովուրդեան յայտարարել ու ըսել թէ՝ Վեհափառ Տէր Դուք ոչ թէ պատգամաւորական ժողովին միաձայնութեամբ իբրեւ գահակալ ընտրուեցաք պատմական այս Աթոռին, այլ եւ հայ ժողովուրդին ամբողջութեանը, ամենուն կողմէ հրաւիրուեցաք գրաւելու այս Աթոռը, իբրեւ արժանընտիր գահակալ և հայ ժողովուրդեան հայրապետ:

Ձերան թմբիրէն ու քունէն վերջ նորարաց դարնան տաքուկ չողերը սկսան շոյել Լիբանանի բարձրաբերձ լեռներն ու սարալանջերը, ամէն կողմ կենդանութեան անուշ ձայն մը տիրել սկսաւ: Չորս տարիէ ի վեր քունի մէջ մըտած և այրիացած կիլիկեան Աթոռն ալ թմբիրի մէջ էր, այսօր Ձեր Վեհափառութեան գալուստը դարնան տաքուկ չողերուն պէս կենդանութեան աւիշն է որ մտցուց: Հոս ալ շաղը ձեր տաքուկ ու օծուն շունչին տակ հայ եկեղեցին պիտի պայծառանայ, հայ դպրոցն ու մշակոյթը իրենց թրուիչքը պիտի աւնեն ու ամէն ոք պիտի լծուի աշխատանքի մը աւելի պայծառացնելու հայ եկեղեցին, աւելի բարձրացընելու հայ դպրոցը, դիրն ու գրականութիւնը տարածելու հայ ժողովուրդին մէջ: Մէկ բառով նոր Գարեգիններ, նոր Բարդէններ, նոր կրթական մշակներ պիտի դան պըճնազարդելու հայ ժողովուրդին աւանդատունը: Վեհափառ Տէր, ազգի մը մեծութիւնը կը չափուի իր ծոցէն ելած մեծ գաւազներով, այն ազգը որ ծնունդ տուած է Ձեր Սրբազնութեան, իրաւունք ունի պարծենալու Ձեզմով:

Արար աշխարհ երկունք մը կ'անցնէ, այս երկունքէն է որ պիտի ծնի նոր աշխարհ մը: Մեզի համար մեծ բարեբախտութիւն մըն է, պատմական այս օրերուն Ձեր Վեհափառութեան նման Հայրապետի մը ներկայութիւնը:

Թոյլ տուէ՛ք ուրեմն Վեհափառ Տէր որ յանուն Սուրբոյ
և Լիբանանի հայութեան բարիգալուստ մաղթեմ Ձերդ
Սրբազնութեան:

Ազգ. Ժողովոյ Ասեճապետ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՅԸՍՏԸԳՃԵԱՆ

«Ազգակ» Գէորդ
27 մարտ, 1945

Զ օ ն եր գ (*)

Բարեա՛ւ եկիր առ մեզ, բարեա՛ւ Վեհափառ
Հայրապետ Մեծի Տանն Կիլիկեան
Մեզ բերելու սեր ու շնորհ անսպառ
Յուրախութիւն արհից մերոց մանկական
Ի գալուստ Տեառնդ շնորհաբեր
Ցնծամք հոգւով բերկրական
Տեր Գարեգին Յովսէփեան:

Հայրապետիդ Հայկեան Զարմէն Կիլիկիոյ
Մեք խոնարհեալ մասշիւք համբոյր Ս. Աջոյն
Կը հաջ հովուեղ անձնուէր, անձնազոհ
Անուամբ զսեր եւ զիրաւունք սուրբ զողջոյն:
Ի գալուստ Տեառն շնորհաբեր.
Ցնծամք հոգւով բերկրական
Գոչեմք, կեցցե՛ք հայրն մեր
Տեր Գարեգին Յովսէփեան:

Հ. ԴՐԱՆԵԱՆ

«Հասկ» Անթիլիաս
1945

(*) Եղանակաւորուած երաժիշտ Գ. Հրանդ Գէորգեանի կողմէ եւ երգուած Դարուհի Յակոբեան աղջկանց վարժարանի սանուհիներուն կողմէ:

ՈՒՂԵՐԶ

ԱՌ ՆՈՐԻՆ ԲԱՐՁՐԱՇՆՈՐՀ ՍՐԲԱՋՆՈՒԹԻՒՆ

S.S. Դարեգին Արխայիսկ. Յովսէփեանի

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Յաւուր Գալստեան յԱմերիկայէ յԱմրիլիաս

Պառ ի վառ թափին ծաղկունք հոյլ ի հոյլ, բնդ ոտիւք Նորա,
Կամար կրօնի կայ՝ Ամպհովանին՝ Գլխոյն ի վերայ.
Ծիածան ծագեալ ի վեհ Տանարէն Սուրբ Էջմիածնայ
Մինչեւ ի Տանարն Գահուն Կիլիկիոյ յօղի միանայ:

Ծրկինք եւ երկիր եղեալ զուգակիր գովեն միաբար
Ըզնոր Գահակայն Սոյ Առնոյն զՀայր մեր Վեհափառ,
Հանէ գսեւաթոյր շրդաբ իւր սրգոյ Կիլիկեան Տանար,
Արկանէ զիւրեւ զՀանդերձ ծիրանի, զոսկեհուն շուրջառ:

Ջրով Հայկական վառեալ սիրտ որդւոց՝ իբրեւ ըզբուրվառ
Շարժին բնդ առաջ նոր Լուսաւորչի իւրեանց Վեհափառ,
Խնդայ Հայ Կրօն, ցնծայ դպրութիւն, Դպրեվանք Տանար,
Վասն Գալստեան Նոր Հովուապետին ե՛ւ սուրբ, ե՛ւ հաննար:

Արդ զսուրբ միութեան եւ զեղբայրութեան մասնուցում նրբան,
Զանբառամ մի փունջ կազմեալ Հայ սիրոյ ի վարդ ի շուշան,
Զի նոր Վեհափառն զերդ Լուսաւորիչ է մեծանշան.
Հայրենեայց սիրոյ եւ սուրբ կրօնի Ակն եւ Աստուան,

Փառք ի բարձունքս զոչեն բիւր բերանք Հայոց Գաղթական,
Լուեալ ըզփառս եղբարց յիւցազանց իւրեանց յաղթական,
Հանրապետութեան - Հայրապետութեան զլոյս միասնական,
Ըզյաղթահրբօր վեհ վերամնունդ Ազգի Հայկական,

Ազգային ողի, կորովի կենցաղ եւ Գանձ դպրութեան,
Ըստանան յանկարծ զերաւսիս յուսոյ եւ աս՝ Յարութեան
Եւ խորհրդարան, ախումբ եւ մամուլ, ժամ եւ վարժարան,
Ծափսս հաւկանեն վերանորոգչին ընդդէմ Գայտեան:

Պահահորդ հրբօր Նոր Շնորհալի, Հայրիկ Վեհափառ,
Հոգւով եւ մարմնով ողջագործեմք զՔեզ, սիրով հրավառ,
Մաղբեմք զի երկինք պարգեւեցեն Քեզ զկեանքս եւ զկար,
Զի տարչիք ըզմեզ ի Հայրենիս մեր, յերկիրն դախտավայր:

ԳԻՄՍԷԴԱ

«Արարս» 10 մարտ 1945
Աղեքսանդրիա

Զօն առ Վեհափառ

ՈՐԳԻՆԱԿԱՆ ՈՒԽՅ

Տեսնով վեհառուք արժով անարաս,
Հայրապետական գերք լեռն Արարաս,
Մեր սերն խանդաբորբ ու անապական,
Պիտի տարածենք հովանի վրադ:

Ալետո՛ր ճանչնայ աշխարհը զքեզ,
Դարաւոր ազգիդ հոգւոյն մեջ զսննս,
Մեր Ս. ճախահարց՝ մեծ ժառանգ ձգած
Համերաշխութեան սիրոյ հոգին հեզ:

Լոյս խաչիւ փոխան սուր իսկ թէ քաւես
Իսահակին պէս հլու ենք մենք քեզ,
Մտերնիս ճեղքես, վստահ պիտի ըլլանք,
Թէ հոն հաւատք, սեր, յոյս պիտի դնես:

Տիրոջ գալուստին պէս յանկարծանաս,
«Մեռասան» ժամուն անգամ մեզի գաս,
Արքուն պիտ զսննս մեզ եւ իմաստուն,
Մեր անցած «Կարմիր ծովեն» առած գաս...:

Անձուկ կարօտով կը սպասեինք քեզ
Մեսիա մը նոր, անոր նմանն էս,
Բայց եթէ Աշխարհն նմանդ ըլլար,
Զեինք յոգնեցներ մինչեւ այսեղ քեզ...:

Գ. Վ.

«Արարատ» 24 հարստ
1945 Պէյրուք

Վեհափառն ու իր ծրագիրները

Երկար և անձկադին սպասում է մը ետք՝ հուսկ համազգային այսօրուան կուգայ, կը հասնի մեզի մեր ժողովուրդին սիրեցեալ Հայրապետը, արժանընտիր Հովուապետը, փառաշուք այս ընդունելութիւնը, ա՛յսչափ համազգային, հոգեբուխ և խանդավառ առանց պատճառի չէ: Ժողովուրդը՝ իբր նոր Մեսիա, անոր գալուն կապած է իր խորունկ մուրազները:

Արդարեւ Ազգերնաիր Վեհափառը ինքնատիպ դարձնող
և զինքը այլ եկեղեցականներէ զատորոշող ստորեկելին՝
Ազգային Միութեան հաւատաւոր առաքեալ մը Ըլլալու հան-
գամանքն է: Իր բեղմնաւոր ու վաստակալից կեանքի եր-
կար տեւողութեան ընթացքին՝ Վեհափառը եղած է կենդանի
տիպարը համահայ եղբայրութեան, համազգային գործակ-
ցութեան, իրարասիրութեան և միութեան: Անոր մէջ կ'ապ-
րի վերյառնող Նահապետը՝ իրիմեան ու Ալիշան Հայրիկնե-
րուն, որոնք զաւանական ու հատուածական նրբերանգնե-
րէն վեր՝ մայրենի հողին ու հայրենիքին, տոհմային ընդ-
հանուր աւանդութիւններուն ու բարեբաւուն, մեր փառա-
շուք անցեալին ու վարդապոյն ապագային, մեր կրօնին ու
լեզուին, պատմութեան ու դպրութեան, համազգային սեպ-
հականութիւնն ու ուխտադահութիւնը քարոզեցին ու ապ-
րեցան: Նորընաիր Հայրապետը խորհրդանշին է Մայր Հայ-
րենիքին և այս մոլորակին վրայ ցրուած բոլոր հայերու
միացման ու եղբայրացման և համահայ արժէքներուն գո-
յատեւման:

Վեհափառ Հայրապետը ծրագրած է, Անթիլիասը դարձնել Հայ լուսուսուր փարոսի մը, մամուլին և հրատարակչականին ուժ առաւ, քաջալերել Հայ գիրքն ու գրականութիւնը, կորուստէ փրկել մեր երգերը: Գործիական կրթչառն թեան քաջալերութեան համար՝ չուսով պիտի հասնին դըպրեկանք, այն երաժշտական գործիքները, որոնք նուիրուած

են Ամերիկահայ Կանանց Միութեան կողմէ, այս նպատակին համար:

Մասնակցիլ էջմիածնի համագումարին, ծրագիրներէն մին է Վեհափառ Հայրապետին: Յունիսին էջմիածնի մէջ գումարուելիք եկեղեցական և ազգային այս համաժողովը, ո՛չ միայն Ամենայն Հայոց Աթոռը պիտի օժտէ արժանաւոր գահակալով մը, այլ և ան կոչուած է ըլլալու հայրենիքին ու արտասահմանի վայրաժատին Հայութեան կամուրջը: Հայ Առաքելական եկեղեցիի արդիականացման արիսպագոսը, ինչպէս և համազգային ճակատագրի մնացման քուրան և ներգաղթի կարգադիրը: Այս տեսակէտէն վեհափառը պիտի արգարացնէ իր վրայ դրուած յայտերը:

Յանձին Նորընտիր Կաթողիկոսին, մենք կ'ողջունենք Հայ պայծառատես և փորձառու միաքը, վաստակաւոր գործիչը, հոգեշունչ հեռոր, իրատես և ճապուկ քաղաքագէտը, Հայ գաղթական ժողովուրդի ապագային աննկուն կերտիչը, մեծ բարեկարգիչը, յոգնաշան աշխատանքի հերոսը և եթէ հարկ ըլլայ, իր կեանքը զոհարերող զիւցաղնը:

Ահա՛, այս հանգամանքներով է որ մենք սիրով ու խանդաղատանքով կ'ողջունենք Ազգընտիր Հայրապետը և կ'ըսենք՝ բարի եկաք:

Ա. ԷԼՃԱՆՆԱՆ

Ամրաբառ Գէորտ թ
24 մարտ 1945

— 0 —

ԳԱՊՈՒՏՊ ՔԱՐԻ, ՎԵՆԱՄԻԱ՛Ն

Երկու տարուան սպասումէն ետք Ընտրեալ Կաթողիկոս Տ. Գարեգին Յովսէփեանցի ժամանումը Սուրիոյ և Լիբանանի հայութեան համար ընդհանուր ոգեւորութեան և հրճուանքի օր մը եղաւ:

Հայութեան բոլոր խաւերը, բոլոր հասանքները, բոլոր յարանուանութիւնները յարգանքի և սիրոյ զգացումներով ողջագութեան իրենց Հայրապետը, ընդունելութեան տալով

տանկատարութեան մը երեւոյթը: Եւ ինչ որ երախտագի-
տութեամբ և հպարտութեամբ կը համակէր զիրենք, յար-
գանքի արտայայտութիւնն էր Լիբանանի կառավարութեան
որ Հանրապետութեան Նախագահին Հայֆայի մէջ վեհա-
փառին բրած քերական ընդունելութիւնէն ետք, պաշտօնա-
պէս, և ամէն կարգի պատիւներով մասնակցեցաւ ընդունե-
լութեան հանդիսութիւններուն:

Իր այս ընդունելութիւնով, Հայ ժողովուրդը կուգար
ըսել Կիլիկիոյ Աթոռին Գահակային թէ պատմութեան մեծ
չրջադարձի այս պահուն, երբ Հայաստանի մեր եղբայր-
ներն ու քոյրերը, պատերազմական, անտեսական ու մըշա-
կութային մարդերու մէջ նուաճումէ նուաճում կ'երթան,
երբ այնտեղ կը վերածնի Հայ ազգը և եկեղեցին իր կոչու-
մին բարձրութեան վրայ՝ անմասն չի մնար Ազգին մաքա-
ռումներուն և նուաճումներուն, ու կը կազմակերպէ իր հո-
գեւորական գործունէութիւնը, կը վերահրատարակէ «Էջ-
միածին»ը և նախաքայլերը կը նետէ բազմակողմանի պատ-
րաստութիւնով հոգեւորական սերունդ մը արտագրելու
համար, Սուրիոյ և Լիբանանի հայ ժողովուրդը կը սպասէ
որ ազգ. իշխանութիւնները, վերանորոգուած, օգտուին
իրեն Սուրիոյ և Լիբանանի իրաւագօր քաղաքացիներու,
հայերու ընծայուած բոլոր կարելիութիւններէն, կազմակեր-
պելու համար իրենց եկեղեցական և մշակութային կեանքը:

Ազգընտիր Հայրապետը իր վրայ կը միացնէ բազ-
մահումա մտաւորականի, անբասիր Հոգեւորականի, հայրե-
նասէր ու վարչապետ առաջնորդի և Գործի մարդու բոլոր
յատկութիւնները: Եւ արդէն Բարգէն վեհափառէն վերջ
իրեն պէս դէմք մը կը սպասէր Կիլիկիոյ Աթոռը, որ կարգ
կանոնը վերահաստատէր մեր եկեղեցական կեանքին մէջ,
վերականգնանայէր զպրեկները, արտագրելու համար պատ-
րաստուած հոգեւորական և կրթական մշակներ, ի պէտս
մեր մշակոյթի ծարաւի բազմութիւններուն, զարկ տար
հրատարակութիւններու, և արժանի բարձրութեան վրայ
դնէր հայ դպրոցը, որ կոչում ունի արտագրելու մեր Մայր
Հայաստանին և մեզ հիւրընկալող՝ երկրորդ հայրենիքին

նուիրուած սերունդ մը: Վերջապէս Վեհ. Տ. Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանց այն դէմքն է որ կը վայելէ Դժմիածնայ Մայր Աթոռի անվերապահ համակրանքը և իբր այդպիսին կոչուած է արժէքաւոր աշխատանք մը տանելու կիլիկեան Աթոռի և Մայր Աթոռի կապերու սերտացման համար:

Ահա այս բոլորին դիտակցութիւնն է որ Սուրբոյ և Լիբանանի հայ ժողովուրդը մղեց համազգային տօնակատարութեան օրի մը վերածելու Վեհափառին ժամանման բարերասանիկ օրը:

Գալուստդ բարի, Վեհափառ:

ՀՐԱԶ ՊՈԻՃԻԳԱՆԵԱՆ

«Ժողովուրդի Զայն»

25 մարտ 1945 Պէյրուք

Բարիգալուս Վեհափառին

Մեծ է և համազգային այն ուրախութիւնը, զոր կը զգայ այսօր մեր զաղութը, ծերունազարդ Հայրապետի ժամանման այս հանդիսաւոր օրուան մէջ: Դպրոցական աշակերտներէն սկսած մինչեւ վերջին խանութպանն ու աշխատաւորը հրճուանքի և յարգանքի երկիւղած զգացում մը կը կրէ իր մէջ և այդ զգացումով ալ ելած է դիմաւորելու իր եկեղեցիի արժանաւոր պետը և կիլիկեան Աթոռի Գահակալը: Չեւական ծիսակատարութիւն մը չէ բնաւ այն սրտայոյզ ընդունելութիւնը, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ ամէն հայ, ժպիտը դէմքին և յոյսի ճառագայթները սրտին մէջ: Տօնական այս օրը յիշատակելի թուական մը պիտի մնայ մեզի համար:

Երկու տարուան սպասումէն յետոյ՝ Ազգընտիր կաթողիկոսը կուգայ վերջապէս իր հօտին դուրսը անցնելու: Թէև հեռաւոր աշխարհի մը մէջ, ան սակայն ներկայ էր հոս իր հոգիով և յիշատակով, իր վեհաշուք հեղինակութեամբ և երազներով: Ընտրութեան օրէն սկսեալ ան մեր

արձագանգներով կը թրթռայ Հայաստանէն մինչև Ամերիկա, Եգիպտոս և հոս, այդ է պատճառը դարձեալ, որ տարօրինակ կենսունակութեամբ մը թարմ կը մնան իր ուժերը և ստեղծագործ իր աշխատանքը:

78 տարիներու բերան տակ է որ կուգայ մեզի վեհ. Հայրապետը, բայց ոչ թէ խոնջ ոսկորներով և ուժաքամ հոգիով, այլ երիտասարդի ոգեւորութեամբ և նոր նուաճումներ իրագործելու վճռականութեամբ: Ուրիշ պայմաններու տակ, իր արդար իրաւունքը պիտի ըլլայ հանգչիլ հանդարտօրէն ազգային ծաղկեալ պարտէզի մը կաղնիին տակ, բայց ան կը զգայ, որ ժամանակը չէ հանգստի և երանաւէտ երազանքներու: Ծրագիրներ կան գլուխ բերելիք, հեռանկարներ կան նուաճելիք, հոգիներ կան դաստիարակելիք և տարագիր ժողովուրդի մը կիսաքանդ շէնքը կայ կառուցանելիք: Զանազան շրջաններու մէջ ըրած իր բազմաթիւ յայտարարութիւններով Ազգընտիր Կաթողիկոսը այս մասին միայն կը խօսի և այս մասին կ'երազէ: Մեզմէ հեռու եղած շրջանին ալ, Ամերիկայի և Եգիպտոսի մէջ, ան մեր մասին խորհնցաւ շարունակ, քարոզեց, գործեց և դժբախտ հանգանակեց՝ նոր ասպարէզին ու գործունէութեան դաշտին հերկը յաջողութեամբ կատարելու համար:

«Ազգակ» Գէյրութ

25 մարտ 1945

Յոյսին և Ռիսիկին Տապալումը

Ի զուր չէ որ մեր երանելի տաղերգուներէն մէկը, մեր ցեղը շնոր Իսրայէլէ՝ է կոչեր, Աստուաշնչական այդ հնաւուրց ու թշուառ ժողովուրդին հետ իր անստոյգ հակառակորդը նոյնացուցած ու իր ուսերուն վրայ վերցուցած ըլլալով յոյսներուն ու ուխտերուն տապանակը՝ մոգական ու ոսկիաշէն այն տաղաւարը՝ ուր երբեմն Աստուած բնակեցաւ իր սիրելի ժողովուրդին միջև, պատմական ու սուրբ գրական Օհել Մուէթը կամ հաւաքման այն վրանը ուր Եհովա ժամադիր

Բարիկադաւս Վեհափառին

(ՕՐԸ ՕՐԻՆ)

Երկար տարիներու անձկալից սպասումներէ յետոյ, որոնք ծանր մահադուժիւններու ալ առիթ տուին, վերջապէս հասաւ մեր Ընտրեալ Կաթողիկոսը, Վեհափառ Դարեգին Արքեպս. Յովսէփեան, իր շնորհալի և բազմաճառ անձնաւորութեամբ վերստին փայլեցնելու համար երեք տարիէ ի վեր թափուր մնացած Կիլիկեան Աթոռը:

Վեհափառը, թէև ծերունազարդ, սակայն երիտասարդական աշխոյժով և կորովով գինուած և հրապուրիչ անձնաւորութիւն մըն է, և կը հասնի մեր մօտ, խանդավառ, պայծառացնելու և բարձրացնելու համար Սուրիոյ և Լիբանանի Հայ Համայնքին բարոյական, մատուր և ազգային արժէքները: Իր ուշացումին մէջ հաւանաբար քիչ մ'ալ գեր խաղացած են նիւթական մահադուժիւնները: Իր պատրաստած գործունէութեան ծրագիրներուն գործադրութեան համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցները ապահովելու համար է որ, ան ամիսներ շրջադաշեցաւ Ամերիկայի մէջ, իր ամբողջ անձը նուիրելով իր Աթոռին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, և իր Եօթնինական հանդիսութիւններուն առթիւ կատարեց հանգանակութիւններ:

Ասիկա յաջողութիւն մը եղաւ Ամերիկայի մէջ, ուր մեր բոլոր ազգակիցները ճանչցան առնուաղն գոյութիւնը Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին և Դպրեմանքին, և իրենց մէջ ծնաւ հետաքրքրութիւնն ու զգացումը՝ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերելու սնունդ:

Վեհափառը նոյն ուղիով ընթացաւ նաև իր համբուն վրայ, և Եգիպտոսի մէջ ալ յաջողեցաւ ստեղծել հետաքրքրութիւն մը՝ որ յանդեցաւ մօտ 15.000 եգիպտական ոսկիի հանգանակութեան:

Ամերիկա և Եգիպտոս զնահատեցին մեր Վեհափառին անցեալ ու ներկայ արժանիքները, և խանդավառուեցան անոր ապագայի ծրագրով:

Վեհափառը երկարատեւ ծառայութիւն մը ունի իր
ետին, նուիրուած Հայ Ազգին և Հայ եկեղեցիին: Սովորա-
կան ծառայութիւն մը չէ այս, որովհետեւ ան իր մէջ կը
մարմնացնէ մաքուր և հաւատացեալ եկեղեցականի, հմուտ
բանասէրի և դրապէտի, փորձառու առաջնորդի և անվիճե-
լի հեղինակութեան մը արժանիքները. արժանիքներ, որոնք
չստ քիչ մարդոց մօտ կրնան գոյութիւն ունենալ միաժա-
մանակ: Այս արժանիքներուն լման գործածութեամբ և վաս-
տակով ձեռք բերուած արդիւնքներուն դարնեպակն է այն
մեծազոյն ծառայութիւնը, որուն կոչուած է Գարեգին
Սրբազան, ընտրուելով Կաթողիկոսը Կիլիկիոյ Աթոռին:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ունի փառաւոր անց-
եալ մը: Այս Աթոռին վրայ բազմած են Ներսէս Շնորհալի-
ներ և Բարդէններ: Անոնց լուսաւոր յիշատակը ներշնչա-
բան մը պիտի ըլլայ մեր Վեհափառին, որպէսզի լիովին և
կատարեալ յաջողութեամբ գործադրութեան դնէ իր ծրար-
դիրները, և Սուրբոյ և Լիբանանի Հայութեան համար
Անթիլիասը դարձնէ ազգային, եկեղեցական և մշակութա-
յին վերածնունդի ստան մը: Արդարեւ, մեր գաղութը ան-
կազմակերպ է իր բոլոր կողմերով, և ողբալի է կացութիւ-
նը մեր եկեղեցիին, մեր դպրոցին, մեր մշակոյթին և մեր
ազգային բոլոր իշխանութիւններուն:

Հրաշագործ ձեռք մը պէտք էր բարեփոխելու համար
այս կացութիւնը, և գաղութը առաջնորդելու դէպի բար-
աւոյ կացութիւնը, և գաղութը առաջնորդելու հետ կապուած
գաւաճում, դէպի վերելք՝ հաւաքականութեան հետ կապուած
բոլոր մարզերուն մէջ: Մեր Վեհափառը կ'առաջնորդէ, ինչ-
պէս կ'երեւայ իր զանազան գրութիւններուն, պատգամնե-
րուն և նախապատրաստական աշխատանքներուն մէջ, ձեռ-
նարկել այս ամենէն նուիրական և դերազանցօրէն ազգա-
յին ու եկեղեցական գործին, և վստահ ենք որ, շնորհիւ իր

արժանիքներուն և անձնական հմայքներուն, պիտի յաջողի գործել Հրաշքը, և սկիզբը պիտի դնէ վերածնունդի շրջանի մը:

Մառան Աստուծոյ, իր կոչումով իսկ, վեհափառը այս ձևով կը դառնայ գլխաւոր ծառան մեր ազգին ու մեր եկեղեցիին, իր բովանդակ անձին զոհաբերութեամբ, այնքան փորձանաւոր տարիներու իր աշխատանքներէն յետոյ, քիչ մը ամէն անգ, սկսած Հայաստանէն, մինչեւ Ամերիկա:

••

Առաջին անգամը չէ որ մեր մէջ ունինք վեհափառը: Էջմիածնական եպիսկոպոս է ան, և իբր այդ, որպէս Ընդհ. Հայրապետութեան նաւիրակը 1936ին ալ ան անցաւ այս երկիրներէն, և իր հայրենաշունչ քարոզներով ու բանախօսութիւններով քաջալերեց մեզ, խանդավառեց, Մայր Հայրենիքով և Մայր Աթոռով: Ան գնաց մինչեւ Հիւս. Ամերիկա, ուր եօթը տարի զապելէ յետոյ գաղութը, ու վերականգնակերպելէ յետոյ քայքայուած ազգ. իշխանութիւնը, այսօր կը վերադառնայ մեզի՝ ըսենք իր վերադարձի ճամբուն վրայ, քանի որ ծովուն վրայ իսկ գրի առած «Դէպի Էջմիածին» պատգամին մէջ, վեհափառը կը յայտնէ իր մտադրութիւնը, ուղեւորութիւնը շարունակելու, ուղիղ գծով իր կողքին ունենալով կիլիկիոյ թեմին եպիսկոպոսները և եթէ զիւրութիւններ ընծայուին, եպիսկոպոսներէն և պատգամաւորներէն զառ ստուար թիւով ուխտաւորներու, մինչեւ սիրաւ մեր ցեղին, մինչեւ Հայրենիք, մասնակցելու Ընդհ. Աթոռի Պաշակալին Լիարութեան, և աչքով տեսնելու համար Հայաստանի վերաշինութիւնը:

Վեհափառին համար հանգրուան մըն է Անթիլիաս, Էջմիածնի ճամբուն վրայ: Բովանդակ հայ ազգին միասնականութեան և երջանկութեան համար, այսօր աւելի քան երբեք, անհրաժեշտ է մեծութիւնը Էջմիածնի ընդհանուր հայրապետութեան, միասնականութիւնը նաեւ հայ եկեղեցիին:

Էջմիածին գլուխն է մեր հաւատքին, սկսած Լուսա-

Լորչի օրերէն, այն ժամէն՝ երբ Միածինը իջած էր՝ և լուսաւորած մեր ժողովուրդը, մեր հայրենիքի հողին մէկ անկիւնին վրայ:

Տասնըօթը դարերու ընթացքին ան եղաւ յուսատու և սուսջնորդ փարոսը մեր ցեղին, հաւատքին և գոյութեան, և այսօր ալ կը մնայ նոյնը, դարձած աւելի կենսական ազդակ մը մեր նիւթական ու ազգային գոյութեան համար, մեր աշխարհի մէջ ցրուած հայու քեկորներու համար:

Եւ էջմիածնական Գարեգին Սրբազան, բազմած կիլիկիոյ Աթոռին վրայ, միացման կապը պիտի ըլլայ ընդմէջ երկու Աթոռներուն, միշտ գուրգուրալով էջմիածնի՝ Մայր Աթոռին վեհապետութեան վրայ:

Այս զգացումներով, յոյսերով և հեռանկարներով կ'ողջունենք զսուստը մեր վեհափառին և յաջողութիւն կը մաղթենք իրեն՝ ծառայութեան այս նոր շրջանին և շրջանակին մէջ:

«Զարթօնք» 25 մարտ
1945 Պէյրութ

Կիլիկիոյ Արոտը և Էջմիածինը

Կուգո՛յ: Եկա՛ւ: Եւ վերջապէս կը հասնի, այլևս, այնքան անձկօրէն սպասուած կիլիկիոյ սգաւոր Աթոռին ընտրեալ մեր սիրելի Հայրապետը: Այս անմոռանալի և պատմական վայրկեանին կը մօտանաք, բնականաբար— ինչպէս ծննդական մայր մը իր հոգեհատորը լոյս աշխարհը բերելէն ետք— ցաւը, սրտմաշութիւնը և կարօտը որ երկու տարիներէ ի վեր պատած էր սիրտը մեր ժողովուրդին:

Դարձը վեհափառին (պօպահա՛ւս կ'ըսենք, զի իր ընտրութենէն ետք մնացածը պարզ արարողական ձեւակերպութիւն մըն է), Անթիլիասի որբացած Կաթողիկոսարանին սղահանումի տօնը չէ միայն. և այնքան, որքան ընտրեալ Հայրապետին իր հօտէն հեռու, անոր մէկէ աւելի և բազ-

Փառաւորական զինուորական ղեկ. Տ. Գաբրիելի Կարողիկոսին

Վեհապետը և պատգամի ժողովուրդին՝ թվալ հառաժարիս զառականք ալո հիւրընկալ երկրին

մազան կարիքներուն հասնելու, ակամայ, անկարողութե-
նէն ձերբազատուիլը: Յաւ մը, որմէն վտան են թէ՛ ամե-
նէն աւելի ինք կը մտահոգուէր:

Մեծածիւ գաղութ մը, որպիսին է Սուրիան եւ Լի-
բանանը, միշտ եւ անմիջականօրէն պէտք ունէր. եւ ունի,
իր հեռաւես, զօրծունեայ եւ կարգապահութեան նախան-
ձախնդիր իր հովուապետին, իր ազգային, թեմական, կրթ-
թական, մատակարարական եւ վերջապէս, այժմ, այս հա-
յազաղութի ներկային թէ ապագային տեսակէտով, խիստ
կարեւոր եղող «յարարերական» բարդ եւ փափուկ զօրծե-
րուն կարգադրութեանց համար:

Տարակոյս չունինք թէ՛ Վեհափառին կարողու-
թիւնը ձեռնհասութիւնը եւ փորձառութիւնը պիտի
կրնան բոլոր ոչ դիւրին հարցերուն լուծումը գտնել՝ բար-
ձրացնելու համար իր ժողովրդեան բորոյականը, պաշտ-
պանելու համար անոր կենսական շահերը՝ անսայթաք կեր-
պով առաջնորդելու անոր նաւը՝ փոթորիկներուն եւ խու-
թերուն մէջէն:

Ասոնցմէ անջատարար, մեղի համար, մասնաւորա-
պէս, ուրախառիթ է Նորընտիր կաթողիկոսին էջմիածին
համազգային Աթոռին բարձրաստիճան միաբանութենէն
ըլլալու պարագան, խիստ կարեւոր էջմիածնայ՝ Մայր եւ
Կիլիկիոյ Աթոռներուն յարարերութեանց տեսակէտով:

Կար ասեմ մը, զժրախտարար — եւ առաւելագոյն Օսմ.
Սուլթանական կառավարութեան զրդումով — որ մեր հո-
գեկից եւ համանման այդ Աթոռներուն յարարերութիւնը
չէր ինչ որ փափաքելի էր ըլլար: Դաւանական կամ ծիսական
ոչ մէկ տարբերութիւն. եթէ ոչ անոնց անջատ գոյութիւ-
նը, արդիւնք պետերու: Ռուբինեաններուն պատճառաւ Սիս
հաստատուած Կիլիկեան Աթոռը չէ եղած հակաթոռ մը ըլ-
լալու նպատակաւ: Դէպքերը զայն պարտադրեցին...: Եր-
կու կաթողիկոսութիւններուն օտարներէ թելադրուած ա-
րուեստական հակամարտութիւնը, այնքան անխմստ, որ-
քան ֆրասակար մեր ազգային եւ եկեղեցական տեսակէտէն.
վերջին ասեաններս իր առաւելագոյն չափին հասած էր,

Կիլիկիոյ Մկրտիչ Բէյֆօսիզեան Կաթողիկոսի օրով, եւ հը-
րահրուած, ինչպէս ըսինք. օրուան զհնապետ Սուլթան Հա-
միտէն՝ քաղաքական հակառուս նպատակներով:

Բարեկախտարար էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետ հոգեւոյս խորհման Հայրիկը, մղուած իր անսահման հայրենասիրութենէն և քաջատեղեակ քաղաքական սող-րանքներուն, առաջին դրական քայլը առաւ երկու աթոռներուն իրարահասակացողութեան, երբ մանաւանդ Սոսիմէջ Բէյֆիզեան կաթողիկոսին յաջորդած էր խորհմանին անձնական բարեկամ և այնքան պատուական հոգեւոյս Սահակ Խապայեան: Խորհման ինքն իսկ կարգ մը դրա-պատճառներէ մղուած, յանձնարարեց Պոլսոյ պատրիար-քարանին, պահել և զօրացնել կիլիկեան Աթոռը՝ նոյնինքն էջմիածնի Աթոռին ամրապնդումին և զօրացումին հա-մար:

Պատճառներուն մէջ մանկիւր մեր նիւթէն դուրս է:

Անկէ ի վեր ազգային կեանքը հիմնովին յեղաշրջու-
թիւններու ենթարկուած է. նոյնը և մտայնութիւններու
մէջ թէ՛ էջմիածին և թէ Սիւ, ուր երկու կողմերէն ևս,
ամէն ջանք թափուեցաւ հարթելու թիւրիմացութիւնները
և ձեռք ձեռքի, իրարու զօրավիգ, մէկը նախաթոս և
միւսը անոր յարակից, պահելու, պահպանելու և առաջնոր-
դելու իրենց հայազգի հօտը:

Այս իրապես պզգասիրական զգացումէ մղուած ըրրա-
րահանկացողութեան ըմբռնումով էր որ հանդուցեալ Սա-
հակ կաթողիկոսը, իր պատարագներուն մէջ կը յիշէր էջ-
միածնի Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռին զահագնելու Բաբ-

Չէ մոռցուած նոյնպէս թէ ինչպէս հանգամանակաւ իր
դէն Աթոռակից Կաթողիկոսը փորձեց անձամբ մասնակցիլ
հոգեւոյս Տ. Խորէնի Կաթողիկոսի ընտրութեան, Մայր Ա-
թոռին տանելով Սաի եղբայրական յարգանքը, և պանծա-
ցընելու անոր գերակայ հանգամանքը: Եւ եթէ չկրցաւ եր-
թալ, պատճառը քաղաքական արգելքներն էին:

Ոչ մեկ տարակոյս որ Նորընտիր Հայրապետն ալ, ինչպէս Ամերիկահայ թերթերու, և վերջերս ալ, Գահիրէի «Արև» օրաթերթին միջոցաւ ըրած յայտարարութիւնները

կը հաստատեն, միակ ցանկութիւն մը ունի—ուղեգիր՝ մը՝ անկեղծ և սերտ կապ մը պահել և ամրապնդել, մեր սիրելի հայրենիքին—Ս. Հայաստանի սրտին մէջ գտնուող Ս. Լուսաւորչի համայնական Ս. Աթոռին հետ, նոր կաթողիկոսին իր մասնակցութեամբ՝ անձամբ իսկ Տնֆելով յետին խոչընդոտները եթէ կան, և վերահաստատել Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ միասնականութիւնը՝ թէև երկու Աթոռներով, բայց մէկ և անբաժանելի:

Միայն այս տեսակէտէն իսկ դարձեալ Նորընտիր Հայրապետին վիճակուած առաքելութիւնը, զայն կը նկատենք շատ բարձր և օգտաշատ: Եւ երբ մանաւանդ համայն հայ Սփիւռքին աչքն դարձած է դէպի իր անցեալը և փառապանծ հայրենիքը՝ Ս. Հայաստանը, և հոն է որ կը տեսնէ իր հայրենակարօտ սիրտը:

Չէ՞ որ երկու հարազատ մեր Սրբազան Աթոռներուն եղբայրական սիրտածար գրկախառնումը պիտի ըլլայ միանգամայն մէկը պատկներէն մեր խեղճներուն և գրկախառնումը՝ անբաժանելի, զաղութահայութեան և հայրենիքի եղբայրներուն...:

Ուրեմն, բարի գալուստ, Վեհափառ, և անվերջ յաջողութիւններ:

ՄԻՔ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ

«Չարթօնք» 25 մարտ 1945

Պէյրուք

Հայրենաքաղձ ձայն մը

Վեհափառ Տէր,

Դո՛ւք բարի յոյսն էք որ մեզ կը պատուէք լիբանանեան մեր քսանըհինգամեայ բազմադոյն ամլութիւնը կարողագին զարմանելու: Դո՛ւք այն հղօրագոյն աղգապն էք որ ձեր վաստակալից կեանքի օրինակով մեզ պիտի մըղէք իրարահանգուժողութեան, գործակցութեան և մեր

նոյնպէս արտատնկուած Անթիլիասի մէջ, է ու կը մնայ յոյսի միեւնոյն աղբիւրը. եթէ ո՛չ քաղաքական, գէթ մշակութային մարդին մէջ օժտելու այս չարչարակոծ ժողովուրդին աստանդական զաւակները, կեանքին մէջ խորխաքայելու անհրաժեշտ՝ ուսման և գիտութեան անկորնչելի գէնքերով:

Սիսի բերդը, որուն մաս կը կազմէր Կիլիկիոյ Վեհարանը. այնքան նշանաւոր եղած է որ հայ թագաւորներէն մէկը իբրեւ երախտագիտութիւն իր դրամին վրայ արձանագրել տուած էր՝ «Սոյ բերդն է թագաւոր» եւ նայն իսկ, Միջին դարու Կաթողիկ եկեղեցին անոր անունը նուիրագործներ էր Աստուածամօր յղութեան շարականին մէջ Ս. Կոյսը վերակոչելով. «Սիս Քրիստիանօրում—Քրիստոնէից Սիս» Անթիլիաս չունի Սիսի անառիկ դիրքն ու պատմական արժէքը, սակայն իմաստուն ղեկավարներուն առաջնորդութեամբ կրնայ դառնալ լուսաւորութեան կեդրոն մը: Ի զուր չէ որ Անթիլիասի Վեհարանին գէմ առ գէմ կանգնած Մայր Տաճարին, որ կը գտնուէր Սիսի Վեհարանին առջեւ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Ամերիկայի, Եգիպտոսի և Պաղեստինի մէջ, Վեհափառ Ընտրեալին ճամբուն վրայ ցոյց տրուած անկեղծ ու դրական համակրանքը, ապացոյց մըն է այն հաւատքին՝ զոր Հայութիւնն ամբողջ ունի ո՛չ միայն գիտնական Հայրապետին՝ Ն. Վեհափառութիւն Յովսէփեան Կաթողիկոսին ամէնազգի բարեմասնութիւններով օժտեալ անձին, այլ նաև Անթիլիասի մէջ արմատ պրծակող Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան՝ ազգային իրականութեան մէջ կատարելիք օգտակար դերին հանդէպ, գէթ մինչև այն ատեն ուր գաղթական հարիւր հազարաւոր հայերու այժմ անորոշ ապագան, կարելի ըլլայ պայծառօրէն տեսնել...

ՄԱՐ. ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«Զարթօնք» Պէյրութ

25 մարտ 1945

— 0 —

Մեզի համար ուրախաւիթ իրականութիւն մըն է որ
Կիլիկիան Աթոռի Դաշակաւը կը պահէ իր մտաւոր և ֆիզի-
քական աշխտածութիւնը և իր մէջ կը զգայ անհրաժեշտ
ուժը՝ քաջաւերելու ամէն գործակցութիւն և մերժելու
ամէն յետին նպատակ:

Կիլիկիան Աթոռին շուրջ սեղծութիւնք մթնոլորտը
մեծապէս պիտի ազդէ գործերուն ընթացքին վրայ: Մեր
կուսակցութիւններուն և միութիւններուն վրայ պարտա-
կանութիւն կը ծանրանայ կարելին ընել, բարձր պահելու
համար Կիլիկիան Աթոռի հեղինակութիւնը և զայն զերծ
պահելու ամէն ազդեցութենէ:

Հ. Տ.

«ԱՆԱՍՏՈՒՄ» 30 մարտ 1945

Պէլլոսթ

Եւրոպեական տուն

Պատերազմի վեցերորդ Զատիկը մեր զազութին և
եկեղեցիին համար ալ բացառիկ ուրախութեան տօն մը կը
դառնայ այս տարի: Կիլիկիոյ ազգընտիր Հայրապետը ժա-
մանեց քանի մը օր առաջ և հայ սրտերը լեցուց հրճուան-
քով ու գեղեցիկ յոյսերով: Անթիլիասի թաճարը կը պայ-
ծառանայ ոչ միայն իր կրօնաշունչ հանդիսութեանց
շքեղութեամբ, այլ նաեւ մշակութային և հոգեւոր վերա-
ծնունդի այն ծրագիրներով, որոնց հիմքերը կը նետուին և
կաթողիկոսի ներկայութեամբ մարմին կ'առնեն: Վստահ
ենք որ Հայրապետը շատ ջանքած, իր անձին հմայքով,
հեղինակութեամբ և կարողութիւններով, պիտի յաջողի Ան-
թիլիասը դարձնել ազգային կեանքի և մշակութի կեդրոն
մը, որուն հոգեւին կապուած պիտի մնայ Սուրբոյ և լիբա-
նանի հոծ Հայութիւնը, Դր բոլոր միջոցներով աջակցելով
Վեհափառ Տ. Տ. Գարեգին Կաթողիկոսի ծրագրերներու իրա-
գործման:

«Ազգակ» 1 Ապրիլ

1945 Պէլլոսթ

Վեհափառք Փոքր Սերայի մեջ

Երէկ՝ հրեքչարթի կէսօրուան ժամը 12ին՝ Ղեհափառ
Հայրապետը այցելութիւն տուաւ Վարչապետ Ն. Վ. Ասատրու
Համիտ Քարամէին, փոքր Սէրայի մէջ։

Վեհափառին կ'ընկերանային Գեր. Տ. Կազ և Դեր.
Տ. Արաուազգ. Սրբազաններ, երկու հայ երեսփոխանները,
Քաղաք. Ժողովի Ասենապետ Պ. Մինասեան և կարգադիր
Խանձնախօսմբի տտենապետ Տօթք. Թապուրեան: Վարչա-
պետը շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ: Վե-
հափառը կարգաց Ն. Վսեմութեան ուղղութեամբ հետեւեալ ճա-
նապարհը կարգաց Ն. Վսեմութեան ուղղութեամբ Պ. Շամ-
սեանի կողմէ:

St'p. v. 10 p. 200, 100, 100,

Մեծ պարտականութիւն ունինք մեր խորրապետական կալուքիւնը յայտնելու Լիբանանի ազնիւ ժողովուրդի կառավարութեան, որ արտաքոյ կտրգի ուշադրութիւն ընծայեց մեր մուտքը այս գեղեցիկ երկրի սահմանը և նորա փառաւոր մայրաքաղաքը դարձնելու ժողովրդական և խանդավառ օրինակելի կարգապահութեամբ:

կորապէս անձամբ, բայց և մեր Հայ ժողովուրդը ըր-
եկեղեցական ազգային մարմիններով, զգացած ենք կառա-
վարութեան այս բարեացակամ շնորհի համար: Միանգա-
մայն վստահ ենք որ ըստ ինքեան, բայց և մեր հայրական
մայն վստահ ենք որ ըստ ինքեան, բայց և մեր հայրական
խրատն ու ներշնչումը պիտի լինի, փոխադարձել աշակի
բարձր ուշադրութիւնը քաղաքացիական պարտաւորութիւն-
ների հաւատարիմ, անթերի և գիտակցական կատարմամբ
երախտագէտ միանգամայն դէպի այս զեղեցիկ երկիրը և
անոր ազնիւ ժողովուրդը:

Յանուարի Առաքելության օրհնում ներքևի խմբի

Նրա ժողովուրդը և իմաստուն կառավարությունը՝
վարչապետը պատասխանելով ցույստեց որ Նո-

րին Սրբազնութեան Լիբանան ժամանման օրը ներկայ չէ
դանուած Պէյրութ, հետեւաբար չէ կրցած մասնակցիլ ըն-
դունելութեան և ներդրելուն խնդրեց եղած թերութեանց
համար: Յետոյ Ն. Վսեմութիւնը գոհունակութիւն յայտնեց
Հայ ժողովուրդի ցոյց տուած վերաբերումին համար և խոս-
տացաւ վաղն իսկ փոխադարձ այցելութիւն տալ Վեհափա-
ռին: Խնդրեց Հայ երեսփոխաններէն որ ընկերանան իրեն
այս այցելութեան ընթացքին:

Զինուորական պատիւներ ընծայուեցաւ Վեհափառին:

«Ազգակ» Պէյրութ

5 Ապրիլ 1945

«Մեր նոր հայրենիք»

Այս խորագով ԼՂ ԺՈՒՌՈՒ օրաթերքը
Ժ. Լ. ստորագրութեամբ կը գրէ (6 Ապ.)

Ն. Վ. Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեան քանի մը
օր առաջ իր օրհնութիւնը տուաւ «Իր նոր Հայրենիքին,
անոր ժողովուրդին և իմաստուն կառավարութեան»:

Խորապէս կը ցաւինք որ աւելի կանուխ չկրցանք
արձագանգը ըլլալ շարթուան սկիզբը Վարչապետին եղած
այն յուզիչ այցելութեան, զոր կատարեց պետը Համայնքի
մը, որուն բազմաթիւ զաւակները որդեգրած է Լիբանան:

Ընդունելութեամբ մը, որ ինքն իսկ անմոռանալի
կոչեց, Պէյրութ իսկ արտայայտեց Յովսէփեան կաթողիկո-
սին այն խոր ակնածանքը, զոր մեր երկիրը և մայրաքա-
ղաքը ունէին իրեն հանդէպ:

Օգտագործելով բացառիկ և շօշափելի ուղի մը,
պէտք էր ապացուցանել զանազան դաւանանքի պատկանող
բոլոր Լիբանանցիներուն թէ բոլոր դաւանանքներն ալ ըն-
դունելի են Լիբանանի մէջ և թէ Լիբանան տէր կը կանգնի
բոլոր անոնց, որ իրենք զիրենք զաւակը կը նկատեն այս
երկրին:

Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց ուրախ ենք այս բանը շեշտելու անոնց համար, որոնք օրէնքով մեր քաղաքացիները դարձած ըլլալով՝ խոշոր մեծամասնութեամբ մեր հայրենակիցները դարձած են նաեւ իրենց մտքով և հոգիով ու նոյնքան հաւատարիմ են Լիբանանի, որքան մենք։

Եւ խորհրդանշական գիտակցութեամբ Յովսէփեան կաթողիկոս Մէրայ ներկայացաւ «մեր» խորհրդարանի «իր» երեսփոխաններով։

Մեր երկրին մէջ իրականը և իրաւականը կը նոյնանան։

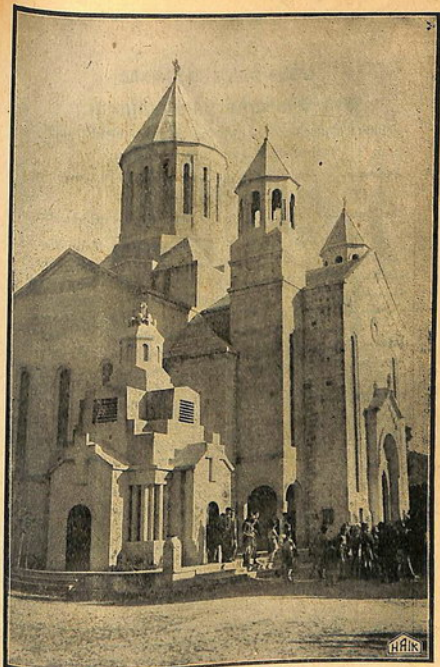
Չենք գիտեր թէ ինչ խօսուած է այս երկու անձերուն միջեւ, որոնք առանց իրար ճանչնալու, հեռուէն կու գային երկուքն ալ։ Լիբանանի մէջ իրենց պարզ հանդիպումը կը պարզէ սակայն անոնց խօսակցութեան գաղտնիքը։ Լիբանանի իշխանութեան ներկայացուցիչին և Լիբանանի Համայնքներու պետերուն միջեւ եթէ երբեմն բառերու թարգմաններ անհրաժեշտ են, մտածումի թարգմաններ պէտք չեն սակայն շատոնց ի վեր։ Ամէն դաւանանքի պատկանող բոլոր Լիբանանցիներուն կ'իյնայ հակել որ միշտ այդպէս ըլլայ։ Մենք մեր հայրենակիցները և բոլոր միւսները կը հրաւիրենք աչալըջութեան և միակամութեան այս պարտականութեան։

Յովսէփեան կաթողիկոս Լիբանան կը հասնի երկար ճամբորդութենէ մը վերջ։ Մենք գիտակցութեամբ և աւանդութեամբ մեր հիւրընկալութիւնը ընծայենք այս վեհաշնորհ Մերունիին որ նոր հայրենիքի հողը կը կոխէ զայն հայրենիք կոչելով և օրհնելով։

Ուխտը

Ապրիլ 7ին, Շաբաթ երեկոյ՝ ժամերգութենէն ետք՝
Տ. Գարեգին Ս. Արքեպս. Ի ներկայութեան Ս. Արքեպիս-
կոսպաներու, միարան Հայրերու և հաւատացեալ ժողովուր-
դի ըրաւ հետեւեալ ուխտը.—

«Գարեգին ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, Միաբան Սրբոյ
Ուխտին էջմիածնի, կամօքն Ասուծոյ եւ ընտրութեամբ ազգիս
Հայոց կոչեցեալ յԱրո՛ւ Կարողիկոսութեան Տանն Կիլիկիոյ
ապաւինեալ յօգնականութիւն շնորհաց Բարձրելոյն. խոստա-
նամ եւ ուխտեմ առաջի սրբոյ Սեղանոյս եւ աստուածընկալ
սուրբ նշանացս, յանձն առնուլ զպատօնս զայս եպիսկո-
պոսապետութեան Հայց. եկեղեցւոյ, եւ բոլորապէսուղ. նուիր-
մամբ ընծայել զանձն իմ յանկրար կատարումն Աստուծա-
դիր օրինաց եւ Կարողիկոսական պարտոց, եւ առաջնորդել
ազգիս Հայոց ըստ ուղղափառ վարդապետութեան Քրիստո-
նեական կրօնից ըստ մերոյս եկեղեցւոյ դաւանութեան եւ ըստ
Հայրապետական կարգաց եւ կանոնաց Աստուծապատօնութեան,
անստեղծ եւ անխտոր ընթանալով յամենայնի ընդ լուսա-
շաւիղ հետս զնացից արժանաժառանգ յաջորդաց սրբոց առա-
քելոցն Քաղեոսի եւ Բարբողիմեոսի եւ սրբոյ Հօրն մերոյ
Գրիգորի երկրորդ Լուսաւորչին զգուշաւոր պահպանութեամբ
իրաւանց Արո՛ւոյս Տանն Կիլիկիոյ»:

Ագիւիաօի Մայր—Տաճար

ՄԵՆԻ ՏԱՆՆ ԿԻՂԻՒՆՈՅ

Տ. Տ. Գարեգին Կարողիկոսի

ՁԵՌՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕՄՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆԹՈԼՈԳԻԱՍԻ ՄԱՅՐ ՏԱՀԱՐԻՆ ՄԷՋ

Համազգային խանդավառութիւն — Ազգրեցիւր Վեհափառք
կը պատգամէ. —

«Մեզնից կախուած է Հոգեւոր Կիլիկիոյ մը սեղծութիւնը»

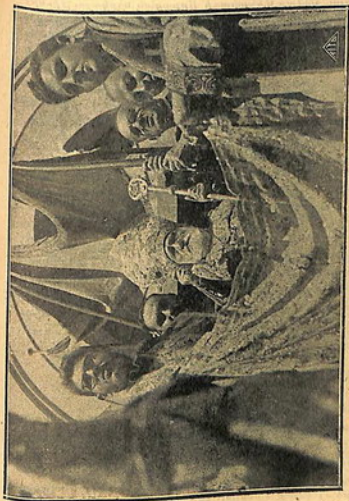
1945 Ապրիլ 8 Կիրակի օր, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Գարեգին Կաթողիկոսի ձեռնադրութեան և օծման սուրբ արարողութիւնը, աւելի քան 15.000ի հասնող Հայ և օտար բազմութեան մը ներկայութեան։

Համազգային տօնի բնոյթ ունեցող այս հանդիսութեանց, ներկայ դանուելու և յարգանքի տուրքը բերած ըլլալու նախանձախնդրութեամբ, Սուրբոյ և Լիբանանի ամենամոռցուած անկիւններէն և կեդրոններէն, ինչպէս նաեւ Մերձուոր Արեւելքի մեծ ու պզտիկ երկիրներէն — Իրաքէն, Պաղեստինէն, Եգիպտոսէն, Անդրյորդանանէն — Հայեր, յիշատակելի աւուրէն առաջ հասած էին Պէյրութ։

Ապրիլ 8-ը, պատմական թուական մը և նո՛ր շրջան մը պիտի ըլլայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին։ Նո՛ր դորձեր, նո՛ր հարցեր, նո՛ր ծրագիրներ՝ իրականացնելու համար «Հոգեւոր Կիլիկիա»ն։ Փայլուն մեկնակէտ. հասնելու և ըմբռնելու համար «Հոգեւոր Տաճար»ի փառարանութեան իմաստը, որուն ջատագով կը հանդիսանայ ձերունադարգ Հայրապետը։

Աւանդական Ամպնովանիի սակ

Կոչնականերու զօղանջը աւետեց Վեհափառ Կաթողիկոսի զէպի տաճար ուղղուիլը։ Աւանդական ամպնովանիին

Վերափառը, օման օրը, «Ահա Գառն Աստուծոյ» պատաստին աղջիկ,
Ամպրոպանիի ակ:

տակ երեւցաւ վեհարանի սանդուխներուն վրայ և բոպէ մը կանգ առաւ՝ հազարգուելու ժողովուրդին հետ, բարեպաշտ ժողովուրդ մը որ, անձկագին ու երկիւղած կը սպասէր ըմբռնելու համար Վեհափառի Սրբազան ներկայութիւնը:

Հովիւը կանգնած էր Հօտին մէջ. դժուար էր զսպել յուզումը ի տես ժողովուրդի խանդավառ ընդունելութեան: Ինչ որ մխիթարական էր, անսահման վստահութեամբ և երկիւղածութեամբ Հօտը կ'ողջունէ առաջնորդի անձը՝ ու կարծես ձգտում մը ունի միաբերան կոչելու, «Տէր հովուեսցի զիս, և ինձ ինչ ոչ պակասեսցի»: Թէպէտ թափօրը կը շարժի դէպի Տաճար, սակայն, մեր հոգիին մէջ քանդակւած կը մնայ պատկերը, ու ինքզինքնիս կը զգանք ելեկարականացած մթնոլորտի մը մէջ:

Վեց եպիսկոպոսներ՝ Գեր. Գեր. նախկին Կաթ. Տեղապահ Խաչ. Ս. Արքեպիսկոպոս Աջապահեան, Կ. Պալտայ նախկին պատրիարք Զուէն Ս. Արքեպիսկոպոս Եղիաեան, Լիբանանի թեմին Կաթ. փոխ. Արտաւազդ Ս. Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան, Դամասկոսի թեմին Կաթ. փոխ. Եփրեմ Ս. Արքեպիսկոպոս Տոմաշի, Իրաքի նախկին Առաջնորդ Ռուբէն եպիսկոպոս Մանուսեան, Եգիպտահայոց Առաջնորդ Մամբրէ Ս. եպիսկոպոս Սիրունեան, ընկերակցութեամբ Եգիպտոսի պատուիրակութեան, որուն շնորհուած էր ամպհովանին կրելու բախտաւորութիւնը, Վեհափառը կ'առաջնորդեն Տաճարէն ներս:

Յարգանք՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Ներկաները՝ Լիբանանի Ներքին Գործոց Նախարար Վատի Նաիմ, որ կը փոխարինէր Հանրապետութեան Նախագահը, Ճորճ Զուէյն, Խորհրդարանի Նախագահին կողմէ՝ Էմիր Պէյ Շէհապ, Տօքթ. Ընէմիլ Թաշուք, նաեւ Մարօնի, Յօյն Օրթոտօքս, Յօյն Կաթողիկ, Հայ Կաթողիկ, Հայ Բողոքական, Հրեայ համայնքներու ներկայացուցիչները, և Միացեալ Նահանգներու, Խորհրդային Միութեան, Անգլիոյ, Թուրքիոյ, Զուիցերիոյ, Պելճիքայի և այլ երկիրներու դեսպան-

Ն. Ս. Օձուրիւնը Հայրապետական կոչման առիթ, Ս. Սեդական առջև
ծնրադիր եւ բազկաստած:

ներքո: Սուրբոյ և Լիբանանի հայ երեսփոխանները Մեթր
Հրաչ Շամլեան, Պ. Պ. Մովսէս Տ. Գալուստեան, Սալաթ-
եան, Նազարէթ Պէյ Եագուպեան, Պէյրութի և չրջաններու
մօտ քսան քահանայ հայրեր, տասը վարդապետներ, խառ-
ներամ բազմութիւն մը Հայերու և օտարներու, երկիւղա-
ծութեամբ խոնարհեցաւ Վեհափառին առջեւ՝ մատուցանե-
լաւ համար արժանաւայել յարգանք և ցոյց տալու համակ-
րութեան չափը, որ ունին դէպի Հայ եկեղեցին և ժողո-
վարդը:

Ի խորոց սրտի առ Աստուած

Վեհափառը կը բարձրանայ խորան և բազկատարած
կանգ կ'առնէ սուրբերուն առջեւ՝ հայցելու համար վերջին
թողութիւնը, որպէսզի վերադառնայ առ Աստուած:

«Մագաղաթեայ շրինքով» «Հայր Մեր» մը մրմնջելէ
հաք, երեսը կուտայ ժողովուրդին և ծունկի կուգայ ի խո-
րոց սրտի խօսք բսկաւ համար Աստուծոյ, որպէսզի ընդունե-
լի ըլլայ իր ընծայումը՝ իրբն Հայրապետ Հայ եկեղեցիին:

Խնկարոյր մթնոլորտին մէջ, խաղաղած է մարդկային
ծովի ալիկածուժը: Վերացած, անտեսանելի, անընթանելի
թելերով՝ հոգիները կապած աննխթականին, հրաժարած ա-
ռօթեայ ճղճիմ հաշիւներէն և մանր ու մեծ հոգերէն, այլ
խօսքով՝ մաքրուած, սրբուած ի տես Մերումադարդ Հայ-
րապետի ընծայումին, դերերջանիկ բապէ մը կ'ապրէր բա-
րեպաշտ հասարակութիւնը:

«Մեք դնեմք Զեռս»

Վեհափառը ծունկի է, ձախին ունենալով Հալէպի Ա-
ռաջնորդ Զարեհ Մ. վրդ. փայտալեւանը, իսկ աջին՝ Երուսա-
ղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքի Լուսարարապետ՝ եղիշէ
վրդ. Տէրաէրեանը:

Վեց եպիսկոպոսներ, ծանրագին զգեստաւորումով, դա-
ւազան և խաչ ի ձեռին կանգնած են Վեհափառին չորք,

Ն. Ս. Օժուրիւնը Հայրապետական կոչման առթիւ, Ս. Սեդակեան առջեւ
ծննդիւր եւ բազմաստիւ:

որ նոյնպէս զգեստաւորուած է ծանրագին՝ պատարագի ըզ-
գեստով: Վեհափառը կ'ըսէ. «Զի ողորմած եւ մարգասեւ ես
կուսուած»:

Եպիսկոպոս մը կը քարոզէ. «Ազաչեացուք զմարդասէ-
րըն Աստուած վասն ծառայիս իւրոյ որ ընտրեցաւ և կոչե-
ցաւ ի կարգ պաշտաման և ի պատիւ քահանայապետական
Աթոռոյ Սրբոյն Թաղէոսի և Բարթողիմէոսի և խոստովանո-
ղին Գրիգորոսի Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին. զի ար-
ժանի լիցի ի ձեռն կոչմանս և ձեռնադրութեանս առնուլ
զշնորհս և զօրութիւն ի բարութեանց տուողէն, յամենա-
կալէն Աստուծոյ՝ կեցուսցէ և ողորմեսցի»:

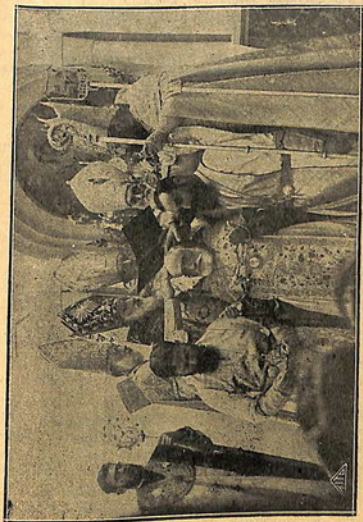
Երկրորդ եպիսկոպոս մը՝

«Աստուածային և երանաւոր շնորհ որ միշտ ընուս
զպէտս Սրբոյ սպասաւորութեան Առաքելական Եկեղեցւոյ
կոչելու Բարձր. Գարեգին Յովսէփեանց յեպիսկոպոսութենէ ի
կաթողիկոսութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, ի վերակացու-
թիւն Սրբոյ եկեղեցւոյ ի սպասաւորութիւն և յառաջնոր-
դութիւն ըստ վկայութեան անձին իւրոյ ևւ ամենայն ժո-
ղովրդեան: Ես զնեմ ձեռս ի վերայ սորա և ամենեքեան ա-
ղօթս արարէք զի արժանաւոր լիցի ի խառնութեան Առաքե-
լական Աթոռոյ անարատ պաշտելի առաջի սեղանոյ Աստու-
ծոյ»:

Ասկէ վերջ, երրորդ եպիսկոպոս մը՝ «Դոհանմաք ըզ-
քէն Աստուած մշտնջենաւոր» աղօթքը կը կարդայ: Որմէ
ետք, բոլոր ժողովուրդին կողմէ, կ'աղօթէ Ընտրեալին հա-
մար որ Աստուծոյ ձեռքով կոչուած է ժողովուրդին առաջ-
նորդելու, Առաքելական և Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ծառայե-
լու, ճշմարիտ և ուղղափառ հաւատք քարոզելու: Թախան-
ձագին կը խնդրէ երկնաւորէ որ Ընտրեալին տայ Առաքելա-
կան շնորհք, ուժ՝ բարի գործերու, անարատ վարք, անսայ-
թաք զնացք:

Կարողիկոս Մեծի Տաճ

Մասնաւոր հանդիսութեամբ, Ս. Մեղանի Անօթը ե-
պիսկոպոսի մը կողմէ կը բերուի խորան:

Ն. Ս. Օձնիքի շախմատային խմբակի անդամները

Վեհափառը ծունկի կուգայ: Եպիսկոպոսը «Առաքելոյ Աղաւնոյ» շարականը երգելով, կը բարձրացնէ մեռնելու և կը կաթնցնէ ձեռնադրեալի գլխուն: Դպիրները կը ձայնակցին «Ամէն ալելուիա, ալելուիա», իսկ եպիսկոպոսները իրենց բոլոր մատներով, դադաթը թափուած մեռնելու կ'օժեն այնպէս մը որ նկատուի ճառագայթաձեւ խաչ, և միամտամտակ կ'ըսեն. «Օրհնեսցի, օծցի և սրբեսցի զազաթն Տէր Դարեգին Կաթողիկոսի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, այս նշանաւ Սուրբ Խաչին և Սուրբ Աւետարաւս, և Սուրբ Միւսնաւս, և աւուրս շնորհիւ, անուամբ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից»:

Ապա սպիտակ քօղով մը կը ծածկեն Օծեալի գլուխը, և ոտքի բարձրացնելով անոր ձեռքը կուտան Հայրապետական Դաւազանը: Եւ զայն կը կոչեն Կարողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

Եպիսկոպոսները խոր երկիւղածութեամբ կը համբուրեն Հայրապետի դադաթը, և «Ողջոյն» կուտան:

Պատարագը կը շարունակուի, սակայն վերջ գաած ըլլալով ձեռնադրութեան և օծման սրբազան արարողութիւնը, բարձրատախճան հիւրերէն կը խնդրուի վեհարան անցնի՝ լսելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի մագթանքները:

«Հոգեկան Կիլիկիան»

Վեհարանին մէջ հիւրերուն շամփայն հրամցուեցաւ: Ընդունելէ ետք շնորհաւորութիւնները, Վեհափառը բաժակաճառ մը արտասանեց, օրհնելու համար Լիբանանի և Սուրիոյ կառավարութիւնները և երջանիկ կեանք մագթելու համար Ն. Վ. Շիւքրի էլ-Քուսթիլի և Շէյխ Պարա էլ Խուրիի, երկու Հանրապետութեանց Նախագահներուն:

Դպրեմանքին սաներուն կողմէ երգուեցաւ «Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիան»ն. Վեհափառը զգացուած, խօսքը ուղղելով ներկաներուն յայտնեց, «Դուք կը ցանկաք տեսնել Կիլիկիան, մեզմէ շատեր կ'ուզեն տեսնել իրենց ծննդավայ-

|| Տեսարան մը օմուսէն ||

րը, սակայն մեր կամքէն չէ կախուած այդ իղձի իրազոր-
ծումը, այլ կապուած է միջազգային խնդիրներուն, ըլլա-
լով զուտ քաղաքական հարց։ Բայց մեզնից կախուած է ըս-
տեղծել հոգեւոր կիլիկիա։ Այդ մեր եկեղեցին, մեր լեզուն,
մեր գեղարուեստը, մշակոյթը, մանաւանդ մեր հայրենիքը
ու անոր վերելքը, անոր բարօրութիւնը ու ապագան ահա
մեր հոգեւոր կիլիկիան որ մենք կրնանք ստեղծել»։

Պէտքութահայ ազգայիններէն Պ. Ապրօ Ապրօյեան
3000 Լիբանանեան ոսկի նուիրեց դպրեմանքին՝ օժման
կնքահայր ըլլալու համար։ Այս առիթով Եղիապտահայ Պ.
Սարբեան յանձն առաւ դպրեմանքին մէջ աշակերտ մը պա-
հել, այսքան տաե՛ն որ զոյութիւն ունի այս հաստատու-
թիւնը։

Ուխտի օր մը եղաւ ապրիլ 8ը, Սուրիոյ և Լիբանա-
նի հայութեան համար, անջնջելի պիտի մնայ, մեր յիշո-
ղութեան մէջ, որպէս համազգային խանդավառութեան օր։

«Ազգարար» Պէյրութ

14 ապրիլ 1945

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառին

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՈՒԽՅԱԳԻՐԸ

ՏԷՐ ՀՈՎՈՒՅՈՍԷՆ ԶԻՍ

«Տէր հովուեսցէ զիս, և ինձ ինչ ոչ պակասեսցի»
(Սաղմ. ԻԲ. 2)։ Դուրիթ մաղարէի անունով հասած մեզ
այս խօսքը, իւր նեղութեան, հալածանքի, կեանքի ամե-
նադժուարին պայսանների մէջ առ Աստուած ուղղուած։
Սաղմոսերգուի այս խօսքն է, որ այսօր, մեր նոր կոչման
և պաշտօնի նուիրագործման այս սրբազան բազէին, կեն-
դանանում է մեր հոգու մէջ։ Նեղութեան մէջ չենք և ոչ
հալածանքի մարդարէի նման արտաքին կամ դժուարու-
թիւնների կամ աղքատութեան ծանրութեան տակ ճնշուած,

Օձման առփռ օսար հրաւրեալներ: Ա. զծի վրայ, Սովետ եւ Ամերիկայի Պետական-
ներ՝ Տիարք Սովետ եւ Ռուսական: Բ. շաբին՝ Սովետ Հիւպատոս
հայազգի Տիար Ահարոնով:

վայելում ենք մեր ժողովուրդի սէրն ու յարգանքը մեր արժանաւորութիւններից աւելի չափով, վայելում ենք Սուրբոյ և Լիբանանի աշնիւ և լաշնախոհ հանրապետութեանց մէջ քաղաքացիական և կրօնական ամենայն ազատութիւն, շնորհիւ դաշնակից ազգերի՝ Խ. Միութեան, Ամերիկայի, Անգլիայի և Զրանսայի քաջարի բանակների յաջողութեան, մեր հին և նոր հայրենիքները, այսինքն Հայաստանն ու Սուրբան և Լիբանանը, ազատ են պատերազմական արհաւիրքների և աւերումների անմիջական տապաքէղ լինելուց, րայց և այնպէս հողուս մէջ բարձրանում է հողսի և պարտականութեան ծանր զգացումը:

Պիտի կարողանանք օգտակար լինել մեր եկեղեցուն, ժողովրդին, որ յոյսերով լի յառել էր իւր աչքերը մեր գալըստեան: Պիտի կարողանանք արժանաւոր յաջորդը լինել մեր եկեղեցու երանաշնորհ Հայրապետներին, սրանք հոգիների փրկութեան զեկափար, քրիստոնէական սիրոյ իրականացման, աստուածահաճոյ հաստատութիւնների հիմնադիրներ, հոգեւոր և ազգային կեանքի վերածնութեան, հոգեւոր տաճարների կառուցման ճարտարապետներ հանդիսացան, հոգիների առ Աստուած սլացման և նորա սեղանի վրայ աշուշահոտ կնգրուկի նման բուրուկու վարդապետներ և ուսուցիչներ:

Սուրբ Սահակների, Ներսէսների, Սահակ Գարթեւների, Մեսրոպների, Նարեկացիների և Շնորհալիների հոգիներ երկնքից պիտի դիտեն մեր ամէն քայլը, խօսքն ու զործը, ծառայութիւնը եկեղեցուն և հօտին, պիտի կարողանանք նրանց շաւղով ընդանալու:

Ահա, սիրելիք, ի՞նչ հոգս է պատում մեր սիրաը այս սրբազան վայրկեանին: Ուստի և մարդարէի նման մեր աչքերը դէպի երկինք ենք բարձրացնում «Տէր հովուեսցէ զիս ինձ ինչ ոչ պակասեսցի»: Մեր ազօթքն է, խնդրում ենք հաւատացեալ ժողովուրդին էլ ազօթակից լինել մեզ, որ Տէրը օգնական լինի մեզ, նորա խնամքի տակ մեր ընթացքն ու զործը:

Իսկ «եթէ Աստուած մեր կողմը լինի» առաքեալի խօս-

Օճման առթիւ՝ Ալեանանի և Սուրբոյ Հմրապետ բանկ ներկայացուցիչներ։

քի համեմատ, որ որդեգրեցին նաև մեր հայրերը, ամենամեծ նեղութեան և փորձութեան օրերէն, երբ պէտք է իրենց հաւատան ու խղճի ազատութիւնը, հայրենիքն ու գոյութիւնը պաշտպանէին Սասանեան անդ պետութեան դէմ, վարդա-
նանց պատերազմին զնալուց առաջ, ինչ գիտարութիւն կարող է կանգնել «ի սիրոյն Քրիստոսի», այսինքն մեր պարտականութիւնների կատարման ճանապարհին: Քրիստոսի սէրը, սիրելիք, սէրն է դէպի եկեղեցին, դէպի հայրենիքը, դէպի նախնեաց թողած ժառանգութիւնները, դէպի հոգու և հանձարի յարատեւ կենդանութեան և ստեղծագործութեան պաշտամունքը, վառ պահելու այն սրբազան հուրը, որից լոյս և քերմութիւն տարածում է հոգիներ-
րի մէջ:

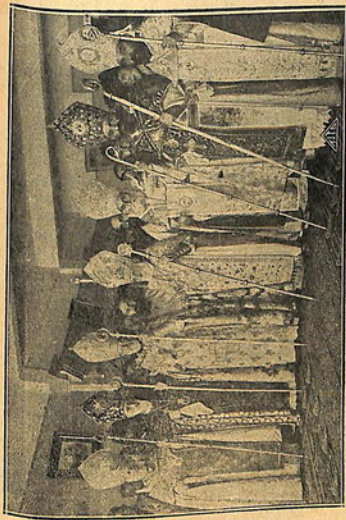
Աղօթենք, որ Աստուած մեզ հետ լինի, և ձեզ հետ, որ մեր բոլոր ուժերը միացնէ բովանդակալից դարձնելու մեր պաշտօնը և Հայրապետական շրջանը իւր բարի Հովուապետութեան ասկ, և երբ մի օր կամենայ իւր մօտ կանչել և մեր տեսութեան հաշիւը պահանջել, ասել կարողանանք «զոր ինչ պարտ էր առնել արարաք» (Ղուկ. ԺԷ. 10)

Շնորհք Տեառն եղիցի ընդ ձեզ, Ամէն:

Օծում

Շաբաթներէ ի վեր տեղիւնաւ խանդավառութիւնը Սուրիոյ և Լիբանանի Հայութեան իր լրումին հասաւ Վեհափառի օծման արարողութեամբ:

Թէև եկեղեցւոյ մէջ ու կրօնական պայմաններով, բայց աւելի քան զայն: Ուրիշ ժողովուրդներ իրենց արքաները օծած ժամանակ թերեւս այցուիւն բարձրագոյն յուզումներէ. քանի՞ դար է այդ յուզումը, այդ սրբացումը, մենք փոխադրած ենք մեր սրբազան տունէն ներս, անոր գահակալին վրայ տանելով ամբողջ մեր ապրումներուն գումարը:

Վեհափառ՝ Երզնկայի օման մամսկոյ Արեւիկայի արքային:
 Չախէն աջ՝ Դամասկոսի Կթղ. Փոխ. Տ. Եփրեմ Արքեպ. Տոմարի, Գարեթի Նախկին Առաջնորդ
 Տ. Բուրժէն Արքեպ. Մանասեան, Կթղ. Տեղապահ՝ Տ. Խաչ Արքեպ. Աջապահեան, Ն. Ս. Օմարի Եպ.
 Պապի Նախկին պատրիարք՝ Տ. Չախէն Արքեպ. Եղիաշեան, Լիւթեանի Կթղ. Փոխ. Տ. Ստամբուլ
 Արքեպ. Սիւրբեան եւ Եղիաշեանի Առաջնորդ Տ. Մամբրէ Երքեպ. Սիւրբեան:

Ծովաժառանգ բաղմունքները որ երեկ Անթիլիասի կամ
ժարներուն ներքեւ և քովն էր, այդ երջանիկ մտածումնե-
րու և զգացումներու անդրադարձը ապրեցաւ նորէն:

Նսեմութեան օրերու այս այցելութիւնը Աստուծոյ
իր հօտին, աւելի քան յուզիչ է գերի և թափուր կիլիկիոյ
թեմին վրայ: Եւ ի՞նչ բերկրանք՝ մտածել թէ նորին Ս.
Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին կաթողիկոսի զանակալութիւնը
երաշխիք մըն է թէ այդ լքումը կը վերանայ:

Միւս կողմէն ուրախութիւն է մեզի մտածել թէ այս
զանակալութիւնը սկիզբ մըն է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ
հանուր Հայրապետութեան ընտրութեան քանի մը ամիսներ
վերջ, աւելի բարձր ճակատագրի մը ի խնդիր, մեր ժո-
ղովուրդի հոգիին և մշակոյթի կեանքին վրայ:

Կիրակիի օրուան արարողութիւնը սրտադրու եղաւ,
վասն զի կիլիկիոյ պանդուխտ Աթոռին զաւակները չեն
մոռցած ու պիտի չմոռնան բնաւ հայրենիքը ուրկէ կու
գան, աւելի որոշ, չկաղմուած նոր հայրենիքին «քոմլէքս»ը,
այդ է պատճառը որ սրբազան այդ արարողութիւնը ստեղ-
ծէր բացառիկ հոգեկան վիճակ մեր ժողովուրդի բոլոր խա-
ւերէն ներս:

Յիսուն տարիներ առաջ, կիլիկիոյ թեմը քովնաի
պատուհան մըն էր Հայ հոգիին վրայ, դրեթէ զուտ կրօնա-
կան, այսօր կիլիկիոյ Աթոռը դրեթէ մշակոյթ մըն է, ամ-
բողջական կատար մը, կաթողիկէ մը Հայ հոգիին համար,
որուն մէջ սկսած է կրկնուիլ Հայ վերածնութեան յաւիտե-
նական խորհուրդը: Աւաղուտի մը վրայ բուսած շէնքերը,
մաքուր ձեռքերէ և հոգիներէ վերբնծիւղ այդ յաւիտենա-
կան փառքը կը կերպողքեն տարիներէ ի վեր:

Այսօր աւելի քան իրաւ է թէ Սփիւռքը ամենէն
ծանր, խորատու ձգողութիւն ունեցող սրբատեղի մըն է,
Հայ հոգիին և մշակոյթին վրայ:

Այս ամէնը քեզմէ քեզի է Հայ ժողովուրդ, զի դուն
աղբիւրն ես այս ամայքները սուղող: Քու զոհարեումդ
ստեղծեց այս շէնքերը, այս վեղարները, և քու յաւիտե-

Ն. Ս. Օծուքիւնը Արսաֆին Գործոց Նախարար՝ Հանրի Պեկ
Ֆարաօնի հետ Կարողիկոսարանի Դահլիճին մէջ:

Նական յոյսդ է, հաւատքդ է, որ կը մղէ քեզի այս կա-
ռուցման, այս հակառադրին:

Երկու պատերազմներու միջեւ, որ համանիշ է երկու
գերեզմաննոցներու, դո՛ւն ժողովուրդ Հայոց, փառքեր կեր-
տեցիր, որոնց պսակն է այս արարողութեան. իրականու-
թիւնն ու ոգին:

Մինչ հեռանկարը շողշողուն է Մայր Աթոռի կեան-
քին վրայ, ոչ հաւազ փայլուն, կենսալից է այդ հեռանկարը
Կիլիկիոյ դահին համար այս բարեպատեհ ընտրութեամբ
որ երէկ իր երջանիկ լուսմին հասաւ:

Ն. Ս. Օծուքիւնը ծանօթ է բովանդակ ազգին, իր
անձին և մեծ վաստակին բոլոր շքեղ երեսներովը, իր հայ-
րենասիրական և հոգեկան անուշ ու պաշտելի բարձր ար-
դիւնքներովը: Զափազանցած չենք ըլլար եթէ ըսենք թէ
Նորին Ս. Օծուքիւնը արժանաւոր շարաւիղն է Լուսաւորիչ-
ներու, Ներսէսներու, Սահակներու և Շնորհալիներու, բա-
ղում կոչեցեալներէն սակաւ ընտրեալը:

Ն. Ս. ՄԵՐՈՒԹԻՆ Տ. Տ. ԳԱՐԵՂԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻՆԻՍԻ

ինչ կը մնայ մեզի ընել, եթէ ոչ ցոյց տալ այս անգամ մանաւանդ, հոգեղէն գեանի վրայ, ինչ որ կրցանք ցոյց աւել նիւթի գծոյքին վրայ: Դժուար է այժմ հաւատալ որ հրդեհէն, արիւնէն, աւազներէն մաղապուրձ բեկորներ այսօր ըլլան կազմած Սուրբոյ և Լիբանանի այնքան պատուաւոր պայմաններուն հասած հայութիւնը:

Նիւթի մարդին վրայ սակայն փառքը կը մնայ փառաւորեալ հոգիի և մտքի կեանքին վրայ: Մեր պատմութեան, ըսելու համար մեր եկեղեցիի մեծ աշխատաւորները, միշտ այս ժողովուրդը ունեցած են իրենց կողքին:

Չանցնիր տասը տարի և մենք կ'ունենանք ոչ միայն այսօրուան ժողովուրդին մեծագոյնը, այլ նաև մշակոյթ և եկեղեցի:

Մենք կը հաւատանք թէ այսօրուրնէ սկսեալ կրիկիոյ Աթոռը, յանձին Նորընտիր Գահակալին, կը մտնէ իր ամբողջ փառքին, կարմիր գեղեցկութիւններուն և անթառամ կանաչ յոյսին, աստուածային ամպհովանիին մէջ:

Աթոռը, ժողովուրդը, երէկ Աստուծոյ նայուածքին տակ իրարու կ'ընծայուէին: Ս. Լուսաւորչի Աջը թող պահպան ըլլայ Նորընտիր Կաթողիկոսին, Միաբանութեան և բովանդակ կրիկիոյ Հայ ժողովուրդին վրայ:

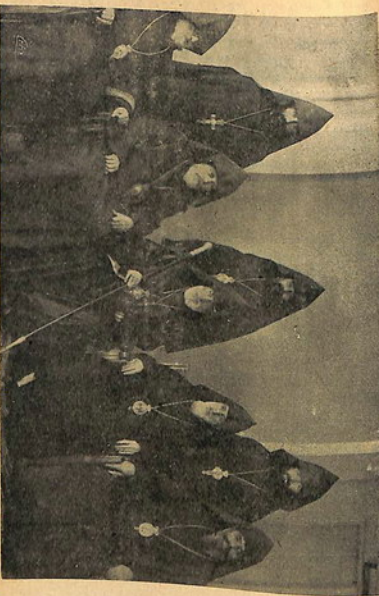
Խմբագրական «Զարթօնք»ի

1945 ապրիլ 12 Գէյրութ

Լիբանանի մաւնուր օծման մատին

Լր ժուռ. — Նկարագրելով կիրակի օրուան Օծումը մօտ 20.000 կը հաշուէ ներկայ եղող բազմութիւնը: Թերթը թուելէ յետոյ արարողութեան ներկայ եղող կրօնական և պաշտօնական անձնաւորութիւնները, երկար հասուած մը կը հրատարակէ Վահափառին դահակալական քարոզէն:

Լ'Օրիան, նոյնպէս անդրադառնալով օծման արարութեան, կ'ըսէ թէ օծումը տեղի ունեցաւ քրիստոնէական

Ա. Կարգ. — Չափեց աջ՝ եփեմը եւ խաղ Արքայանձնէր, Ն. Ա. Յոսէփեան, Թաթեմ եւ Արտաշատի
Արքայանձնէր: Բ. Կարգ. — Չափեց Ն. Վարդապետ, Մամբրէ Արքայան եւ եփեմ Վարդապետ:

չրջանի Հայ թագաւորներու թագադրութեան ծէսի համա-
ձայն: Յետոյ կը յիշէ վեհարանի մէջ տեղի ունեցած պաշտ-
ընդունելութիւնը:

Պէյրուք Իսլամական օրաթերթը «կրօնական ամենէն
փայլուն հանդիսութիւն մը» կը կոչէ: Կիրակի օրուան օ-
ծումը և կ'ըսէ թէ Լիբանանի կառավարութիւնը, խորհրդ-
աւարանը, Արաբ ու Հայ բոլոր հաստատմաները ներկայա-
ցուած էին հոն: Պէյրուք քանի մը հաստատման արտա-
ւարակէ վերջ վեհափառի ճառէն, շնորհակալութիւն կը
յայտնէ: Հայ ժողովուրդին և երջանկութիւն կը մաղթէ
վեհափառին:

Պէյրուք հրատարակուող Լա Ռըվիւ Տիւ Լիպան Ծը-
րանսերէն շաբաթաթերթը ապրիլ 12ի իր թիւին առաջին
էջը ամբողջութեամբ նուիրած է Կիլիկիոյ վեհափառ Կա-
թողիկոսին: Հրատարակած է երկու մեծադիր նկարներ, ա-
նոնցմէ առաջինը կը ներկայացնէ օծման արարողութիւնը
Անթիլիասի Տաճարին մէջ և երկրորդը՝ Կաթողիկոսի այ-
ցելութիւնը Հանրապետութեան Նախագահ Ն. Վ. Պէշարա
էլ Խուրիին: Նկարագրելէ առաջ Գարեգին Կաթողիկոսի Լի-
բանան ժամանումը և օծումը, թերթը ապէս կը բնորոշէ,
վեհափառի անձը. —

«Գարեգին Յովսէփեան Կաթողիկոս միջազգային համ-
բաւոյ գիտուն մըն է, որուն գործերուն մեծ մասը թիւող
120, հրատարակուած են Լենինկրատի Կաճապին կողմէ:

«Հոգեկան Հայրենիք»

(ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՕԾՄԱՆ ԱՌԹԻԻ)

Անցած Կիրակի մեծ շուքով տեղի ունեցաւ Կիլիկիոյ Հայրապետին օծումը: Պաշտօնական շրջանակներու և ժողովուրդի հետաքրքրութիւնը և խանդավառութիւնը յայտարար նշաններն էին թէ տեղի ունեցածը պարզ ցոյցի մը և մարդկային հասարակ հերաքրքրութեան մը արդիւնքը չէին: Այլ կային հոգեփոխութեան, ներքին ապրումի և խորունկ մտածումի դրդապատճառներ, որոնք ինքնաբերական արտայայտութիւններու մղեցին Կաթողիկոսի ժամանման և թէ անոր Ս. Օծման առթիւ:

Այս բոլորէն յետոյ կ'արժէ խորհրդածել երեւոյթի մասին և համադրել զգացումները ու ցանկութիւնները իրականութեան հետ և աշխատիլ կեանքի կոչել, գործադրել և իրականացնել այն բոլորը, ինչ որ կարելի է այս միջավայրին մէջ, ինչ որ պայմանները թոյլ կուտան, և ինչ որ ժամանակը մեզ բոլորիս հրամայական կերպով կը թելադրէ:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Յովսէփեանցի անձնաւորութիւնը, ընտրութիւնը, ժամանումն ու օծումը «Հոգեկան Հայրենիք»ի խանդավառութեամբ և ներքին դրդապատճառներով օծուն էր: Այս հոգեկան ապրումը մշակութային է: Մշակոյթի պաշտամունք, որպէս հոգեկան ապրում, որպէս ուժ, որպէս ազգային կորով Հայ մարդուն հզօր զէնքերէն մէկը եղած է, որ զարեւրով քալեց Հայաստանեայց եկեղեցիին հետ:

Կաթողիկոսական Ս. Օծումին հետ, այս օրերուն, Հայութիւնն ալ լռելիայն օծում մը կը ստանար և իր օծումը կը յայտարարէր հաւաքական հոգեբանութեամբ մը, ընդհանրական, ազգային, անհատէն և մասնաւոր շահերէն վեր: Ու այսպիսով, այս օրերուն, բոլորին մէջ կը ստեղծուէր համահայկական ապրում մը եկեղեցիի և հայ մշակոյթին

շուրջ: Հոգեկան գինաւորում մը, որուն պատրաստ էին
Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատկանող հայկական այս
հոծ դպրութիւնները և ձերունագարդ Հայրապետը, որքան
Սրբազան և մեծ հաւատացեալ, նոյնքան գիտուն և մըշա-
կութային անհատ, կուգար համադրելու և կերակրու ամ-
բողջը, հաւաքական կամքը՝ հաւաքական աշխատանքի
համար:

Ազգերը և ժողովուրդները երբ գիտակցօրէն գիտնան
օգտուիլ շինարար միջնորդէն, ճամբայ կը բանան իրենց
վերածնունդին:

Կաթողիկոսի օծումը թող դառնայ մեր ժողովուրդի
հոգեկան և մշակութային կեանքին համար նոր Պրոպատի-
կէի աւագան մը, զոնէ հոգեկան ուժով գիմանալու ժամա-
նակի հարուածներուն:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը գիրք մը ունի Մերձա-
ւոր Արեւելքի և մանաւանդ այս երկրին մէջ ուր, կրօնա-
կան համայնքները իրենց կրօնական հանգամանքէն դուրս,
ազգային և քաղաքական կշիռ մը ունին: Կիլիկիոյ Կաթո-
ղիկոսարանը պէտք է դառնայ իր անուան համապատաս-
խան հաստատութիւն մը, պահէ իր հմայքն ու գիրքը իր
աստիճանին հաւատար և պետական, կրօնական ու ազգային
յարարերութիւնները կարգի ու կանոնի տակ դնէ: Անթիլ-
իսսը, այսպիսով, այսօր կը դառնայ հայ ազգային կեդրոն
մը, իր շուրջն ունենալով Սուրիան, Լիբանանը, Երուսա-
ղէմը, Իրաքը, Անգլոյորդանանը, Եգիպտոսը և Կիպրոսը,
որոնցմէ ոմանք թէեւ Կիլիկիոյ թեմին չեն պատկանիր,
բայց նոյն միջնորդութիւն մէջ կ'իյնան: Կասկած չունինք թէ
Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը սերտ կապակցութեամբ Ս. Էջ-
միածնի Ամենայն Հայոց Աթոռին հետ՝ պիտի բարձրացնէ
Հայ եկեղեցիի գիրքը Մերձավոր Արեւելքի մէջ, զայն օժ-
տելով պատրաստուած եկեղեցականներով:

Հայ եկեղեցին իր ընտրանին կործնուցած է, իսկ
մնացած քանի մը դէմքերը շատ առաջացած տարիքի հա-
սած են: Հայոց դարաւոր եկեղեցին հոգեպէս բարձր և
մաքուլ իսկապէս զարգացած Հովիւներու պէտք ունի, որ-

պէսզի կարողանայ կատարել այն դերը որ իրեն վիճակ-
ւած է դարերէ ի վեր, մանաւանդ հայկական հոծ
Սփիւռքին մէջ:

Եթէ Կիլիկիոյ Հայրապետութիւնը և այսօրուան
Օծեալ Կաթողիկոսը, կրօնապետութիւնը կը ներկայացնեն
հայ կեանքին մէջ, անոնց դորձը գերադանցապէս մըշակու-
րային է: Մշակոյթի վերելք մը անհրաժեշտ է, ու այդ վի-
րելքին համար տուեալներ և տարրեր կան Հայկական այս
հոծ միջավայրին մէջ: Իսկ Կաթողիկոս Գարեգին Յովսէփ-
եանցը որպէս մշակոյթի նուիրուած գիտուն մը, մեծա-
գոյն գրաւականը պիտի ըլլայ մտաւորական ծաղկումին:

Անթիլիասը իր Դպրեմլանքով, իր տպարանով, իր
լուրջ ամսագիրով և հրատարակութիւններով պէտք է դառ-
նայ մեր մշակոյթի կեդրոններէն մէկը և գլխաւորը, և
ձերբադատուի գաղթականական թափթփածութիւններէն:

Միայն Մերձաւոր Արեւելքը նկատի առնելով՝ կը
տեսնենք քանի մը ճիգեր, որոնք գետին մը պատրաստած
են նոր յառաջդիմութեան: Երուսաղէմի զպրանոցը և
տպարանը, Պէյրութի Հայ ձեմարանը, Կիպրոսի Մելքոնեան
Հաստատութիւնը և անցեալի Անթիլիասը բաւական ճիգ
ու ջանք թափած են քիչ մը կերպարանափոխելու յարա-
շարժ Հայութիւնը: Այժմ, երբ տնտեսական պայմանները
աւելի թոյլատու են, երբ բոլորի համակրանքը վայելող
Հայրապետ մը եկած է Կիլիկիոյ Գահին վրայ, երբ Հայու-
թիւնը իր գերագոյն ձգտումներու, յոյգերու և յոյսերու
շրջանը կ'ապրի, Անթիլիասը պէտք է գրաւէ պատուաւոր
տեղ մը մեր մշակութային կեանքին մէջ, գոնէ եկեղեցա-
կան, պատմական և բանասիրական գետին վրայ:

Այն ջերմ ընդունելութիւնը որ գտաւ Օծեալ Հայրա-
պետը Ամերիկայի և Եգիպտոսի գաղութներուն մէջ, վստահ
ենք թէ աւելի մեծ չափով մը պիտի գտնէ Սուրիոյ և Լի-
բանանի հոծ գաղութներէն, ուր հայրենասէր և կրթասէր
հայ մարդիկ չպիտի պակսին աջակից հանդիսանալու վեհ.
Կաթողիկոսին, մեղուաջան մտաւոր մշակին:

Խմբագրական «Ազդակ» Շաբաթօրեակի

13 Ապրիլ 1945 Պէյրութ

Ճաշկերոյք Անրիկիասի մէջ

Ն. Ս. Օծութիւն վեհափառ Հայրապետը երեքշաբթի կէսօրին մեծ ճաշկերոյթ մը սարքեց Անթիլիասի մէջ, ի պատիւ Եգիպտոսէն եկած ազգային հիւրերուն, մօտ 26 հոգիի վեհափառը շրջապատուած էր հինգ եպիսկոպոսներով, (Տ. Չաւէն Սրբազան անհանգստութեան պատճառաւ ներկայ չէր), Գեր. Գեր. Տ. Տ. Խաղ, Ռուբէն, Արաուազդ, Եփրեմ և Մամբրէ և վարդապետներով։ Ներկայ էին նաև Բրթօքօլի յանձնախումբին անդամները։

Եգիպտոսի հիւրերն էին, Գեր. Տ. Մամբրէ Սրբազան, Տիար Ճանիկ Չաղըր, Պետրոս Կիրակոսեան Գահիրէէն, Յակոբ Թօփալեան Աղեքսանդրիայէն, Տէր և Տիկ. Մելքի Գըլըճեան Աղեքսանդրիայէն, Տէր և Տիկ. Արամ Կամսարական Աղեքսանդրիայէն, Տիար Արամ Ստեփանեան, «Արաքս» Թերթի խմբագիրը՝ Աղեքսանդրիայէն։

Տէր և Տիկ. Կարապետ, Հայկանուշ, Օր. Նուարդ Մէթէրեան Գահիրէէն, Տէր և Տիկ. Տիգրան, Սաթնիկ Մերճանեան Գահիրէէն, Տէր և Տիկ. Միհրան, Տիգրանուհի Ալթունեան Գահիրէէն, Տիարք Կարապետ Սարրեան, Յակոբ Արամեան «Արեւ» խմբագիրը, Չարեհ Սաղանեան, Թորգոմ Ղարիպեան, Տիկ. Լուսի Քէստիկեան, Գահիրէէն։

Խօսուեցան բազմաթիւ բաժակաճառեր։ Խօսակցութեանց ընթացքին ակններն էր ամբողջ ազդի միասնակաւ շուրթեան, էջմիածնի և Կիլիկիոյ Աթոռներուն միջև սերտ և սիրալիր յարաբերութեանց ձգտող ոգին։ Արտառուշ եղաւ պահը երբ Ռուբէն Սրբազան բաժակ առաջարկեց էջմիածնի յաւերժութեան և ներկայ Տեղակալին կենացը, մաղթելով որ շուտով էջմիածին ևս ունենայ իր Հայրապետը։ Այս ոգիին ի տես, Երուսաղէմի Սուրբ Յակոբայ վանքին Լուսարարապետ Գեր. Տ. Եղիշէ վրդ. Տէրաէրեան, խօսք առնելով խօսեցաւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան դերի մասին Հայ եկեղեցւոյ միասնականութեան ի խնդիր, իբրև միացման կապ՝ կազմելու համար այն երրորդութիւնը՝ որ այնքան անհրաժեշտ է այժման մեր տարանջատ մասնութեանց և ոգիին համար։

Աւելի քան սրտայոյզ էր մթնոլորտը, ուր ազգին սէրը և եկեղեցիին խորհուրդը քով քովի կուգային, ինչպէս միշտ, ստեղծելու համար այն անորակելի բայց սերտ անուշութիւնը որ Վեհափառին նման մեծ հոգիներու ներկայութիւնը միայն կրնայ ստեղծել և բացատրել:

Այս անուշ անուշ ու խանդավառ հոգիներու ծփանքին ընդմէջէն, ոտքի ելաւ Ն. Ս. Օծութիւն Գարեգին Կաթողիկոսը, շնորհակալութիւն յայտնեց իր անձին շուրջ եղած համակրութեանց համար, աւելցնելով թէ ինք ինչ որ է և ինչ որ կ'արժէ, այդ բոլորը կը պարտի Հայ եկեղեցականի իր հանգամանքին և Ս. Էջմիածնի:

Ըսաւ որ ինք ուրախ է, իր յառաջաւոր արեւելքի մեր բոլոր գաղութներէն ներկայացուցիչներ կան այս սեղանին շուրջ, վերցուց իր բաժակը ոչ միայն յիշեալ երկիրներու և գաղթաշխարհի միւս բոլոր Հայ գաղութներուն կենացը, այլ մանաւանդ այդ բոլորին ֆիզիքական ու հոգեկան արմատը կազմող հայրենիքին անմահութեանը և բարգաւաճմանը համար:

Յետոյ անդրադառնալով միայն իրականութեան, ըսաւ, «թէեւ մեր մարմինը ծուէն ծուէն բաժնուած ինկած է Սփիւռքի մշուշներուն մէջ և բացասաւանդներուն վրայ, սակայն ողջ է Հայ ժողովուրդին հոգին:

«Վիրաւոր է մեր մարմինը միայն բնութեան մէջ: Կենդանական աշխարհի մէջ, այս կարգի պարագաներուն, ծառը քով քովի կը բերէ իր ուժերը՝ դոցելու իր վերքը և կենդանին զայն լսելով կը ջանայ բուսել, մեզի կը մնայ այդ ճիգով և զգացումով դարմանել մեր վերքերը, ինչպէս դարմանած ենք մեր բովանդակ պատմութեան և կեանքին ընթացքին:»

Շուրջ երկու ժամ տևելով այս հաճելի սեղանը ամէնէն անուշ առիթներէն մին եղաւ որ անգամ մը եւս իրարու խառնեց հոգիները:

«Զարթօնք»

13 Ապրիլ 1945 Պէյրութ

Անթիլիանի Ճաշատեղանին

ՄԱՆՐԱՄԱՄԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անթիլիասի կաթողիկոսարանի վեհարանին մեջ ի պատիւ Եգիպտահայ պատուիրակութեան, վեհափառ Հայ-րապետին կողմէ տրուած ճաշասեղանը ճոխ էր: Բացումը կատարեց Խաչ. Սրբազան:

Եղան բաղձաթիւ բաժակաճառեր, որոնք է՛լ կարելի
մի առ մի արձանագրել, որով միայն կը թուենք անուն-
ները խօսողներուն, կարդաւ:

Տոնմունքի Սրբազան յիշատակեց թէ ներկայ վեհ.ը
 41րդն է Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներուն: Ճանիկ Զաքը
 որ Եգիպտահայութեան շնորհակալութիւնները յայտնեց վե-
 հափառին կողմէ ցոյց արուած այս փափկանկատ ուշադ-
 րութեանը համար: Թուրքն Արք. Մանասեան յայտարարե-
 լէ յետոյ թէ՛ Գարեգին Կաթ. եղած է իր ուսուցիչը Էջ-
 միածնայ մէջ, յարգանք ընծայեց անոր և պանծացուց
 կարողութիւնները վեհափառին՝ ու ըստ, Լիբանանցիներ-
 թուն կողմէ ճարպիկ կերպով կորզուեց վեհաշնորհը, բազ-
 մեցնելու համար զինքը Կիլիկիոյ Աթոռին վրայ: Սիւրմէ-
 եան Սրբազան վեր առաւ արժանիքները նորընտիր Կաթո-
 ղիկոսին: Տօքթ. Թապուրեան թուելով Եգիպտահայու-
 թեան նիւթական և բարոյական մասնակցութեան արժէքը,
 բաժակ առաջարկեց Եգիպտահայութեան համար: Տիար
 Մելքի Գլըճեան, Աղեքսանդրիոյ թեմականի Ատենապետը,
 փոխադարձ արտայայտուեցաւ և բաժակ առաջարկեց Սու-
 րիոյ և Լիբանանի Հայութեան կենացը: Մամբրէ Սրբազան
 բարձրորէն դնահատեց Գարեգին Կաթ.ը և վեր առաւ ար-
 ժանաւորութիւնը՝ կատարուած ընտրութեան:

Եստեցան Դերենիկ վրդ., Տիկ. Քէսդէքեան: Յ. Արամեան խօսեցաւ մասնաւորապէս Եզիպտոհայ մամուլին կողմէ, յայտնեց թէ, ինք իբր ներկայացուցիչը Գահիրէի «Արեւ»ին

և իր պաշտօնակիցը՝ Արամ Ստեփանեան, Աղեքսանդրիոյ «Արաքս» թերթի արտօնատէրը որ ներկայ է, պատրաստ են միշտ կատարելու իրենց դերը յօգուտ Անթիլիասի, կանգնելով անոր կողքին:

Գլխաւոր խօսողն էր սակայն նոյն ինքն Վեհ. Գարեգին Կաթողիկոսը, որ իր պերճաբարբառ, հմտալից, ազգանուէր և հայրենաշունչ արտայայտութիւններով խորապէս ապաւորեց, և հայրենասիրական, կրօնասիրական, սարսուռը կաթեցուց ներկաներուն հոգիներէն ներս:

Կրկնակի շեշտեց կարիքը կազմակերպուելու, պէտքը ցոյց տուաւ հասցնելու, կարող, դարգացեալ առաջնորդներու: Եւ այս առթիւ զովեց մտածուածը և ինքնաբոլիս առաջարկը՝ Եգիպտահայ Տ. Չարեհ Սաքաեանի որ ունեցած էր մտածուածը այդ անհրաժեշտութեան, և ազնուօրէն ստանձնած բովանդակ ծախսը երկու ուսանող կրօնականներու, որպէսզի օտար բարձրագոյն հաստատութեանց մէջ, կատարելագործելու իրենց ուսումը՝ աստուածաբանութեան, փիլիսոփայութեան և բարձր գիւմնադիտութեան, դառնալով ուսուցիչները իրենց կրտսերներուն, որոնք պիտի ուսանին Անթիլիասի ուսումնարանին մէջ: Եւ որոնցմէ մէկուն մըշտընջենական ծախքը ապահոված էր, ինչպէս յայտարարած էր նախորդ օր Վեհափառը, Եգիպտահայ Տիար Կարապետ Սարգեան, իր կտակին մէջ արձանագրելով դայն:

Վեհափառը, իր դործունէութեան մէջ, իր փոխանորդ Խազ Սրբազանի, Ամերիկայէն իրեն հետ ընկերացող Դերենիկ Վրդ. ի, բոլոր Միաբանութեան ու ժողովուրդին աջակցութեան կարիքը շեշտելով, բաժակը բարձրացուց, Հայաստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Իրանի, Հնդկաստանի, Եգիպտոսի, Պալէստինայի, Ֆրանսայի, Տիւրք. և հար. Ամերիկաներու Հայութեան և մէկ խօսքով, Հայ անունը կրողներուն կենացը: Գարեգին Կաթ. ի խօսքերը ծափահարուեցան խանդաղին և ջերմ կեցցէներով:

Միջանկեալ բաժակներ առաջարկուեցաւ, ի պատիւ Էջմիածնայ Կաթ. Տեղակալ Զէօրէքճեան Արքեպիսկոպոսի, Հայկ. կառավարութեան, Հայկ. բանակի կենացը:

Ժամը 3ը անցած էր արդէն, երբ վերջ գտաւ այս պատմական ճաշկերոյթը և ներկաները մեկնեցան հրաժեշտ առնելով վեհափառէն և Անթիլիասէն:

ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«Արարս»

21 Ապրիլ 1945, Աղերսանդրիա

Օժևաղ Առաջնադ Ազգիկ

«Ահաւասիկ, տուի զայն իշխան և առաջնորդ ժողովուրդներուն»:

Մարդարէին խօսքերը չպատշաճէին աւելի լաւ՝ քան կիլիկիոյ Հայրապետի օժման առիթին, երբ պատմական Աթոռը կը զանէ իր Տէրը, և պատմական մեր ժողովուրդը՝ իր առաջնորդը:

Աթոռներ կրնան մեծցնել անձերը, բայց աւելի ճշմարիտ՝ Անձերն են որ արժէք կը բերեն Աթոռներուն:

Եւ ահա անգամ մը եւս՝ Աթոռ ու Գահակալ զիրար կը բարձրացնեն:

Ինք կը փառաւորուի Աթոռով՝ Աթոռը արժեւորելու համար իր անձով:

Ազգին բարձրագոյն Աթոռին վրայ՝ Ազգին բարձրագոյն դէմքը:

Հայ ժողովուրդին եզական վեհութիւնը՝ իր կաթողիկոսական Աթոռն է, մեր պատմութեան մէջէն շարունակուող միակ հաստատութիւնը: Մեր թագաւորական Աթոռները դարերու հատուածներէն յաճախ կործանած են, բայց կաթողիկոսական Աթոռը տեւած է անխափան, ու բոլոր փոթորիկներու զիմաց՝ պահպանած իր գոյութիւնը, և իրեն հետ՝ Հայ ժողովուրդի բարոյական սամոզջութիւնը և կորովը:

Եկեղեցական Աթոռի շուրջ միացած ու պահպանւած և աճած են հայու մշակութային գանձերը, պատմա-

կան արժէքները, սրբութիւնները, խելաւնները: Թագաւորական հին տիտղոսն իսկ — «Վեհափառ» — պահպանուած է անոր վրան, հին օծութեանց անուշութեամբ: Կաթողիկոսութիւնը, կերպով մը, մեր կործանած թագաւորութեան շարունակութիւնը եղած է. Հայութեան միութեան երաշխիքը, անոր կենսունակութեան մէկ սիմբոլը, պահպանութեան խարիսխը:

Այդ է պատճառը թէ ինչու Հայ ժողովուրդը կը սիրէ իր եկեղեցին, ու պաշտօնի շափ խորունկ զգացումներով կը շրջապատէ Աթոռ նստած Օծութիւնները: Վեհութեամբ ու խորհուրդով շրջապատուած, Հայրապետական Աթոռը սրբութիւն է հայութեան, որովհետեւ դարերով անոր սերմերուն են թափուած հայ ժողովուրդին սրտին արիւնն ու աչքին արցունքը:

Ու եթէ հայ եկեղեցին անասան է, անասան է ան որովհետեւ հայ ժողովուրդի սրտին վրայ է հաստատուած: Ու եթէ հայ ժողովուրդը անոր նիւթական զոհողութիւններ կ'ընէ, սիրով կ'ընէ այդ զոհողութիւնները՝ որովհետեւ գիտէ թէ եկեղեցիով կը մնայ կանգուն հայ միութիւնը հայրենիքէն դուրս:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը «Տուն» է կոչուած՝ ու մեծ իմաստ կը կրէ այդ կոչումը, անիկա տունն է հայ ժողովուրդին: Եւ անոր Աթոռակալը հայրն է, «Վեհափառ հայր»ը, այդ տան անդամներուն, իր անձին մէջ մարմնաւորած իր ժողովուրդին առաքինութիւնները, քաջութիւնները, իմաստութիւնը:

Եկեղեցին այն մթնոլորտն է ուր կը յայտնուին հայու մեծ նկարագիրները, առաջնորդները:

Ու մեծ առաջնորդներու մեծութիւնը կը յայտնուի ասոր մէջ, որ անոնք կեանքի կը կոչեն իրենց չուրջիւններուն թաքուն մեծութիւնները: Մեծ անձեր իրենց չուրջիւնները կը մեծցնեն այդպէս, որովհետեւ ուշադրութիւն կը դարձնեն միայն դրական ու մեծ արժէքներու, քան ժխտական ու փոքր թերութիւններու: Մեծութիւն փրճատելով՝ երեւան կը բերեն մեծութիւնը:

Եւ ահա Աստուած՝ եկեղեցւոյ համբով կիլիկեան Տան կը զրկէ մեծ անձ մը եւս որ պիտի կեանքի գոչէ իր ժողովուրդին մեծութիւնները։ Ու մանաւանդ հաստատէ գործակցութիւն ժողովուրդի և իր առաջնորդին միջեւ։

Իբրեւ մարդ, մարդիկ առհասարակ շատ բան կը սպասեն իրենց առաջնորդներէն։ Երբեմն, ամէն ինչ միայն իրենց առաջնորդներէն կը սպասեն մարդիկ։ Բայց առանց առաջնորդուողի գործակցութեան՝ ոչինչ պիտի կրնար ընել առաջնորդը։ Առաջնորդներ՝ արամադիր ուժերը լարելու, ձգտումներուն ուղղութիւն տալու համար են աւելի։

Դժբախտութիւն է, միւս կողմէն, որ երբեմն ալ մարդիկ իրենք կը սիրեն ուղղութիւն տալ իրենց առաջնորդներուն, քան հետեւիլ անոնց։ Ասիկա մարդկային բնութիւնէ կուգայ։ Մարդիկ երբեմն Աստուծոյ իսկ ուղղութիւն տալ չեն փորձեր. աղօթքի լեզուով անոր կը թելադրեն գործեր, բայց աւելի իրենց կամքին ուղամ ձեւով, քան Աստուծոյ կամքին համեմատ։

Այդ երկու ծայրահեղութեանց միջեւ, կայ սակայն գործակցութեան ուղին, որ աւանդական ուղղութիւնը եղած է Հայ ժողովուրդին։ Հայ եկեղեցւոյն մէջ՝ առաջնորդ և ժողովուրդ իրարմէ անջատ տարրեր չեն, այլ իրարու միացած գործակից ուժեր։ Ժողովուրդին ոյժը իր առաջնորդի ձեռքին մէջ պիտի վերածուի արդիւնքի։

Օձեւալ Հայրապետի Գահակալութեան այս առթիւ, անգամ մը եւս կարելիութիւն կը տրուի Սփեւքի հայութեան Աթոռին շուրջ սրտագին գործակցութիւն յառաջացնելու։ Պահն է խմբուելու և առաջնորդուելու։

Տասնըփնգ տարիներու ընթացքին, կիլիկիոյ Աթոռը գրեթէ ոչինչէն սկսաւ ու զարգացաւ Լիբանանի այս խաղաղ եզերքին վրայ։ Այժմ կրնայ իր լիութեան հասնիլ այս վերածաղկումը։ Առիթ կայ, ոյժ կայ. կը մնայ միայն ջերմ միջոցառումով շրջապատել Աթոռը, և անոր տալ նիւթական ամէն կարելիութիւն։

Ժողովրդային խանդավառութիւնը արդիւնաւոր պիտի ըլլայ՝ միայն երբ գործնապէս ժողովուրդը իր ուժե-

ընդ տրամադրէ Աթոռի բարգաւաճման:

Յաճախ նիւթ ըրած ենք այս էջերէն, թէ Սփիւռքի քառորդ դարու փորձառութիւնը ցոյց տուաւ, որ Հայ եկեղեցին կը մնայ միակ ամուր դետինը Հայ ժողովուրդի ազգային միութեան ու պահպանութեան: Անոր շուրջ պէտք է կազմակերպուն մեր բոլոր զործունէութիւնները: Օտարութեան մէջ, եկեղեցին է Հայ ազատութեան դետինը:

Գիտակցինք Աթոռին այս բացառիկ հանգամանքին, և դայն պահենք կեդրոն ազգային կեանքի, մշակոյթի, տնտեսային դաստիարակութեան ու հոգեւոր վերազարթնումի: Ասով ո՛չ միայն պիտի փառաւորուի Աթոռը և Աթոռակալը, այն Աթոռին հետ պիտի բարգաւաճի հայութիւնը:

Հայցելով աստուածային օգնականութիւն Յոնալ Հայրապետին, կը մաղթենք որ շուտով հասնի աշխարհ՝ խաղաղութեան նաւահանգիստը, նաեւ իրականանայ Գահակալութիւնը Ս. Էջմիածնի ընդհանրական Հայրապետին, ու Հայ ժողովուրդը, Սփիւռք և Հայաստան միացած՝ վերածաղկեալ հայրենիքի հովանւոյն տակ, հասնի նորանոր յաղթանակներու, առաջնորդութեամբ մեր հայրերու և Ս. Հոգւոյն:

«Հասկ»ի խմբագրական

Մարտ-Մայիս 1945 Անթիլիաս

Գեր. Տ. Գարեգին Արք. Յովսէփեան ԸՆԴՐՆԵԱԼ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵՆԷ ՅԱՆՆ ԿՈՒԿԻՆՈՅ

Հայ եկեղեցու ականաւոր ներկայացուցիչներից և խոշորագոյն դէմքերից մէկն է Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանը:

1906 — 1914 թ. թ. Գարեգին Արքեպիսկոպոսը մասամբ զբաղուել է գրական աշխատանքներով, հարկաւոր դէպքում ճանապարհորդութիւններ կատարելով արտասահմանում: Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոսի կեանքում քիչ չեն դէպքեր, երբ ան-

և մօտիկ կանգնած հետս գրկախառնուելով ցնծութեամբ բացականչում է. «մենք յաղթեցինք»:

Գալիս է զարձակ երկրորդ ահաւոր տարին 1920 թ., երբ իմպերիալիստական նոր արշաւանք է սկսուում տաճկական բռնակալների կողմից Անդրկովկասի վրայ այս անգամ Սարիղամիշի կողմից: Հայրենիքը նորից վտանգի մէջ է: Ինչպէս կարող է նա՝ Գարեգին Սրբազանը հանգիստ նըստել: Եւ ահա գնում է Կարս նոյն միայնով, ինչ որ 1918 թ.: Կարսի անկման օրերին նա այնտեղ էր և չվախենալով ոչ մի բանից, ամենայն համարձակութեամբ մտնում է օտար բռնակալների մօտ և կարողանում մասամբ մեղմել նրանց անսանձ արինոչառութիւնը: Հինգ ամիս զերութեան մէջ մնալուց յետոյ կարողանում է գալ Լենինական և ապա Ս. Էջմիածին:

Ընդհանուր խաղաղութեան հաստատումից յետոյ Գարեգին Սրբազանը նորից զբաղում է իր սիրած գրական աշխատանքներով, միեւնոյն ժամանակ գործօն մասնակցութիւն ունենալով Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի հաստատած Գերագոյն Եօրհրդի նիստերին:

Հանգուցեալ Խ. Ա. Կաթողիկոսի կողմից 1934 թ. ուղարկւում է արտասահման այցելելու Սփիւռքի Հայութեան որպէս ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմից: Իր մրաջան գործունէութեամբ նա զբաւում է արտասահմանի, յատկապէս Ամերիկայի Հայերի սէրն ու համակրանքը և ընտրւում առաջնորդ Ամերիկայի թեմի համար 1938 թ., իսկ հինգ տարուց յետոյ 1943 թ. ընտրւում է Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

Բացի ուսուցչական, հասարակական և հոգեւոր այս ամենաբեղմնաւոր գործունէութիւնից, Գեր. Գարեգին Սրբազանը յայտնի է մեզ իր բազմաթիւ գրական աշխատանքներով և գիտական ուսումնասիրութիւններով, որոնք արդուել են գլխաւորապէս Մայր Աթոռի Հայրապետական «Արարատ» ամսագրում կամ լոյս են տեսել առանձին: Այս աշխատանքները մեծ արժէք ունին և ընդգրկում են մեր գրականական բոլոր բնագաւառները՝ ժողովրդական, բանա-

հիւսական, կրօնական — եկեղեցական, պատմական — բանասիրական, մատենադրական, պատմա—հնագիտական և այլն:

Գիտնական այդ լուրջ աշխատանքները խոշոր նիւթ են մասնակարարում մեր կուլտուրայով զբաղող գիտնականներին՝ յատկապէս հայկական մանրանկարչութեան բնագաւառում:

Ի վերջոյ յիշենք, որ Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոսի սրբազան հայրենասիրութիւնը հայրենական մեծ պատերազմին եւս բուռն թափով հանդէս եկաւ: Գարեգին Սրբազանը հեռուոր Ամերիկայում իր ջերմ հայրենասիրական մասնակցութիւնը երեւան բերեց մեր Մեծ Միութեան Ժողովրդներին, դրանց թւում Հայ Ժողովրդի ազատութեան և անկախութեան համար մղուող պատերազմի օգտին: Գեր. Սրբազանը Ամերիկայում դրամական մեծ գումար է հաւաքում կարմիր Բանակի «Սասունցի Դաւիթ» տանկային շարասեան համար: Հանգանակութիւնը դեռ շարունակուում է:

Թող երկար ապրի Գարեգին Սրբազանը սիրոյ այն բուռն զգացմունքով, որ տածում է դէպի Մայր Հայրենիք Սովետական Հայաստանը, դէպի համազգային Ընդհանրական Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և դէպի իր հարազատ Հայ Ժողովուրդը, որոնք Տ. Գարեգին Սրբազանի երկար բեղմնաւոր կեանքի բովանդակութիւնն են կազմել, որոնց նուիրել է իր ամբողջ կեանքը և որոնցով ապրում է հիմա Տ. Գարեգին Սրբազանը:

ՃԵՄԱՐԱՆՑԻ

«Էջմիածին»

1945 Մարտ—Ապրիլ

Ա ն թ ի շ ի ա ս

Երբ մեր հայրենիքի սիրտին վրայ Հայաստանեայց եկեղեցիին դարաւոր փառքը կը վերականգմուի կրկին՝ մեր սիրտերը ողողելով խոր յուզումով և երջանկութեամբ, ասդին՝ Սփիւռքի պահ մը վտանգուած հոգեկան աշխարհի վերեւ ալ, ուրախ ենք յայտնելու որ կը փայլի բախտին աստղը, եթէ կը ներուի այս պատկերուն բացատրութիւնը:

Վեհ. Տ. Տ. Գարեգին Ս. Կաթողիկոսի գահակալութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը վերօտին կը մտնէ իր պատմական արժէքին ու դերին մէջ: Անդրադարձումի և սփոփանքի խօսքերէն աւելի, պահանջները դիմագրաւուելու և զանոնք լեցնելու պէտքէն կը մղուի մեր մտածումը աննախընթաց և յարմարագոյն այս ընտրութեան առջեւ:

Բերկրանքէն աւելի ապահովութիւն մ'ունինք այս զգալուն, հոգեւէր և դիտուն՝ միտնդամայն արուեստագէտ հոգեւորականին նկատմամբ, որ Ազգին և Եկեղեցիին ամենէն բախտորոշ շրջաններուն, յիմամեակ մը ամբողջ, դէպքերու, խնդիրներու, յոյսերու և աղէտքներու յորձանուտներու միշտ մօտիկը, այս ժողովուրդի հոգին փոթորկող եղելութեանց ականատես՝ և անոր ճակատագրի կառուցման գործին վրայ՝ և մասամբ աշխատակիցն է եղած: Ան կը բաղմի յԱթոռ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, տարիքով և իմաստութեամբ պսակուած, դիտակից իր դերին և բազմապահանջ պաշտօնին: Այս գահակալութիւնը երաշխիք մըն է թէ պիտի ամբողջանան ու պսակուին Անթիլիասի աւագներուն վրայ տարիներէ ի վեր սկզբնաւարտուած և գեղեցիկ արդիւնքներու յանդամ գործը: Կ'ըսենք այսպէս, վասնզի Նորին Ս. Օծութիւն Գարեգին Կաթողիկոսի կեանքին բոլոր երեսները եղած են բեղուն և լեցուն:

Իր եկեղեցական ասպարէզին առաջին սանդղամատին վրայ իսկ ուշագրաւ կը դառնայ գրական և մանաւանդ

բանասիրական աշխատութիւններով. Սասնայ Մուրը և Փերանցները մեր ժողովրդային բանահիւսութեան, այդ շրջանի գործեր են: Համալսարանական ուսանողութեան և ձեմարանի ուսուցչութեան ու տեսչութեան շրջանին, հակառակ իր արտաքին ու հասկնալի զբաղումներուն, չէ դադրած արտադրելէ:

Անհուն է իր աշխատանքը, նուիրուած մեր հնագիտական արժէք ներկայացնող վայրերու ուսումնասիրութեան, մեր ձեռագիրներու և մանրանկարներու մանրակրկիտ և հմուտ պրպտումներուն: Հայ պատմութեան և մշակոյթին համար լոյսեր ու գանձեր են միանգամայն իր Խաղբակեանց կամ Պառեանց Հայոց Պատմութեան մէջ գործը, երեք հատորներէ բաղկացած, ինչպէս Հայ Մանրանկարչական Քարտը, և նման տակաւին անտիպ աշխատութիւններ որոնց համագրական հմուտն է ինքը:

Իր գրական, հնագիտական ու բանասիրական ընդարձակ վաստակէն դուրս Ն. Ս. Օժութիւնը զանազան առաքելութիւններով ճամբորդած է բոլոր քաղաքակիրթ ուսումններ, այս աշխարհամասերուն վրայ իր վերջին շրջանը ըրաւ 1934ին, իրրեւ լիազօր նուիրակ և ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Հայրապետի: 1938 Սեպտ. 4ին Ամերիկայի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը, հակառակ իր կամքին, զինք կ'ընտրէր Առաջնորդ Ամերիկա Հայութեան: Հոս իր կազմակերպչական, կրթական և կրօնական աշխատութիւնները փրկարար դեր մը ունեցան պառակտուած այս դադութիւն մէջ, իր շուրջ խմբելով Ամերիկահայ գործիչներու մեծ թիւ մը, գրաւելով անխտիր բոլորին համակրանքն ու հիւսցումը, ներշնչելով և առաջնորդելով զանոնք ազգային ծառայութեանց:

Ահա այս կարգի անստգիւտ աժանիքներով անձնաւորութիւն մըն է որ կը բազմի կիլիկիոյ գահուն վրայ: Եկեղեցական մը որ աւելի քան յիսուն տարիներ ծառայած է իր ժողովուրդին՝ գրով, խօսքով ու գործով, իր կոչումի և դերի արժանավայել գիտակցութեամբ, որ ջսակայն ընտրեալներու առանձնաշնորհն է միայն:

Անթիլիասի Կիլիկեան նորահաստատ Աթոռը շնորհիւ իր բարեյիշատակ նախորդներուն, նշանակալից քայլեր առաւ։ Կաթողիկոսարան, կաթողիկէ, դպրոց, տպարան՝ խորացուցին հիմերը աւագուտի մը վրայ նստած այս հաստատութեան, և սիրոյ ու խնամքի նուիրումով հասցուցին զայն գոհացուցիչ վիճակի մը։

Խտացուած այս ակնարկը՝ ըսելու համար թէ հաստատութիւնը առաջին օրէն քայլ առ քայլ, հաւատարիմ իր պատմութեան ոգիին՝ յառաջացած է, հասնելու համար այսօրուան բարեկարգ վիճակին։ Սակայն Անթիլիասը իր դերին համապատասխան հաստատութիւն մը կարենալ ըլլալու համար, այս ընտրութիւնը պէտք է սկիզբ մը նկատուիլ նոր իրադրոժումներու։ Չեն բաւեր միայն արտաքին կարելիութիւններ, երբ պակսի իմացական և հոգեկան մըթնոլորտը, կ'ակնարկենք այն ոգիին որ բնաւ չպակսեցաւ մեր նուիրապետական հաստատութիւններուն և կրօնական յարկերուն, ընելով զանոնք լուսոյ վառարաններ և սրբութեան շնչարաններ։

Յիսուն տարիներ առաջ, Կիլիկիոյ Աթոռը քովընտի պատուհան մըն էր, բացուած Հայ հոգիին վրայ, գրեթէ զուտ կրօնական։ Այսօր ան գրեթէ մշակոյթ մըն է, ամբողջական կատար մը, կաթողիկէ մը Հայ հոգիին համար, ուր կը կըրկնուի Հայ վերածնունդի յաւիտենական խորհուրդը։ Դժուար է հաւատալ թէ ինչպէս բուսաւ այս բոլորը ամայքի մը վրայ։

Անթիլիաս, այսօր աւելի քան իրականութիւն մըն է Սփիւռքի ամենածանր, խորայոյզ ձգողութիւն ունեցող սրբատեղին Հայ մտքին ու հոգիին վերեւ։ Այս ամէնը քեզմէ քեզի, Հայ ժողովուրդ, զի դուն աղբիւրն ես բոլոր կարելիութեանց, և քու յաւիտենական յոյսդ ու հաւատքդ է որ քեզ կը մղէ այս կառուցումներուն։

Նիւթի մարգին վրայ այս փառքը կը մնայ փառաւորել հոգիի ու մտքի կեանքով։ Մենք կը հաւատանք Անթիլիասին որ Սուրբոյ և Լիբանանի հոծ Հայութեան վառարանը կը հանդիսանայ անոր նորընտիր Գահակալ Վեհ։

Գարեգին կաթողիկոսին, երաշխաւորուած այդ ածէքներու շուրջ, կիսադարեան իր խանդավառ սպասով:

Կ'ըսենք այսպէս, խորհելով թէ Կիլիկիոյ Աթոռը յիսուն տարիներ առաջ, ինչպէս ըսինք, տեղական մասնաւոր Աթոռ մըն էր Հայ հոգիին մէջ, առանց ուրիշ անդրադարձի, այսօր իր խորհուրդը, իր իմաստը և իր դերը, առաւել քան ընդարձակ կը դասենք: Անթիւիասը երուսաղէմի Պատրիարքութեան հետ միասին, Սփիւռքի հոգեւոր կեանքին ու իմացական մարզին վրայ պարտին ըլլալ տիրական մատուցներ, օժանդակելու համար ոչ միայն Միջին Արեւելքի, այլ բովանդակ Սփիւռքի ազգային մշակոյթի պահպանման որակային ազնուացման:

Մեր ժողովուրդին սիրտը միշտ բաց է սրբազան ու հաւատարիմ ձայներուն: Նորընտիր Գահակալը ոգիի մարդ է, հրաշքի ընդունակ պաշտօնեան՝ աղաղակող և բազմեցնող պահանջներուն դիմաց, մարդը որուն տիրական անձը կըրնայ դղրդել հոգիները, անոնցմէ առնելու համար անմահ իսկութիւնը արգաւանդ կեանքին: Վերջապէս մարդը, որ քարերը հացի և սիրտերը ոսկիի փոխելու կախարդանքն ունի:

Կիլիկիոյ Աթոռին համար առաջին աստիճանի անհրաժեշտութիւն է բաց հոգիով ու սրտով դիմելու մեր ժողովուրդի ուժերու անթառամ շտեմարանին՝ անկէ վերաբերելու համար այն որ բաւեց դարուց ի դարս այս ժողովուրդի հաւաքականութիւնը, ոգեղէն խտրութիւնը անվթար պահելու:

Վստահ ենք թէ ամբողջ Սուրիոյ և Լիբանանի հայութիւնը պիտի ընդառաջէ՝ ամէն անգամ որ Նորին Սրբութիւնը կարիք զգայ զօրացնելու հոգեւոր և իմացական կազմակերպութիւնը, օժտելու համար զանոնք արդի կեանքին պահանջներուն համեմատ, զայն բանալով իր հոգիին ու տնտեսութեան կարելի աղբիւրները:

Ոչ մէկ ատեն Կիլիկիոյ Աթոռը բախտը ունեցած է այսքան ծանր՝ բայց այսքան օգտակար առաքելութեան մը հանդիսարանն ըլլալու:

Սրտառուչ այս հաստատումներէն յետոյ, որ մեր ե-

կեղեցւոյ ձայնը, ինչպէս մեր ժողովուրդին խղճմտանքը, իրարու կուգան կազմելու համար մեր օրերու յատուկ միակ կարելի ոգեղէն տարազը, մեզի կը մնայ շնորհներու և բարիքներու աղբիւրէն մաղթել կարելի անհրաժեշտ ուժը, որպէսզի այս ընտրութեամբ հեռատեսնուած և յուսացուած արդիւնքները իրանան այս նոր, չըսելու համար վերանորոգող, փառքին մէջ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

ԽՄԲ.

Խմբագրական «Սիոն»
1945 Մարտ-Ապրիլ երեսադէմ

Մեծ Դեմք մը

Երկու տարիներու անհամբեր սպասումէ վերջ ուրախութեան ու հրճուանքի սարսուռ մը անցաւ բովանդակ հայութեան հոգիին մէջէն՝ երբ Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, վեց Արքեպիսկոպոսունք և Եպիսկոպոսք նուիրագործեցին Ընտրեալ Հայրապետին պաշտօնը Սրբալոյս Մեռոնի օծմամբ ու հռչակեցին Ընտրեալը՝ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

Բազմահազար հաւատացեալներ խոնուած ներսը ու դուրսը Մայր Տաճարին՝ դռնունակ սրտով և ուրախութեան արցունքներով ունկնդրեցին անդրանիկ պատգամը Նորած Հայրապետին:

Ուրախ ու երջանիկ էր ժողովուրդը: Համակրանքի ու սիրոյ աննախընթաց ցոյցերը, որոնք սկսան Ամերիկայէն ու շարունակուեցաւ Եդիպտոս, Պաղեստին, Լիբանան ու Սուրիա՝ անհերքելի փաստն են այս ճշմարտութեան: Ուրախ և երջանիկ էր ժողովուրդը, վասնզի մեծ գէմք մը արժանաւորապէս կը բազմէր Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետական Աթոռին վրայ:

Ուրախ մանաւանդ անոր համար որ, հին մտածումը տեղի տուած էր նոր մտածումին, խտրականութեան ոգին

տեղի տուած էր սիրոյ և համերաշխութեան ոգիին, Կիլիկիոյ Հայրապետական Աթոռը՝ այլեւս Աթոռը չէր Կիլիկիցիներուն՝ այլ բովանդակ Հայութեան. վասն զի Ս. Էջմիածին և Անթիլիաս խորայրական ձեռք երկարած իրարու՝ որոշած են աշխատիլ համագործակցարար և իրարմով զօրացած՝ Հայոց աննման ժողովուրդին հոգեւոր, բարոյական և մտաւորական կեանքի զօրացման և բարձրացման համար: Այս ժողովուրդին որ ի գին ամէն կերպ զոհարերութեան՝ վառ պահեց ժիշտ Լուսաւորչի Կանթեղը, խորհրդանիշ Հայոց հաւատքին, և երբ պակեցաւ անոր իւղը, Հայոց հաւատաւոր ժողովուրդը Լուսաւորիչի Կանթեղին՝ մէջ լեցուց, պատրաստակամ սիրով, իր արցունքը և իր արիւնը յաճախ:

Եւ դարերու աղջամուղջէն և արհաւիրքներուն մէջէն ան, լուսովը Լուսաւորչավառ Կանթեղին՝ քալեց անյուսահատ և անշեղ, քալեց յաճախ արիւնջուայ ոտքերով և սակայն չկորսնցուց երբեք իր փրկութեան ճանապարհը:

Ուրախ է բովանդակ Հայութիւնը, վասնզի իր Նորած Հայրապետին մէջ կը տեսնէ սիրոյ և խաղաղութեան Առաքեալը, ուրախ մանաւանդ անոր համար որ Ն. Ս. Օ. Թուօթիւնը ընդունած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը զօրացընելու համար դիրքը Ս. Էջմիածնի և անկեղծ աջակիցն ու գործակիցը դառնալու ի մօտոյ ընտրուելիք Հայոց Ընդհանրական Հայրապետին:

Վեհափա՛ռ Տէր, մենք կը հաւատանք Ձեր անկեղծութեան, վասնզի դուք եղաք ու մնացիք մեր եկեղեցական ազգային կեանքէն ներս մէկը այն մեծ դէմքերէն, որոնց մէջ նենդութիւնն ու չարիքը տեղ չունեցան երբեք, վասն զի Ձեր Վեհափառութիւնը եղաւ մարմնացումը բարիքին ու բարութեան:

Մենք կը հաւատանք Ձեզի Վեհափա՛ռ Տէր, վասն զի դուք եղաք ու մնացիք բարի հովիւը Հայոց աննման ժողովուրդին. քաջ հովիւ որ գիտցած է պահանջուած ատեն իր անձը տալ սիրով ու պատրաստակամօրէն իր հօտին իր հոգեւոր զաւակաց փրկութեան համար:

Մենք կը հաւատանք Ձեզի Վեհափա՛ռ Տէր, վասն զի դուք եղաք ու մնացիք անշեղ հեռեւորը Սահակներու և Մեսրոպներու, Նարեկացիներու և Շնորհալիներու զծած ճանապարհին: Տարիներով և անխոնջ կերպով գրիչ շարժեցիք և Հայ մտքի ու Հայ արուեստի հարուստ գանձարանի դռները բացիք Հայ ժողովուրդին առջև: Աստուծոյ խօսքը քարոզեցիք հաւատաւոր հոգիով Հայ եկեղեցիի բէմէն և հոգեւոր կեանքէն սնունդ ջամբեցիք անձանձրոյթ և ըզմայլելի նուիրումով:

Ապրեցաք այն ինչ որ քարոզեցիք և այդ պատճառաւ ձեր ցանած սերմերը Հայ հոգեւոր ու բարոյական կեանքին անդամատաններու վրայ եղան արդասաբեր:

Տարիներու յառաջացումը ո՛չ մէկ կերպով կրցաւ տկարացնել ու մարել Ձեր մէջ ծառայելու ու գործելու եռանդը:

Ձեր նկարագրին տիրական գիծը եղաւ Ազգը, հայրենիքը և եկեղեցին ու այս սրբութեանց հանդէպ Ձեր սընուցած մաքուր ու անշահախնդիր սէրը՝ եղաւ անսպառ ըշտեմարանը Ձեր խանդին ու Ձեր մէջ միշտ բոցավառ անշէջ կրակին:

Ահա ա՛յս իսկ պատճառաւ մեծ և սիրելի դէմք մը եղաք ու մնացիք մեր ազգային կեանքէն ներս:

Ամէնէն վերջ Ձեր Վեհափառութիւնը բազմապիսի շնորհներով հարուստ, արժանաւորապէս կը բազմի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետական Աթոռին վրայ իրեն հետ ունենալով ժողովուրդին սիրտն ու սէրը, համակրութիւնն ու վըստահութիւնը:

Մեր յոյսին յարգ ազբիւրն էք դուք:

Ձեր երեւումը Հայրապետական Աթոռին վրայ՝ անհաւատը հաւատքի բերաւ, տկարը զօրացուց, յուսահաւը յոյսով լեցուց և այժմ ամէն աչք դարձած է Ձեզի, ու շատ իրաւամբ վասն զի մեծ դէմք մը կը բազմի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին վրայ:

Ձեր Վեհափառութեան կը նային մանաւանդ իմաստութեամբ ու կեանքով լեցուն երիտասարդ, ուսումնասէն

անդամները Անթիլիասի միաբանութեան, որոնք կը հաւատանք թէ Ձեր հայրական շունչին տակ պիտի պատրաստուին անձնուէր հովիւ ու սպասաւորներ ըլլալու ազգին ու եկեղեցիին:

Անցան ցոյցի և խանդավառութեան օրերը: Ի մօտոյ պիտի սկսի շինարար աշխատանքը Անթիլիասի մենաստանէն ներս՝ Ձեր վեհափառութեան առաջադրութեամբ ու հսկողութեամբ:

Բովանդակ ազգը յուսալից ու սրտատրոփ պիտի ըսպասէ ծրագրուած աշխատանքի արդիւնքներուն ու թափուելիք քրտինքներու պտղաբերումին: Յուսալից և հաւատաւոր կերպով կ'ըսենք միշտ, վասն զի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին վրայ բազմած է այսօր յանձին Ն. Ս. Օծութեան Գարեգին Կաթողիկոսը՝ մեծ ու փառաւոր ղէմք մը:

ՄԱՄԱՐԷԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Պարսֆի գօշին

Պարսֆիդ, փառֆիդ,
Կամարներուն ներքեւ ես ալ
Ո՛վ Հայրապետ
Ու կը բացուին, պիտի բացուին
Կամար կամար, ծուէն ծուէն,
Հոգիիդ մէջ, նայուածֆիդ քակ
Նոր պարսֆերու, նոր փառֆերու
Հերկերն անվերջ,
Ընդունելու,
Քրքսինք, արիւն, կայծն իմաստին,
Վաղուան կարմիր գեղեցկութեանց,
Կանանչ յոյսին:

Եկա՛ր
Անհուն սպասումին,
Հաւատարիմ դուն արձագանգ,

Կանչերէ վեր, փառներէ վեր,
Պարսի ձայնին:
Չէի՞ր կրնար արդէն չըզալ
Հոգիդ առաջ փալած ե միտս
Քու մարմինեդ:

Սկար կապոյտ համբաներէն,
Անցած լեռնէն, անապատէն:
Ի՞նչ խենդութիւն,
Քաղաքն ողջոյն
Քեզ ունեցաւ երբոր իր մէջ,
Տարիներու քաղասումէն
Ու սուգէն վերջ,
Դարձաւ անհուն դիմաւորում
Ուրախութեան խօլ աղաղակ,
Պատկառանքի հրական պարիսպ:
Քեզ ներս առին,
Իբրեւ Տէր ու կալանաւոր
Իրենց սիրոյն,
Այրիացած իրենց Գահին:

Հանդէս ե մեծ,
Կարողիկէ եկեղեցի
Ալիքներով լիւն ե մարդոց:
Ու ջաներէն, կանքեղներէն,
Բազմածորան լեզուներէն
Ծիածաններ.
Կամար կամար
Կ'իյնայի՞ն վար:

Սկեղեցին աչք քր ամբողջ:

Ծունկի բեմին,
Լոյսի խունկի տղարժին մէջ.

Տեսիլք մ'ինչպէս կանգնած է լուռ
Սեղանին դէմ,
Հայրապետը ծերունազարդ
Նոր օրերու Շնորհալին:
Ժպիտ, արցունք,
Իրարու հետ, իրարու մէջ,
Աչքներէն երիտասարդ ու ծերունի:
«Արժանի է, այլուիս»
Չայնր խորունկ ու քրքրուուն,
Հազարներէ դուրս պոռթկացող,
Որ դարկ դար,
Իբրեւ արիւն իբրեւ նքիսար
Բաշխուրէ է
Սկեղեցւոյն Հայաստանեայց:

Քիչ մը անդին,
Իրենց կային քաղցրահայեաց
Ըսուելներն ալ այս սուրբ յարկին,
Կ'ողջունէին
Շնորհաբեր Գալուստն այս նոր,
Մագաղաթեայ,
Մեր արուեստի ու պատմութեան
Բանուորն համեստ ու անձանձիր,
Եւ որ այսօր,
Օճականի մեծ նիրհողի հուրով լեցուած,
Կուգայ պարայել
Ծառաւանիւծ հողիններուն,
Հայ արուեստի ու հաւաստի
Մեղրով շաղուած
Սափորն ոսկի:

Բայց քափօր է անոր աչին
Շարանն ամբողջ
Անցեալ փառքին,

Իբրեւ Տեսիլք ու յայտնութիւն,
Կ'անցնի անա,
Մըսածումէն
Աղօթք եղած Հայրապետին,
Երբ կը բափեր միւռոնը սուրբ
Իր զագարին,
Ու երբ կ'իյնար փողը ներմակ
Իր աչկերուն,
Ու զինք Ասծոյ կ'ընէր մօտիկ:

Լոյս է իջեր,
Յոյս է բառեր,
Գահուն վրայ ճնորհալւոյն,
Ու դեռ երկկ
Հայ հոգիին ու աշխարհին
Վերեւ բացուած
Պարզ լուսամուտ,
Այսօր կամար մ'ամբողջական
Որուն ներքեւ կրօնը կրօնը
Կը յօրինուի, պիտ' յօրինուի,
Քեզանն աղուոր ու արտառուչ
Վաղուան պայծառ:

Գարուն է ծով:
Խաղաղութեան բացուեր է թեւ
Մենասանին վերեւն աղուոր
Անքիլիասի:
Վեհարանի լուրքեան մեջ,
Մագաղաթին վրայ կամար,
Կը վերձանէ
Մեր օրերու Շնորհալին:

Քիչ մը անդին,
ձրննդուկ մը շիւղը կրօւցին՝
Քիւիկն ներքեւ Վեհափառին,
Վաղուան յոյսին
Կը հիւսէ բոյն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԵՂԻՎԱՐԳ

«Հասկ»

Մարտ-Մայիս 1945 Անթիլիաս

«Այր լի հաւատով եւ զօրութեամբ»

Գոհ ենք Աստուծով եւ ուրախ՝ իր ծառայութեան կանչած քահանային եւ անոր կատարած գործերուն համար: Գարեգին Սրբազան արժանահաւատ վկայ մըն է հոգեկան իրողութիւններու եւ մէկ մարմնացումը Հայաստանի ոգին: Հպարտ ենք իրմով, որովհետեւ նա իր բարձր կոչումին գիտակ, Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ շարունակ պատրաստ գտնուեցաւ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հաւատքին եւ ոգւոյն, ինչպէս նաեւ Հայաստանի սիրոյն եւ Հայ մշակոյթին մշտաժառ լապտերներով, լոյս եւ յոյս ծաւալելու:

Իբր գինքն ու իր գործերը մօտէն հանչեցողներէն մէկը, չենք խղճահարիր իրեն համար կիրարկելու Ս. Ստեփանոսի մասին տրուած սա վկայութիւնը «այր լի հաւատով եւ ճշմարտութեամբ, առնէր զարուեստս եւ նշանս մեծամեծքս ի ժողովութեանն» (Գործք. Զ. 8):

Նա է «այր լի հաւատով եւ զօրութեամբ»: Ամերիկայի հայութիւնը յաճախ բախտն ունեցաւ լսելու իր քարոզները եւ գիտելու իր կեանքը: Անոնք երկուքն ալ հզօր արտայայտութիւններն են հաւատքի եւ զօրութեան: Անոնք վկաներն են մէկը միւսին: Մենք ամէնքս ալ շատ ան-

գամներ ուրախացած և հոգեպէս զօրացած ենք, իր քարոզ-
ներովն ու կրօնական գրուածքներովը:

Նա զօրութիւն ունի Երաշքներ գործելու իր ժողո-
վուրդին մէջ: 1897ի ձեռնադրութենէն ի վեր գրեթէ միշտ
բնակւորուած է հովուելու, ուսուցանելու, առաջնորդելու,
ծրագրելու և այլ պաշտօններով: Որչափ որ գիտենք, վեր-
ջին հարիւրամեակի միջոցին, ոչ ոքի վստահուած է այնքան
ստիպողական և արժէքաւոր նպատակներու համար հանգա-
նակութիւններ զեկաւարելու գործը, որքան իրեն: Վերջին
վեց տարիներուն Ամերիկայի մէջ միայն, բարի նպատակ-
ներու համար, նա հաւաքեց քառորդ միլիոն տոլար:

Գարեգին Սրբազան իր կատարած բոլոր գործերը կը
վերագրէ Աստուծոյ: Զմայելի է ասիկա, և նշան իր ամէն
բանէ յառաջ հաւատաւոր քահանայ մը լինելուն: Ասոր հա-
մար Հայոց եկեղեցւոյ լրութիւնը ուրախ է իրմով, և աւե-
լի քան արժանի կը համարի զինք երախտագիտական ու
գնահատանքի այն ջերմ արտայայտութեան, որով ազգը
Ամերիկայի մէջ պատուեց զինք յորելինական հանգիստ-
թիւններով և նուիրատուութիւններով, իսկ Սուրիոյ և Լի-
բանանի մէջ կիլիկիոյ Աթոռին իբր կաթողիկոս ընտրու-
թեամբ:

ԶԴՕՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ամերիկա

— 0 —

Առաքելաբաշխ Հայրապետ

Տէր Գարեգին Ս. Արքեպս. Յովսէփեանի երեք քա-
ռորդ դարերուն արիւնալից կեանքին մէջ Աստուծոյ օրհ-
նութեան ու շնորհին լուսաշող հետքը կը նշմարուի իր
մանկութենէն սկսեալ: Ամենակալին հրաշագործ մատը
զինքը առաջնորդեր է ազգատիկ ու խոնարհ ընտանիքի մը
ծոցէն, մինչև Հայրապետական Աթոռը:

Խորհրդաւոր ինչ մը կայ անոր մանկութեան ու պատանեկութեան կեանքին մէջ, կարծես հզօր ձեռք մը զինքը միշտ վեր կը քաշէ իր խոնարհ միջավայրէն, ու կ'առաջնորդէ դէպի մեծ տեսիլներ:

Սրբազանի բոլոր կարողութիւններուն խորքը—իրբե մտքի ու գրչի վարպետ, իրբե հայրենասէր ու վարչագէտ մարդ—կը կազմէ հաւատքի մարդը, հոգեւորականի կոչումը, Աստուծոյ մարդը, թէև վանական՝ բայց ո՛չ վաղեմի դարերուն աշխարհէն հեռացող ճգնաւորներուն նման, այլ՝ մարդարէի տեսիլով, առաքելական շունչով՝ Աւետարանի քարոզիչ մը եղած է, իրական վարդապետ մը Հայ Եկեղեցւոյ, ուսուցանող ու դաստիարակող, աստուածաբան և պատմագէտ, հաւատաւոր ուսուցիչ մը Աւետարանի պատգամներուն ու Աստուծոյ արքայութեան:

Իր բովանդակ կեանքին մէջ՝ նպատակը եղած է ի լոյս հանել ու ծանօթացնել Հայութեան հոգեկան ու իմացական գանձերը, հայ գեղարուեստի ու մշակոյթի, պատմութեան ու ճարտարապետութեան գոհարները, ու այս մարդին մէջ իր գործը մագիստրական է:

Ու այսօր, իրբե արդար հասուցում իր բարձր արժանիքներուն ու նուիրեալ ծառայութիւններուն, Հայ ազգը կը խոնարհի իր առջեւ, ու կը գնահատէ իր բազմարդիւն կեանքը՝ զինքը ընտրելով Գահակալ՝ Վկայասէրի ու Շնորհալիի հայրապետական Աթոռին:

ՍԻՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

«Հայաստանի կոչնակ»

1943, Հոկտ. 23 Նիւ—Եօրք

Մանրանկարչութեան Մասնագէտը

Հայ անցեալի և մշակոյթի լուսաբանութեան համար նկարազարդ մատենաները խիստ կարեւոր դեր կը խաղան: Պատերազմներու, արշաւանքներու և կրօնական հալածանքներու դոհ գացած են մեր եկեղեցիներուն և վանքերուն

չատերը, այնպէս որ յաճախ աւերակներ կամ կիսափլատակ շինուածքներ միակ վկաներն են Հայ ճարտարապետական բարձր արուեստին: Չկան այլեւս շքեղ արձաթեայ, սկեզոծ և ականակուռ անօթները, նուրբ մետաքսեղէնները կամ ասեղնագործ կտաւները, որոնք եկեղեցիներու դարդը կը կազմէին: Բայց հակառակ աւերումներուն և կողոպուտներուն, մեծ թիւով ձեռագիրներ բարեբախտաբար կը մնան տակաւին, և կարելի է յստակ դադափար մը կազմել Հայ նկարչութեան զարգացման մասին: Կարելի է որոշել Հայաստանի և Կիլիկիոյ արուեստի զանազան հոսանքները, հետեւել Հայ գրիչներու գործունէութեան՝ բոլոր այն կեդրոններուն մէջ, ուր Հայկական անկախութեան կործանումէն վերջ նոր գաղութներ հաստատուեցան:

Այս ստեղծագործութեան ծանօթութիւնը կը պարաինք մեծաւ մասամբ Գարեգին Սրբազանին, որ իւր երկարատեւ և անխոնջ գործունէութեան ընթացքին մօտէն քննած է էջմիածնի, Նրուսաղէմի, Պերլինի և Վիէննայի ճոխ հաւաքածոները, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի և Ամերիկայի մատենադարաններու կամ թանգարաններու մէջ գտնուող Հայ մատենաները: Հայաստանի զանազան գաւառները ճամբորդելով, տեսած բոլոր այն ձեռագիրները, որոնք նախորդ պատերազմէն առաջ կը պահուէին վանքերու կամ եկեղեցիներու մէջ: Ուսումնասիրած է զանոնք իբր հմուտ գեղարուեստագէտ որ ծանօթ է, ոչ միայն Հայ անցեալին, այլ և մօտակայ երկիրներու արուեստին, ինչպէս Բիզանդական, Սիւրիական, Սասանեան և Սելճուգեան արուեստները. ուսումնասիրած է զանոնք իբր պատմագէտ, ցոյց տալով յիշատակարաններու մէջ գտնուող շահեկան տեղեկութիւնները և անոնց նշանակութիւնը եկեղեցական կամ քաղաքական պատմութեան համար: Ուսումնասիրած է վերջապէս իբր զգայուն գեղարուեստասէր որ զիտէ գնահատել, և գնահատել տալ, մեր գրիչներու և ծագկողներու արուեստին մասնաւոր հմայքը:

Վարդապետութեան առաջին տարիէն սկսեալ, իւր ուշադրութեան առարկայ եղան նկարազարդ ձեռագիրները:

մանաւանդ թորոս Ռուլինինը, որ այդ դպրոցին փառքն էր:

Տասներեքերորդ դարու Հայաստանի գրիչներու գործունէութիւնը նոյնքան ուշագրաւ է: Իր պատմա-հնագիտական աշխատութեան մէջ, Խաղբակեանք կամ Պրոս-եանք Հայոց Պատմութեան Մեջ, Գարեգին Սրբազան ցոյց կուտայ որ Սելճուգեան տիրապետութենէն յետոյ, Վրահայկական իշխանութեան շրջանին, իսկական վերածնունդ մը կը սկսի Հայաստանի արեւելեան դաւառներուն մէջ: Մանրանկարչութեան ուսումնասիրութեան համար մասնաւոր կարեւորութիւն ունի վերջին գլուխը, Դրանքի Բարձր Դրագոցը կամ Համալսարանը, որովհետեւ հոս աշխատեցան ճարտար գրիչներ, ինչպէս թորոս Տարնեցին:

Հայկական արեւելեան դաւառներու վերածնունդի պատմութիւնը Գարեգին Սրբազանը ուսումնասիրած է նաեւ կարգ մը յօդուածներու մէջ: Իզնասիոս Մանրանկարիչ եւ Շորոռկանց Տոմար, Դարձեալ Իզնասիոս Հոռոմացի Մանրանկարչի մասին յօդուածները կը պատկերացնեն այս վարպետին արուեստը, անոր արեւելեան բնոյթը, զեղարուեստական կապերը Սասանեան, Միջագետեան եւ Արարական աւանդներու հետ, նմանութիւնները հին Սիւրիական պատկերազրութեան հետ: Այս արեւելեան բնոյթը, որ Հայաստանի մանրանկարչութիւնը կը զանազանէ կիլիկեան ըստեղծագործութիւններէն, երեւան կուգայ ուրիշ ձեռագիրներու մէջ: Այս շարքին են Թանգմանչաց Աւետարանը, որու մասին Գարեգին Սրբազան արդէն խօսած էր Նախնեաց Յիշատակներուն մէջ, Գետաշէնի Աւետարանը, ուսումնասիրուած Հաղբասի Դպրոցի Մի Գլուխ Դործոց վերնագրով յօդուածին մէջ, եւ Բաւաթարան մը մասամբ նկարուած Արաքս գրչի կողմանէ, որ այժմ կը գտնուի Շիքակոյի Համալսարանը:

Պէտք է նաեւ յիշել Գրչութեան Արուեստը Հին Հայոց Մեջ, Թանկագին քարտէս մը Հայ հնագրութեան համար, ինչպէս նաեւ զրախօսութիւններ եւ երկատիրութիւններ, որոնք թէեւ մանրանկարչութեան արուեստի չեն յատկացւած, սակայն շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակեն շատ մը ձեռագիրներու մասին:

Հայ արուեստի բոլոր ուսանողները երախտագիտութեան խոր պարտք մը ունին Գարեգին Սրբազանին հանդէպ: Շնորհիւ իւր հրատարակութիւններուն, ան եղած է երէց առաջնորդը և ուսուցիչը, իւր օրինակը քաջալերած և ոգևորած է զանոնք: Ոչ մէկ գիտնական, ըլլայ Հայ կամ օտար, չունին Գարեգին Սրբազանին խոր հմտութիւնը, և ո՛չ մէկը այդքան ծառայութիւն է մատուցած Հայ մանրանկարչութեան գիտութեան:

ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Գարեգին Կարողիկոս Յովսէփեան

Ինչպէս իր ընդունելութիւնը, նոյնպէս իր կաթողիկոսական օծումը ապրիլ Տին, յիշատակելի պիտի մնայ Կիլիկիոյ կաթողիկոսներուն տարեգրութեան մէջ: Քանի մը տարի Կիլիկիոյ կաթ. Գահը թափուր մնալէ յետոյ, վերջապէս կ'ունենայ իր Գահակալը յանձին Գարեգին Արք. Յովսէփեանի, որ իր եկեղեցական բարձր արժանիքին կը միացընէ առաջնակարգ գիտնական հեղինակի անունը:

Մօտ վաթսուն տարիներու եկեղեցական և դրական րեզուն անցեալ մը, հարուստ՝ իմացական և նիւթական ստեղծագործութիւններով: Այսպէս կը ներկայանայ մեզի Կիլիկիոյ պատմական աթոռին նոր գահակալը: Բարձր եկեղեցական մը, որ անգրամ է գիտակից և սրբակենցաղ կեանք մը, որ իր կրօնական անբասիր ապրումներուն համագրամ է անշահախնդիր հայրենասէրի և ստեղծագործ հոգևորականի կոչումը:

Գարեգին կաթ. Յովսէփեան մեր օրերուն հայ հոգևորականութեան մէջ պայծառ դէմք մըն է և արժանաւոր յաջորդը մեր մեծ Հայրապետներուն՝ իբրեւ հաւատքի և իբրեւ դրչի մարդ:

Իբրեւ հեղինակ՝ մեծ է որակը և ծաւալը իր բերած նպաստին Հայոց դրականութեան: Աւելի քան կէս դար,

խորատուգուած Հայոց գրականութեան, պատմութեան և բանասիրութեան ակունքներուն մէջ, մեծ ձեւնհասութեամբ և գիտնականի հեղինակութեամբ հաւաքած, համադրած և հրատարակած է խիստ արժէքաւոր երկասիրութիւններ: Շատ բան կը պարտինք իրեն ժ.Բ. Ժ.Գ. գարեբու Հայոց պատմութեան կառուցման մէջ, որու մասին ոեւէ լուրջ տեղեկութիւն չկար և որ ինք, տարիներու ընթացքին, մանր պրպտումներով, յիշատակարաններու, արձանագրութիւններու, պեղումներու և ձեռագիրներու հետազօտութիւններով՝ յայտնաբերած և հրատարակած է: Նմանապէս խիստ մեծ է իր բերած նպաստը մանրանկարչական արուեստին մէջ և այն ուղղութեամբ առաջնակարգ հեղինակութիւն մը կը համարուի: Մինչև հիմա իր լոյս ընծայած երկասիրութիւնները գրքոյով և հատորով 30ը կ'անցնին:

«Ակօս»

1945 Պէյրութ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան շուրջ

ՆՐԷՆՆ ՈՒ ԱՅՍՈՐԸ

Կիլիկիոյ Ընտրեալ Կաթողիկոսին Անթիլիաս ժամանումը հաղորդուեցաւ Նիւ-Եորք: Կը յուսանք մօտ օրէն ըստանալ նաև օծումին լուրը:

Դէպքը բարեգուշակ նոր գլուխ մը կը բանայ Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Կիլիկիոյ թեմը իրբեւ մասնաւոր Կաթողիկոսութիւն սկիզբ առաւ 1441ին, երբ Հայ բաղնիքական Աթոռը, ընդհանուր փափաքի համաձայն կը վերադարձուէր էջմիածին: Օրուան Կաթողիկոսը, Տ. Գրիգոր Մուսաբէգեանց, նախընտրեց մնալ իր տեղը, Սիս, ուստի Մայր Աթոռին վրայ բազմեցաւ Տ. Կիրակոս Վերապեցի: Էջմիածին երկար ատեն չի վայելեց այդ օրերու

համամետական խաղաղութիւնը, եւ դժնդակ պայմաններէ անցաւ մինչեւ ռուս տիրապետութիւնը 1828ին: Ոչ նուազ տառապանք կրեց Կիլիկիան Աթոռն ալ: Մեծ ու պզտիկ ցեղապետներ, նոյն իսկ Մէմլուքեան եւ Օսմանեան իշխանութեան ներքեւ, իրարու ձեռքէ խլեցին երկիրը, որով Սըսոյ վանքը, քանիցս կողպտուելով անշքացաւ, ու չարաշահութեան առարկայ դարձաւ, թէ՛ այլազգի եւ թէ՛ Հայ ձեռքերու մէջ: Այդ խաւարամած շրջանի բազմերախտ դէմքերէն մին էր Կիրակոս Ա. Կաթողիկոս, որ 1791ին Աթոռնստաւ իբրեւ Աջապահեան մը—Լուսաւորչի Աջը պահողը—տանիքէ: Նա յաջողեցաւ նորոգութիւններ եւ շինութիւններ կատարելու, եւ վանքին շուրջ պարիսպ մը բարձրացնելու: Ատոր համար իսկ քաղաքականօրէն կասկածելի դարձած՝ Կիրակոս ձերբակալուեցաւ եւ Կ. Պոլիս զրկուեցաւ, ու հազիւ օձիքը ազատեց Պատրիարքարանի միջամտութեամբ:

Կիրակոսի յաջորդներուն ատեն ալ, աւելի քան հարիւր տարի, անպակաս էին փոթորիկները: Գօզանեան բռնակալներու զօշաքաղութիւնը մէկ կողմէն, Աջապահեան ժառանգորդներու այլամերժ յաւակնութիւնը միւս կողմէ, վանքը կը վերածէին ռազմադաշտի: Բարեբախտաբար արվանքը կը ծագէր Թուրքիոյ Հայ հորիզոնին վրայ: Թուականէս երեք քառորդ դար առաջ կը հաստատուէր Ազգային Սահմանադրութիւնը, պետական վաւերացումով, որ վերջ կը դնէր վարչական կամայականութեանց, եւ ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէր դաւառական կեդրոնները: Սահմանադրութիւնը աւետարներ հրեշտակ մըն էր, զոր դպրոցական տղաք կ'ողջունէին երգելով.—

Անցա՛ն սեւ օրեր, օրեր մահա՛նոտ,

Հայոց նոր բախտին ծագի առաւօտ:

Զարթօնքի պահն էր այդ: Պոլսոյ Հայ մաւառականներուն աչքը կը դառնար դէպի «ցանկալին» Կիլիկիա: Թիւրք կառավարութիւնը՝ պատրիարքարանին կրկնակի խնդրանքներէն ալ մղուած՝ միջոցներ ձեռք կ'առնէ յելուզակներէ մաքրելու Տաւրոսի եւ Ամանոսի լեռները: Գօզանեան ապստամբապետը կը բռնուի քաջասիրտ Հայու մը

ձեռքով: Պոլսոյ մէջ կը հաստատուի «Վարդանեան» ընկերութիւն մը Հաճընի դպրոցներուն օգնելու՝ «Բարեգործական» մը՝ նոյն շրջանակի պղինձի հանքերը բանեցնելու նպատակաւ — ինչ որ շուտ պիտի մատնուէր պետական արդեւթի Միւնիստրին տանձնէր Պոլսոյ մէջ հիմնուեցաւ Նուպար Շահնազարեան վարժարանը, մասնաւորապէս կիլիկիոյ տըղոց համար, Շահնազարեան կարապետ վարդապետէ կոսակուած, և Մեծ Նուպար Փաշայէ ամբողջացուած գումարով: Վրայ հասաւ կաթողիկոսական Աթոռի թեկնածուներուն միջև պայքար մը: Պատրիարքարանի պատուիրակներուն ներկայութեամբ՝ Սահմանադրական կարգերու համաձայն 1871ին ընտրուեցաւ Մկրտիչ եպիսկոպոս Քէֆսիգեան, Հալէպի առաջնորդը՝ Մարաշցի:

Թուրքիոյ Սուլթանն էր Ապտիւլ Ազիզ. քաղաքական հալածանք չկար. կիլիկիոյ թեմը կրնար ծաղկիլ: Մեծ յոսներ կային Մկրտիչ կաթողիկոսի վրայ, որ ծանօթ էր որպէս ճարպիկ, քաջախօս և ունեւոր եկեղեցական: Բայց շուտ պատահեցան անհաճոյ անակնկալներ: Էջմիածնի կաթողիկոսը, Գէորգ Դ. բողոքեց Քէֆսիգեանի ընտրութեան դէմ, և Սիւն ու Աղթամարը հետեալ հակաթոռներ հրահանելով՝ պահանջեց որ անոնք բարձուին, և կամ դրուին ստորադաս դիրքի մը վրայ, սահմանափակ իրաւասութիւններով:

Գէորգ Դ. ի տեսակէտը թունգ ջատաքոյներ ունեցաւ Պոլսոյ մէջ ալ, եկեղեցականներէն՝ Խորէն Արքեպս. Նարպէյ և Մատթէոս վրդ. Իզմիրլեան (յետոյ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ և Էջմիածնի կաթողիկոս) բայց, ո՛չ օրուան Պատրիարքը, Խրիմեան, ոչ ալ Երեսփոխանական Ժողովը համամիտ եղան Հայրապետին: Աղթամարի արժէքը աննշան էր, բայց կիլիկիոյ Աթոռին պէտքը կը նկատուէր անվիճելի, մանաւանդ անոր համար որ Պալատէնիայի օրէնքով Էջմիածին չունէր զգալի հեղինակութիւն, նոյն իսկ Ռուսահայ թեմերու վրայ: Ուստի Պոլսոյ մէջ ամէն բերան կը կրկնէր Տօքթ. Նահապետ Ռուսինեանի բանաձեւը. — «Սիւր պահել Էջմիածնի համար:» Ու այդպէս՝ անհետեւանք կը մնար Գէորգ Դ. ի պատգամը:

Մկրտիչ Կաթողիկոս, որ իր կարգին, Էջմիածնի դէմ խօսելէ և գրելէ չէր քաշուած՝ քիչ ետքը պիտի ցցուէր ընդդէմ Պոլսոյ Պատրիարքարանին: Պերլինի վեհաժողովէն երկու տարի ետքը, 1880ին, երբ Ապտիւլ Համիտի հայահալած քաղաքականութիւնը տակաւին կը քողարկուէր՝ Մկրտիչ Կաթողիկոս գնաց Կ. Պոլիս, որպէս թէ Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի և իր ժողովականներուն հետ համաձայնութեան գալու, յարաբերական խնդրոյ մասին: Նամէկ ու կէս տարի մնաց հոն, մէկ կողմէ բանակցելով պատրիարքարանի յանձնաժողովին հետ, և միւս կողմէ՝ դադանապէս ծրագիր մշակելով Ճէմաէթ Փաշայի հետ, Արքարութեան և կրօնից նախարար: Օրին մէկն ալ, Քէֆսիղեան յանկարծ մեկնեցաւ մայրաքաղաքէն, ձեռք բերած ըլլալով առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան, 35 ոսկի ամսականի յատկացում, և կայսերական պէրաթ (հրովարտակ) մը, որ իրեն կ'ընծայէր պատրիարքարանէն անջատ և անկախ գիրք, թէև յապաւումովը ինչ ինչ արտօնութեանց, նախորդ Սուլթաններէ չնորհուած:

Ներսէս Պատրիարք, զոր Սուլթան Համիտ, քաղաքական հաշիւներով սիրաշահիլ կ'ուզէր՝ հրաժարեցաւ Աթոռէն, իբրև բողոքի ցոյց այդ պետական հարուածին դէմ: Սուլթանը բացարձակապէս մերժեց Ներսէսի հրաժարականը, անոր նուիրեց հազար ոսկի և բնակարան մը, ու խօստացաւ բարեփոխութիւն մը հրովարտակին առարկելի կէտերուն: Միևնոյն ատեն՝ Քէֆսիղեան յաղթականօրէն վերադարձաւ Կիլիկիա, ծաղրելով Սահմանադրութիւնը և Պոլսոյ զեկզեկները, և անաթիմա կարդալով այն թեմականներուն դէմ որ կը նշաւակէին իր հակազգային ընթացքն ու տարապայման արժաթախրութիւնը:

Քէֆսիղեանի բարեմիտ հետևողներն անգամ չարաչար դալթակղեցան 1885ին, երբ երեւան ելու դադանիքը անոր երկու թագրիրներուն, Թուրքիոյ Մեծ Եպարքոսին և կրօնից նախարարին ուղղուած: Հետեւեալն է ամփոփումը այդ գրութիւններուն:

«Իմ Աթոռիս իրաւունքներուն դէմ Պոլսոյ պատրիարքարանը ձեռն միութիւն կ'ընէ ի նպաստ Ռուսիոյ (իմա՛ իջմիածնի) կաթողիկոսութեան: Միացեալ ընկերութիւն կողուած մարմինը հոս կը շրկէ խռովարարներ (յեղափոխական), ես Օսմ. պետութեան ծառայելու համար ստանձնած եմ կաթողիկոսական պաշտօնը, բայց ամսականներուս անվճար մնալէն յուսահատած՝ վանքը փակելու և բանալիները Ատանայի Նահանգապետին յանձնելու պիտի հարկադրուիմ»:

Մկրտիչ կաթողիկոս վախճանեցաւ 1893ին վերջերը, Հալէպ: Գրիգորիս Եպիսկ. Ալէաթճեան (Թաշնիկ), որ Կիլիկիոյ Թեմական Ժողովին ընտրութեամբ պիտի յաջորդէր՝ մերժուեցաւ կառավարութեան կողմէ:

Եօթը տարի ետքը, 1902ի Հոկտեմբերին, նոր ընտրութեամբ և պետական հաստատութեամբ Աթոռը գրաւեց Սահակ Եպիսկ. Խապայեան, և պատշաճ յարաբերութիւն հաստատեց Կ. Պոլսոյ և իջմիածնի հետ: Նա լծուեցաւ արդիւնաւոր աշխատանքի, քաջաբերուելով մանաւանդ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն: Իր հովանաւորութեան ներքեւ բացուեցաւ Կիլիկեան ձեմարանը, Այնթապի մէջ, որուն կը նպաստէր Ամերիկեայ Եանձնախումբ մը՝ Պր. Մ. Գարակէօզեանի զանձապետութեամբ: Բայց երազի պէս անհետացան այդ կարգի ձեռնարկները, — ու սեւ թուականներ յաջորդեցին իրարու: Տեղահանութեան միջոցին աքսորական դարձած՝ Սահակ կաթողիկոս պահ մը շրկուեցաւ Դամասկոս:

Թուրքիոյ հայութեան ողորմելի բեկորները մնացած էին հոս ու հոն: Իթիհատական կառավարութիւնը 1916 Յուլիս 19 թուակիր կանոնադրով մը իրարու կը միացնէր Սոսյ և Աղթամարի կաթողիկոսութիւններն ու Պոլսոյ և Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնները, կրօնական կեդրոնաւայր սահմանելով՝ Երուսաղէմի վանքը, իջմիածնի հետ ամէն յարաբերութիւն պիտի խզուէր: Խապայեան Սրբազան կը նշանակուէր կաթողիկոս-Պատրիարք Օսմանցի Հայոց:

Այդ կանոնադիրը մեռեալ տառ մնաց անշուշտ:

Զօր. Ալէմպի 1918ին մտաւ Պաղեստին և Սուրբա:

Քիչ յետոյ՝ Կաթողիկոսը փութաց Կիլիկիա, ուր Յրանա-
ցիք կ'ուզէին նոր Հայաստան մը կազմել մեր գաղթական-
ներով: Երեք տարին չի բոլորած՝ Հօտ ու, Հովիւ այդ
Աւետեաց երկրէն դարձեալ հեռացան, դառնապէս յուսաւար:
Կաթողիկոսը վերջը հաստատուեցաւ Անթիլիաս, շուրջը հա-
ւաքեց ձեռնհաս ուժեր, և հիմը դրաւ նոր Մայրավանքի
մը որ այսօր կը պարունակէ եկեղեցի, Կաթողիկոսարան,
Վարժարան, տպարան եւ այլն:

Սահակ Բ. վաթճանեցաւ իր Աթոռակից Բարդէն Ա. Էն
եաքը, 1939ին: Յոյժ կարճատեւ եղաւ պաշտօնավարութիւնը
վերջին, Պետրոս Սարաճեանի, որուն կը յաջորդէ Գարեգին
Արքեպսկ. Յովսէփեան:

Բախտաւոր է Սուրիոյ և Լիբանանի Հայ ժողովուր-
դը՝ տեղական կառավարութեան, Իսլամ և Քրիստոնեայ
բնակչութեան բարեացակամութիւնը վայելելով, և Հովու-
պետ ունենալով Հայ եկեղեցւոյ եղական դէմքերէն մին,
— Հեղաբարոյ և ներողամիտ, լեզուի և գրչի մագիստրոս,
անխոնջ մշակ և անձնուրաց առաջնորդ:

Գարեգին Սրբազան, գերազանցօրէն հայրենասէր՝ իր
արտասահմանեան առաքելութեան առաջին օրէն ասդին
Խորհրդային Միութեան և Հայաստանի համար խանդավա-
տական զգացում հրահրեց ամենուրեք:

Նոյնպէս գերազանցօրէն կարգապահ՝ նա անդադար
քարոզեց Մայր Աթոռին նկատմամբ հաւատարիմ ու պատ-
կառակից վերաբերում: Ուրախ ենք որ այդ իրողութիւն-
ները արժանապէս կը զնահատուին թէ՛ Երեւանի և թէ՛ Էջ-
միածնի մէջ, ինչպէս հաւատարմ էր Մերձաւոր Արեւելքի
Հայրապետական Պատուիրակը՝ Փրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան:

Գարեգին Սրբազան անշուշտ պիտի ցանկար ուղե-
ւորիլ Հայաստան, և իրբն Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս մաս-
նակցիլ յառաջիկայ Համագումարին: Եքեզ, սրտառու և
խորհրդաւոր տեսարան մը պիտի պարզուէր այն օրը:

Նորածնեալ Շնորհազարդ Հայրապետին կը մօղթենք
երկար կեանք, որպէսզի Ազգը աւելի ևս օգտուի անոր
հոգեկան և իմացական կարողութեանց անսպառ աղբիւրէն:

Եւ Ազգ ըսելով կը հասկնանք նաեւ Հայութեան այլադաւան հաստատածները: Անոնք ալ զաւակներն են միեւնոյն Հայրենիքին, և ժառանգորդները միեւնոյն լեզուին և մշակոյթին, և միեւնոյն Տեսիլքին: Անոնք ալ բերած են և կը բերեն իրենց բաժինը, — ուղեղի, դրամի, և ի հարկին՝ արիւնի բաժինը — զոհողութեան համազգային սեղանին: Անոնց հետ համերաշխ գործակցութեան բարիքները տեսնուեցան Թիւրքիա, Եգիպտոս, Ամերիկա և այլուր: Համերաշխութիւնը նոյնպէս արդիւնաւոր պիտի ըլլայ Սուրիոյ և Լիբանանի շրջանակին մէջ որ կը պարունակէ Հայ-կաթոլիկ և Հայ-Աւետարանական համայնքներ, երկուքն ալ ուժեղ և կենսաւից, երկուքն ալ հարուստ՝ հեղինակաւոր գէմքերով:

Տ. Գարեգին կաթողիկոսի նուրբ կենցաղադատութեան շնորհիւ հոն ալ կրնայ ստեղծել եղբայրական քաղցր մըթնալորտ մը, այնպէս՝ ինչպէս որ զոյացած էր երբեմն, Ներսէս Վարժապետեանի, Երիմեան Հայրիկի և Եղիշէ Դուբեանի շունչին ներքեւ:

Խմբագրական «Հայաստանի Գոհակցի»
1945 Մարտ 31, թիւ 13 Նիւ-Եորք

ԿԱՓՈՂԻՆՈՍԱՐԱՆԻ ՀՈՂԻ ԳՆՄԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՈՒՀԻԻ ՆԱՄԱԿՆ. Ս. ՕՅՈՒԹԵԱՆ

Հելիոպոլիս 22 Մարտ 1945

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր,

Ս. Յարութեան յառաջիկայ Հրաշափառ Տօնը՝ երջանիկ առիթ կուտայ նուաաստիս՝ իր սրտաբուխ մաղթանքը յուզուած յարգանքով մատուցանելու վեհափառութեանդ, հայցելով Բարձրեալէն՝ Ս. Աթոռայդ և առաքինաւոր կաթողիկոսիդ թանկագին տրեւուն անվտանգ ճանաչումը երկար տարիներ: Հակառակ վեհափառիդ սրտաղին քաջալերանքին՝ խոր ցաւով կը յայտնեմ որ՝ առողջական աննպաստ պայմաններս, տարիներու բեռ մը, և մանաւանդ անփոխա-

բինելի ամուսնոյս՝ Սիմոնի անդարձ մեկնումին դառնութիւնը կը հարկադրեն ինձ՝ զրկուիլ վեհափառիդ Ս. Օծու-

մի նուիրական հանդիսութեան ականատեսի վայելքէն:

Վեհափառիդ Հայրական օրհնութիւնները խնդրելով
և մաղթելով ի համբոյր Ս. Աջոյդ:

Խոնարհ աղախին Ձեր վշտալից՝

ԽԱԹԻԼՏ Ս. ԳԱՅԸԳՃԵԱՆ

«Հասկ»

Մարտ-Մայիս 1945

ԱՌ ԵՆՈՐՀԱՋԱՐԻ ԳԵՆՈՒՆ

Տ. Գարեգին Առաքին

ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵՄԻ ՏԱՆԵՆ ԿԻՒԿԻՈՅ

յ'Անթիլիաս

Վեհափա՛ռ Տէր,

Կարի տաժանադին եղև անձուկն յորում ժողո-
վուրդն այս ակնկառոյց մնայր Ձերում Գալստեան: Եւ այս
յայն սակս զի եհաս ժամանակ — և այն չէ հեռի — յորժամ
չորեքին Գահոյք Սրբոյ Առաքելական եկեղեցւոյս թափուր
դառա ի տերանց իւրեանցն զերկոցունց Հայրապետութեանցն
ասեմ և զպատրիարքութեանց: Ըստ որում, Հայ ազգ որ
ի սփիւռս աշխարհի՝ ոչ դիտէր յոր ապաւէն դիմել առ ի
բերելոյ ի ձեռս խուն ինչ սփոփանս բազմապիսի ցաւոց
իւրոց:

Արդ զի բարեաւ ժամանեցէք յԱթոռն որ Ձեզ սահ-
մանեալն էր, բազումք են որ, թէպէ՛տ ազգային մարմինք
թէպէ՛տ սոսկական անձինք, եկեալ առ Ձեզ մխիթարութիւն
խնդրեսցին յօրհնարաշխ Աջոյդ:

Թո՛յլ տուք և ի՛նձ միում ի խոնարհագոյն զաւակաց
Ձերոց՝ ի հանդէս ածել առաջի սրբոյ իշխանաւորիդ որ մի-
անդամայն բժիշկ էք հոգւոց երաշխեպ մի որ չարագոյն
իմն թուի քան զայլս ամենայն զոր պատմելոցն են Ձեզ:

Քանզի սա իբրեւ որդ մի շարաւալից հանապազ ապականէ զողիս հայկական: Ակնարկեմ յամօթապարտ ախտ վատասերութեան որով ժողովուրդն զոր եկիքդ ի հովուել, արհամարհանօք թողեալ զմայրենին իւր զքաղցրահունչ լեզու, նախամեծարութեամբ խօսի ի բարբառ ինչ օտար և տաժանալուր ականջացն մերադնէից: Ախտն այս աղիտալի է յոյժ, վհահափա՛ն Տէր, աղաղաւ զի որք յինքեանս կրին զնա, ոչ միայն փոյթ յանձին հառնեն սրբել զողիս ի նմանէ, այլ և յատուկ հողածութեամբ յաւերժացուցանեն զնա իբրեւ յիշատակ ինչ սիրելի...

Բարէ՛ անմտութեան մերում, զի ուստի՞ կարէ դալ սիրելիութիւնն այդպիսոյ յիշատակի: Յաւերակացն հայրենեա՛ց, եթէ յարենէ երիտասարդացն որք կամաւորապէ՛ս մարտիրոսացան զի մի՛ լքանեցին զՄեսրոպեանն պարգեւ: Ի նահատակութենէ պարկեշտազեղ կուսանա՛ցն Հայոց որք յօժարեցան զհաւամոյն մեռանիլ սրբութեամբ՝ քան թէ զանձինս բուծանել ի հեշտակենցաղ կանանոցս այլազգեաց: Եւ կամ արդեօք ի կոտորածէ Հայ մանկա՞նց որոց այնինչ սկսեալ թոթովել զմայրաւանդ բարբառն, խողխողեցան մայրք հանգերձ: Զի՞նչ պիտոյ է երկարցնել զչար աղետից որք հասինն ի վերայ մեր և զԱզն չկօրակ արարին ի չորիս կողմանս աշխարհի: Եւ այս ամենայն ի ձեռն այնոցիկ որոց զորդիս մեքս պանծացուցանեմք զարիւնաթոր լեզու: Այսպիսի վարք ոչ երբեք թուին լինել արգասիք բնական աղիւմանց, այլ արդիւն խօթացեալ մտաց:

Այս եւս քաջայայտ լինի Զեղ, վհահափա՛ն Տէր, զի որք օտար բանին բարբառն, չեն ամենեքեան անդէտք Հայկազնեան լեզւոյս: Ստուարք իսկ են շարքն այնոցիկ որ վարժեալք են ի Հայ դպրութիւնս, ուստի եւ մարթ է նոցա խօսիլ առանց տաժանաց զմերս բարբառ, եթէ միայն կամք եղիցի նոցա:

Վհահափա՛ն Տէր, ընդ ամենայն երամս Հայազգեացս որք ահա ժողովեալ կան շուրջ զգահիւղ, ընդունայն է գոյզն ինչ որոնել չօշափական որ մեր ի միտ ամէր զպատկեր տանն Հայրենւոյ. — ո՛չ բաժակն այն կու է յոր տանուտէրն

ստէպ ըմպէր. ո՛չ ասեղն հանւոյն շողայր ի մէջ մատանց,
ո՛չ ծուէն մի հանդերձից որ զմանկութեան մերոյ ցանկալի
աւուրս ի յուշ բերէր. և ոչ բուռ մի ի նուիրական հոգոյն
որ զհանգիստ մեր քաղցրացունցանէր հուսկ յօթեանի մե-
րում: Միայն եկն այն յիշատակ որ դեռ եւս զօդէ զսիրտ
մեր ի փառս Հայրենիս, այդ լեզու մերն է: Եթէ զդա եւս
կորուսանիցեմք, ապա ի՞նչ կեցցեմք յարտաքոյ Հայաստանի:

Վասն որոյ ազաչեմ զԶեզ մի՛ անփոյթ առնուլ. — Եթէ
բանիւ բերանոյ և եթէ՛ գրով կամ այլով իմն յարմարա-
ւոր հնարիւ — յորդորել զչառաւիղս Հայկայ հրաժարիլ յօ-
տարոտի խօսից և զառնալ ի հարազատ բարբառն որ ի վե-
րայ սեփական մեծաւայելութիւնն իւրոյ ունի և զհամ-
բաւ Աստուածախօս լինելոյ:

Աստուտեն, ամենեւին պատշաճաւոր դատիմ ի մէջ
ածել զոր ինչ ասաց Սուրբն Սահակ ցարքայ Վառձապուհ,
յորժամ եմուտ առ Թագաւորդ՝ հաւանեցուցանել զնա յու-
ղեւորութիւն Մեսրոպայ ի խնդիր հայերէն նշանագրաց:

«Ճեպեա՛ յաղագս մեծ և օգտաբեր աշխարհիս Հայոց
գիւտին այսորիկ ի ժամանակս քո, որ շատ աւելի առ յա-
պայսն բերէ քեզ շահ յիշատակաց անժողաց, և օգուտ
երկնաւոր «վայելից՝ քան զիշխանութիւն Թագաւորու-
թեանդ քո»:

Քանի՞օն եւս բարեգէպ իցէ զմեծին պատիւի մար-
դարէաշունչ խրախոյսդ վերընծայել առ Զեզ որ ի պատա-
նի տիոց անտի ետուք զանձն ի տոհմական բանասիրութեանն
ի սպաս: Ապաքէն չիք այլ խրատ կարեւորագոյն և առա-
ւել արժանաւոր վեհիդ ձայնիւ քան զքարոզն Հայախօսու-
թեան:

Այսոքիկ են եւեթ հայցուածք իմ ի Զէնջ, Վեհափա՛ն
Տէր:

Մատչելով ի համբոյր բաղմերախտ Աջոյն Սրբազ-
նագոյն Հօրդ Հոգեւորի:

Մնամ ամենախոնարհ որդի
ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(Ակօս)

Վեհափառը Շնորհայի մեջ

Ամսոյն 24ին, Ապրիլ, ուրբաթ, առաւ ժամը 8,30ին, դէպի Դամասկոս իր համարդութեան վրայ Շթօրա, Օթէլ Մասապքի կանգ առաւ Վեհափառ Կաթողիկոսը ընկերակցութեամբ Կաթ Սրբադանի և Ճէզիրէի Առաջն. փոխ. Խորէն վարդապետի։ Վեհափառ պաշտօնապէս ընդունելու համար նկատ էին, Պէքաայի Կառավարիչ Պ. Պչուր Հասաթա և լիօթնան Շամմուն, իսկ ժանտարմաներու ջոկատ մը զինուորական բարեւի կեցած էր։ Շթօրայի Սիսուան և Բողոքական վարժարաններուն աշակերտութիւնը ներկայ էր, ներկայ էին նաև Վեր. Յկ. Շնորհօքեան և ուսուցիչ Կ. Գրգեաշարեան։

Պ. Գ. Գուտուխեան ի դիմաց գիւղիս կարդաց բարի դալուստի ուղերձ մը։

Կանխաւ, 25 հոգինոց նախաճաշի սեղան մը պատրաստուած էր Օթէլ Մասապքիի տիրոջ կողմէ ի պատիւ Վեհափառին և հետևորդներուն, պանդոկի սքանչելի պարտէզին մէջ։ Սեղանակից էին, Կառավարիչը, Պ. Շամմուն, Վեր. Շնորհօքեան, Յ. Յովակիմեան, Տօքթ. Կէօնճեան և ներկայ եղիպատաւայները,

Պանդոկին տէրը ուղերձ մը կարդաց։

Եղիպատաւայ ազգայիններէն Պ. Կ. Սարբեան, կրկին ողևորում Վեհափառէն խնդրեց, իր էջմիածին երթալուն հաղորդել ի նպատա էջմիածնի ձեմարանին տարեկան 50 եղիպատական սակի նուիրելու իր խոստումը։

Վեհափառը ուրախ տպաւորութեան տակ բաժնուեցաւ ներկաներէն։

«Զարթօնք»

29 Ապրիլ 1945 Պէրքութ

Այնճարի Հայութեան

ՅԱՐԳԱՆՔԸ ՎԵՃ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷ

Ուրբաթ օր, ամսոյս 20ին, 1945, առաւելան ժամը 7ին, Շթօրայէն հեռաձայնով կ'իմացնէին մեզի Վեհափառին Դամասկոս մեկնումի մասին: Աւետարներ լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ հիւղաւանի մէջ: Խանդավառութեան և ուրախութեան յորդանոս ակիք մըն է որ ծայր տուաւ գիւղաքաղաքին մէկ ծայրէն միւսը: Ամէն ոք կը տենչար տեսնել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արաղան Գահաւակը:

Ազգ. վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնն ու ուսուցչական կազմը, անմիջապէս փութացին դէպի Դամասկոս տանող խճուղին, ու կանգ առին Այնճարի մուտքի ճանապարհին վրայ:

Քիչ յետոյ հասան նաեւ Հայ Աւետարանական և Հայ Կաթօլիկ վարժարաններու երկսեռ աշակերտութիւնն ու ուսուցիչները, իրենց հոգեւոր հովիւներով՝ յանձին՝ Վեր. Աւրամ Հատիսեանի և Հայր Սարգիս Հարաճեանի: Հոն էր Մայր եկեղեցւոյ քահանայից զատը՝ յանձին Տ. Մարկոս Քհնյ. Երէցեանի և Վահան Քհնյ. Քէնտրիճեանի: Ինչպէս նաեւ Օգնութեան Խաչի Վարչութիւնը, քաղաքապետութիւնը, մուխթարներն ու թղկ. Խորհուրդը: Դիմաւորողներու շարքը՝ երկար ժապաւէնի մը պէս կ'երկարէր հիւղաւանէն մինչև խճուղի: Ու երթալով կ'ստուարանար ժողովուրդին թիւը:

Հակառակ անոր որ մետասաններոյ ժամուն բարի լուրը հազորդուած էր մեզի, նորէն հազարէն շատ վեր բազմութիւն մը փութացած էր դիմաւորութեան, իրենց որդեական յարգանքը ընծայելու Ն. Ս. Օջութեան, այդ տաղանդաւոր, հանճարեղ, Մեծ Եկեղեցականին ու Հոգ. Հօր: Ժողովուրդին խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր: Ժա-

մը 10ին հասաւ Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Գեր. Տ. Խաղ Սրբազանի, և Հայր Խորէն Բարոյեանի ու քանի մը ազգայիններու: Այդ պահուն բովանդակ աշակերտութիւնն ու ժողովուրդը ծափահարեցին անվերջ: «Բարով եկա՛ր Հայր պատուական» ազգականներ սկսան ծայր առլ: Դամասկոս-Պէյրութ երթեւեկը պահ մը դադար առաւ: Ազգ. վարժարանի ազաքը «պատուոյ բարեւ»ի կեցան: Որմէ յետոյ Մայր վարժարանի աշակերտուհիները երգեցին «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ» երգը:

Աշակերտուհի մը՝ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը մատոյց Ն. Վեհափառութեան, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ: Ապա Աջահամբարի արարողութիւն: Որմէ յետոյ, Վեհափառը Հայրական քանի մը յորդորներ ըրաւ, ապա օրհնեց աշակերտութիւնն ու ժողովուրդը: Յետոյ նստան ինքնաշարժին մէջ ու ուղղուեցան զէպի Դամասկոս:

Ժողովուրդը, արձանացած զիրքի մէջ, երկարօրէն նայեցան ինքնաշարժներու հասւէն, մինչև որ անոնք անհետացան մեր տեսողութեան հորիզոնէն:

Յ. Դ. ՊՈՒՐՍԱԼԵԱՆ

«Ազգակ»

26 Ապրիլ 1945 Պէյրութ

ՄԵՆԻ ՏԱՆՆ ԿԵԼԻՒԻՈՅ

Տ. Տ. Դարեգիկն Ա. Կարողիկոս

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Եզրպատահէն, Երուսաղեմէն և Պէյրութէն յետոյ, Դամասկոսի հայութիւնն ալ երկու օրէ ի վեր կ'ապրի աւանդական ուրախութեան մը օրերը, իր մէջ աւնենալով նորաօծ Վեհափառ Կաթողիկոսն ու Հայ եկեղեցւոյ խումբ մը պետերը:

Վեհափառ Հայրապետը, իր հետ աւնենալով Գեր. Տ. Խաղ Սրբազանը և Ճէզիրէի Առաջն. փոխ. Հոգ. Խորէն

Վր. Բարոյեանը, Անթիլիասէն ճամբայ ելաւ ուրրաթ առ-
տու ժամը 7,30ին: Ժամը 9ին, Շթորայի մէջ, Հայ Առաքե-
լական և Հայ Բողոքական համայնքներու զաւակները,
դպրոցներու աշակերտութիւնը և ուսուցիչները խանդավառ
ցոյցերով ընդունեցին Վեհափառը, և միաբերան երգեցին
«Ցանկամ տեսնել զիմ կիլիկիա»ն: Վեհափառը օրհնելէ յե-
տոյ դիմաւորող ժողովուրդը, գնաց Մասապքի մեծ պան-
դոկը, ուր Եգիպտահայերը իրեն ի պատիւ պատրաստած
էին նախաճաշի սեղան մը:

Ապա, Վեհափառը իր ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ
Այնճար: Ամբողջ ժողովուրդը ծափերով և հրճուանքի աղա-
ղակներով ընդունեց զինք: Վեհափառը հետիոտն պատեցաւ
գիւղին մէջ, և օրհնեց իր շուրջը համախմբուած դաղթա-
կանները:

Վեհափառը, Սուրիոյ սահմանագլուխը հասաւ ժամը
9,25ին: Սուրիոյ կառավարութեան տնունով, ժանտարմը-
րիի գնդապետ Հրանդ Մալոյեան դիմաւորեց զինք: Մինչև
սահմանագլուխ դիմաւորելու եկած էին նաև Դամասկոսի
թեմին կաթ. փոխ. Դեր. Տ. Եփրեմ Ս. Արքեպիսկոպոս Տոհ-
մունի, երեսփոխան՝ Նազարէթ պէյ Եազուպեան և Առաջ-
նորդարանի Բրթօթօլի ներկայացուցիչներ:

Դամասկոսի մերձակայքը, Տուճմար գիւղին մէջ,
Վեհափառը ընդունուեցաւ Սուրիական կառավարութեան
ներկայացուցիչ և վարչապետարանի գիւանապետ Տք. Հա-
թեմի, ազգային իշխանութիւններուն, կուսակցութեանց
ներկայացուցիչներուն և քաղաքէն եկած մեծ թիւով ազ-
գայիններու կողմէ: Փոքր պահ մը հանգստանալէ յետոյ
Տուճմարի պարտէզներէն մէկուն մէջ, Վեհափառը ճամբայ
ելաւ ամբողջ շքախումբով, որ կը բաղկանար մօտ 150
ինքնաշարժներէ:

Դամասկոս մուտքին, «Պարառա» պողոտային վրայ,
թափօրը անցաւ Սալհիէ թաղի Հայ վարժարաններու աշա-
կերաներուն և ժողովուրդին կողմած շղթային մէջէն և
ուղղուեցաւ Պապ-Շարքի, մօթօսիքլիթաւոր ոստիկաններու
առաջնորդութեամբ: Պապ-Շարքի թաղին մէջ, Ս. Սար-

դիւս եկեղեցի տանող ճամբաները դարգարուած էին բազմաթիւ կամարներով և գետինը ծածկուած էր մինչև Առաջնորդարանի դռնիձե՛ր՝ դորդերով:

Պապ Շարքիի խոնութպանները, գլխաւորութեամբ Պ. Նազարէթ Գրատանեանի, կանգնած էին յաղթանակի մասնաւոր կամարներ: Հ. Ե. Ը. ի և Հ. Մ. Ը. Մ. ի սկաւառաներն ու երեսասարդները շարուած էին անցքին ամբողջ երկայնքին և կը հսկէին կարգապահութեան: Ամբողջ Դամասկոսի հայութիւնը հաւաքուած էր հան:

Առաջնորդարանի դրան առջև, Պ. Յակօբ Իսկիճեան ծռենկի եկաւ և յուզուած համբուրեց վեհափառին ոտքերը, Հայ մը՝ որ Պապ-Շարքիի յաղթական կամարները կանգնելու և կարգադիրի ալ դորձերուն հսկած էր:

Վեհափառ եկեղեցի առաջնորդուեցաւ «Հրաշափառ»ով: Կարճ և իմաստալից քարոզ մը, ան օրհնեց ժողովուրդը և շնորհակալութիւն յայանեց իրեն հանդէպ ցոյց արուած յարգանքին համար:

Այնուհետև, Առաջնորդարանի դռնիձին մէջ, մեծ ու փոքր բոլոր ազգայինները աղանցեցին վեհափառին առջևէն և համբուրեցին անոր Ս. Աջը:

ձաւկերոյրներ.

Բրօթօքօլի յանձնախումբին կարգադրութեամբ վեհափառին ամբողջ տնտղութեան, օրական երկու անգամ պիտի արուին ճաշկերոյթներ, որոնց պիտի կրնան մասնակցիլ վեհափառին սեղանակից ԸԱՄԼ փափաքող բոլոր ազգայինները:

Առաջին ճաշկերոյթը տեղի ունեցաւ ուրբաթ կէսօրին: Ներկայ եղան վեհափառը, Խաղ և Եփրեմ Սրբազանները, Տ. Զարհճ և Տ. Խորէն վարդապետները, Սուրիոյ Խորհրդարանի անդամներէն ՊՊ. Նազուպեան պէյ, Մ. Սալաթեան, գնդապետ Հ. Մալոյեան, Քաղաք. և Գաւառ. Ժողովներու Ասենապետները, Հորս Հայ կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, «Զարթօնք»ի խմբագիր Պ. Գրիգոր Պէքէճեան, որ յատկապէս եկած էր Պէյրութէն:

Ճաշկերոյթի ընթացքին բաժակաճառեր արտասանեցին վեհափառը, աղղային մարմիններու և կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները: Վեհափառը բաժակը առաջարկեց հնամեայ Դամասկոս քաղաքին, Սուրիական ժողովուրդին և կառավարութեան բարօրութեան համար: Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան կողմէ Գ. Միհրան Տէր Սանփանեան արտասանեց հետեւեալ բաժակաճառը:

Վեհափառ Տէր:

Աշխարհի և Արեւելքի տմենահին և պատմական այս մայրաքաղաքին մէջ ուր տակունին կը յածի Ս. Պօղոսի շուէը և վաճան Գողթնացիի ստուերը, թոյլ տուէք որ յանուն Ռ. Ա. կուսակցութեան այստեղի մարմինին, բարեգալուստ մաղթեմ Աշխարհի և Արեւելքի տմենահին մէկ ազգին և անոր նայնքան դարաւոր եկեղեցւոյն արժաննաւորը պետիդ:

«Նոր Գիր»ի մէջ կարդացինք որ զուք աւարինք առաջ Արագածի գագաթն էք ելած փնտակու Լուսաւորիչի կանթեղը (*): Գտած էք այդ կանթեղը:

(*) Հիւսիսային Ամերիկայի Առաջնորդ եւ այժմ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կարողիկոս ընտրած Գեւ. Տ. Դաւեղիւն Ս. Արեւալիսկոպոս Յովսէփեանցի «Արագածի գագաթին ի խնդիր Լուսաւորչի կանթեղին» ընդարձակ գրութեան մաս մը:

«Տեսել եմ աշխարհի մի կարեւոր մասը, տեսել եմ բնութեան բազմաշեան կեղեցկութիւնները, երկնամեծ լեռները, անդնդախոր ձորեր՝ Տիրոյի եւ Զուիցերիայի սահմաններում տարածութեամբ հարթավայրեր եւ դաշտեր Ռուսաստանում, տեսել եմ Նեղոսի անապատային եւ խորհրդաւոր հողերը Լուսորի եւ Կարեւկի մօտ, Նիազարայի ջրվեժը Ֆինլանդիայի իմպերան, Կալիֆորնիայի Լոսանթրին իւր գեղեցկութիւնների համադրութեամբ, հազարաւոր տարիների ծառերով անտառները, ճիւղեր եւ սեւեռներով... Բայց ոչ մէկը նրանցից չի կարող համեմատուել եւ չափուել Արա-

կանթեղը և անոր լոյսէն ամբարած Ձեր հոգւոյն և սրտին մէջ և բաշխած նախ հայրենիքին մէջ: յետոյ որպէս Նուիրակ Սփիւռքի, ապա որպէս Առաջնորդ Ամերիկայի, և հուսկ ուրեմն որպէս զահակալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան՝ կը շարունակէք բաշխել զայն: Կը յուսանք մենք ալ ընդունիլ ասկէ մեր բաժինը:

Մենք մեծ ակընկալութիւններ ունինք: Այդ ակընկալութիւններուն համար կը մտախնայք որ շատերը իրականանան Ձեր վեհափառութեան զահակալութեան ընթացքին, որովհետեւ երկունքներով յղի պատմական ժամանակաշրջանը որուն մէջ կ'ապրինք թոյլ կուտան որ մենք սնուցանենք այդ յոյսը: Այդ ակնկալութիւնները նախ հայրենիքի և Հայրապետութեանց մեծութեան համար եւ յետոյ Սփիւռքի համար, որուն կը յուսանք թէ զուք կ'ըլլաք Նոր Մովսէսը առաջնորդելու համար մինչև աւետեաց երկիրը:

Արդարեւ, այսօր կէս գիշերէն յետոյ ժամը Զին Ս. Միութեան բոլոր թերթերուն իր մասնաւոր ձայնասփռումի ընթացքին, Մոսկուայի ռատիօն ծանոյց որ, Մեծ Մարաշախտ Սթալին ընդունեց համայն Հայոց Հայրապետի Տեղակալ Նորին Ամենապատուութիւն Գէորգ Արքեպիսկոպոս Չէօբէքճեանը, որուն հետ երկարօրէն խօսակցեցաւ Հայ եկեղեցւոյ գործերուն շուրջ:

(Երանգալատ ծափահարութիւններ, դիտաւորութեամբ վեհափառին):

Ձեր ժամանումէն ասդին, զուք, վեհափառ, առարկայ

բաշեան հարբութիւնից դեպի երկինք բարձրացող սպիտակափառ գազարով Արարաթի գեղեցկութեան հետ՝ Արագածի կաւարից դիտելով:

Հայրենիքի սերն ու կարօք, անգոյժ սրբազան եւ խորհրդաւոր եւ գարձնում նորա պատկերը յիշողութեանս մէջ, բայց դուրս ալ, իրօք, նա գերազանցօրէն գեղեցիկ է եւ հմայիչ: «ՆՈՐ ԳԻՐ»

Շաբաթ առառու ժամը 10.30ին, 11ին և 11.30ին, վեհափառը իր հետևորդներով, պաշտօնական այցելութիւններ տուաւ յաջորդարար Սուրիոյ խորհրդարանի նախագահ Գ. Ծաղրբի, Հանրապետութեան նախագահ Ն. Վ. Շիւքրի Քուսթլիի, Արտաքին Դորժոց նախարար ու վարչապետի փոխանորդ Ճեմիլ Գէյ Մարտամի:

Երեք պաշտօնականներու մուտքին առջեւ վեհափառը ընդունուեցաւ զինուորական պատիւներով:

Կիրակի օր, Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը, խորհրդարանի նախագահն ու վարչապետի փոխանորդը փոխադարձ այցելութիւն տուին վեհափառին, Ազգ. Առաջնորդարանի մէջ:

Երկուշաբթի օր վեհափառը վերադարձաւ Անթիլիաս:

«Ջաթթօն»

Ապրիլ 24. 25. 26. 1945 Պէյրութ

Վեհափառը Դամասկոսի մէջ

(ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻԻՆԲ)

Դամասկոսի արուարձաններէն Տումմարի պարտէզներէն մէկուն մէջ եղած ստենը վեհափառը կ'ըսէ. —

«Այս պարտէզները և ջուրը ցոյց կուտան որ երկիրը շատ զեղեցիկ է և անիկա նշան է որ, այս երկրի՝ ժողովուրդըն ալ զեղեցիկ է ու աշխատասէր: Եւ յայտարարելով ներկայ Հայ հասարակութեանը կը կրկնէ, եղէք միշտ օրինապահ քաղաքացիներ այս երկրին, շնորհակալ եմ ինձի համար եղած այս ընդունելութիւնէն. Վեցցէ՛ Սուրիոյ ժողովուրդը և անոր նախագահը՝ Շիւքրի Գէյ Քուսթլիին, կեցցէ՛ Հայ ժողովուրդը:

Վեհափառը Սուրիոյ պետական գէմքերուն այցելութիւն տուած միջոցին, երբոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ անոնց, պետական երեք մեծ գէմքերը՝ խորհրդարանի նախագահ՝ Սաաաաաաա պէյ Ծաղրբի, Հանրապետութեան նա-

խազան Շիւքրի պէյ Գուլէթլի, փոխ վարչապետ՝ Ճէմիլ
պէյ Մէրտէմ, կը պատասխանեն մենք գոհ ենք Հայերէն,
անոնք լուրջ և պարկեշտ քաղաքացիներն են այս երկրին,
չափ է տառապած Հայը, և մենք կը հասկնանք անոնց ցա-
ւը, որովհետեւ Սուրիայի ժողովուրդն ալ տառապած է և
անոր համար է որ կը սիրենք Հայ ժողովուրդը:

Վեհափառը կը մաղթէ որ, վերջապէս ազատութիւնը
վերագտնէ, երբեմնի քաղաքակրթական, քաղաքական և
պետական այս կեդրոնը ծաղկի, բարգաւաճի ու հասնի իր
հին փառքի օրերուն:

Փոխ վարչապետը՝ Ճէմիլ Մէրտէմ պէյ, իր բնակա-
րանին մէջ Վեհափառին ի պատիւ տուած ճաշկերոյթին
միջոցին, Վեհափառին կուրծքէն կը կախէ Սուրիական կա-
ռավարութեան Ա. կարգի պատուանշանը և ներկայացնելով
վկայագիրը, կ'ըսէ.

«Այս վկայագիրը կառավարութեանս Ձեզի հանդէպ
ունեցած վստահութեան մէկ արտայայտութիւնն է:»

Վեհափառը զգածուած՝ «Ես մէկ նոր քաղաքացին
այս երկրին, ծառայութիւն մը չեմ մատուցած, այս պատ-
ուանշանը ոչ թէ իմ, այլ ժողովուրդիս կուրծքին է որ կը
դարդարէ, և ես կը խոստանամ, որ ես և իմ ժողովուրդս
պիտի մնանք օրինապահ քաղաքացիներ երկրին և մեր
պիտի մնանք օրինապահ քաղաքացիներ երկրին և մեր
կարելին պիտի ընենք, անոր յառաջդիմութեան համար:»
Իրիկուան ճաշկերոյթին, Վեհափառը մօտ քառասուն
հինգ վայրկեան խօսեցաւ ներկաներուն.

«Դուք Սուրիահայերդ բախտաւոր էք, կը վայելէք
այս երկրի քաղաքացիի լիակատար իրաւունքները, ունիք
զաղթող և եկեղեցի, որոնք միակ ազգականներն են զաղթաշ-
խարհի մէջ մեր գոյութեան պահպանման, հակառակ ասոր
տակաւին թրջախօսներ կան ձեր մէջ:

Շատ մը ազգեր այսօր պատմութեան մէջ միայն կը
յիշուին, իսկ մենք գոյութիւն ունինք ու կ'ապրինք: Ազ-
գերը կը տեսնեն, կ'ապրին, երբ հաւատք ու գաղափար ու-
նին, ձգտում ապրելու, տեսնու. տէր ըլլանք մեր մայրենի
լեզուին և մեր գեղեցիկ մշակոյթին: Մոռնանք սպառող

մանր վէճերը, որովհետեւ շատ մեծ ու նուիրական դորձ մը ունինք՝ ազգապահպանում: Ես տարիքով ծեր եմ, բայց հոգիով չպատեմ երիտասարդ: Մեծ պարտականութիւն մըն է տրուած ինծի ձեր կողմէ, և ես այս դորձին համար պէտք ունիմ ձեր բոլորին աջակցութեան, պիտի բախեմ բոլորիդ դռները: Անթիլիասը պէտք է դառնայ մշակոյթի կեդրոն, պէտք է պատրաստենք նուիրուած, ուսումնասենչ ու գիտակից հոգեւորականներ և կրթական մշակներ, որոնց պակասը շատ է զգալի զազթաշխարհի մէջ: Այս պիտի ըլլայ իմ գլխաւոր գործը, որը կը կարօտի ձեր խրաքանչիւրի աջակցութեան:»

Թ. Գ. ԱԿԻՅ

«Ազգային Շարաքօրեակ
4 Մայիս 1945 Պէյրութ»

— 0 —

ՎԵՆԱԿԱՆ ՀԱՅՐԱՍՅԷՍՐ

ՍՈՒՐԻԱՆԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԿԻ ՓԱՅՈՒՄՆԵՐՆ ԵՐ ՍՏԱՆՈՑ

Անցած կիրակի օր, Սուրիոյ Արտաքին Գործոց նախարար, Ն. Վ. Ճէմիլ Մէրաթմ պէյ ճաշկերոյթ մը տուած է, որուն ընթացքին Ն. Ս. Օձութեան յանձնած է Սուրիական կառավարութեան կողմէ շնորհուած Սուրիական Ա. կարգի պատուանշանը:

Լ'Օրիան իր թիւերէն մէկուն մէջ կը գրէ թէ Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահը Օմայաններու մեծ պատուանշանը տուած է Վեհափառ Յալսէփեան կաթողիկոսին: Այս առթիւ, կ'ըսէ թերթը, Արտաքին նախարար փոխ-վարչապետ Ճէմիլ Մէրաթմ պէյ ճաշկերոյթ մը տուած է: Իսկ Լ. Ր. Փուր կը գրէ թէ կաթողիկոսը բազմաթիւ եպիսկոպոսներէ և 7 պատգամաւորներէ՝ բազկացած պատուիրակութեան մը գլուխը՝ պիտի մեկնի Հայաստան, մասնակցելու համար եկեղեցական համագումարին:

Վեհափառը երէկ երեքշաբթի 24 Ապրիլ, ժամը 10,30-ին, պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Մարօնի Պատրիարք Ամենապատիւ Արիապին, որ սիրալիր ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ: Վեհափառին կ'ընկերանային Գեր. Խաղ. և Արտաւազդ Սրբազանները, Հայր Դերենիկ և Տօթթ. Թապուրեան:

Վեհափառ Հայրապետին

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՅՆՐԱՊԷՐԻՆ Ի ԼՈՒՐ

Անցեալ Կիրակի, 29 Ապրիլ, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մայր եկեղեցին, Անթիլիասի կանաչադարդ ու բուրմնաւէտ պուրակներուն վրայ հսկող Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Տաճարը, կրկին խորհուրդներով լեցուեցաւ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ առաքինադարդ Հայրապետը՝ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոս, իր առաջին պատարագը մատուց այն օր, Տաճարին ներսն ու արտաքին բակը լեցնող հաւատացեալ ժողովուրդին համար:

Խորհուրդ մըն էր այս պատարագը, նման Յիսուսի պատարագին: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան արտաանկեալ Աթոռին արժանընտիր Գահակալը, իր այս առաջին պատարագով, յոյս և հաւատ կը ներշնչէր իր Հօտին: Եւ Հօտը մխիթարուած կը զգար ինքզինքը, տեսնելով վերջապէս իր Հովուապետը, մական ի ձեռին, ժպտաշուրթն բայց վըճռակամ, Ս. Սեղանին առջեւ աղօթքով ու Կաթողիկոսարանին մէջ ալ բարեւք աշխատանքով ու զօրծով պաշտպանելու և զեկամարելու այս երկինքներու ներքեւ ցիրուցան ինկած բեկորները տառապակոծ Ազգին Հայոց:

Երկրորդ խորհուրդը՝ որ կը լեցնէր այն օր Տաճարն ու չրջափակը, կը բղխէր Նահատակաց Յուշարձանէն: Անբեւոյթ հոգիները Ապրիլեան Եղեռնի զոհերուն, կարծես կը սաւառնէին խռնկի գուլաներուն ընդելոյզ, աղօթքով ու

Վերին Քարոզը Նամասական Տօնին

(ՄՕՏԱՒՈՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ)

«Այսպէս ասէ Տէր. Տէր ցոսկեւոյ ցայդոսիկ, անաւա-
սիկ եւ ամեմ ի վերայ ձեր շունչ կենդանի: Եւ քաջ ձեզ ջիղս,
եւ ամեց ի վերայ ձեր մարմինս, եւ ձգեցից ի վերայ ձեր մօրք,
եւ քաջ զոգի իմ ի ձեզ եւ լինիցիք կենդանի»:

ԵԶԵԿ. ԼԷ. 5-6

Ա.

Եզեկիէլ մէկն էր Բաբելոնացոց գիտութեան ժամա-
նակի մեծ մարգարէներէց եւ աւետարտը ժողովուրդի ազա-
տութեան: Բաբելոնացոց գիտութիւնը 586 թուին Ք. Ա. Իս-
րայէլի ժողովուրդի քաղաքական անկման վերջարանն էր:
Բաբելոնացիք նուաճել էին Երուսաղէմը, գերել Սեղեկիա թա-
գաւորին, սպանել արքայորդիներին հօր առաջ, ինչպէս եւ
իշխաններէց շատերին, իրեն էլ կուրացրել, եւ շղթայակապ
Բաբելոն տարել նորա հետ՝ կենդանի մնացածների կարեւո-
րագոյն մասը: Քանզեւ էին արքայական ապարանքները,
Երուսաղէմի Տաճարն ու պարիսպները, կոշտակել Տաճարի
կաշն ու հարստութիւնը: Քաղաքում եւ քրկրում մնացել
էին միայն աղքատներ եւ ժողովրդի ստորին դասի հաւ-
ուածներ, «սինլքորներ», ինչպէս ասուած է Երեմիայի
մարգարէութեան ԳԷՉ (Երեմ. ԺԲ.) մնացածներն էլ քրկ-
պառակուած ներքին հակամարտութիւններով այս կամ այն
զօրավարի առաջնորդութեամբ: Մի մասն էլ առանց լսե-
լու ժամանակի մեծ Երեմիա մարգարէի յորդորներին, եւ
գիպտաւ էին անցած... Ամենամեծ թշուառութիւնը, ասլ
կարող էր, եկել էր Յուդայի ժողովրդի գլխին:

..

Բայց աքսորի և դերութեան մէջ սթափուել էր ժողովուրդը և հայրենաբաղձ զգացմունքը զլուխ բարձրացրել նորա հոգու մէջ: Այս ժամանակից են հայրենաշունչ և հայրենատենչ որոշ Սաղմոսներ, նեղեալ, բայց հաւատարիմ սրահերից բղկած երգումներ և ուխտեր դէպի Երուսաղէմը, դէպի հայրենի երկիրն ու նորա սրբութիւնները: Այդպիսիների մէջ ամենից յայտնին ՃԼԶ. — (136րդ). Սաղմոսն է:

Բարեխոսի զեաների ափերին նստած, լայիս է խառնելի ժողովուրդը, և տենչում դէպի Սիոնը, ուսնինների մէջ կախած իրենց «կտակարաններ»: Տեղական բնակիչները, «գերեմարները» ստիպում էին նրանց օրհնութեան խօսքեր երգել, զուցէ և մասամբ հեղնութեամբ. «Իսկ զիմարդ օրհնեցուք զօրհնութիւնս Տեառն յերկիր օտար: Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ, մոռացի զիս աջիմ, կցեացի լեզուիմ ի քիմս իմ, թէ ո՛չ յիշեցից զքեզ, եթէ ո՛չ նուազեցից զքեզ, Երուսաղէմ, սկիզբն ուրախութեան իմոյ»: Դանիէլ և երից մանկանց պատմութիւնը յայտնի է մեր բոլոր հաւատացեալներին, տարին երկու անգամ Մեղնդհան և Զատիկին ճրագարոյցներին կարդացւում է այն պատմիչների բերանով Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներում: Որպիսի՝ սրտառուչ օրհներգութիւն և նուիրումն հայրենի Աստծու, ուրիշ խօսքով սրբուած, մտքուած բիւրեղացած բարեպաշտութիւն և հայրենասիրութեան:

Բ.

Այսպիսի հայրենաբաղձ հոգեբանութեան հետ է կապուած է Եղեկիէլի տեսիլը, որ բնաբան ընտրեցինք: Նա յուսադրութեան, վերականգնումի և դէպի հայրենիք դարձի աւետարներն է, քարոզինը գիտութիւնից դէպի ուղատու թիւն, տկամայ պանդխտութիւնից դարձ դէպի հայրենի տունը և վերաշինութիւն հայրենի քաղաքի և Տաճարի, Մարդկային հոգու ամենախեղ տպրումներից և զգացում-

ներից մէկն է այս, տենչ ստրկութիւնից դէպի ազատութիւն:

Մարգարէն տեսիլքի մէջ ներկայացնում է Իսրայէլի գերութեան դատաստանը: Նա դաշտի մէջ տեսնում է ցրուած և ցամքած ոսկորներ. Իսրայէլի ժողովրդի ոսկորներն են այդ: Եւ ահա Տէրը տալիս իւր պատգամը. — Ո՛վ ցամքած ոսկորներ, ևս ձեզ շունչ պիտի տամ, մարմին, մորթ բերեմ ձեզ վրայ. ձեզ պիտի իմ հոգին տամ և դուք պիտի կենդանանաք, դուք պէտք է մեռելութիւնից յարութիւն առնէք:

Եւ մենք գիտենք, որ այդ դարձումը կատարուեցաւ Երուսաղէմի և Տաճարը վերաշինուեցաւ, Իսրայէլը գերութիւնից ազատեցաւ, գրական — ստեղծագործական և նոյնիսկ յետոյ քաղաքական նոր կեանք ունեցաւ: Մարգարէական գրքերի, Սաղմոսների, Սիրաքի և իմաստասիրական բնաւորութեամբ գրքերի մի կարեւոր մասը այդ ժամանակի արդիւնք են. աւելի յետոյ Մակաբայեցւոց քաջարի շքանքը, որ օրինակ և քաջալերութիւն հանդիսացաւ և մեր վարդանանց համար:

Այստեղ մի դաս ունինք պատմութիւնից առնելու, թէ ազգերի գլխին եկած դժբախտութիւնները միշտ դէպի մահ չեն տանում, երբեմն նեղութեան մէջ է, ինչպէս անհատական, այնպէս և հաւաքականութեան կամ ողորդ կեանքի մէջ, որ հոգին վերածնւում է, վերանում դէպի երկնայինը և ծունկ չոքում արդարութեան աթոռի առաջ: Եւ Աստուած ընդունում է սրտի այսպիսի զգացումը, որպէս անուշահոտ կնդրուկ, երբ խնկուած է այն սրտի ոսկի բուր-վառի մէջ:

Գ.

Նախընթաց պատերազմը ստեղծեց նման դրութիւն մը մեզ համար, ինչ որ Բաբելոնացւոց արշաւանքը Իսրայէլի: Բարութանդ եղաւ մեր Հայրենիքի մի կարեւոր մասը՝ մեր

ժողովուրդի մի երրորդը զոհ եղաւ սրի, բանութեան, հա-
լածանքի և սովի: Մեր ժողովուրդն էլ տեղահան եղաւ, և
գինուորների սուխների և օստիկանների մարակների հար-
ւածների տակ, կողոպտուած և անկարագրելի բարբարո-
սութիւնների ենթարկուած, քշուեցան դէպի անապատները:
Սորա հետեւանքով տարափոխիկ հիւանդութիւնները ճարա-
կեցին թշուառ, անօգնական ժողովրդի մէջ, և տարաւ հա-
րիւր հազարաւոր անմեղ զոհեր:

Մեր ժողովրդի առաջաւորները, եպիսկոպոսներն ու վար-
դապետները, մասաւորականներն ու մատենագիրները խող-
խողուեցան անյայտ վայրերում, որոնց դիակները մնացին
անթաղ, «ցամաքեցան» և փոշիացան անապատների և դաշ-
տերի մէջ: Աւերակների վերածուեցան մեր եկեղեցիներն
ու վանքերը, ճարտարապետական կոթողները, բարեշէն
քաղաքներն ու գիւղերը անբնակ, մշակութային զանձները
կողոպտուեցան կամ ոչնչացան: Արմատախիլ եղան ժողո-
վրդական բանահիւսութեան, երգերի և աւանդութիւնների
ժողովրդական արուեստի հիմունքները, որոնք աղբիւրն են
ամենայն ժողովրդի յառաջդիմութեան և ազգային ըստեղ-
ամենայն ժողովրդի յառաջդիմութեան և ազգային ըստեղ-
ծադորութեան: Եւդուի կենդանի պահպանութեան և հա-
րըստութեան: Սովից, սրից, հիւանդութիւններից ազատ-
ւած մնացորդը՝ Հայաստանի, փոքր Ասիոյ և Կիլիկիոյ Հա-
յութեան, ցրուեցան աշխարհի ամէն կողմերը:

Ո՞րը թուեմ, ի՞նչպէս շօշափելի կացուցանեմ մեր
անսաւման կորուստները մի քանի տողերի մէջ, պատմու-
թեան այս ճակատագրական, անողոք և անզութ հարուած-
ների տակ կատարուած, ահաւոր ողբերգութիւնը...

Դ.

Բայց ինչպէս ասացինք երբեմն նեղութիւններից և
հայրածանքներից յետոյ վերածնուած է ինչպէս անհատի, այն-
պէս ազգի հոգին: Ազգերի կեանքից բաղմաթիւ օրինակ-
ներ կարող ենք բերել, նոյնիսկ խորայնի պատմութիւնը

ունի դորա համար ուրիշ ցայտուն ապացոյցներ: Եզիպ-
տական ստրկութիւնից ծնւեց Մովսէս մեծ հայրենասէր
մարգարէն, որ իւր ժողովրդին կրօնական կողմակերպու-
թեան և Աւետեաց երկիրը տանելու առաջնորդը եղաւ: Ան-
տիոքոսների հալածանքից յառաջ եկաւ Մակարայեցոց
շարժումը և քաղաքական ազատութեան ձգտումը:

Ինք ցիրուցան եղած ժողովուրդը, բարերախտաբար
սիրալիր առանջականութիւն ունեցաւ այլ և այլ ազգերի
մէջ: Այստեղ յատուկ յիշատակութիւն ունինք կատարելու
Լիբանանի և Սիւրիոյ մասին, ուր պատապարտւած է մեր
ժողովրդի մի կարեւոր հատուածը, քաղաքացիական և
կրօնական բոլոր ազատութիւններով: Այստեղ է հաստա-
ւած եւ կիլիկիոյ Հայրապետական Աթոսը, որ իւր ժողո-
վրդի հետ սկսել է կենդանանալ և կազդուրուիլ նիւթապէս
և կուլտուրապէս: Այսպէս և ուրիշ երկիրների մէջ, Սփիւռ-
քի աշխարաց Հայութիւնը և յառաջդիմութեան բնուշակ
ժողովուրդը, որոշ տեղ է սկսել բնակել իւր բնակած երկիր-
ների մէջ: Սկսել է յառաջադիմել հոգեւոր զարթնումի,
արուեստների և գրականութեան մէջ. հայրենարազ ըզզաց-
մունքը բարձրացրել է իւր գլուխը, ինչպէս երբեմն իսրա-
յէլի ժողովուրդի մէջ: Այդ զգացմունքն է, որ այսօր խրմ-
բել է մեզ այս սրբազան կամարների տակ, տխուր, բայց
նուիրմամբ և գիտակցութեամբ, կատարելու բիւրաւոր նա-
հառակների յիշատակը, որոնք ընկան աքսորի և գերութեան
ճան ապարհին, որոնց նշխարները անթաղ մնացին և փոշիա-
ցան անապատների աւազների մէջ: Այդ զգացմունքն ու
գիտակցութիւնը պէտք է վառ մնայ մեր սրտերի մէջ և
արդիւնաւոր դառնայ մեր նիւթական և հոգեւոր Հայրենի-
քի վերակենդանութեան և յառաջդիմութեան վերելքի հա-
մար:

Դորանով է, որ մենք իրապէս յարգում և գնահատում
կ'լինենք նրանց յիշատակը և պահում մեր դոյութեան
դէմքը Հայրենիքից դուրս՝ հեռաւոր ափերի վրայ:

Բայց մենք մխիթարութեան ուրիշ հիմունքներ եւս
ունինք. այդ մեր վերածնունդ Հայաստանն է Խորհրդային

սահմանների մէջ: Մեծ էր հարուածը անցեալ համաշխարհ
հային պատերազմի հետեւանքով, անսահման մեծ՝ մեր
կորուստները, բայց Աստուած բոլորովին չզրկեց: Ունինք
մեր փոքրիկ, բայց թանկագին Հանրապետութիւնը, իրրու
մէկը է: Միութիւնը կազմող հանրապետութիւններից: Ընդ-
ամէնը 25 տարուան կարճատեւ ժամանակը բաւական եղաւ,
որ հին աւերակների տակից մի նոր երկիր և ժողովուրդ
յարութիւն առնէ:

Գունաւոր ակնոցով Հնայինք իրողութիւնների վրայ
և միայն պակասութիւններ չորոնենք այնտեղ, ամենամեծ
և հին պետութիւնների մէջ էլ կարելի է պակասաւոր բա-
ներ գտնել, եթէ փնտռենք: Լինենք խոհմ, և իմաստուն,
իրականութեան հանգէպ, և կը տեսնենք, թէ ի՞նչ աստուա-
ծային պարգեւ է է: Հայաստանը մեզ համար, մեր ազգին,
քաղաքական և քաղաքակրթական տեսակէտներով:

Մեր լեզուն պետական լեզուն է մեր սահմանների
մէջ, դպրոցում, դատարանում, փողոցի և խանութների
մէջ և ամենուրեք: Օտար տարրերն իսկ, եզիզի, տասրի,
յոյն, ռուս, Հայաստանի փոքրամասնութիւնների քա-
ղաքացիներ, ունենալով իրենց քաղաքացիական ազատու-
թիւնները և դպրոցները, սովորում են և հայերէն, իրրու
պետական լեզու: Հայագիտութիւնը, մեր պատմութեան,
լեզուի, հնագիտութեան, արուեստի և գրականութեան
ուսումնասիրութիւնը յառաջացել է զգալի չափով. ունինք
այն տեղացի գիտնականներ, ինչպէս Աճառեանն է, հանգուց-
եալ Արեղեանը, Մանանդեանը, Մալխասեանը, Ղափանցեանը,
Տէրաթեանը և մի շարք նոր հայագէտներ, որոնց հրատա-
րակած գործերը պատիւ կարող են բերել մեզնից աւելի
թուով մեծ և պետական աւելի երկար կեանքով ապրած
ազգերին: Հայ արուեստի բոլոր ճիւղերի մէջ, նկարչու-
թեան, ճարտարապետութեան, արձանագործութեան և երա-
ժշտութեան մէջ այնպիսի ներկայացուցիչներ ունինք,
որպիսիք Սարեանն ու Կոջոյեանը, հանգուցեալ Թամանեանն
ու Թորամանեանը, Հալաբեանն ու Բախաթեանը կենդա-
նիներից, Արայ Սարգսեանն ու Ուրարտուն, հանգուցեալ

Սպենդիարեանը, Յ. Ստեփանեանն ու Խաչատրեանը երա-
ժշտութեան մէջ. վերջինն արդէն սկսել է համաշխարհա-
յին հռչակ ստանալ Խ. Միութիւնից էլ զուրաւ Ապա բա-
նաստեղծների և գրականութեան ներկայացուցիչների հոյլը,
Աւետիք Խաչակեան, Դեմիրճեան, հանգուցեալ Զարենց,
Ն. Զարեան, Յովհաննէս Շիրազ, Ստեփան Զօրեան... եւն:

Երեւանի մեր թանգարանը իւր բաժանմունքներով
աւելի հարուստ է, քան մեր տեսածները Բալկանեան պե-
տութիւնների մէջ: Մեր համալսարանը՝ իւր ճիւղերով և
բազմաթիւ մասնագէտներով գիտութեան տյլ և այլ ճիւ-
ղերի մէջ:

Ունինք մեր գիտութեանց ճեմարանը իւր կարող և
հմուտ նախագահով, որպիսին Յովսէփ Օրբելին է, բազմա-
թիւ ակադեմականներով, մեր թատրոնը, մեր երաժշտանոցը
իրենց բազմաթիւ արուեստագէտներով. մեր դպրոցները,
տարածուած յետին դիւղերում իսկ, մեր գինուորականու-
թիւնը իւր զօրաւարներով և հերոսներով, որոնք բարձրաց-
նում են Հայ ժողովուրդի անունը ո՛չ միայն Խ. Միութեան
ազգերի, այլ և օտար մեծ պետութիւնների աչքում:

Մրանք ակնարկներ են միայն, ցոյց տալու, որ մեր
ազգը վերածնութեան մի նոր շրջան է ապրում, մեծ հար-
ւածներից յետոյ, և նոյն իսկ ահաւոր պատերազմը, որին
մասնակցում է մեր երկիրը, յետ չէ կասեցրել իւր յառաջ-
դիմական քայլերից նիւթական և մշակոյթային ստեղծա-
գործութեան բոլոր մարղերում: Մեր սրտերը պիտի բարա-
խէին ո՛չ միայն մեր գաղութային, այլ և հեռաւոր Հայ-
րենիքի յառաջդիմութեանց հարցերով: Այս է այսօրուան
սօնի խորհուրդը և արժէքը մեզ համար: Աչքերս դէպի
հեռուն և լուսաւոր ապագան, յոյսով, հաւատով և սիրով
լցուած:

Շնորհք Տեառն եղիցի ընդ ձեզ. ամէն:

«Հասկ»

Անթիլիաս 1945

Կարողիկոսարանի
Հովանաւորութեան սակ եղած
ԵՐԵՅԱՍՍԵՐԳԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի՛ զաւակներս,

Երկու պատճառով կը կամենայինք ներկայ լինել հանգուցեալ Թէքէեանի յիշատակին ձեր կազմակերպած սգահանդէսին, մէկ յարգած լինել և օրհնել յիշատակը այն անձին, որ իւր տաղանդն ու ամբողջ կեանքը նուիրեց Հայ Գրականութեան, մշակոյթի զարգացման և ազգային կեանքի յառաջդիմութեան: Մէկ էլ կ'ողբէինք տեսնել և ուրախանալ ձեր երիտասարդական սրտի և հոգու արտայայտութեամբ դէպի այն միտքն ու գաղափարը, որ ձեզ ամէնքիդ ի մի է բերել և խմբել մի յարկի տակ:

Բայց, ինչպէս գիտէք, պարտքի կատարման ուրիշ պահանջներով, ձեր հանդէսի կատարման օրը, Հայ եպիսկոպոսների և պատգամաւորների մեծ խմբով գումարուած պիտի լինինք Ս. Էջմիածնի սրբազան կամարների տակ, Հայաստանեայց եկեղեցու բարեկարգութեան և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեամբ զբաղուելու: Մեր անձի փոխարէն թող այս երկտողը լինի մեր ցանկութեան և հայրական իղձերի թարգմանը ձեր միութեան հանդէպ:

Մենք ծերունիներս անցնող սերունդ ենք և երիտասարդներդ եկող: Ազգերի կեանքն ու պատմութիւնը կապակցութեամբ է կազմուած ազգի ամբողջութիւնն ու պայմանաւորում նորա յարատեւ գոյութիւնը. ուստի և կենսական է մեզ համար գիտնալ, թէ դուք, որ տարբեր պայմանների մէջ էք ծնուել ու սնուել, օղակը պիտի լինիք մեր կեանքի յաւիտենականութեան: Ահա մենք ինչ ենք կամենում որոնել և գտնել, տեսնել և շօշափել ձեր երիտասարդական միութիւնների մէջ:

Ի հարկէ, մենք չենք սպասում, որ ամէնքդ բանաս-

տեղծ, հասարակական մեծ դործիչ լինիք, թէպէտե կը ցանկանք, որ աշակիսիները լինին ձեր մէջ, բայց կը սպասենք և կը բաղձանք, որ դուք ամէնքդ լաւ սրտով, լաւ նկարագրով, և գիտակցութեամբ Հայ մարդիկ դառնաք, որ դուք իրեւն բաղմութիւն այս բարեբեր հողը դառնաք, ուր մտքի և հոգու ծաղիկները աճել և արդիւնաւոր դառնալ կարողանան:

Սիրեցէք Հայաստանեայց եկեղեցին, ինչպէս «եկեղեցին Հայկական»ի հեղինակն սիրել, Լուսաւորչի Կանթեղի մէջ տեսէք մեր բովանդակ մտաւոր և հոգեւոր կեանքի նշաւակը, ինչպէս մեր ժողովուրդն է տեսել:

Սիրեցէ՛ք Հայ լեզուն, Հայ գրականութիւնը, թէքէ-կանի և նորա նմանների մտքերն ու զգացումները, սէրն ու տառապանքը, հոգեկան ապրումներն ու գեղեցկութեան և ճշմարտութեան որոնումներն են մարմնաւորուած: Զօրացէ՛ք առողջ մարմնով և առողջ հոգով, օրպէսդի ինչքան էլ յառաջանան ձեր տարիքները, զգաք ձեզ առողջ և աշխոյժ ձեր երիտասարդութեան նման: Թո՛ղ ձեր միութիւնը դըպրոց դառնայ ընկերական և բարեկամական կեանքի, միութեան գաղափարի, ուժերի համագործութեան, ապագայի դործակցութեան նախապատրաստութեան:

Այս մաքրով յանուն Աստուծոյ օրհնում ենք բարի յիշատակը բանաստեղծին, օրհնում ենք Հայ մշակոյթի բոլոր աշխատաւորները, օրհնում ենք ձեզ, ձեր միութիւնը և բարեմաղթում, որ Հայ անուան պատիւ բերէք կեանքի մէջ, արժանաւոր սերունդ հանդիսանալով մեր պանծալի նախնեաց:

Հայրական սիրով և օրհնութեամբ:

ԴԱՐԵԳԻՆ ԿԱՅՈՂԻԿՈՍ

ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

5 Յունիս 1945

Անթիլիաս

Հաղորդագրութիւն

Վեհափառ Կաթողիկոսի Երուսաղէմ գանուած ատեն Պաղեստինի Բարձր Գոմիսէր Դերկամս Կորթ, Վեհափառն ու Պատրիարք Հայրը ճաշի հրաւիրած. էր: Առիթէն օգտուելով Վեհափառը օրհնած էր արքայական ընտանիքը և մաղթանքներ ըրած՝ Անգլիոյ Թագաւորի արեւշատութեան համար:

Վերջերս, Սուրիոյ և Լիբանանի մէջ Խրիտանական ներկայացուցիչ Պ. Թորմէնս Շօն Վեհափառին գրած է թէ՝ Ն. Վ. Անգլիոյ Թագաւորը իր մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ մաղթանքներուն և օրհնութեան համար:

ԴԻԻԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ

Դեպի Մայր Աթոռ

Յարգ պատմութեան մէջ չէ պատահած որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետ մը անձամբ երթայ Ս. Էջմիածին և մասնակցի Ընդհանրական Հայրապետութեան գահակալին ընտրութեան: Այդ պատմական զեղեցիկ և պերճիմաստ նախընթացը պիտի ունենանք շնորհիւ այն հանգամանքին որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետական գահուն վրայ կը բաղմի Ն. Ս. Օծութիւն Գարեգին Կաթողիկոսի պէս լայնախոհ և բացառիկ գէմք մը:

Վեհափառ Հայրապետը քանիցս կրկնած է որ, իրեն բուռն բաղձանքն է որպէս Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, իրեն թեմի եպիսկոպոսներով ներկայ գանուիլ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան:

Վեհափառին բաղձանքն եղած է նաև որ, Ս. Էջմիածնայ համադումարը ըլլայ ըստ կարելոյն յստիմամբողջ և Ընդհանրական Հայրապետի օժման հանդիսութիւնը՝ ըստ կարելւոյն փայլուն և մեծավայելուչ:

Խ. Միութեան Դեպքանի Հրահեր

Ի ՊԱՏԻԻ ՊԱՏԻԱՄԱՌՈՐՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի, Յունիս 3, ժամը 7ին, Խ. Միութեան դեպքանը հրահեր տուած էր Վեհափառ Կաթողիկոսին և միւս պատգամաւորներուն՝ անոնց էջմիածին մեկնելուն առիթով։ Հրահերուած էին նաեւ Յոյն Օրթոտոքս Պատրիարքը, եպիսկոպոսներ՝ Տ. Տ. Արտաւազդ, Խաչ Սրբազանները և կարգ մը ազգայիններ։

Սեղմ շրջանակի և տաք մթնոլորտի մէջ տեղի կ'ունենան մտերմիկ խօսակցութիւններ։ Վեհափառը բաժակ առաջարկեց բոլոր ազգերու եղբայրութեան, Խ. Միութեան ազգերու բարգաւաճման և անոնց կարգին Հայաստանի վերելքին համար։

Պ. Սոլոտ պատասխանեց սիրալիր բառերով ու մաղթեց որ Վեհափառը իր հետեւորդներով յաջողի իր առաքելութեան մէջ, ու վերադառնայ լաւ դործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Վեհափառ Կաթողիկոսը, Հայր Դերենիկ, Պ. Պ. Մ. Մըսերլեան, Ս. Գալէմքեարեան, Ե. Էլէզեան, և Գ. Պապոյեան կը մեկնին Պաղեստին, Լիտտայի օդակայանէն առնելու համար Անգլիական իշխանութեանց կողմէ յատկապէս տրամադրուած օդանաւ մը, որ զիրենք պիտի տանի մինչեւ Թեհրան։

Հայրապետը կը մեկնի Ս. Էջմիածին

Վեհափառ Տ. Տ. Գարեգին Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ, դէպի Ս. Էջմիածին իր ուղեւորութեան առթիւ ազգին ուղղեց հետեւեալ կոնդակը.—

Այսու Հայրապետական Կոնդակաւ մերով յայտ առնեմք, ամենայն ժողովրդեանս և եկեղեցական ազգային հաստատութեանց, որք ընդ մերոյ իշխանութեամբ, թէ հանդերձեալ եմք ի մօտոյ ուղեւորել յէջմիածին առ ի մասնա-

կից լինել Աղգային եկեղեցական ժողովոյն և ընտրութեան Դահակալին Մայր Աթոռոյ, ընդ մեզ ունենալով ընդ աշխարհիկ կամ ժողովրդական պատգամաւորաց և զերեսին Առաջնորդս վիճակաց՝ Դամասկոսի, Լիբանանի և Բերիոյ, զՏ. Եփրեմ և զԱրտաւազդ Արքեպիսկոպոսունս և զԶաբէն Ծ. վարդապետ:

Առ ի կարգաւորութիւն եկեղեցական-գարոցական և այլ դործոց, նշանակեմք զՏ. Խաչ Արքեպիսկոպոս փոխաորդ մեր, զի ի բացակայութեանս վարեսցէ զընթացիկ դործս միաբանութեանս, որպէս և եկեղեցական-աղգային և գարոցական հաստատութեանց, և առաջագրեմք ամենայն ստորագրեալ իշխանութեանց, ի նկատի առնել զայս Հայրապետական մեր կարգադրութիւն և ի կատար ածել զհրամանս և զկարգադրութիւնս ամենայն, որք հային և բարեւոք կառավարութիւն դործոց և հաստատութեանց:

Օրհնեմք և շորդորեմք և զհաւատացեալ ժողովուրդ ըն մեր, խաղաղութեամբ և հանդարտութեամբ ընդանալ յառօրեայ կեանս՝ և ի դործս, որպէս հաւատարիմ քաղաքացիի երկուց հասարակապետութեանցն, զԼիբանանի ասեմ և զՍիւրիոյ, առանց տեղի տալոց թիւրիմացութեանց յայս և զժուտորին ժամանակս, միշտ ունենալով ի նկատի զկարգ և զկանոն և զկառավարական կարգադրութիւնս: Զի հաւատարմութեամբ և լիակատար հաւուցմամբ պարտեացս, տարմութեամբ և լիակատար համակրութեան բարի գրացեաց և քաղաքացեաց մերոց, ի շահ և յօգուտ նորոց հայրենեացս, յորս վայելեմք զամենայն շնորհս ազատ քաղաքացիութեան:

Յանձնելով զձեզ ի խնամս Ամենակալի Աստուծոյ, յուսամք թէ ամենայն ինչ ընթացք ըստ բաղձանաց հայրական սրտիս ի սահմանս կարգապահութեան և օրինապահութեան:

Շնորհք Տեառն եղիցի ընդ ձեզ:

ԳԱՐԵԴԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՏԱՆՆ ԿԻՒԼԿԻՈՅ

2 Յունիս 1945
Անթիպատ

Վեհ Հայրապետ Թեմաքանի մէջ

1945 յունիս 7ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Թեհրան ժամանած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Վեհաշնորհ Տ. Տ. Գարեգին Ա. ընկերակցութեամբ Գեր. Տ. Դերենիկ վարդապետի և Լիբանանի, Սուրիոյ և Պաղեստինի պատգամաւորներ Տիարք Արշակ Գալէմքեարեանի, Մկրտիչ Մարլեանի, Եփրեմ Էլէզկեանի, Դէորդ Պապոյեանի, Պենտ Ճոսեանի: Հայֆայէն մեկնած են անոնք մասնաւոր զինւորական օդանաւով, զոր սիրալիր կերպով, Գարեգին Կաթողիկոսի արամադրած է Պաղեստինի Բարձր Բաժնէրը: Կաթողիկոսը իր ժամանումին օդակայանին մէջ դիմաւորուած է քառասուն ինքնաշարժով արանք ընկերացած են իրեն մինչև Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր խոնուած հազարաւոր ժողովուրդ խանդավառ ցոյցերով ողջունած են զինքը: Գարեգին Կաթողիկոս ազօթած է և յետոյ խօսած ժողովուրդին: Իրենց մեկնումը ղէպի Էջմիածին կառարուած է խանդավառութեան մէջ:

Թեհրանի Սովետ դեսպանատան կցորդ Պ. Մելքոնեան որ համաձայն դեսպանի հրահանգին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ընկերացած է մինչև Երեւան:

«Արար» Ազերստեղբիա
1945 Յուլիս 21

— 0 —

Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կարդոլիկոս

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. Ի ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. ԷԶՄԵՐԱՄԵՆԻ ՄԷՉ

1945 Յունիս ամսոյ մէջ ժամը 8ին ժամանում է Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոս Գարեգին Առաջինը: Վեհափառը ազմկալից կեցցէներով առաջնորդուած է ղէպի Մայր Տաճարը: Թափօրի առաջից փողփողում են խանդավառներն ու խաչերը և «Հրաշափառ» շարականով կա-

Թողիկոսը միաբանութեան առաջնորդութեամբ մտնում է Տաճար:

Նա հակիրճ ու ամփոփ կերպով խօսում է առաջիկայ Ազգային Եկեղեցական Ժողովի պատմական նշանակութեան մասին, կոչ է անում սիրելի Մայր Աթոռն ու հայրենիքը, սիրելի և ամուր փարուիլ մեր պետականութեանը, նուիրուիլ նրանց ստեղծագործ աշխատանքներին և քարձր պահել հայ Ժողովուրդի Ազգային պետական և կրօնական միասնութեան դրօշները:

Դուրս գալով Մայր Տաճարից վեհափառը քայլերն ուղղում է դէպի վեհարան: Ծանապարհի երկու կողմերը բռնել են հաւատացեալները որոնք կեցցէններով ողջունում են նրան:

Յուզիչ է տեսարանը վեհարանում: Հայ եկեղեցու երկու վեզերանները գրկախառնում են և համբուրում ձախ կողքին բազմում է երեսադէմի Պատրիարքը, միւսները կանգնում են ըստ սովորութեան:

Կաթողիկոսը ձեռքի շարժումով ազգաբարում է նստիլ:

Սկսում է խիստ մտերմական, ընտանեկան զրոյցը: Նա պատմում է ճանապարհին վայելած սովետական օր-գանձների հիւրասիրութիւնների մասին: Միծաղը անպակաս է նրա դէմքից, նա այնչափ գոհ է իրեն շրջապատող իրադրութիւնից:

— Ծեմարանի համար նուէր եմ բերել— յայտարարում է վեհափառը— տարեկան 50 ֆունտ սթերլինգ ապահովել եմ, գրպանումս է, ուզում էք հանեմ, դնեմ սեղանի վրայ, — ասում է նա և լիաշունչ ու կուշտ ծիծաղում:

Նրա կենսալից ծիծաղի մէջ հայրենիքն է խօսում, Մայր Աթոռի և Ս. Էջմիածնի կարօտն է, որ վեհափառ չը-քեղութեամբ լցնում է հակայական դաշիւճը:

Պատգամաւորները ցնծալին ծափաւարում են, նրա յայտարարութիւնը վարակում է ամէնքին, «կը վերադառնանք, մենք էլ կ'ուզարկենք», լսում է կաղերբից. «այ նանք, մենք էլ կ'ուզարկենք», լսում է կաղերբից. «այ գործնական մարդ, ինչպէս երեւում է, չի սիրում խօստում-

ներ և ապառիկ գործեր», լսում է ետեւեց: Շուտ եւմ գալիս վերջին արտայայտութիւն անողին զանելու, տեսնում եմ բոլորն ուրախ են, ժողովրդիս, կայստա, բոլորի ուշադրութիւնն ու նայուածքները նուիրուած են դէպի Վեհափառը:

Առանձնապէս նկատելի է երկու ականաւոր եկեղեցականների փայփայածքը և խիստ սիրալիր, ջերմ վերաբերմունքը միմեանց: Եւ այդ հասկնալի է, նրանք ճեմարանի առաջին շրջանաւարտներն են, դասընկերներ և ճեմարանաւարտ առաջին եկեղեցականները: Տարիներ ո՛րպիսի վսեմ պատմութիւն է կապուած կեանքի հետ, մէկը Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, իսկ միւսը՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետական Տեղակալ: Ու որքան խորհրդաւոր, իմաստալից ու դեղեցիկ է պատմական այս զուգադիպութիւնը:

Մէջ ընդ մէջ Գարեգին Ա. Վեհափառ հայեացքը արտասահմանից եկած հոգեւորականներին ուղղելով պատմում է այնտեղի անցուղարձներից ինչ որ յիշեցումներ անում, կամ հարցումներ տալիս: Զրոյցի հանդիսաւորութիւնն ու քաղցրութիւնը թոյլ չեն տալիս միջամտել և հարցումներ անել:

Սակայն վերին աստիճանի կենսուրախ և պարզ այդ անձնաւորութիւնը ամէն անգամ գոհունակութեամբ է շեփում իր ձեռքերը և յիշեցնում Ազգային-Եկեղեցական միասնութեան դադափարը: Ազգային-Եկեղեցական միասնութիւն, — ահա մեր երկու ականաւոր եկեղեցականների էութիւնը, նրանց նկարագիրը:

ՌՈՒԲԷՆ ՎԱՐԴԱՅԵՏ

«Էջմիածին»

Յունիս Յուլիս 1945

Վեհ. Հայրապետ Ս. Էջմիածնայ

ԵԿԵՂԵՑԱՆՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՁ

16 ՅՈՒՆԻՍ 1945

Վերջացնելով իր խօսքը, Ամենապատիւ Տէր Տեղա-
կալը, Ազգային եկեղեցական ժողովը յայտարարում է
բացուած: Որից յետոյ խօսք է արձուակում Տանն Կիլիկիոյ
Վեհ. Կաթողիկոս Տ. Տ. Գարեգին Ա.Ր՝

— Նշելով ժողովին պատմական նշանակութիւնը նա
յայտարարում է որ այս օրը բախտաւորութեան և ցնծու-
թեան օր է, քանի որ երկար տարիներից յետոյ Հայ ժողո-
վուրդի յոյսերը իրականացած են: Ուրախալի և ոգեւորիչ
են, շարունակում է նա, որ աշխարհի ամէն կողմերը ցըր-
ւած Հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներն այսօր մաս-
նակցում են ժողովին, որ նրանք եկել են ոչ միայն իրենց
Կաթողիկոս մը ընտրելու այլ Ս. Էջմիածինին նիւթական և
բարոյական ուժ տալու: Այս ժողովը յայտարարում է նա,
մեր եկեղեցու և ժողովուրդի միասնականութեան ժողովն
է: Դրուատելով մեր ժողովուրդին և պետութեան՝ ձեռք
բերած նուաճումները, Վեհափառ անուան բերկրութեամբ
իր գոհունակութիւնն է յայտնում Խորհրդային Հայաստանին
և օրհնում է ժողովը, յաջողութիւն մագթելով նրան:

..

Ուրիշ ժողովի մը մէջ, Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ
Կաթողիկոսը խոր լռութեան մէջ կ'ըսէ «ցանկալի պայման-
ներու մէջ հաւաքուած ենք հոս մեր պատմութեան մէջ ա-
ռաջին անգամն է որ ներկայ կ'ըլլայ Տանն Կիլիկիոյ Կաթո-
ղիկոսը և շատ քիչ է պատահած որ այսքան մեծ թիւով
ներկայացուցիչներ հաւաքուած են ընտրութեան համար:
Եկած էք հեռաւոր Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն, Անգ-

Ս. Էջմիածնայ եկեղեցական

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՈՒ ՄԷՋ ՎԵՋԱՓԱՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ոչ մի ազգ երկրագնդի վրայ մեղի չափ չէ տառապած, չէ կոտորուած, բայց մենք մեր այդ ցաւերուն և դժբախտութեանց վերջ տունք Սովիէթ ընթիմին ու անոր պետական գաղափարաբանութեան յարելով, անոր մի մասը կազմելով:

Խորհրդային Միութեան շնորհին է որ մեր մըշակոյթը փրկուեցաւ և զարգացաւ, թէև մեր երկիրը փոքր է, բայց անոր ապագան ապահով հիմերու վրայ դրուած է: Մենք պատերազմի տարիներուն մեր ամբողջ ուժը ի սպաս դրինք յաղթանակը չանելու համար, բայց այդ բնու արգելք չեղաւ մեր վերելքի ու յառաջդիմութեան զարգացման: Ես երեւանը տեսած եմ սակէ տասը տարի առաջ, բայց հիմա մեծապէս փոխուած դաւայ:

Սովիէթ ընթիմին շնորհիւ զանազան ցեղերի մէջ ստեղծուած բարեկամութեան ու միասնականութեան ոգին բարոյական մեծ ուժ մը եղաւ անպարտելի, յաղթանակներ չանելու համար, բայց մենք մի փոքր յոյս ունինք, յոյս, որուն իրականացումը կ'սպասենք մեր մեծ պետերէն, որ միշտ իրականացուցած և կատարած է իր խոստումը: (Մեծ ծափահարութիւն):

Յուշագրութիւններ Խորհրդային Հայաստանէն

Գ. ՊԱՊՈՅԵԱՆ

«Արարատ»

5 Պեկտ. 1945 Պէյրութ

**Համազգային Եկեղեցական Ժողովի
ՀԵՌԱԳԻՐԸ ՍՈՒՄ ԳՆԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՑԻ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԱԼԻՆԻՆԻՆ**

Հայկական Համազգային Եկեղեցական Ժողովը հաշտության խնամքով էլ միաձայնում է ստանալով բոլոր հնարաւորութիւններն իր աշխատանքի համար գաղտնի քուէարկութեամբ միաձայն Ամենայն Հայոց Մայրազոյն Պատրիարք Կաթողիկոս ընտրեց Գէորգ Արքեպիսկոպոս Չէօրէքճեանին: Ժողովն իր երախտագիտութիւնն է յայտնում Սովետական Կառավարութեան ուշադրութեան և բարեացակամութեան համար:

Համազգային Եկեղեցական Ժողովի անունից

Տաճկ Կիլիկիոյ Կարողիկոս
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

«Էջմիածին»
Յունիս-Յուլիս 1945

**Համազգային Եկեղեցական Ժողովի
ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԱՄԵՆԱՅՆ ԲՈՒՍԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԶ
ԱԼԵԿՍԱՆԴՐ ՄՈՍԿՈՒԱ**

Նորին Սրբութիւն Ամենայն Ռուսիոյ Պատրիարք Ալեքսիին:

Համահայկական Ազգային-Եկեղեցական Ժողովը 1945 թ. Յունիսի 22ին Ս. Էջմիածնի նախաթոռ Մայր Տաճարում գաղտնի քուէարկութեամբ միաձայն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրեց Արքեպիսկոպոս Գէորգ Չէօրէքճեանին, որի մասին տեղեկանացնում եմ Ձեզ:

Համազգային Եկեղեցական Ժողովի
Նախագահ,

Տաճկ Կիլիկիոյ Կարողիկոս
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

«Էջմիածին»
Յունիս-Յուլիս 1945

Համազգային Եկեղեցական Ժողովը

Ս. ԷԶՄԻԱՄԵՆԻ ՄԵՁ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի խօսածները ժողովի ասեմ: Վեհ. Կաթողիկոսը սրբալոյս միւռոնով կ'օծէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Տ.Տ. Գեորգ Զ. Զեօրեֆեանը:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը կը նախագահէ համազգային պատմական եկեղեցական ժողովին:

Ա. Ժողովին, 1945 Յունիս 16ին Վեհափառ Կաթողիկոսը պատշաճ աղօթքներն ասելից յետոյ, ժողովը բացուած յայտարարեց:

Տիրում է հանգիստւոր լռութիւն, Տէր Տեղակալը առաջարկում է Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին իր օրհնութիւնը տալ ներկայ եղողներին:

Վեհափառ Հայրապետը ոտքի է կանգնում:

Ամբողջ գահլիճը յոտնկայս լսում է Վեհափառի արտասանած «Հայր մեր»ը և աւուր պատշաճի աղօթքները, որից յետոյ քառաձայն խումբը երգում է «Էջմիածին ի Հօրէ» շարականը:

Ամեն. Տ. Տեղակալից յետոյ, ողջոյնի խօսք է ասում Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը:

Ամենապատիւ Տէր Տեղակալը յայտնում է ժողովին, որ պատգամաւոր Ստ. Մալխասեանը «Էջմիածին» ամսագրին ուղարկած մի յօդուածով առաջարկ է արել տօնել Մայր Աթոռի Կիլիկիոյից Ս. Էջմիածին փոխադրուելու 500ամեակը: Ժողովականները միաձայն ընդունում են այս մտայղացումը և որոշում են տօնել 500ամեակը:

Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը հակիրճ կերպով պատմական տեղեկութիւններ է հաղորդում Աթոռի փոխադրման մասին և ցանկութիւն է յայտնում մեծ շուքով տօնել 500ամեակը, ինչպէս որ տօնուել է տաւրերի գիւտը, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը եւ այլն:

Ժողովը ընդունեց Գարեգին Ա. ի հետեւեալ բանաձեւը.

«Անդրադառնալով Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան կատարած դերին անցած 500 տարիների ընթացքում նշանակում է արել և լուսաւորել ժողովրդեան միաքր և գիտակցութիւնը այդ երկարատեւ շրջանի մասին»։ Ժողովը օգտակար է համարում 1945-1946 տարին յայտարարել Մայր Աթոռի վերահաստատման յօրելիեական տարի ընդունելով միեւնոյն ժամանակ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յարատեւութիւնը։

Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը յայտարարում է որ՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը ձեւարանին համար յատկացնում է տարեկան 5000 տոլար։

Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը առաջարկեց Մայր Աթոռի պահպանութեան համար սահմանել «Լուսաւորչի լուսմա» տուրքը բոլոր եկեղեցիների ամբողջական հասոյթների 4 տոկոսի համեմատութեամբ։ Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց այս առաջարկը։

Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը ողջունելով Ժողովին ձեւարանի պահպանման խանդավառ յանձնարութիւնները, առաջարկեց հոգեւոր ձեւարանի մատենադարանը եկեղեցական, կրօնական և աստուածարանական գրականութեամբ ճոխացնելու համար եւս խորհիլ։

Զորբոյգ նիստում Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը ժողովին հաշուետուութեան ներկայացրեց իր կատարած հանգանակութեան մասին, երբ ինքը որպէս Հայրապետական լիազօր նաւիրակ գործուղուել էր արաւսահման յիշեալ նպատակով։ Գործուեց որ նա հանգանակել է 37.114 տոլլար, որպիսի գումարը պահ է դրուած ապահով դրամատների հաստատութիւնների մօտ։

Կաթողիկոսի ընտրական նիստին, Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը, խիստ սրտառուչ և անկեղծ զգացումներով դիմում է պատգամաւորներին, յայտնելով նրանց պատմական մեծ աւերի մօտին, որ նրանք պիտի կատարեն այսօր Հայաստանեայց եկեղեցու Հովապետ՝ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս ընտրելով։ Նա կոչ է անում լուրջ և զգաստ մօտենալ այս խնդրին, հաշուի առնել նրանց

պատասխանատուութիւնը ժողովրդի առաջ և լսել իրենց խղճի ձայնին:

Ժամը 4-ին 45 րոպէին Վեհ. Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ը յայանում է քուէարկութեան արդիւնքը, ներկայ է 111 պատգամաւոր, 110 քուէով:

Գէորգ Արքեպիսկոպոսը ընտրուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, այդ մէկ քուէն ալ իրենն է, որ նա տուել է ինձ: Նիծաղելով յայանում է Վեհափառ:— Ուրեմն ընտրուել է միաձայն—:

Այսուհետեւ Ն. Ս. Օծութեան Վեհ. Կաթողիկոսը առաջարկում է ժողովին մի յանձնաժողով ընտրել, Սովետական Միութեան հանձարեզ առաջնորդ Մարշալ Սաալինին ուղարկելիք գեկլարացիան մշակելու և խմբագրելու:

Ի դիմաց Հայաստանի ժողովրդի հանգէս եկաւ Պրոֆ. Արարատ Ղարիպեանը: Նա ասաց հետեւեալը. «Հայ եկեղեցին կատարեց իր պատմական հաջողագիւտ գերը Ձեր բուրբի միջոցաւ, հայ ժողովուրդն այժմ զանուում է իր հոգի վրայ: Հոգեպէս հրճուում եմ, տեսնելով, որ այս ժողովը կարողացաւ հանգէս բերել միասնականութիւնը յօգուտ հայ ժողովուրդի և եկեղեցու:

Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոս այս միասնականութեան կենդանի օրինակը հանդիսացաւ իր խորը հրմտութեամբ և բռնն հայրենասիրութեամբ: Հսկայ հայրենասիրութիւն կայ նրա փոքր մարմնի մէջ և այդ հայրենասիրութեան կրակը տարածում է ամէն կողմ:

Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը չըջապատուած Արքեպիսկոպոսներով, վարդապետներով, քահանայից և դպրաց դասով, 1945 Յունիս 24ին, Ս. Էջմիածնայ պատմական Տաճարին մէջ, «Հաւատամք»ից յետոյ, սրբալոյս, խնկարոյր միւռնով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս կ'օծէ ազգընտիր Տեղակալ Ամենապատիւ Տ. Գէորգ Ս. Արքեպիսկոպոս Չէօբէքճեանը՝ ձեմարանի դասընկերը:

ՌՌԻԲԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

«Էջմիածին»
Յունիս Թուիս 1945

Վեհափառը կը սրահուռի

Ս. Էջմիածնայ Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ Տ. Տ. Գէորգ Զ. իբրեւ աննախընթաց պարագայ կը շեշտէ Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութեան և օծման ներկայութիւնը և Հայ եկեղեցւոյ միասնականութիւնը։ Ս. Էջմիածնայ Նորընտիր Հայրապետը իրաւասութիւն կուտայ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին՝ իր վեղարին վրայ՝ կրելու աղամանդակուռ խաչ, և պատարագի ընթացքին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին անուան յիշատակութիւնը ևս Ընդհանրական Հայրապետին անուան յիշատակութենէն անմիջապէս վերջը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԴԱՐՁԻՆ

Վեհափառը կը յայտարարէ

Վեհափառ Հայրապետը Հայաստանէն վերադարձին կը յայտարարէ։

Մեր յաջողութիւնն ու տեսած իրականութիւնը վեր են բոլոր ակնկալութիւններից։ Կարող եմ ասել թէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, այսպիսի միասնական, միակամ և ընդհանուր առամաք ներդաշնակ ժողով մեզի ծանօթ չէ։

Պէտք է ըմբռնել և թափանցիլ այն երեւոյթին մէջ, որ աշխարհի բոլոր անկիւններից, ամենէն հեռաւոր հարաւային Ամերիկայից, Քալիֆօրնիայից և Միացեալ Նահանգներից սկսած մինչև արեւմտեան և արեւելեան, Եւրոպայի բոլոր թիւերից Հայ գաղութները ուղղարկել էին իրենց պատգամաւորները, որոնց ներկայութիւնը Ս. Էջմիածնի նուիրական կամարների տակ, մարմնաւոշումն էր Հայաս-

տաննայց եկեղեցւոյ ամբողջութեան: Արտաքոյ կարգի երեւոյթ էր կիլիկիոյ կաթողիկոսի իր եպիսկոպոսներով և աշխարհիկ պատգամաւորներով, ներկայութիւնը այդ ժողովին մէջ, որով շեշտուած էր Հայաստանայց բոլոր բարձր Աթոռների միութիւնը, միասնականութիւնը, միակամ և միախորհուրդ գործակցութեան տրամադրութիւնը նոր ընտրութիւնք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հետ:

Մեր խորհրդակցութիւնները, մտքերու փոխանակութիւնները նախ ժողովից դուրս, ապա ժողովի մէջ, ապացոյցներ էին տալիս մտքերի, մտածումների և հասկացողութիւնների այն միութեան, որ ներկայ բոլորի պահանջն էր:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարուեցաւ, կիլիկիոյ կաթողիկոսի նախագահութեան տակ, զաղտնի քուէարկութեամբ և միաձայնութեամբ առանց վէճի, առանց սովորական և անպատեհ տարակարծութիւնների: Ամէնքը, խորասուզուած և իրենց խղճին և Աստուծոյ ներկայութեան, թղթի վրայ դրոշմեցին իրենց և զիրենք զրկող ժողովրդի ցանկութիւնը՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի Աթոռին վրայ տեսնել Գէորգ Սրբազան Արքեպիսկոպոսին, որը իր Տեղակալութեան շրջանում արդէն կատարել էր զործեր, որոնք ապահովում էին նորա միաձայն ընտրութիւնը:

Տեսնել պէտք էր, ով չի տեսնել, հոգւով պէտք է ապրի այն տեսարանը՝ որ պարզուեցաւ երբ Նորընտիր Հայրապետը և կիլիկիոյ կաթողիկոսը միասնաբար, 110 հոգեւոր և աշխարհիկ պատգամաւորների առաջնորդութեամբ դուրս եկաւ Մայր Տաճարից, զանգակների զօղանջների, ողբերուած ժողովուրդի բացազանչութիւնների և ծափահարութիւնների միջով:

Հայրապետական օծումը նոյնպէս կատարուեցաւ ամենայն շքեղութեամբ և փառաւորութեամբ:

Ժողովին խորհրդածութիւնները, Մայր Աթոռին տընտեսական և մշակոյթային վերակազմութեան մասին, ընթացան նոյնպիսի համաձայնութեամբ և ներդաշնակութեամբ: Պէտք էր տեսնել թէ ինչ ոգեւորութիւն առաջ և

կաւ ժողովուրդների մէջ, երբ Ամենապատիւ Տեղակալը, իր ընտրութիւնից առաջ, ընդարձակ զեկուցումով մը ամփոփ պատկերը տուաւ իր տեղակալութեան ամբողջ շրջանին դործունէութեան, և ապա աւետեց թէ Սովիէթ կեդրոնական Պետութեան կողմից, Մարաշախտ, այժմ Սպարապետ և Կոմիսարների Խորհուրդի Նախագահ Սթալինի ստորագրութեամբ հրամանագրով մը, կատարուած են իր բոլոր խնդիրները, դրական կերպով ընթացք տալով անոնց, Հայ-րապետութեան վերադարձնելով Էջմիածնի պարիսպներից ներս և դուրսը դառնուող բոլոր շէնքերը (միաբանութեան մեծ շէնքը, մատենադարանի ընդարձակ շէնքը, տպարանի շէնքը, ճեմարանը, մթերանոցները և այլն): Դրա հետ նաև, կեդրոնական Կառավարութիւնը իրաւունք է տուել վերաբանալու հոգեւոր ճեմարանը՝ պատրաստելու համար եկեղեցւոյ սպասարկուներ, տպարանը՝ հրատարակելու համար եկեղեցական և ժամապաշտութեան գրքեր ու «Էջմիածին» պաշտօնաթերթը:

Այսպէսով աւետուեցաւ որ Սովիէթ Միութեան մէջ մի նոր դարաշրջան է սկսուած Մայր Աթոռի և Հայաստանեայց եկեղեցու համար:

Այսպիսի ուրախ լուրերի տրամադրութեան տակ էր որ բոլոր թեմերի պատգամաւորները յանձն առին իրենց բաժինը բերել ճեմարանի պահպանութեան, տպարանի սարքաւորման, միաբանութեան ապահովութեան և այլ հարկաւոր նիւթական միջոցների հայթայթման գործում:

Մի արտաքոյ կարգի ուրախալի լուր էր ժողովներից յետոյ ստացումը մի հեռագրի, որով Հայ մեծատուն մը կը կամենար խմանալ թէ որքան զուժար հարկաւոր է Ս. Էջմիածնի Տաճարին նորոգութեան պահպանութեան համար:

Նման ուրախալի լուրեր ունինք յայտնելու մեր թանկագին հայրենիքի պետական, անտեսական, գիտական, զեղարուեստական, մշակութային և այլ մարզերի մէջ կատարեալ յաջողութեան և յառաջընթաց վիճակի մասին: Որպէս հոգեւորական և մշակոյթի մարդ՝ բնականաբար ես աւելի հետաքրքրուած էի վերջին խնդիրներով, և կարող

և՛ ասել թէ լիակատար գոհունակութեան զգացմունքով է որ խզել եմ և դուրս եկել գիտական գեղարուեստական և մշակութային հաստատութիւններից: Ծարտարապետական տեսակէտով փառաւոր շէնքը Սրերայի, իր ամառնային և ձմեռնային ներկայացումների մասերով, մեր տրամաթիկ թատրոնը, կոչուած «Մեղուկեան»ի անունով, մեր պետական գրադարաններն և ձեռագրատունները, իրենց կարգաւորութեամբ, իրենց հարստութեամբ և խնամուածութեամբ կարող են մրցակից լինիլ Եւրոպական նման հաստատութիւնների հետ:

Մեր Երեւանը, իր մաքուր և գեղեցիկ շէնքերով, ծառազարդ պողոտաներով, հանրային պարտէզներով և ծաղկոցներով, իր անմահական ֆուրին կանոնաւոր մատակարարութեամբ, Սովիէթ երկիրների լուսագոյն քաղաքներից մէկն է:

Մագիթդ եմ ի սրտէ որ վերահաս խաղաղութիւնը լինի յարառեւ, որովհետեւ խորապէս համոզուած եմ որ այդ խաղաղութիւնը մեզի համար պիտի բերէ ազգային, մատաւոր, հոգեւոր, գեղարուեստական և մշակութային կեանքի մի նոր դարաշրջան:

Գ. Գ.

«Զարթոնք»
1945 Օգ. 19 Պէյրութ

ՎԵՆԱԿԻԱՆ ԿԱՅՐՈՂԻԿՈՒԻ ԱՆԱՅԻՆ ԲԱՐՈՂՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

«Հայրենիք ոգի է եւ սէր» կը յայտարարէ Վեհափառը։
Օգոստոս 5, կիրակի, Դամասկոսի Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ, Ս. Պատարագի ընթացքին, Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետը ոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ։ Հայաստանէն վերադարձին խօսած իր առաջին քարոզն է ասիկա.—

— Մեր եկեղեցական եւ ազգային կեանքը վերջին տասնամեակներուն փորձութեան էր ենթարկուած։ Դուք շատերդ զոհն էք այդ փորձութեան։ Շատերդ տեսաք ձեր հարազատներու խողխողումը, տեսաք խեղճացած ազգային եկեղեցական կեանքը։ Կեանքի մէջ եղի՛ր հաստատ, եղի՛ր հաւատարիմ, քո նախնեաց հաւատով։

Իմ հաւատացեալ ժողովուրդ, հաւատարմութիւնը մարդկութեան ամենամեծ առաքինութիւնն է։ Ով որ ուղիղ ճանապարհ է գնում նա տեղ կը հասնի։ Այլ և ձախ դեգերողներն են շարունակ, որ իրենց նպատակին չեն հասնում։ Եթէ որեւիցէ բարեմաղթութիւն ունիմ իմ ժողովուրդին դա նորութիւն չէ։ Ձեր հաւատարմութեան համար ազօթող եմ։ Եթէ մեր ժողովուրդի մէջ դուք հառուածների էք բաժնուած, ոյդ ոգին թող դարթնի, Աստուած կ'օհնէ մեր հաւատարմութիւնը։

Մենք ունեցանք մեծ յաջողութիւն Ս. Էջմիածնի մէջ։ Ունեցանք միաձայն ընթացք, որ երբեք սպասել կարելի չէր։ Մինչեւ իսկ խօսք չեղաւ թեկնածուների մասին։ Մենք հաւատում ենք որ Հայ ժողովուրդի մէջ նոր դարազուլս մը ստեղծուի։

Այժմ մեր թափուր Աթոռները ունին իրենց դահա-կալները.— Կաթողիկոսներ և Պատրիարքներ, բայց մէկ է Հայաստանեայց Ս. եկեղեցին։ Դա մեր ոգու արդիւնքն է։ Պէտք է դուրդուրանք և պահենք Մայր Աթոռը որ իր խեղճութեան մէջ է այսօր։ Բոլորս հաւատք ունինք թէ պէտք

է նա վերահաստատուի էր: Հայաստանի անկախութեամբ:

Սթալինի ստորագրութեամբ վերագործուած են բոլոր չէնքերը: Միայն նիւթական չէնքերը չեն որ անցնում են մեզ, այլ հոգեւոր ձեւաբանը, որպէսզի հոգեւորականներ պատրաստէ: Այս արտօնութիւնը արւում է Հայ ժողովուրդի գոյութեանը համար: Ձեզ աւետել կարող եմ որ տպահովուած է տպարանը:

Վերականգնման համար զոհաբերութեան պէտք ունինք: Մենք տեսանք մեր հայրենիքի կենդանի վիճակ՝ դէպի երկինք սլացող սպիտակ գազալիներով՝ Արարաւը: Տեսանք թէ թիզ մը հող չէ մնացած անմշակ:

Տասը տարուան մէջ մեծ փոփոխութեան է ենթարկուած մեր հայրենիքը:

Մէկ ուրիշ երեւոյթ.— պատերազմի հետեւանքով երիտասարդներ պատերազմի դաշտ են գնացել, բայց կանայք պահել են նրանց տեղը: Դա հողին է որ քարին լեզու է տալիս, թէ մենք կանք:

Բոլոր կայսրաններում մեզ դիմաւորեց ժողովուրդը: Հասանք երեւան, ինչ հրաշալի տեսարան: Հաղարաւորներ սպասում են: Անցանք քաղաք, լայն, մաքուր պողոտաներ: Ամէն երկիր ունի իր պակասութիւնները, բայց մեր երկրում այնքան բան կայ դրական, որ մեր սրտերը լայնցան:

Մեր ներքին կեանքի մէջ բոլորովին անկախ ունինք համալսարան և գիտնականներու բանակ: Պետական գրադարանը ունի երկու միլիոն 200,000 գիրք և 13,000 ձեռագիր:

Մեր հաւատարմութիւնը դէպի մեր նախնեաց ոգին, դէպի հայրենիք՝ արդէն սկսել է վարձատրուիլ, հայրենիքը ոգի է, սէր է, գիտակցութիւն է: Ահա այս մտքերի գումարումը հայրենիքն է:

Այդ, հայրենիքը սկսել է երեւան գալ:

«Ազդակ» ՇարաՅօրեակ

1945 թ. 10 հէյրութ

Ազգային եկեղեցական ժողովը

ՆԻ ՆՈՒԱ ՆՏԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Կառարուեց ինչ որ հայութեան իղձն էր տարիներից ի վեր, և կառարուեց լուսադոյն կերպով: Հայ Ազգային-եկեղեցական ժողովն էր այդ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի փառաւոր և միաձայն ընտրութեամբ:

Բացառիկ երեւոյթ էր մեր պատմութեան մէջ տեսնել համայն հայութեան ներկայացուցչութիւնը հոգեւոր և աշխարհիկ դասերի Մայր-Աթոռի կամարների տակ, սկսած Բուէնոս-Այրէսից, հիւսիսային Ամերիկայից, Եւրոպայի բոլոր գաղութներից, Եգիպտոսից, Պաղեստինից, Լիբանանից, Սուրիայից, Պարսկա-Հնդկաստանից, նստած կողք կողքի ի: Հայաստանի և Միութեան հեռաւոր թեմերի պատգամաւորների հետ: Տասնեակ հազար մղոններով իրարից հեռու ընկած տարածութիւնները, ծովերն ու ովկիանոսները, ներկայ ժամանակի հետ կապուած ճանապարհորդական դժուարութիւնները մեծածախս, չէին կարողացել արգելք լինել ներքին մղման և բուռն ցանկութեան, համախմբուիլ հինաւուրց Տաճարի սրբազան կամարների տակ, տմէնքի համար տեսանելի և հասկանալի արտաքին ապացոյցն էր իւր Մայր-Աթոռով և Ամենայն Հայոց Հայրապետութեամբ, որ իրրեւ մագնիսական ոյժ իրար էր բերել այդպիսի հոծ թուով ներկայացուցչութիւն աշխարհի տմէն անկիւններից, ուր հայութիւն կայ խմբուած:

Բայց պատգամաւորներին Մայրենի երկիրն էր բերել ոչ միայն եկեղեցասիրութեան զգացմունքը, այլ և հայրենասիրութեան: Հայ հաւատացեալ ժողովրդի պատմական առանձնայատկութիւնն է այդ, եկեղեցասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը սերտ կապուած երեւան բերել կեանքի կարեւորագոյն գէպքերի ժամանակ, Ս. Սահակ-Մեսրոպների և վարդանանց ու Ղեւոնդեանց օրերից սկսած:

Ուշադրութեան արժանի և բացառիկ երևոյթ էր ժողովականների մէջ երեւան եկած ներդաշնակ և փոխադարձ հասկացողութեան գալու արամադրութեան հոգին: Մենք չենք տեսել այդպիսի մի մեծ ժողով, համակուած սիրոյ և համերաշխութեան այնպիսի հոգով, ինչպէս այստեղ: Հարաւային Ամերիկայից մինչև Ռուսաստանի խորքերի պատգամաւորները, տարբեր երկիրների և պետութիւնների, տարբեր լեզուներով, սովորութիւններով և օրէնքներով ղեկավարւող ազգերի մէջից եկած, շատ և շատ խնդիրների մէջ էլ, բնականաբար, տարբեր հայեացքներով և ըմբռնումներով... զգում այստեղ մի, մի մեծ, իրար հետ կապուած ամբողջութեան մասերի ներկայացուցիչներ: Այդ միութեան ներքին, մղիչ ոյժը եւ՛ ի կենդեցասիրական էր եւ՛ հայրենասիրական:

Հայաստանեայց եկեղեցին պատմական այլ պայմանների մէջ է ծագել կազմակերպուել և ընթացք ստացել, քան նորանից շատ և շատ հզօր և մեծ եկեղեցիներ: Բայց ոչ մէկը չի կապուած այնպէս իւր ժողովրդի կեանքի և պատմութեան հետ, ինչպէս Հայաստանեայց եկեղեցին, պայմանների: Նա Հայոց ազգային եկեղեցին է, Հայ հոգւամեկնամեծ ստեղծագործութիւնը, ամուր շաղախով միացած՝ ինքնապաշտպանութեան, լեզուի, գրականութեան, արուեստից և մշակոյթի բազմաթիւ մարդերի մէջ: Դարեւորի խորքից եկած սրբազան աւանդն է այդ մեզ հասած: Այդ աւանդի բնազդն էր և գիտակցութիւնը, որ կապուած էր մեզ ամէնքիս իրրեւ ամբողջութիւն: Անա՛ մեր ժողովի էական և բնորոշ գծերից մէկը:

Միութեան այս կապը և գիտակցութիւնը երեւան եկաւ և շեշտուեցաւ և մի այլ կողմից, թէ մի է և անբաժանելի Հայաստանեայց եկեղեցին, որքան և վարչական տեսակէտով տարբերութիւններ լինին իւր մասերի մէջ: Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը իւր ներքին կառավարու-

թեան մէջ այլ ձեւ ու կերպարանք ունի, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը այլ իւր սահմանադրական կազմակերպութեամբ, իսկ աւելի առաջ իւր աթոռակալների դիրքով Օսմանեան պետութեան մէջ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը այլ, իւր անկախ և եկեղեցական պետի աւանդութիւններով, բայց ընդհանուր միութեան գաղափարը միշտ պահպանուած, որ այս անգամ առանձնապէս շեշտուեցաւ: Ներկայ էին նախ և առաջ Երուսաղէմի Պատրիարքն անձամբ ու Կ. Պոլսոյ պարիարքական տեղապահը, իրենց պատգամաւորներով և ոչ թէ ներկայացուցիչներով, ինչպէս սովորական էր: Իսկ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ոչ միայն առաջին անգամն էր մասնակցում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան, այլ և Կաթողիկոսն անձամբ ներկայ էր ժողովին իւր եպիսկոպոսներով և աշխարհիկ պատգամաւորներով:

Ընտրական նիստը և օծման արարողութիւնները կատարուեցաւ նորա նախագահութեամբ, նիստերի ժամանակ զոյգ Կաթողիկոսներն իրար կողքի, համակամ և միասիրտ՝ իրրեւ հոգեւոր հարազատներ, ժողովի գնալիս և գալիս միշտ ընթացակից իրար պատրիարքի հետ, իսկ օծման գալու և վհարան յետ գնալու թափօրներու ժամանակ մինչև իսկ նոյն ամպհովանու տակ, Նորընտիր Հայրապետի ցանկութեան համեմատ, աջ և ձախ ժողովուրդը օրհնելով, որ սրտառուչ տեսարանի տպւորութեան տակ, յափշտակութեան էր հասած իւր ոգեւորութեան մէջ: Այս միութեան և եղբայրակցութեան հանգամանքը շեշտուեցան նաև նորահաստատ սահմանադրութեան մէջ, որի մի յօդուածն է. «Հայաստանեայց եկեղեցու միասնականութիւնը գլխաւորութեամբ է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսով, պատշաճ յարաբերութիւն պահելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հետ: Որոշուեցաւ նոյնպէս Հայոց բոլոր եկեղեցիների մէջ անխըտիր պատարագի ժամանակ յիշել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անուան հետ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, Երուսաղէմի և Կ. Պոլսոյ Պատրիարքների անունները: Յայտնի է մեր ժողովուրդին որ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անունը չէր

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը յայանեց որ Եղիպտոսնակ Պ. Կ. Սարեանը իրեն յանձնել է 50 եղիպտական սակի փոխանցելու Մայր Աթոռին իրրեւ տարեկան թաշակ իւր տնունով մի սանի, որ պէտք է մշտական դառնայ, ինչպէս զպրեմանքում ունի մի սան: Մայր-Աթոռի համար իրրեւ մշտական հասոյթ որոշուեցաւ Էջմիածնական թեմերի եկեղեցիների ընդհանուր եկամուտներից 40/0 յատկացնել Մայր Աթոռի պահպանութեան, չհաշուած կամուար նուէրները:

Այս պարտաւորութեան չի ենթարկուած Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իրրեւ նոր հաստատուած Անթիլիասում և տարբեր պայմանների ենթակայ, ինքն էր կարօտ օգնութեան: Տաճարի նորոգութեան հոգացողութիւնը յանձնուեցաւ զոյգ Կաթողիկոսների, իրենց գիացած միջոցներով ձեռք բերելու հարկաւոր դումարը, յայանի դառնալով ժողովին, թէ նախկին նուիրակին ձեռքով հաւաքուած պատրաստ գումարն է 37 հազար տուրք: Սակայն ժողովը չի վերջացած, որտառահմանից հեռագրական լուր ստացուեցաւ, թէ մի մեծահարուստ ազգային կամենում է իմանալ, թէ ո՞րքան ծախս կը պահանջէ տաճարի նորոգութիւնը և վանքի պահպանութիւնը: Այսպիսով համազգային այդ մեծ խնդիրն էլ պիտի հոգացուի և ապահովուի հազարաւոր տարիների պատմական և սրբազան յուշարձանի կեանքը: Աշխարհի ամէն կողմերից եկած պատգամաւորները իրենց աչքերով տեսան հայրենի երկրի պետական, անտեսական, մատուր և զեղարուեստական կեանքի մեծ յառաջդիմութիւնը կարճ ժամանակի մէջ: Տեսան Երեւանում սկսուած սքանչելի շինարարութիւնը Եւրոպական մաքով, լայն և ծառազարդ պողոտաներով, ընդարձակ հրապարակներով, պարտէզներով և ծաղկանոցներով: Օպերայի և կառավարական տան շէնքերով պարծենալ կարող ենք մեզնից թաւով շատ աւելի մեծ և պետականութեամբ հին ազգերի առաջ, գեղեցիկ, հսկակապ, Հայ ճարտարապետական սճով ու զարդարանքով, անմահ թամանեանի գործերը: Տեսան զեղարուեստական, պատմական, ազգագրական, հայ գրողների, երկրաբանական թանգարանները, հնութեանց պահ-

պանութեան կոմիտէն, պետական կեդրոնական Գրադարանը (տպած գրքերի) իւր երկու միլիոնի չափ գրքերով, մատենադարանը (ձեռագրատուներ) տաս հազար ձեռագիրներով և երեք հազարի չափ ֆրագմենտներով, Հայ ժողովրդի ամենամեծ գանձը, կարգաւորուած և մշակուած ցուցակներով, որ մեծ օգնութիւն է գիտութեամբ գրադուպներէ համար, պահպանութիւնն էլ խնամքով և աշխատող պաշտօնեաներով:

Ծրագրուած է մեծ և փոստուր շէնքեր շինել թանգարանի և մատենադարանի համար և... կարող էք մըտածել, զարգարուած Ս. Սահակի և Մեսրոպի, Նարեկացու և այլոց արձաններով, որոնց նախագծերը ցայց գրուած տեսանք մատենադարանի պատերին: Քարն, քանդինդ տարի տառջ էջ. Յեղափոխութեան սկզբնական շրջաններում շատ հայրենասէրներ մտահոգութեան մէջ էին, թէ ի՞նչ պիտի լինի մեր վիճակը ազգային տեսակէտով, մեր անցեալը իւր ստեղծագործութիւններով և մնացորդ հնութիւններով: Այսօր ազգային զգացումն ու դնոհատութիւնը անցեալի, իւր կարեւոր դերն է կատարում մեր նոր ստեղծագործութեան մէջ, ենթակայ բարձր խնամքի և դուրգութեան: Եկեղեցին էլ սկսում է յարսութիւն առնել նոր պայմանների սահմանների մէջ: Ամենայն յեղափոխութիւն իւր մանկերի սահմանների մէջ: Ամենայն յեղափոխութիւն, հասկը սկզբնական շրջանում բուռն է և յարձակագական, հասկը նալի է այդ: Բայց շարունակենք մեր բացատրութիւնը:

Ունինք գիտութեան և արուեստի բարձր հաստատութիւնները, գիտութեանց ձեւարանը իւր բամբակներով, հիւանհամարարանը իւր ֆակուլտետներով, կլինիկաներով, հիւանդանոցներով, մի ամբողջ համարարանական թաղամաս: Ունինք մեր երամշտական և նկարչական և այլ մասնագիտական դպրոցներ, պետհրատը... Եւ այս բոլորը տեսանմեր պատգամաւորները, չփումն անցան պետական գործիչներ, մատուորականների, բանաստեղծների, վիպասանների, ներք, մատուորականների, երգիչների և զերասանների մեծ խմբերաւձատագէտների, երգիչների և զերասանների մեծ խմբերի հետ տեսան, թէ մի նոր ստեղծագործական կեանք է սկսուած մեր ժողովրդի մէջ, ընդունակ բարձր թախքների և յառաջդիմութեան:

Հսեցին և ականատես եղան Հայ լեզուով երգուած օպերաների ազգային կամ օտար ստեղծագործութիւններ, տեսան բեմական արուեստի լուսագոյն դերասաններով ներկայացումներ: Ոմանք ներկայ եղան և երաժշտական դրօշներով աշակերտների քննական նուագահանդէսին, հիացմունքով ունկնդրեցին մեծերի և փոքրերի անհատական և խմբական նուագներին և երգերին՝ շատերի մէջ նկատելով ակնյայտի տաղանդի ազդեցւոյցներ: Չէ՛, երեսներ փոխարկուել է և փոխարկուել է գեղարուեստական և երաժշտական քաղաքի, համեմատ մեր ժողովրդի գեղարուեստական կենդանի զգացման և ունակութեան, որ ժառանգել ենք մեր հայրերից: Ինչքա՛ն փոփոխութիւններ մեզ համար, որ տասը տարի էր, ինչ հեռացել էինք Հայրենիքից:

Պատգամաւորներից շատերը այցելեցին և նորաշէն աւանները երեսանի շուրջը, Արաբկիրը քաղաքանման, Սեբաստիան, Մալաթիան, Նուպարաշէնը, Բիւթանիան... նախկին անապատների մէջ, այժմ կանաչադարձ և ծաղկեալ աւաններ, դպրոցական, մշակութային և արդիւնաբերական ալլ և ալլ հաստատութիւններով և շէնքերով: Այդ և ուրիշ անապատ վայրերի պողաբեր դաշտերի և այգիների վերածումը հետեւանք էր ջրանցքների բացման և ոռոգման գործի կանոնաւորման, որ էջ. Հայաստանի կառավարութեան կարեւորագոյն աշխատանքներից մէկն է: Երեսանի և Վաղարշապատի մէջ եղած տարածութեան բաւական ընդարձակ մասը ճանապարհի երկու կողմից անապատ էր, որ այժմ պողաբեր այգիներ են և պարտէզներ: Այցելեցին նաեւ հին, պատմական և նուիրական վայրեր, հինաւուրց Օշականը Ս. Մեսրոպի գերեզմանով, Աշտարակը, Հանափանքը իւր աւերակների մնացորդներով, Երեւնի լուսաւորութեան կեդրոններից մէկը, Սեւանը համանուն գեղեցիկ ծովակով, Տրդատայ Թախտը, յունահռոմէական ոճի ամրոցով և մհհենական տաճարով, Ազատ գետի անդնդախոր և հրաքանչ ձորակներով, Բազալդի ահաւոր ժայռերը կախուած ձորի վերայ, Գեղարդայ վանքը իւր վիմափոր տաճարներով, Մխիթար Այրեւմանեցու քարայրը, ուր նա գրել է իւր վիթ-

խարի ճառքները և միւս աշխատութիւնները առանձնութեան մէջ, Գեղարդածորը՝ բնութեան ամենագեղեցիկ տեսարաններն առաջին...:

Այս համառօտ նկարագրութեամբ պարզ պիտի լինի մեր ժողովի պատմական արժէքը և հասկնալի այն մեծ ոգեւորութիւնը, որով պատգամաւորները վերադարձից յետոյ, սկսել են դասախօսութիւններով և յօդուածաշարքերով հաղորդակից անել ժողովրդին իրենց ապաւորութիւնները, աւելի սերտ կապելով հայրենիքի հետ: Լինինք հաւատարիմ քաղաքացիներ այն բոլոր երկիրների, ուր սիրալիր ասպնջականութիւն ենք գտել, հմուտալով մեր պատմական Հայրենիքը, գէպի ուր ուղղուած պիտի լինին մեր հոգու աշքերը:

ԳԱՐԵԴԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Խմբագրական «Հասկի»
1495, Յգս. Հոբո. Անթիլիաս

ԳԱՐԵԴԻՆ ԾԱՌԱՅ ՅՈՒՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԳԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ, ՇՆՈՐՀՔ, ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Ի ՏԵԱՌՆԷ ԵՒ ՀԱՅՐԱԳԵՏԱԿԱՆ ՈՂՋՈՅՆ Ի ՄԷՆՋ:

Սիրեցեալ որդւոց մերոց Հայկապանայոց
ուսուցչական միութեան

Ձեր հաղորդած տեղեկութիւնը Սեւան եռամսեայ պարբերականի հրատարակութեան մասին, ուրախութեամբ լեցրեց մեր սիրտը:

Ուսուցչական պաշտօնն ինքնութիւնքեան նուիրական կոչում է, մատաղ սերնդի ոչ միայն միտքը լուսաւորել կրօնութեամբ և ծանօթութիւններով, ընդարձակել և խորացնել նորա իմացականութիւնը, ճանաչողութիւնը, դարձնելով նորա աւելի շրջահայեաց և իրատես կեանքի ճաճընելով նորա աւելի շրջահայեաց և իրատես կեանքի ճանաչողութիւն, այլ և լցնել սիրտը ազնիւ զգացումով, ընկենադարձին, այլ և լցնել անհատական կեանքի յարաբերութեան մէջ:

Բայց Ձեր Միութիւնը որոշել է Սեւան եռամսեայ պարբերականի հրատարակութեամբ աւելի ընդարձակել իւր դաստիարակչական և լուսաւորութեան գործունէութեան շրջանը, հասակաւորներին ևս օգտական հանդիսանալ բանասիրական, գեղասրահատական, մանկավարժական, գիտական և այլ տեսակի յօդուածներով և ուսումնասիրութիւններով, որոնց օրինակը ունինք աչքի առաջ: Ազնիւ մամուլը առաքելական քարոզչութեան մեծ պաշտօն ունի, յեղաշրջելու մարդկային հոգին գէղի լուսն ու քարին, գէպի գեղեցիկն ու ճշմարիտը, գէղի բարոյականն ու ազնիւը: Կ'օրհնենք Ձեր ձեռնարկութիւնը և կը մաղթենք որ Սեւանը դառնայ օրինակելի պարբերաթերթ, հայ ժողովրդի մաւաթ յառաջդիմութեան և ազնիւ դաստիարակութեան մի բերան, լուսաւոր և պայծառ մի հանդէս:

Տաւու Կոնդակս

26 Հոկտ. 1945

ԴԱՆԹԻԻԿԱՍ

Թիւ 10

«Սեւան»

1946 Հալէպ

ԳԱՐԵԴԻՆ, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՏԱՆԸ ԿԵԼԻԿԻՈՅ

ԽՄԲԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը եղակի մասնազէտն է հայ մանրանկարչութեան, ինչպէս Կոմիտաս՝ հայ երգին, ուստա Թորամանեան՝ հայ ճարտարապետութեան և ակումբիան Աճառեան հայ քարքաւոյթութեան:

Մերունագարդ Վեհափառին կեանքը սպառած է Էջմիածնի հնամենի պատերուն մէջ՝ լոյսի բերելու տառնեակ հազար ձեռագիրներու հին էջերէն և հոգին հեռ գրկուած քարերու վրայէն՝ հայ արուեստի տարրերը, որոնք անոր խմաստուն մասներուն տակ համադրուեցան, բիւրեղացան եկամուտ մասերէն և գործան իրրու ընտիր վկայութիւններէն մին՝ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ, խեղատիպ և յառաջդիմական նկարագրին:

Վեհափառ կրցաւ խամամուժէն հանել հայ արուեստ

տի ոճը, ինչպէս կոմիտաս կրցաւ ազմուկէն դուրս բերել հայ երգը:

Արուեստի ուսումնասիրութեան նուիրուած այս մարդը սակայն ամենէն ժողովրդանուէր հայրապետներէն մին է հայ եկեղեցիին: Գիտէ ամենէն ուղիղ համբան, որ կը տանի իմաստուն խօսքը զէպի սիրտը ժողովուրդին:

Հօօր - որովհետեւ գիտուն - է իր հայրենասիրութիւնը: Պրոֆ. Ա. Ղարիպեան անոր մասին ըսաւ վերջերս. «մի փոքրիկ մարդ, որի մէջ օտարում է մեծ հայրենասիրութիւն»:

Անիկա տեսանողն է Լուսաւորչի կանթեղին, վասն զի սիրեց արուեստները, ծառայեց ժողովուրդին, նուիրւեցաւ հայրենիքին, հաւատաց հայ ժողովուրդի ապագային և հետը եղաւ այդ կանթեղի սպասաւորներուն:

Հայրապետական զահ մը հազուադէպ կերպով կը փառաւորուի այսպիսի զահակալով մը:

«Սեւան» Պարբերագիրք

1946 Հալէպ

Յուշեր և Նօրեր

— Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոս վեհ. Գարեգին Յովսէփեանի Լիբանան ժամանումին, եղած աննախընթաց ընդունելութիւններուն և օծումին չուրջ՝ նման պարագաւորներու մէջ եղող նկարագրութիւնները զանց ըրինք զրել ներսու մէջ եղող նկարագրութիւնները որ Եգիպտոսէն և Պէյրութէն «կոչնակ»ին, նկատի ունենալով որ Եգիպտոսէն և Պէյրութէն տակի չուտ տեղդ հասնող թերթերը պէտք եղածէն աւելին ձեզ իմացուցած կ'ըլլան:

Այդ ընդունելութիւնները չմոռնալիք բան մը միայն ապացուցին — նորընտիր Հայրապետին վայելած անսահման ազատուցին — ներշնչած հմայքը ու համակրութեամբ ժողովրդականութիւնը, ներշնչած հմայքը ու համակրութիւնը և հայ համայնքին անուցած ակնկալութիւնները անթիւ:

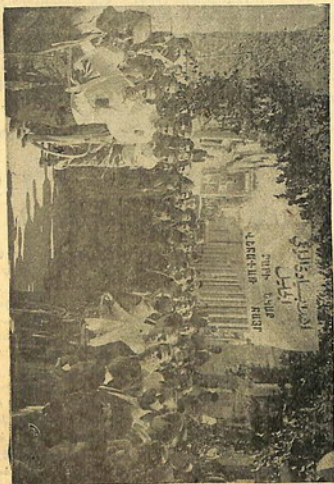
Կէ՛ նշանակալից ներկայ բախտորոշ ժամանակաց մէջ:

Այժմ որ ընդունելութիւնները և արարողութիւնները

Վեհափառ Զանգի միջ

Հայկական Գործարարական Սեյմի Կազմակերպչական Կոմիտեի Կողմից

էին տերեւագարդ կամար մը, ի պատիւ Հայրապետին ազաւնիներ թռցուցին: Վեհ. Հայրապետը լսելէ յետոյ բարեգալուստի ուղերձ մը, օրհնեց ներկաները և թափօրը շարժեցաւ դէպի Զահլէ:

Զահլէի հայութիւնը եկեղեցւոյ փողոցին վրայ երկու յաղթական կամար կանգնած էր, զարդարուած Լիբանանեան դրօշակներով: «Բարբ' եկաք, Վեհափառ Հայր» վերտառութիւնը դրուած էր կամարներուն վրայ:

Երբ թափօրը երեւցաւ, Հայոց, Բունաց և Ասորիներու եկեղեցիներուն զանգակները սկսան զօղանջել: Շրջաններէն եկած էին բազմաթիւ հայեր:

Ծովածաւալ բազմութիւն մը ամէն ազգէ տեղ դրուած էին պողոտային և տանիքներուն վրայ և անդադար կը ծափահարէին ի պատիւ Վեհ. հիւրին:

Կառավարութեան կողմէ զինուորական պատիւներ ընծայուեցան Վեհ. Հայրապետին:

Եկեղեցւոյ մուտքին, երկու կարգի վրայ կեցած էին Հ. Մ. Մ. ի, Հ. Մ. Ը. Մ. ի արիւնները, Հ. Ե. Ընկերակցութեան, Բաղրամեան տիումրի Օրիորդաց Միութեան տնդամեններն և Օգ. Խաչի արձուիկները:

Օրիորդաց Միութիւնը և Օգ. Խաչի կողմէ Օր. Լուսին Միջայելեան՝ ծաղկեփունջէր նուիրեցին Վեհափառ Հայրապետին:

Վեհ. Հայրապետը Հրաշափառով մուտք գործեց լուսադարձեալ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր յոգնաստեղծ թաղմութիւն մը ներկայ էր: Օտար Հոգ. պետերը կեցած էին դասին մէջ: Ն. Ս. Օձութիւն Վեհ. Հայրապետը տուաւ կարճ խրատական մը, օրհնեց հաւատացեալները և նոյն քախուձով մեկնեցաւ Օթէլ Գատրի:

Կիրակի օրը, Սեպտ 30, տառաքութիւ հաւատացեալներու ներկայութեան պատարագից եփրեմ Սրբազան, «Հայր մեր» ի տանն պերճախօս քարոզ մը տուաւ Վեհ. Հայրապետը: Պատարագին կ'ապաստուորէին Արժ. Տ. Տ. Մաշթոց Քհնյ. Ոսկերիչեան և հիւրաբար քաղաքս գտնուող Խաչատուր Քհնյ. Գերմանիկեան:

200. Die Familie des Herrn von ...

Եկեղեցիէն վերջ պատուասիրութիւնը տեղի ունեցաւ
Թաղկ. Խորհրդարանի մէջ: Ի պատիւ վեհ. Հայրապետին
Զաւէն Սրբազան ճաշկերոյթ մը տուաւ իր բնակարանին մէջ:

Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, վեհ. Հայրապետը
պանդոկ Գառիբի սրահին մէջ ընդունեց հրաւիրեալները, իր
շուրջը ունենալով, երեք Արքեպիսկոպոսներ, Հոգ. Հովիւր
և Թաղկ. Խորհուրդի անդամները:

Վեհ. Հայրապետին բարի գալուստի եկան, Փրանսա-
ցի խորհրդականը, անգլիացի խորհրդականին փոխանորդը,
կառավարական պաշտօնականները, Հոգ. պետերը, բժիշկներ,
փաստաբաններ, Զահլէի երեւելիները, և բոլոր այցելողներն
ալ զամուսնիքով արատայայտեցան Զահլէի և առ հասարակ
Լիբանանի հայերուն մասին: Վեհ. Հայրապետը վերջին
աստիճան զո՛հ մնաց այն սրտաբուխ արատայայտութիւննե-
րէն և օրհնեց ներկաները:

Բարի գալուստի եկան նաեւ Զահլէի բոլոր կուսակ-
ցութեանց և միութեանց ներկայացուցիչները և ստացան
Հայրապետական օրհնութիւնը:

Ի պատիւ վեհ. Հայրապետին, պանդոկ Գառիբի մէջ,
Թաղկ. Խորհուրդին կողմէ ճաշկերոյթ մը արուեստ և Տօքթ.
Հ. Արշակունի կարգաց ուղերձ մը և վեհ. Հայրապետը

տուաւ իր հայրական խրատականները:

Թաղկ. Խորհուրդի Առնապետ՝ Տիար Յարութիւն
Եովակիմեան, ի պատիւ վեհ. Հայրապետին ճաշկերոյթ մը
տուաւ իր պանդոկին մէջ:

Ի դիմաց վեհ. Հայրապետին, Գեր. Տ. Խաչ Սրբա-
ղիստէաց վեհ. Հայրապետին, Գեր. Տ. Յովակիմեանի և
զան, ընկերակցութեամբ Տիար Ե. Յովակիմեանի կառավա-
Տօքթ. Հ. Արշակունիի փոխադարձ այցի զացին կառավա-
րական պալատը՝ Մուհամմէդ պէյին, Փրանսական ներկա-
յացուցիչին և Եռնաց Առաջնորդարանը:

Վեհ. Հայրապետը երկուշաբթի ժամը 4ին մեկնեցաւ
Դէպի Անթիլիաս: Մինչեւ Շիօրա Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին
ընկերացան Գեր. Տ. Զաւէն Սրբազան, Տէր Հայրը, Թաղկ.
Խորհուրդի անդամները, և Պատրիարք Սրբազանին փեսան

Արման Արմանեան: Թագկ. Խորհուրդին կողմէ մինչև Ան-
թիլիսս Վեհափառին ընկերացաւ Տիար Նշան Վիգօեան:
ԹՂԹԱԿԻՑ

«Զարթօնք»
Գէյրուք

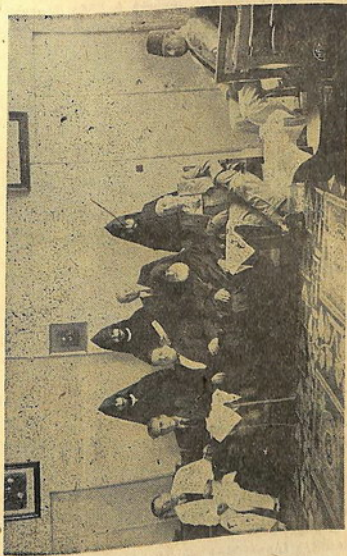
Ռդերձ

ՎԵՋ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

Ամերիկայէն սկսեալ մինչև Եգիպտոս, Պաղեստին,
Լիբանան, Մուրիտ, Պարսկաստան և ամենավերջը՝ Հայաս-
տան, ամբողջ հինգ ամիս, Հայ ժողովուրդը ապրեցաւ խան-
դաւառութեան չրջանի մը մէջ, երբոր Չերզ Վեհափառու-
թիւնը իբր կիլիկիոյ կաթողիկոսներու 41րդը, դահա-
կալեցիք կիլիկիոյ դարաւոր և պանծալի Ս. Աթոռին վը-
րայ: Եւ երբ այսօր, Չերզ Վեհափառութեան առաջին այ-
ցելութիւնը կուտաք մեզի, կուզանք մեր կողմէ և Պէքա-
յի չրջանի հայութեան բարի գալուստ մաղթել Չերզ Վե-
հափառութեան:

Արժանընտիր Հովուապետիդ մօտին ոսկից առաջ
Սփիւսքի հայութեան կողմէ, ինչ որ զրուեցաւ և խօսուե-
ցան, նը կարծենք թէ այդ բոլորը զեռ փոքր մէկ մասն էր,
և Չերզ Վեհափառութիւնը որ անխնջ մշակի մը պէս, ամ-
բողջ յիսուն տարի անընդհատ դըշով և խօսքով ծառայե-
ցիք մեր բազմաշարշար ազգին, խկապէս արժանի էիք
այդ սրտարուխ գնահատանքներուն, Հայ ժողովուրդն ալ
սրտարուխօրէն կատարեց իրեն սրդիական երախտագիտու-
թիւնը Նորին Վեհափառութեանդ հանդէպ:

Վեհափառ Տէր, մենք եւս մեր սրդիական պարտա-
կանութիւնը կատարած ըլլալով մեծ բան մը ըրած չենք
ըլլար, Չեզի պէս ժրջան և քաջարթուն դահակալի մը
համար, և ի սրտէ կը մաղթենք որ ամենաբարին Աստուած
Չերզ Վեհափառութեան պազուէ արեւշատութիւն, որպէս-

Արքամանի բանբարկտտ ընդն Բախտազանին ու վարչապետին աշխարհաբար Ն. Ս. Թոմարեան վահանին մէջ

զի, Անթիլիասի՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ս. Աթոռ բեղմնաւորելով և ծաղկեցնելով, հասցնէք նոր մշակներ՝ որպէսզի անոնք եւս քաղեն Ս. Սահակի և Մեծն Մեսրոպ Մաշնոցի և այդ լուսաւոր փաղանդին արժանաւոր յաջորդներ եղող՝ Զերդ Վեհափառութեան գծում և ծրագրուած ճամբէն:

Ի բոլոր սրտէ կը մաղթենք կարողութիւն և յաջողութիւն Զերդ Վեհափառութեան և կ'ըսենք.

Կեցցէ՛, յաւէտ կեցցէ՛ Տանն Կիլիկիոյ մեր արժանընթիր գահակալը՝ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը:

ՏՕԲԹ. Հ. ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ

Զահլէ

1945 Սեպտ. 30

×

Հացկերոյք ի Պատիւ Վսեմ. Նախագահին

Ն. Ս. Օձութիւն՝ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսի մասնաւոր հրաւերով Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Վսեմ. Շէյխ Պշարա Էլ-Խուրի, ընկերակցութեամբ Երեսփոխանական Ժողովի Նախագահ Վսեմ. Սապրի Պէկ Համաաէի և Վարչապետ՝ Վսեմ. Սամի պէկ Սուլի, Ուրբաթ 12 Հոկտ. 1945ին Կաթողիկոսարան այցելեց:

Նորին Վսեմութիւնը քնդունուեցաւ Գերշ. Տ. Տ. Խաղ և Արաւազդ Սրբազաններու, Ազդ. Կեղր. Ժողովի Դիւանի՝ Տիարք Տաճատ Սրապեանի և Գէորդ Փափազեանի, Լիբանանեան Հայ Երեսփոխաններու՝ Տիարք Մեթր Շամլեանի և Մովսէս Տէր Գալուստեանի և Միաբանութեան կողմէ:

Գարեգնաւոր սաներ՝ զոյգ կարգի վրայ շարուած՝ երգեցին Լիբանանեան քայլերգը, մինչ Մայր Տաճարի զոյգ կոչնակները կը հնչէին՝ զիւղին հեռաւոր անկիւններն ալ տարածելով փառաշուք հանդիսութեան մը աւետումը:

Կաթողիկոսաբանի մուտքի դրան և վեհաբանին վրայ կը ծածանէին Լիբանանեան դրօշները՝ Մաղկեղտակ և Պափ-

Students of Buchholz

նեպսակ կը զարդարէին Մայր Տաճարի և վեհարանի դռները։
Նորին վսեմութիւնը Մայր Տաճար մտաւ առաջնորդուած Տ. Տ. Խաչ և Արտաւազդ Սրբազաններէ ուր վեհ. Հայրապետը իրեն կը սպասէր։

Գոհունակութեամբ դիտելով Հայկական Ճարտարապետութեան կոթող՝ Մայր Տաճարի սարքուածքը, վսեմ. Նախագահը հաճոյքով լսեց վեհ. Կաթողիկոսի կողմէ տըրուած այն բազմաբայութիւնները, որոնք կը վերաբերէին Հայ ճարտարապետութեան և Կաթողիկոսարանի արծաթեայ մեծ ջանքերու մասին։

Ն. վսեմութիւնը ապա դուրս գալով Մայր Տաճարէն, կանգ առաւ պահ մը Տաճարին դրան առջեւ վեհ. Կաթողիկոսի, Բրլամէնթի նախագահի, վարչապետի և Արքեպիսկոպոսներու հետ, և հաճոյքով լուսանկարուեցաւ։ Ապա վեհ. Կաթողիկոսի առաջնորդութեամբ բարձրացան վեհարանի սանդուխներէն՝ երբ դպրեմանքի սաները կ'երգէին դպրեմանքի քայլերգը։

վեհարանի դահլիճին մէջ Նորին վսեմութիւնը՝ Նախագահ Շէյխ Պչարա Էլ-Խուրի՝ ինքնաբերաբար յայտնեց որ վեհ. Հայրապետի փափաքը լիութեամբ կը կատարուի Սուրբ հայ գաղթականներու հոգային խնդրի վերաբերմամբ։ Սոյն յայտնութիւնը վեհ. Կաթողիկոսի մեծ ուրախութիւն պատճառեց, որու մասին վեհ. Հայրապետը ըզգաճուած շնորհակալութիւն յայտնեց Տէր Նախագահին և օրհնեց զայն ու անոր ազնիւ կառավարութիւնը։

Ապա սիրալիր և կարճ խօսակցութենէ մը յետոյ վսեմ. հիւրերը առաջնորդուեցան ճաշարան։

Ճաշի ընթացքին վեհ. Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց որ Տէր. Պչարա Էլ-Խուրի, հակառակ իր անհանգստութեան՝ անձամբ այցելած է Այնճար՝ Սանճազէն եկած հայ գաղթականներուն, և բաժնած՝ 10.000 հատ քիւնին և նուիրած՝ 800 Լիբ. ոսկի։

վսեմ. Նախագահը յայտնեց թէ Տիկինը պարտականութիւն մը կատարած էր՝ Լիբանանի Կարմիր Խաչին հոգմէ՝ և փաշաք յայտնեց որ հայ Տիկիներ ալ իրենց

բամինը բերին սոյն մարդասիրական գործին:

Վսեմ, Նախագահը մազթեց որ Կաթողիկոսարանը ունենայ իր սեփական ամարանոցը, հանգստաւէտ վայր մը. ուր վեհ, Կաթողիկոսը կարենայ ամրան տաք եղանակը անցնել, հանգստանալ և կազդուրուիլ:

Վեհ, Կաթողիկոսը յայտնեց որ՝ եթէ Աստուած կամենայ, յոյս ունի շուտով իրագործուած տեսնել այդ Կարիքն ալ. թէ բարեպաշտ ազգային մը արդէն մատուռի մը շինութեան համար հող և կարենար գումար մը խոստացած է, և ուրիշ բարերարներ չեն ուշանար նուիրելու նաև ամարանոցի մը շինութեան համար անհրաժեշտ հողն ու ծախսերը:

Նորին Վսեմ, Տէր Նախագահը վստահութիւն տուաւ ամարանոցի կառուցման և մատուռի մը շինութեան համար, քանի որ հայերը բարեպաշտ են, եկեղեցաւէր և տաճարանուէր: Կը բաւէ որ Վեհ, Կաթողիկոսը դիմում կատարէ բարեպաշտ ազգայիններու և ահա այս ամէնը իրենց քսակները լայնօրէն կը բանան չէնք և մատուռ շինելու համար:

Ճաշի աւարտման վեհափառը բաժակ բարձրացուց Հանրապետութեան Նախագահին արեւշատութեան համար:

«Բախտաւոր եմ որ մեր համեատ յարկի տակ ունինք այսօր զեղեցիկ Լիբանանի Տէր Նախագահին: Այն բոլոր սիրալիրութիւնը որ Ձեր Վսեմութեան կողմէ կը վայելենք մենք, մեր ժամանումի օրերէն սկսած՝ մեզ երախտամենք, մեր ժամանումի օրերէն:

Կարտ կը թողու զէպի Ձեր անձը: Բայց մեր երախտագիտութիւնը կը դառնայ աւելի խոր և ներքին, երբ մենք կը պատկերացնենք այն եղբայրական ընդունելութիւնը, որուն արժանացած են մեր ազգական ընդունելութիւնը, որուն արժանացած են մեր ազգայինները այս երկրի ազնիւ ժողովրդի և անոր լայնախոհ գաղթականները կողմէ, եկեղեցի, խղճի, մաքի և մամուլի կառավարութեան կողմէ, եկեղեցի, խղճի, մաքի և մամուլի կատարեալ ազատութեամբ: Կը բարձրացնենք մեր բաժակը կատարեալ ազատութեան և անոր իմաստուն այս զեղեցիկ երկրի կառավարութեան և անոր իմաստուն զեղեցիկ Տէր Նախագահի արեւշատութեան»:

Հաշիւային Անդրաշխատի միջ

Հազկերոյր Անթիպաի մէջ

վանձ. Նախագահը պատասխանեց.

«Շատ զգածուած եմ Ձերդ Սրբազնութեան մագթանքներէն՝ մեր երկրին և իմ անձիս համար: Լիբանանի ժողովրդի հիւրասիրութիւնը աւանդական է և մենք հետեւեցանք մեր հայրերու աւանդութեան՝ երբ սիրալիք բնդունելութիւն ըրինք հալածական հայերուն: Այսօր կը տեսնենք որ սխալած չենք, որովհետեւ մեր հայ հայրենակիցները աշխատեցան մեր երկրի վերելքին համար, այսօր ալ մեզի հետ են Լիբանանի անկախութեան և ազատօլութեան համար: Մենք և Լիբանանի կառավարութիւնը՝ պիտի մընանք հայ ժողովրդի բարեկամ. վստահ ենք որ ինքն ալ պիտի աշխատի հայրենիքին համար իբր Լիբանանցի, ինչպէս կը տեսնենք մեր զոյգ երեսփոխաններու եռանդուն աշխատանքը Լիբանանի բարօրութեան համար: Կը բարձրացնեմ բաժակս Ձեր Սրբազնութեան, Ձեր Ս. Սինոդին, Ձեր ժողովուրդի և Ձեր սաներուն կենացը որոնք մարմնացած են Լիբանանի ժողովուրդին հետ և պիտի աշխատին միեւնոյն հայրենիքի բարգաւաճման:

Վհատիաւր կրկին շնորհակալութիւն յայտնեց Նախագահի բաժակահափն մէջ յայտնարեւած խօսքերուն համար և շնչոնց անգամ մըն ալ հայերու վայելած կատարեալ ազատութիւնը: Նախագահը յայտնեց թէ ատոնք մասնաւոր շնորհ մը չեն, քանի որ բոլոր Լիբանանցիները, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին կը վայելեն նոյն ազատութիւնները, հայերն ալ ունենալու են նոյն առաւելութիւնները:

Վհ. կաթողիկոսը երկրորդ անգամ բաժակ բարձրացուց Երեսփ. ժողովի և կառավարութեան Նախագահներու՝ Վսեմ. Սապրի պէկ Համատէի և Սամի պէկ Սոլճի կենացը:

«Արտաքոյ կտրդի շնորհ կը համարեմ ոչ միայն Տէր Նախագահի ներկայութիւնը, այլ և պետական երկու ամենաբարձր հաստատութիւններու ղեկավարներու ներկայութիւնը: Այս օրը խոր ապաւորուած կը մնայ, Մեր, Միաբնութեան և հայ ժողովրդի հոգիին և յիշողութեան մէջ,

իրբեւ տպացոյց Լիբանանի Կառավարութեան բարեհաճ վերաբերումին դէպի հայ ժողովուրդը:

Կը բարձրացնեմ բաժակս Երեսփ. Ժողովի Տէր Նախագահին՝ վսեմ. Ստպրի պէկ Համառէի և Վարչապետ՝ վսեմ. Սամի պէկ Սուհի արեւշատութեան:

Թող ծլի՛, ծաղկի՛ մեր գեղեցիկ, նոր հայրենիք Լիբանանը, Աստուծոյ հովանիին տակ:

Նախագահները իրենց շնորհակալութիւնները արտայայտեցին և մաղթեցին երկար կեանք Նորին Վեհափառութեան:

Նորին Վսեմութիւն՝ Տէր Նախագահը գոհունակութեամբ մատնանշեց վեհ. Հայրապետին քաջառողջ վիճակը, և մաղթեց որ վեհ.ը շարունակէ այսպէս մնալ երկար ժամանակ, արթուն Հովիւի մը պէս կարենալ առաջնորդելու համար իր Հօրը:

Վեհ. Կաթողիկոսը զուարթ շեշտով մը շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, աւելցուց որ գեղեցիկ Լիբանանի մօքուր օդն ու ջուրը, գեղածիժաղ տեսարաններն ու հանգստաւէտ ամառանոցները վայելողները՝ առողջ ըլլալէ զատ՝ տարրեր բան չեն կրնար ըլլալ: Եւ պիտի աշխատի Աստուծոյ շնորհիւ այդպէս ալ մնալ՝ կարենալ ծառայելու համար Ազգին ու երկրորդ մեր Հայրենիք Լիբանանի:

Ճաշկերոյթը խիստ սիրալիր և զուարթ տրամադրութեան տակ վերջ գտաւ: Վսեմապատիւ հիւրերը Հայաստանի ծխախոտով պատուասիրուեցան:

Ապա վեհ. Կաթողիկոսը ցոյց տուաւ Կաթողիկոսութանի երկու կարեւորագոյն և գեղեցիկ մանրանկարներով դարդարուած ձեռագիր աւետարանները և աղամանդակուռ հպիսկոպոսական խոյրը, զոր վսեմ. հիւրերը դիտեցին մեծ հետաքրքրութեամբ և շատ հաւնեցան: Վսեմ. հիւրերը մեկնեալքերով Վեհ. Հայրապետին, միաբաններու խանդավառ նկատման՝ Դպրեվանքի սաներու, միաբաններու խանդավառ ծափերու տարափին տակ և ամէնը՝ խիստ գոհ տպաւորութեամբ:

«Հասկ»

Օգ-Հոկտ. 1945 Անթիլիաս

Վեհափառին այցը Նոր Հաճըն

Վեհափառ կաթողիկոսը, Հաճնոյ Թագկ. Խորհրդոյ և Հայրենակցական Միութեան փափաքին ընդառաջելով, 14 Նոկտ. 1945ի կիրակին այցելեց Նոր Հաճնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին՝ պանծացնելու համար Հաճնոյ հերոսամարտին նահատակուածներուն յիշատակը:

Օրուան պատարագիչն էր Գեր. Տ. Խաչ Արքեպս. Աջապահն:

Զոյգ կամարներ կանաչագորգուած էին, մէկը ի պատիւ Վեհ. կաթողիկոսին, և միւսը ի յարգանս նահատակներուն:

Գլխաւոր պողոտայէն մինչև եկեղեցի՝ ճամբան զորդով զարդարուած էր: Սահակ-Մեսրոպեան վրժ. ի սան ու սանուհիներ «Հրաշափառ»ով և Վեհ. Հայրապետի ձանուած երգով՝ Վեհափառ առաջնորդեցին եկեղեցի: Վեհ. ին կ'ընկերանային Գեր. Տ. Արտաւազդ Արքեպս. և Տ. Տաճատ վրդ.: Տաճարը նեղ կուգար ներսը հաւաքուած բնորանի հաւատացեալներու համար:

«Հայր մեր»ի պահուն, Վեհ. Հայրապետը զոյգ բարձրախօսներու առջև խօսեցաւ պարտականութեան գիտակցութեան մասին և նշելէ յետոյ թէ մարդկային կեանքը պարտքի և իրաւունքի վրայ է խարսխուած՝ ծանրացաւ հայրենասիրութեան պարտականութեան մասին: Հայրաբար թելադրեց որ ամէն հայ ունենայ այդ պարտականութեան գիտակցութիւնը և զօրծնական կեանքի մէջ յայտնարելէ զայն: Ըսաւ թէ թափուած ծով արիւններու արժէքը, կը չափուի այդ գիտակցութեամբ ու մեր նահատակները կը սրբանան մեր առջև: Պատարագը երգուեցաւ զպրկւանքի սաներուն կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ պատուակալ քարոզիչ՝ Տ. Գնէլ վրդ. ի:

Վեհ. Հայրապետը խորհրդարանի մէջ հանդէսէ յե-

Հայրապետը յատուկ ազօթքով և պահպանիչով օրհ-
նեց խուռներամ բազմութիւնը և օրուան հիւրերը, որմէ
վերջ սկսաւ դարձեալ եկեղեցւոյ արարողութիւնը: Կանու-
խէն զեռնգում Էին զոյգ բարձրասաններ և եկեղեցւոյ
շրջապատի ժողովուրդը կը հետեւէր ներսի արարողութեան:

«Հայր Մեր»ի ատեն վեհափառը իր քարոզը խօսե-
ցաւ բարձրասանին առջև հաւատքի և յետոյ զոհողութեան
մասին: Կոչ ըրաւ որ իր սիրեցեալ ժողովուրդը մնայ
միշտ հաւատաւոր և զոհարերող, ու ինչպէս որ շինած է
իր եկեղեցին թէև համեստ բայց Աստուծոյ տունը, այնպէս
ալ իր զոհարերութեամբ լրացնէ զպրօքը, որ զեռ շատ պէտք
ունի գումարներու: Կաթողիկոսարանի կողմէն նուիրեց
1000 լ. ոսկի, նուիրատուութիւն մը որ երկու տարի 10
չքաւոր սաներ պիտի կարգան վարժարանին մէջ, բարերա-
րի մը փափաքին համաձայն: Պատարագի վերջաւորու-
թեան, վեհափառը իր հետեւորդներով և Հրաշափարով ա-
ռաջնորդուեցաւ վարժարանի սրահը որ նոյնպէս դարդար-
ուած էր: Երկսեռ ուսանողութեան կողմէն զեղեցիկ ուղերձ
մը կարդաց ժազլին վրթանէսեան: Թաղական Խորհուրդի
անունով Պ. Հայկազ Եւփուճեան կարդաց վեհափառին
նուիրուած բանաստեղծութիւններ: Համայնքին և հոգե-
ւորականութեան կողմէն ճառ մը խօսեցաւ Արթ. Տ. Խո-
րէն քհնյ. Աճէմեան:

Վեհափառ Հայրապետին շնորհակալութեան խօսքը
ըսաւ Գերշ. Տ. Արտաւազդ Սրբազան, որմէ վերջ մեծա-
նուն հիւրերը պատշաճ հիւրասիրութեամբ պատուելէ յետոյ
սկսաւ հանգանակութիւն դպրոցի շինութիւնը լրացնելու
համար և քանի մը վայրկեանէն 1200 լ. ոսկի գումար մը
գոյացաւ: Պ. Ապրօ Ապրոյեան մասնակցեցաւ 250 լ. ոսկի-
ով: Վեհափառը և հետեւորդները ճաշի հրաւիրած էր Թաղ.
Խորհուրդի ժրջան Ատենապետ Պ. Վառժ Սամուէլեան, որ
սեղանին ընթացքին խօսեցաւ զգացուած բարի գալուստի
խօսքերը և շնորհակալութիւն յայանեց որ վեհափառը
պատուած է իր բնակարանը: Խօսեցաւ նաև Պ. Եփրեմ Էլ-
լէզեան եւ Պ. Գոճայեան, Գաւառականի նորընտիր անդամ-
ները ճաշի ընթացքին:

Երեկոյեան ուշ ատեն վեհափառը և սրբազան հետե-
ւորդները մեկնեցան, նորակառոյց վարժարանն ալ այցելե-
լով և Գոճ մնալով եղած զօր ծերէն և ընդունելութենէն:

ԱՉԴԱԿ

Վեհապետ Հայրապետ կը նախագահէ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅՈՒՄԻՆ

Կիրակի 5 նոյեմ. 1945, իրեկունը, Օթէլ Նորմանտիի մէջ տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ մը, բացումը կատարելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան քառորդ միլիոն տուարի հանգանակութեան Լիբանանի ինկամ բաժինին որ 3000 սթերլին է: Կը նախագահէր Ն. Ս. Օժութիւն Տ. Տ. Գարեգին Կաթողիկոս, իր կողքին ունենալով Գեր. Տ. Տ. Արաուզզէ և Խաղ Սրբազաններ, ինչպէս նաև երկու Հայ Կաթոլիկ Հայրեր: Ծաշէն անմիջապէս յետոյ, Վեհապետը խօսք տանելով ընդգծեց Հ. Բ. Ը. Միութեան դերը Սովիէթ Հայաստանի և Սփիւսքի մէջ: Խակական բարեկարգութիւնը ներշնչուած է, բաւական, Քրիստանկութիւնէն: Հեթանոսական շրջաններու բարեկարգութիւնը հաստիքական էր և շահագրգիռական: Հիմա ամէն կողմ կազմակերպուած ձեւ մը ունի բարեկարգութիւնը: Կովկասի մէջ ալ զօրաւոր և մեծ էր Բարեկարգական Միութիւնը, բայց վերջը պետութիւնը էր Բարեկարգական Միութիւնը, բայց վերջը պետութիւնը անձամբ ստանձնեց ժողովուրդի բոլոր կարիքներուն հասնելու գործը: Կացութիւնը նոյնը չէր արաւստամանի մէջ: Բարեկարգականը համազգային է և չունի կուսակցական և քաղաքական բնոյթ: Սփիւսքի իր դործերէն զատ, ստանձնած է նաև հայրենիքի վերդարթնող ժողովուրդին եղբայրական օգնութիւն հասցնելու գործը, որ արտակարգ նշանակութիւն ունի:

Բարեկարգականը Հայաստանի մէջ ունի ակնարկմաբան, մայրանոց, դրական ֆօնա, հիմնած է Նուպարաշէն ևն: Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, աւելցուց Վեհապետը, Սփիւսքի կազմակերպելու մեծագոյն Բարեկարգական Միութիւնն է, որ հայրենիքի վերաշինութեան մէջ ունեցած է կարեւոր բաժին մը, և այսօր ալ իր հանգանակած գումարներուն կէսը կը զրկէ Հայաստան: Սուրիոյ և Լիբանանի հայութեան ալ օգնած է ան մեծապէս:

Ապա Վեհափառը կոչ քառ ներկաներուն, որ իրենց խնամքը չի զլանան այս միութեան, և առատաձեռն կերպով մասնակցին անոր հանգանակութեան:

Ապա Տօքթ. Պէրպէրեան կարգաց Նպաստից Յանձնաժողովին տեղեկագիրը, որմէ յայտնի կ'ըլլար որ, վերջին վեց տարուան ընթացքին Բարեգործականը 1,250,000 լիբանանեան ոսկի ծախսած է Սուրիոյ և Լիբանանի մէջ:

Հաւաքոյթը կը վարէր հանգանակիչ յանձնախումբին Ատենապետ՝ Տիար Մկրտիչ Մարկեան: Տեղւոյն վրայ բաւական կ'ընէր դուժար մը զոյանալէ վերջ, պիտի շարունակուի հանգանակութիւնը դուրսի ազգայիններուն մէջ ևս:

«Զարթօնք»

1945, 6 Նոյմ. Պէյրութ

ՀԵՌԱԳԻՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Լիբանանի Հանրապետութեան Վսեմափայլ Նախագահին.

Տէ՛ր Նախագահ,

Յատուկ պարտականութիւն կ'զգամ շնորհակալութիւնս յայտնելու Լիբանանի կառավարութեան կողմէ Այնճարի հայ գաղութին եղած մեծ շնորհին համար: Տարաբախտաբար ակարութեանս պատճառով պատահութիւն չունեցայ անձամբ ներկայ գտնուելու այս յիշատակելի հանդէսին. սակայն Տ. Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս զբաւոր հաղորդած է Մեզ անոր բոլոր հանգամանքները: Երախտապարտ կ'զգամ զիս Ձեր բարեկամական արտայայտութեանց համար Մեր անձի և Մեր ժողովուրդի նկատմամբ:

Աղօթարար

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՏԱՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՎԵՀԱՓԱՌԻՆ ԱՅՑԸ ԲՈՒԺԱՐԱՆ

18 Նոյ. 1945 Կիրակի առաւօտ, հակառակ օդի աննպաստ պայմաններուն, ընկերակցութեամբ Գերշ. Խաչ Ս.ի և Հոգշ. Բարգէն վրդ.ի ու Բուժարանի Խնամակալութեան, Վեհ.ը այցելեց Ազունիէի Ազգ. Բուժարանը: Բուժարանի Վարչութիւնն ու Տեսչուհի Օրիորդը ճիշդ չէին խնայած բացառիկ ընդունելութիւն մը կազմակերպելու համար: Կրօնական կարճ պաշտամունքէ մը ետք խօսք առաւ Վեհ. Հայրապետը: Օրհնեց հաստատութիւնը, աշխատողները և հիւանդները ու շնչեղ տոյն դադարաբար թէ մեր տարագիր ժողովուրդի ճիգերուն լաւագոյն արտայայտութիւնն է այս հաստատութիւնը, որ դպրոց մը կրնայ ըլլալ բոլորիս համար, ուսուցանելու մեզի համագործակցութիւն և «Որքան կարեւոր այնքան աւնեմ»ի սկզբունքը: Վեհ.ը շրջեցաւ բոլոր յարկաբաժինները և շատ զոհ տալուորութեամբ երեկոյեան վերադարձաւ Վանք:

×

Նաւակ Կիւրեղ Պատրիարքին

Անթիլիաս, 5 Դեկտ. 1945

Առ Ամենապատիւ Տ. Կիւրեղ Արքեպս.

Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի

Սրբազան եղբայր,

Ուրախութեամբ ստացանք Ձեր աւետարներ հեռագիրը, Ամենապատուութեանդ Գահակալութեան ժամանակի և մեզ ուղղած հրաւերի մասին: Տարաբախտաբար, ինչ ինչ պատճառներով անձամբ ներկայ լինելու ուրախութիւնն ունենալ կարող չենք, բայց Մեր կողմից ուղարկուեմ ենք Գերաշնորհ Տ. Խաչ Արքեպիսկոպոսին իրրեւ ներկայացուցիչ Մեր անձի, Կաթողիկոսարանի և Միաբանութեան:

Յայտնելով Մեր ուրախութիւնը Ձեր Գահակալութեան առթիւ, ի սրտէ մաղթում ենք, որ Ձեր Ամենապատուութեան Պատրիարքութիւնը լինի ըստ ամենայնի բախտաւոր և արդիւնաւոր Ս. Յակոբեանց հինաւորց Աթոռի համար: Երու-

սաղէմի Պատրիարքական Աթոռը Հայաստանեայց եկեղեցու նուիրական Աթոռներից մէկն է, որ իւր կրօնական-եկեղեցական և մշակոյթային դերն է կատարել մեր եկեղեցու երկար պատմութեան մէջ, վառ պահելով և բարբառելով կրօնական զգացմունքն ու ֆրոնտաւանդութիւնը հայ ուխտաւորութեան մէջ, պահելով բարոյական և կենդանի կապ հանուր հայութեան ամէն կողմերի հետ, որակելից զալիս էր ուխտաւորութիւնը:

Բայց նա մեր պարծանքն է նաեւ իբրեւ ներկայացուցիչը Հայաստանեայց եկեղեցու համայն քրիստոնէութեան առաջ Ս. վայրերում, իւր Միարանութեան անձնուէր աշխատութեամբ և արթուն պահպանութեամբ մեր իրաւունքների այդ սրբազան կեդրոնի մէջ:

Նա մեր պարծանքն է նաեւ իւր եկեղեցական և մշակոյթային գանձերով, հարուստ ձեռագրատան և հնութեանց հաւատարիմ պահպանութեամբ և ճոխ մատենադարանի կազմութեամբ:

Մենք պատրաստ ենք: Եղբայրական աջակցութեամբ մեր հնարաւոր ի մէջ բերել մեր երկու Աթոռների, ինչպէս և իջմիածնի Մայր Աթոռի պայծառութեան համար, ի շահ ընդհանուր Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ:

Եղբայրաբար շնորհաւորելով Ձեր Գահակալութիւնը, Աստուծոյ օգնութիւնն ևնք մտղթում Ձեր ծանր կաշման և պարտականութիւնների կատարման մէջ:

Եղբայրական սիրով
ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՏԱՆՆ ԿԻՂԻԿԻՈՅ

Վեմախառ Հայրապետի

ՍԵՂԵՍԻՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԴԻՐՈՒՄԻՆԵՐ

1945 ուրբաթ նոյեմ. 22, երեկոյեան ժամը 7,30ին Մէմօրիլը Հօլի մէջ տեղի ունեցաւ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին կողմէ ծրագրուած ժողովրդային լսարանի դասախօսութեանց առաջինը:

Հոծ բաղժութիւն մը փութացած էր ունկնդրել Վեմախառը: Հոն էին ամէն ասպարէզներէ և խաւերէ մար-

դիկ: Ներկայ էր Սովետ դեպքան Պ. Ահարանով:

Վեհ. Հայրապետը ունկնդիրները առին քնող երիտասարդական աւիւնով խօսեցաւ ժԳ դարու Հայոց քաղաքական, գրական և զեղարուեստական վերածնունդին շուրջ: Վեհափառը մասնանշեց Հայ հանճարին ստեղծագործութիւնները և անդրադարձաւ Սովետ Հայաստանի մտաւորականութեան այս ուղու թեամբ իրագործած նուաճումներուն:

Վեհ. Հայրապետը մոզական լապտերով ցուցադրեց մի քանի քանդակներ և մանրանկարներ:

Հակառակ նիւթին մասնագիտական բնոյթին ժողովուրդը որ ներկայ էր մեծ թիւով, խորունկ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ դասախօսութեան:

Գեր. Տ. Արտաւազդ Սրբազան, կաթ. փոխ. Հայոց Լիբանանի ներկաներուն անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհ. Հայրապետին:

«Ժողովուրդի Չայն»

1945, Նոյեմ. 25 Պէրութ

ՍԷՆ ՃՕՐՃԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼԹԻԹԻՒՆԸ

1945 Նոյեմ. 30 իրիկունը, պանդոկ Սէն Ճօրճի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիբանանի նորակազմ Շրջ. Զանձնարդավի կազմէ, ի պատիւ Եգիպտոսի չրջանի լիազօր պատուիրակներ՝ ՊՊ. Ճանիկ Չազըրի, Կիրակոսեանի և Զ. Քէշիշեանի պատուոյ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր Ն. Ս. Օ. Կիլիկիոյ կաթողիկոսի նախագահութեան տակ: Ներկայ էին բազմաթիւ հրաւիրեալներ, զանազան չրջանակներէ:

Խօսք առաւ Բարեգործականի Լիբանանի Շրջ. Զանձնաժողովի Ասենապետ Պ. Թ. Փարանճեան և պարզեց հաւաքայթին նպատակը: Յետոյ խօսք առին Պ. Ճանիկ Չազըր, Գերապայծառ Պաթմեան, Վեր. Քասունի և Արտաւազդ Սրբազան:

Բոլորն ալ անդրադառնալով Բարեգործականի մատուցած ծառայութեանց և զերին, չեչտեցին անհրաժեշտութիւնը անոր զօրացման և ժողովրդականացման, յատկապէս մեր գաղութին մէջ:

Վեհափառ Հայրապետի խոսքերը

Հ. Ե. Ը. Ի ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍԻ

Սիրելի երիտասարդներ,

Սիրով ընդունեցինք Ձեր հրաւերը և կամեցանք ներկայ լինել Ձեր հուսաքայթին և մեր հայրական օրհնութիւնները առ:

Սովորական է դարձած երիտասարդութիւնը մարդկութեան, ազգութեան, հասարակութեան ծաղիկ անուանել: Ծաղիկը գեղեցիկ է, նուրբ, ակնապարար, որից առաջ է դալիս անուշահամ, և անդարար պտուղը, կատարելութիւնը աճեցողական կեանքի: Գեղեցիկ է խնձորը, պայծառ, անուշահոտ և անուշահամ, բայց եթէ ծաղկման շրջանում եղել է անառողջ, ենթարկուել է ֆետակաւ թրթուռների վարակման, ոչնչանում է, թափում, մնացածն էլ սրղնատում և անպէտք դառնում անդեման համար:

Այսպէս է և մարդկային մարմնական և հոգեկան կեանքը: «Առողջ մարմնի մէջ, առողջ հոգի» ասում է լատինական առածը, բայց և կարող ենք փոխադարձել առողջ հոգին առողջ մարմնի պահապանն է: Հրաշալիք է մարդկային հոգին, միաքը, զգացմունքը, երեւակայութիւնը, ստեղծագործութիւնը, եթէ երիտասարդութեան շրջանը, առողջ է հոգւով և մարմնով, գեղեցիկ և անօրատ ծաղիկ նման թարմ, և աշխատունակ մինչև խորին ծերութիւն: Կ'կամենանք, որ դուք մեր հասարակութեան, ազգի և եկեղեցու իսկական ծաղիկները լինիք Ձեր երիտասարդական կեանքով, ապագայի անուշահամ և անուշահոտ պտուղը դառնալու համար:

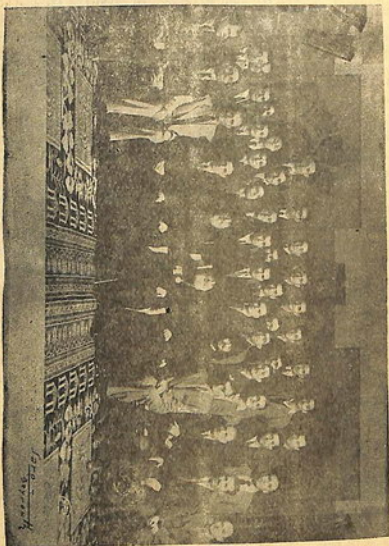
Պատանեկութեան և երիտասարդութեան շրջանը կեանքի համար նախապարաստական շրջան է, ծանօթութիւններ, որոշ չափով հմտութիւն և աշխարհահայեացք ձեռք բերելու, նաև փորձառութիւն: Ձեր ընկերակցութիւնը մի զպրոց է Ձեր ապագայ կեանքի համար: Այժմեանից պէտք

է սովորէք գործակցութեան, և իւրացնէք փոխադարձ յարարեցութեան արուեստը: Այժմ պէտք է կերտուին Ձեր նկարագիրը, Ձեր գաղափարական աշխարհը: Կը յորդորենք Ձեզ հայրաբար, սովորեցէք կարգ ու կանոնի ենթարկել Ձեր նիստ ու կացը: Միշտ հաշիւ տուէք Ձեզ, Ձեր ներքին աշխարհում, Ձեր ընթացքը ու գործը, Ձեր յարարեցութիւնը գէպի Ձեր շրջապատը: Լաւ է, որ դուք կաթողիկոսարանի և Բարեկործականի հովանաւորութիւնն էք վաշելում, այդ հովանաւորութիւնը Ձեր անկախութեան գէժ չէ, այլ բարի և բարեկամական խորհրդատուի դեր ունի, մասնաւորապէս, որ այդ խորհրդատուները՝ բոլորն էլ մասնաւորական և զատաւարակչական ասպարէզում անուն և անցնալ ունեցող մարդիկ են:

Բայց խորհրդատուներից աւելի կուգէի դուք մի ուրիշին լսէք, և այդ ուրիշը հեռու չէ Ձեզանից. այդ Ձեր խիղճն է ներքին աշխարհում, սովորեցէք լսել նորան, և նա Ձեր արդար գաղափար կլինի. թէ ի՞նչ բան լաւ էք գործել, խօսել, վարուել, ի՞նչ վաճ, պախարակելի: Լսեցէք նորան: Ձեր նկարագրի կերաման, մաքրութեան լուսադոյն ուսուցիչը Ձեզ խիղճն է: Հեռու կացէք զեղխութիւնից, չաւայտութիւնից, արբեցութիւնից: Մարդեցէք Ձեզ կանոնաւոր աշխատանքի մէջ, որ ազնուացնող յատկութիւն ունի: Բնութեան մէջ ոչ բարոյական և ոչ նիւթական տորիչեկեան գաղափարութիւն չկայ. թող Ձեր հոգին լիքը լինի ազնիւ մաքերով և ձգտումներով: Հոգու գաղափարութիւնը հոգու ուներակներն են, աւերակներ վայրերն են ըստ ժողովրդական հաւատի՝ գեւերի, չոր ոգիների բնակարան:

Ծերունիներն ու տարիքաւորները անցնող սերունդն են, Ձեզ տեղի տալու համար: Կը կամենանք, մեզանից յետոյ եկող սերունդը շարունակողը լինի մեզ հապած ժառանգուելից սերունդը, մեր լեզուն, մեր պատմութիւնն են, որ մեր եկեղեցին է, մեր լեզուն, մեր պատմութիւնն ու զրականութիւնը, մեր ազգի բարի անունը: Ամէնքդ, ի հարկէ, մասնաւորական չէք, զրոյ, արուեստագէտ, ուրախ ենք, որ այդպիսիները կան Ձեր մէջ, բայց ամէնքդ էլ կարող էք օժանդակ լինել այդ ժառանգութիւնների իւրացման

Պեհապար 'երջանակում Զ. Ե. Ը. Ի երեսուցյանին

Երեսուցյանին

որոշ չափով, նորա պահպանութեան և զնախառութեան այս կամ այն ձևով լաւ, բարոյական մթնոլորտի ստեղծման: Այդ հանգամանքը շատ մեծ նշանակութիւն ունի կեանքի համար: Ուր սուտ խօսելու, գողնալու, կեղծելու սովորութիւնը չկայ, դատապարտուած է, անտեղ չկայ և երեսոյթը: Եւ մի ազգ գիտեմ, որի մէջ գողութիւն չկայ, այդ ազգը ֆինլանդական ժողովուրդն է: Իսկ Մերձաւոր Արեւելքում, գողութիւնը կամ աւազակութիւնը, խարկը, քաջութիւն է և ճարպիկութիւն:

Սիրեցէք հայ եկեղեցին, հայրենիքը և ազգութիւնը, հայի անունը բարձր պահելով մեր գրացիների մէջ: Զերնկերը՝ Պրն. Հոյկաշէն Ուզունեան հայրենասիրական ըզգացմունքով և յոյսերով խօսեց: Այդ հասկնալի է. հայրենասիրութիւնը մարդկային հոգու լուսադոյն յատկութիւններից մէկն է, որ մարդուն դէպի հերոսութիւն և անձնութիւն է մղում. և այդ ոչ միայն պատերազմական շրջութիւն է մղում. և այդ ոչ միայն պատերազմական շրջանում: Պարտքի ճշգութեամբ կատարումը, նուիրումը կոչումին կարգաւորեալ աշխատանքով, նոյնպէս հերոսութիւն է և հայրենասիրութիւն:

Ինչ է Հայրենիքը, հոգը, քուրը, լեռներն ու ձորերը, գետերն ու կարկաչանոս, վճիռ վաակները, սառնորակ աղբիւրները... մեզ կապում են իրենց հետ ոչ միայն մանկական յիշողութիւններով, այլ և մեր հայրերի սրբազան և սխմայովի աւանդութիւններով: Բայց հաւատոյ և լուսաւորութեան կանթեղը Արագածի գագաթին է կախուած երկընթից և ոչ թէ Աւրեան կամ Հիմալայեան լեռների ձիւնապակ գագաթով դէպի երկինք բարձրացած: Վեհաստիւ Արարաւոր, յաւիտեանական կոթողը և վկան մեր անցեալի, բայց և նշաւակը մեր հայրենիքի և ազգի յաւերժութեան: Բանաստեղծը երաժիշտի տփին է «քայլամուրր գնում» և անձնատուր լինում իւր հայրենիքի ստրկութեան տխուր խոհերին, և ոչ Դանուբի կամ Հռենոսի: Հայրենիքը մեր ստնտու մայրն է, ինչպէս մանուկը մօր կրծքին, մօր ծոցում, ազգը հայրենիքի մէջն է ծնւում, գարգանում, նիւթական հասկացողութիւններից դէպի վերացականը և հոգեւորը ընթանում:

Հայրենիքի գաղափարը չառ աւելի մեծ է, ընդարձակ, խորը, քան հազն ու ջուրը, լեռներն ու դաշտերը, գետերն ու վտակները: Հայրենիքի գաղափարը իւր զարգացման աստիճաններն ունի. սկզբում տեղական հասկացողութեամբ, մեր գիւղը, մեր հովիտը, բայց հետզհետէ ընդարձակւում է մի ամբողջական երկիր, դուրս հեռ երեւան գալով նոր մասնագութիւններ, լեզու, բանահիւսութիւնն ու երգերը, գրականութիւնը, արուեստը, կրօնը...: Նայնիսկ պետական կազմակերպութեան, եկեղեցու, դպրոցի աշխատանքն ու վերջնական նպատակը մտավորական բարօր և խաղաղ կեանքի հետ, բարձրացումը գէպի մատուր և հոգեւոր կեանքի բարձունքները:

Բայց ամէնքս չենք կարող հայրենի հողի վերայ ապրել, որքան և ցանկալի լինի: Ստիպւն այդ չի նշանակում, թէ Բուէնոս-Այրէսում կամ Նեղոսի ափերին ապրող հայը ընդհանուր հայրենիքի գաղափարից զուրկ է և չի կարող հայրենասէր լինել բոսի բարձրագոյն նշանակութեամբ: Որովհետեւ, ինչպէս բացատրեցինք, հայրենիքի գաղափարը աւելի է, քան հազն ու ջուրը. քան հայրենիքի նիւթական հասկացողութիւնը, որքան և հիմքը հայրենի երկիրն է՝ այնտեղ ապրող և գործող մտավորով: Եթէ գիտակցութիւնն ունինք այսպիսի հայրենիքի, մենք կապուած էլինենք նորա հետ հազար հազար թելերով: Մտաւր կենդանութեան էական պայմանը հողին մէջ տարածուած արմատն է, բունը, ճիւղերը իրենց գերումն են, որքան և տարածուած լինին: Միայն այդ կապը լինի գորեղ, հաստատուն, գիտակցական:

Ուրախ եմ, որ տաղարուած էք ամէնքդ հայրենասիրական զգացմունքով, հաւատաւ եմ, որ Ձեր ընկերը թարգմանն էր ընդհանրութեան զգացմունքի: Բայց զգացմունքը բաւական չէ, նա պէտք է գործ գտանայ, չէնքի շօշափելի հիմք: Այդ ուղղութեամբ, յուսանք, Ձեզ վարչութեան անդամների և հովանաւորող երկու հաստատութիւնների ներկայացուցիչների հետ խորհրդակցելով, Ձեր օգտակար լինել:

ԿԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆՑ

Ամիսածանոթ

Նոյ.-Դեկտ. 1945 Պէյրուս

Կարողիկոսարանի ներկայացուցիչին կոչումէ

Երիտասարդ եղբայրներ, քոյրեր,

Նուիրական պարտականութիւնը ունիմ Ն. Ս. Օժու-
թիւն վեհափառ մեր Հայրապետին կողմէ ողջունելու
Հ. Ե. Ընկերակցութեան Պատգամաւորական Ընդհ. Ժողովը,
իր նիստերու բացման առթիւ:

Վեհափառ Կաթողիկոսը իր Հայրական Օրհնութիւն-
ներուն և Հայրապետական ողջոյններուն հետ կը յայտնէ
նաեւ իր բարեմաղթութիւնները, որպէսզի զօրանաք և ար-
դիւնաւորուին ձեր ներկայ աշխատանքները: Վաղը երեկոյ՝
երբ Պատ. Պատգամաւորական Ժողովը իր աշխատանքները
վերջացուցած՝ միաժամուռ կը մատչի Նորին Վեհափառու-
թեան Ս. Աջոյն՝ Կաթողիկոսարանէն ներս, ինչպէս նաեւ
հոս ամէնքս պիտի լսենք իր պատգամը արուած բոլորիս,
ինչ որ իւրաքանչիւր պատգամաւոր իր կարգին պիտի
փոխանցէ զինք ներկայացնող երիտասարդական չրջանակին:

Կարելի՞ էր արդեօք պահ մը խորհիլ ձեզ հետ թէ,
Կաթողիկոսարանի հովանաւորութիւնը վայելող երիտասար-
դական այս ընկերակցութիւնը, որ միաժամանակ պաշա-
պանութեան ներքեւ է Հ. Բ. Ը. Մ. ի, փոխադարձաբար
ի՞նչ դիրք պարտի ունենալ յիշեալ զոյգ պատկառելի հաս-
տատութեանց հանդէպ: Ես կը խորհիմ թէ Հ. Ե. Ը. ի և
զինք հովանաւորող զոյգ մեծ հաստատութեանց յարաբե-
րութիւնները կ'ակնկալուին և պէտք է որ ըլլան ծնողաց և
դաւակաց յարաբերութեանց նման, և եթէ անոնց հարադատ
որդիքն ենք, պէտք է անոնց նմանինք: Ունինք մեր մե-
ծերուն կողմէ ընձեռուած շնորհներ, ունինք ակնկալու-
թիւններ, հետեւաբար ունինք և պարտականութիւններ:
Այս մտածումս լուսարանելու համար կ'ուզէի բնութիւնէն
վերցնել պարզ, բայց շատ զեղեցիկ կերպով փոխադարձ
երախտագիտութեան երևոյթը պատկերացնող օրինակ մը.
որպէսզի ամպերը անձրեւեն, պէտք է որ ջուրերու զանգ-

ւածները շողիանան, որոնց համար պայման է գետերու հոսիլը, բայց գետերը կը հոսին միայն եթէ անձրեւէ կամ ձիւնէ. և այսպէս շարունակաբար...:

Այսքանը երիտասարդներու և մեր մեծերու փոխյարաբերութեանց մասին: Իսկ ի՞նչ կ'ակնկալենք մենք մեզմէ: Երիտասարդութիւնը ոյժի աղբիւր է. թէեւ գիտութիւնը կ'ըսէ թէ նիւթն ալ ոյժ է, բայց գիտել կուտամ որ՝ երիտասարդութեան ոյժը, իրրեւ իմացական և հոգեկան ոյժ, միւս ոյժերուն վրայ ազդող ոյժ է, Հայ երիտասարդներս պէտք է գիտնանք մեր այս թաքուն ոյժը օգտագործել և իբր հայ մենք զմեզ իրազօրծել սա օտար արկերու վրայ:

Մեծագոյն մտասեւեռումը զոր ունինք, մեր հոգեկան-ազգային ինքնապաշտպանութեան հարցն է: Պաշտպանել մեր ազգային գիտակցութիւնը, մեր լեզուն, մեր մըշակոյթը, մեր հաւատքը, և զուրգուբալ մեզ հայ պահող իւրաքանչիւր մասնիկի վրայ նոյն իսկ:

Ի սրտէ Պատգամաւորական ժողովիդ կը մազթեմ յաջողութիւն այս ուղիով և այս նպատակներով:

ԲԱՅԳԷՆ ՎՐԴ.

«Ծիածան»

Եոյ-Դեկտ. 1945 Պէյրութ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ԵՒ ՍԻՐՈՒԱՄ ԲԱՆԱՍՏԵՂՄ ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ 70-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒ- ԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ, ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

«Կը շնորհաւորեմ այս հանդէսը, հանդէսը Հայ ժողովուրդին որ ունի Աւետիք Իսահակեաններ: Ես Իսահակեանին ճանաչել եմ Ճեմարանի մէջ՝ որպէս խոստմնալից երիտասարդ, տեսել եմ զայն Լայփցիկի մէջ՝ ուր կ'ուսանէր և մի իւրայայատկ մարդ էր: Ապա զայն տեսայ Բարիբում, իր հասունութեան շրջանին և արդէն դէմք դարձած: Իսկ վերջերս զայն կրկին տեսայ Հայաստանում, Ս. Էջմիածնայ ժողովին ուր կեդրոնական դէմք ունէր որպէս ժողովի ատենապետներէն մէկը:

Եւ սակայն ես կ'ուզեմ խօսել իսահակեանի ապագայի մասին: Կ'ըսէինք թէ նա ձերուներ է: Ի՞նչ ձերուներ... Մարդ եօթանասուն տարիքին երիտասարդ է, նոյն իսկ ութսուն տարիքին երիտասարդ է: — Կը գտվէ վեհափառը, ընդհանուր ուրախութեան և ծափահարութեանց մէջ: — Իսահակեան ակադեմական է և ուրիշ ակադեմականներու հետ կը զննաւարէ Հայ Գրականութիւնը: Ասիկա մեծ կարեւորութիւն ունի. որովհետեւ Հայ Գրականութիւնը անոր խորհուրդները կ'ստանայ:

Մեր Հայրենիքը արտաքոյ կարգի տեղադրութեան շրջան կ'ապրի ոչ միայն անտեսական, այլև գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան ասպարէզներու մէջ:

Աւետիք Իսահակեանն ալ կը մասնակցի այս բազմազորութեան: Բայց մենակը չէ, ու, չափեր կը մասնակցին այդ աշխատանքին: Յիշենք, Նոյիսի Զորեանը, Յովհ. Շիրազը, Դերենիկ Տէմիրճեանը, Ստեփան Զօրեանը: Ուստի մեր ապագան աւելի քան խոսամիտից է: Իսահակեանի եօթանասուն ամեակին առթիւ ես հետագիր եմ ուղարկել նրան և տել — «Շնորհաւորում եմ ձեր եօթանասուն ամեակը և մաղթում եմ որ ձեր գրական կեանքը լինի այնպէս գեղեցիկ և այնպէս ճերմակ ինչպէս է Արարատը»:

«Ժողովուրդի Զայն»

22 Նոյեմ. 1945 Պէյրութ

×

ՎԵՀԱՓԱՌԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25 ԱՄԵՐԱԿԻ ԱՌՓԻԻ

(Կարգացուած Պէյրութի Զայնասփիւռից առջեւ)

Ս. Հայաստանի 25 ամեակն է տօնում այսօր ոչ միայն Ս. երկիրներ, այլ և բովանդակ Սփիւռքի հայու-թիւնը: Հայաստանեայց եկեղեցին էլ խոր մաղթանքներն է միացնում այդ տօնակատարութեան, աղօթելով նորա բարօրութեան, բարգաւաճման և յառաջդիմութեան համար:

Բաղաքական հասկացողութեան տիրապետութիւնները, որ կան ամէն ազգի մէջ էլ, չպէտք է մթաղեն մեր խոհմութիւնն ու զգաստութիւնը: Մեր վշտի և տառապանքի բովոյց անցած հայութիւնը, մեր Մայր Հայաստանի զօրացման ու զարգացման մէջ պիտի որոնէ իւր յաւիտենական գոյութեան հաստատութիւնը: Խ. Հայաստանն է, իւր պետական կեանքով, մեր կենդանութեան երաշխիքը:

Այս մտքով շնորհաւորում ենք հայ ժողովուրդին այսօրուան մեծ տօնը: Դորա հետ յորդորում ենք Լիբանանի և Սիւրիոյ մէջ սիրալիր ասպնջականութիւն գտած մեր հատուածներին, չսուանալ երբեք հաւատարմութեան և երախտագիտութեան պարտականութիւնը գէպի նոր հայրենիքները, ուր կրօնական և մշակութային կատարեալ ազատութիւն ենք վայելում, քաղաքացիական բոլոր իրաւունքները հետ:

Աստուած օրհնէ մեր համայն ժողովուրդը:

×

ՍՈՎԻԵՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25 ԱՄԵԱԿԻՆ

ՓԱՌԱՇՈՒՔ ՅՈՒՆԿԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՕՄԻ

1945 Դեկտ. 2, Կիւսկի, Սինեմա Ռօքսիի ընդարձակ սրահին ներսն ու շուրջը լեցուած էր բազմահազար հայերով, որոնք, համալսմբուած էին, տօնելու համար հայրենիքի Սովիէթ Հայաստանի 25 ամեայ տարեգարծը: Ներկայ էին Լիբանանի վարչապետ Սամի Պէյ Սուհ,

Տ. Տ. Գաբրելին Վեհափառ Կաթողիկոսը, Խաչ և Արտա-
ւազգ Սրբազանները Հոգ. Դերենիկ Վրդ., Կաթողիկ հայ-
րեր, Բաղսքական պատուելիներ, երեսփոխաններ և այլ
ականաւոր անձնաւորութիւններ: Ներկայ էին նաև Սովիէթ
Միութեան Գիւպատոս՝ Պ. Ահարոնով ու խորհրդական Պ.
Քիրիէլ. «Թաս» զործակալութեան ներկայացուցիչ Պ. Սեր-
կիէլ և այլ օտար հրաւիրեալներ:

Հանգէսը սկսաւ Լիբանանի, Հայաստանի և աշխար-
հի այլ մասերուն վրայ ինկած հերոսներու յիշատակին հա-
մար երկու վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ: Ապա նը-
ւազախումը Հնչեցուց Լիբանանի և Սովիէթ Հայաստանի
քայլերդները:

Ուրիշ ճառախօսներէ վերջ, որոտընդոստ և խելա-
ցընոր երկարատեւ ծափահարութեանց մէջ, Տ. Տ. Գաբրե-
լին Վեհափառ Կաթողիկոսը, վերնայարկէն ճամբայ ելաւ
և յոտնկայս ու հրճուալից ժողովուրդին ընդմէջէն յառաջա-
նալով բարձրացաւ բեմ: Խօսեցաւ ան հմայուած և երա-
նացած ժողովուրդին, կայտառ և խանդավառ հայրենասէ-
րի իր երիտասարդական շունչով, և ողբերկց բոլորը: Ըս-
տորեւ կուտանք գլխաւոր հատուածները իր թանկագին
ճառին:

— Այս տօնը համազգային է, կը պատկանի թէ՛ Ըս-
փիււքի եւ թէ՛ Հայաստանի ժողովուրդին: Կը շնորհաւո-
րեմ բոլորք, ցնծութեան այս տօնին առթիւ:

Հայ ժողովուրդը, վշտի ու տառապանքի բովէն ան-
ցած և այսօր հասած է հանգրուան մը՝ ուր տէքն է իր
թանկագին հայրենիքին մէկ մասին: Պատմական այդ
հայրենիքին մէջ նա կարող է ապրիլ ազատ, խաղաղ եւ
ստեղծագործող կեանք մը, կ'աշխատի ապագայի մեծ յոյ-
սերով:

Հայ ժողովուրդը ունի կարճ, բայց պատկերաւոր և
խմաստալից խօսք մը «Տունը հիմամբ է տուն, և ծառը՝
արմատով ծառ:»

Հայ ժողովուրդի հիմը, կենդանութեան ծառին ար-
մատը, մեր հայրենիքն է (խելայեղ ծափեր):

Ինչ է հայրենիքը: Մեզի համար անշուշտ թանկ է մեր աւանդութիւններուն հետ կապուած այս կամ այն մասը մեր պաշտելի հողերէն: Մեր սրտերն ու հոգիները, որպէս մեր հայրենիքի կեդրոնը կը բարձրանայ Արարատը: Մեր բանաստեղծը չի թափառիր Հոննոսթ կամ Դանուբի ափերին, այլ ան կ'ապրի Մայր Արաքսի ափերուն վրայ: Այս ցոյց կուտայ թէ հայ ժողովուրդին կեանքը, համայն ստեղծագործութիւնը իր արմատներն ունի պատմական հայրենի երկրին մէջ:

Ինչու՞ կը տօնենք Նոյ. 29ը, ինչո՞ւ այս տօնը կը հրճուեցնէ մեզ: Որովհետեւ ստեղծուած է մի վիճակ՝ ուր կարող ենք Աստուծոյ մեզի տուած շնորհը, մեր ստեղծագործական ձիրքերը արդիւնաւորել և ծառայել ամբողջ հայութեան:

Քաղաքագէտ չեմ և քաղաքականութեամբ չեմ զբաղիր: Հոգեւորական եմ, և իմ ժողովուրդիս հոգիէն ներս կը թափանցեմ: Մեր ժողովուրդը շատ մեծ է. ոչ թէ երկրի տարածութեամբ, բանակով, կամ բռնակալութեամբ, այլ ստեղծագործ ոգիով:

Փոքր ժողովուրդ ենք, մանաւանդ անոնց աչքին՝ որոնք մեծութիւնը կը չափեն թիւով և տարածութեամբ: Մենք մեծ ենք հոգիով, ստեղծագործութեամբ և մեր փառաւոր անցեալով: Այս կրնանք ապացուցանել ուսս, ֆրանսացի կամ ամերիկացի մեծագոյն մտաւորականներու վկայութեամբ:

Տեսէ՛ք Սովիէթ Մեծ Միութիւնը: Անոր 170 միլիոն բնակիչներէն միայն երկու միլիոնը հայեր են: Բայց այս փոքր անուն ինչպիսի՞ մեծ դեր կը կատարէ: Պէ՞տք է անուն յիշել ժող. Գործավարներու Խորհուրդին մէջ, տարիներէ ի վեր այնքան կարեւոր պաշտօն մը յաջողութեամբ կը կատարէ Լօրեցի, գիւղացի համեստ ընտանիքի զաւակ մեր Միկոյեանը: Մեր ժողովուրդը խեղճ և վախճաւակ մեր Միկոյեանը: Մեր ժողովուրդը խեղճ և վախճաւակ կը նկատուէր: Դուք տեսա՞ք սակայն թէ ան ստեղծեց մեծ հերոս Բաղրամեանը: Երեսուն տարի առաջուան խեղճ, թշուառ, անօթի և տկար հայ ժողովուրդը այսօր բարձր-

բացուցած է իր գլուխը, կ'ապրի երջանիկ, կ'աշխատի եւ
և կը ստեղծադործէ:

Չյուսահատինք որ թիւով փոքր ենք, փոքր ենք՝
չհասկացողներուն համար: Դիտակցաբար ապրող, հայ անց-
եալին, հայ արուեստին և հայ մտքին ծանօթ մէկը պիտի
զգայ որ մեր տասը միլիոն հայրերը երկնքէն կը գիտեն
մեզ: Մեր ստեղծադործութեամբ արժանի յաջորդները ըլ-
լանք անոնց:

Ահա այսպէսով է որ ծառն իր արմատով ծառ է:
Մեր Հայաստանը փոքր է: Բայց փոքրութիւնը պատճառ
չէ որ մեր հոգիին, մտքին ու մարմինն բոլոր ուժերով
չսիրենք զայն:

Այս բոլոր տեսակէտներով, այս տօնը համազգային
է: Այս զգացումներով է որ մեր Հայաստանը մեզ կը կա-
պէ մեր ներկային և ապագային:

Յանուն Աստուծոյ՝ կ'օրհնեմ մեր ժողովուրդը, յա-
ջողութիւն կը մաղթեմ Սովիէթ Մեծ Միութեան՝ որի
մէկ անդամն է մեր փոքր այլ թանկագին Հայաստանը:
Եաջողութիւն կը մաղթեմ Լիբանանի աղնիւ ժողովուրդին
որ մեզ հիւրնկալած է տարիներէ ի վեր:

Մեր հայրական յորգորն է լինել քաջ՝ հոգիով, ձըզ-
տուքներով և զաղափարներով:

Սիրելով հանգերձ մեր հայրենիքը, որ ներկայ
գէպքում Սուրիան և Լիբանանն են, մեր աչքերը ուղղուած
են մեր կենդանութեան արեւին, մեր Մայր Հայաստանին
թանկագին:

×

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

1945 Դեկտ. 5ին, Վեհափառ Հայրապետը Անթիլիաս
հրաւիրեց Պէյրութի Հայ մամուլի ներկայացուցիչները և
բացատրութիւններ տուաւ ի նպատակ Հայաստանի կատար-
ւելիք հանգանակութեան մասին: Վեհափառի նախագահու-
թեան տակ արդէն կազմուած է կեդրոնական յանձնախումբ
մը՝ անմիջապէս ձեռնարկելու համար հանգանակութեան:

Սուրբոյ և Լիբանանի բոլոր հայաբնակ քաղաքներու մէջ
միեւնոյն ասին պիտի ձեռնարկուի հանգանակութեան:

Հայ մամուլի ներկայացուցիչները զնահասակի գտան
ձեռնարկը և խոստացան իրենց կարելի միջոցներով օժան-
դակել գործի յաջողութեան: Վստահ ենք թէ այս անգամ
եւս Սուրբոյ և Լիբանանի Հայութիւնը ցոյց պիտի տայ իր
հայրենասիրութիւնը առատաձեռն մտանակցութիւն բերելով
ձեռնարկին:

×

Հեռագիրներ Անթիլիասէն Էջմիածին

ԷԶՄԻԱԾՆԷՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Անցեալ Գեկա. 3ին, Գարեգին Վեհափառ հետեւեալ
հեռագիրը գրեաւ է Էջմիածին. —

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գեորգ Զ. Էջմիածին.

Երէկ մեր բոլոր եկեղեցիներու մէջ Զ մատթանք կա-
տարուեցաւ Խ. Հայաստանի բարօրութեան և բարգաւաճ-
ման համար: Մեր նախադասութեամբ կատարուեցաւ բազ-
մաճաղար ժողովրդի ներկայութեամբ հրապարակային հան-
դէս: Կողմեցինք Յանձնաժողով մեր նիւթական նուէրն ալ
բերելու որպէս որդիական պարտք գէպի հայրենիք:

Էջմիածնէն ստացուած է հետեւեալ հեռագիրը. —

ՆՈՅՄ. 29ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գարեգին կաթողիկոս Անթիլիաս:

Նոյեմբեր 25ին Ն. Ս. Օծութիւն Գեորգ Զ. կաթո-
ղիկոս Ամենայն Հայոց հրաւէր ստացած էր ներկայ գտնուե-
լու Սովիեթական Հայաստանի 25ամեակի առթիւ կատար-
ւելիք հանդիսութեանց: Գերշ. Տ. Տ. Ռուբէն և Ներսէս
Եպիսկոպոսներ և Սուրէն Յովհաննէսեան, Նախադաս Եկե-
ղեցական Խորհուրդի, կ'ընկերանային Ն. Ս. Օծութեան: —
Սրահի մուտքին, ուր հանդիսութիւնը սեղի պիտի ունենար,
պետական և ժողովրդական ներկայացուցիչներու կողմէ
պատիւներով ընդունուեցաւ Ն. Ս. Օծութիւնը: Սովիեթ

Միութեան Հանրապետութեանց ներկայացուցիչներ հառեր
խօսեցան ու ողջոյններ ուղարկեցին Սովիէթական Միու-
թեան. — Ճոխ յայտագիր մը գործադրուեցաւ: Ն. Ս. Օժու-
թիւնը նոյն օրը վերագարծաւ Ս. Էջմիածին մեծ գոհու-
նակութեամբ: Մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակ-
ւին օրագիրներու մէջ:

14 [12 | 45

ՌՈՒԲԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

×

ՀԱՆԴԻՍԱԽՈՐ ՕՇՈՒՄ ԳԵՅՐՈՒԹԻ

Ս. ՆՇԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ծովածաւալ հաւատացեալներու ներկայութեան, Մի-
ծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողի-
կոս 1945 Դեկտ. 9ին, հանդիսաւորապէս պատարագեց Ս. Նը-
շան Մայր եկեղեցւոյ մէջ և կատարեց օծումը նոյն եկե-
ղեցւոյ Ս. խորանին:

Լիբանանի թեմին Կաթ. փոխ. Գեր. Տ. Արտաւազդ
Ս. Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան կատարեց Օծումը բոլոր
դռներուն:

«Էյալ օգնեա ինձ» բնաբանով, պերճիմաստ քարոզ
մը խօսեցաւ Վեհ. Հայրապետը:

×

ԳԱՐԵԳԻՆ ՄԱՌԱՅ ԹԻՍՈՒՍԻ ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱՍ-
ՏՈՒՄՈՅ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԳԵՏ ԵՒ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ. ՇՆՈՐՀԲ, ՍԷՐ, ԽԱՂԱՂՈՒ-
ԹԻՒՆ Ի ՏԵԱՌՆԷ ԵՒ ՀԱԹՐԱԳԵՏԱԿԱՆ ՈՂՋՈՅՆ Ի ՄԷՆՋ:

Կիլիկիոյ Կարողիկոսաւանին Ոգնող Միութեան
Կեդրոնական եւ Մասնաճիւղերի Վարչութիւններին,
Բաւեհաւրներին եւ Անդամներին Ամերիկայում:

Քաջայայտ ենք որ Ձեր Միութիւնը, գօտեպնդուած
իւր առաջադրած բարձր նպատակով՝ դադափարականից
անցել է արդէն գործնականին: Պատմական հանգամանք-

ների բերումով, Կիլիկիայ Կաթողիկոսական Աթոռը զբր-
կուած իւր նուիրական սրբավայրից, հարստութիւնից եւ
կալուածներից, հաստատուել է այս հիւրընկալ ամերի-
վերայ, ուր վայելում եկեղեցական և մշակոյթային ամե-
նայն ազատութիւն: Բայց ինչպէս տեղափոխուած ծառը
յատուկ խնամք և աշխատանք է պահանջում, իւր նոր
վայրում արմատներ արձակելու և պտղաբեր դառնալու հա-
մար, այդպէս և այս Աթոռը:

Օրհնեալ լինի մեր նախորդների յիշատակը, որոնք
ամենայն գոհաբարութեան տոկալով, ազգ. բարերարների
օգնականութեամբ կարողացել են ձեռք բերել յատուկ կա-
լուած, ուր շինուած են Տաճարը, Վեհարանը, Դպրեման-
քը և այլ շէնքեր: Բայց իւր բարձր կոչման համապատաս-
խան գիրք ստեղծելու և դորձ կատարելու համար, պա-
կասում են մեզ հարկաւոր միջոցներ: Կիլիկիայ Աթոռը ո՛չ
միայն կրօնական—եկեղեցական մատակարարութեան կեդ-
րոն է, այլ եւ դպրոցական, մշակոյթային և դիտութեան
ասպարիզում շատ դորձ ունի կատարելու: Մեր Դպրե-
մանքից պիտի սպասենք կրթուած եկեղեցականներ և ու-
սուցիչներ, առանց որոնց ո՛չ եկեղեցին և ոչ դպրոցը կը
ծառայեն իրենց նպատակին: Մենք պիտի ունենանք բա-
նիմաց և կրթեալ եկեղեցականներ և ուսուցիչներ, որ-
պէս զի կենդանի խօսքը եկեղեցու բեմից և դաստիարա-
կութեան զովարար աղբիւրները չցամաքին մեր դպրոց-
ներում: Առանց տպարանի, առանց մամուլի, առանց գի-
տական աշխատութիւնների և հրատարակութիւնների մեր
լուսաւորութեան լապտերը աղօտ կը լինի և անբաւարար:
Մեր Աթոռի կոչումն է եկեղեցական կեդրոն լինելուց դատ-
լինել և լուսաւորութեան կեդրոն:

Բայց այս և սրանց նման բազմաթիւ այլ պէտքերի
լրացման համար հարկաւոր են նիւթական միջոցներ, որ
չունի Աթոռը՝ նոյնիսկ մի երրորդը բաւարարելու չափով:
Ահա այս մտքով էր որ Մեր Ամերիկայում եղած յամա-
նակ ծրագրեցինք հիմնել Կիլիկիայ Աթոռին Օգնող Միու-
թիւնը, մօտաւորապէս նոյնպիսի կազմութեամբ, ինչպէս

Կ. Պոլսի Ազգային Հիւանդանոցի Օգնող Ընկերութիւնն է:

Առաջին հերթին Կիլիկեցիներու պարտականութիւնն է ջերմապէս յարիւ այս Միութեան, որպէսզի հոգեւոր Կիլիկիան մնայ պայծառ և կենդանի, բայց և ամենայն գիտակից և ազգասէր հայիւ Ամերիկեան մեր շատ մը զաւուսներում գեռ չունինք մասնաճիւղեր, ինչպէս Տիթրայթն է, Լոս Անճելոսը, Չիկագոն, նաև Հարաւային Ամերիկան, որի բարեջան Առաջնորդը՝ Տ. Գարեգեն Աբքեպոս խոստացել է կազմակերպել այդ զործերը իւր թեմերի մէջ: Եթէ հետամտութիւն չինի, կաթիլների հաւաքումներից մշտահոս աղբիւր կը ստեղծուի:

Մեր յորելեանի հետ կապուած նուիրաբերութեան մի մասը արդէն ծախսուած է այս երկու տարւեան նախահաշուի պահասները լրացնելու: Շտապեցնել պէտք է օգնութիւնը, որպէս զի այս դումարի մնացորդների հետ, կարողանանք մի կալուած ձեռք բերել և մշտական եկամուտի աղբիւր ստեղծել: Այդ նպատակի համար կազմել ենք մի Յանձնաժողով՝ դրամական և շուկայի զործերի մէջ փորձառութիւն ունցող մարդկանցից, որոնց աջակցութեամբ պիտի կատարուի այդ դումարների լաւագոյն օգտագործումը:

Ժամանակին հաշիւ կը տրուի այդ մասին և առհասարակ մեր ստացած դումարների գործադրութեան մասին, ինչպէս միշտ ենք կատարել:

Հայրապետական օրհնութեամբ

ՏՈՒՄ Կոնգակս
Ի 16 Գեկտեմբերի 1945.
յԱՆՐԻԽԱՍ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՅ

ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ ԵՒ ԿԱՏԱՐՈՒԵԼԻՔԸ

ՄԵՐ ԿԱՓՈՂԻՅՈՍԱՐԱՆՈՒՄ

Քսանեհինգ տարի առաջ չունէինք ոչինչ, այժմ ունինք Անթիլիասի կալուածը իւր հին շէնքերի մնացորդով, ուր միաբանութեան խուցերն են, մատենադարանը, տպարանը՝ նոր են շինուած մեր փառաւոր Տաճարը հայ ճարտարարուեստական սնով, Վեհարանը, Դպրեւանքը՝ Շէնքերից գէպի ծովը ունինք բաւական լաւ մշակուած պարտէզ։ Ունինք և Խէրեան կալուածը, որ յուսանք չուտով կ'աղատուի զինուորական նպատակով եղած գրաւումից և մեր մնայուն կարեւոր եկամուտներից մէկը կը լինի։ Չունէինք միաբանական նոր սերունդ, որովհետեւ չունէինք ժառանգաւորաց դպրոց, իսկ այժմ դպրոցի հետ ունինք երիտասարդ վարդապետներ և վեց սարկաւազ, որոնք մի տարուց յետոյ կ'աւարտեն իրենց ուսումը և վարդապետ կը ձեռնադրուին։ Օրհնութեամբ պիտի յիշենք Մեր նախորդներին՝ Տ. Սահակ, Բարդէն և Պետրոս կաթողիկոսների իրենց գործակից եպիսկոպոսների՝ անուաները, որոնք նիւթական ամենազոռար պայծառների մէջ աշխատել են և բարերարների օժանդակութեամբ, ձեռք բերել կալուածը, և Տաճարը, Վեհարանն ու դպրեւանքի շէնքը կառուցել, և այն վիճակը ստեղծել, որի համառօտ նկարագրութիւնը տուինք։

Բ.

Սակայն մեր առաջ մեծ կատարուելիք կայ նիւթական և բարոյական շինարարութեան, Կաթողիկոսարանը իւր անուան արժանի բարձրութեան և կարգաւորութեան հասցնելու համար։ Կատարելութիւնն ու յառաջգիւղութիւնը երբեան է գալիս հետզհետէ, աստիճան առ աստիճան, առաջին աստիճանն անցել ենք արդէն, պէտք է երկրորդը և երրորդը թեւակոխել։

Շինուած է մեծ և փառաւոր Տաճար, բայց նոյնիսկ տաճարը իբրեւ շէնք պակասութիւններ ունի, վերջաւո-

բուսած չէ բոլորովին: Արձագանգ է տալիս չափ ուժեղ կերպով, խառն աղմուկի վերածելով երգեցողութիւնը, և անխելի դարձնելով քարոզը: Պատերազմը արդեւք է եղել կարգաւորել այդ պակասը: Հոյակապ տաճարի պատերը մերկ են, սպիտակ վարից վեր՝ մինչեւ դմբէթի առաստաղը, մինչդեռ, եթէ կարողանանք հայ արուեստի ոճով ծաղկազարդել և հարկաւոր տեղերում մի քանի պատկեր դետեղել, մեր տաճարը կը դառնայ Պէյրուսի աչքի ընկնող, զեղարուեստական և փառաւոր շէնքերից մէկը: Սուրան էլ համապատասխան երգեցիկ խումբը պիտի լինի, որպէս զի երբ, քարոզ ժամասացութիւն և յարգարանք միացած իրար լրացնեն և աղօթողի մէջ կրօնական տրամադրութիւն և զգացմունք յառաջ բերեն:

Հեռուից տաճարի թողած արտաքին տպաւորութիւնը կխոյզ չափ պակասում է, երբ բակն ենք մտնում: Պատերազմը և նիւթականի պակասը արդեւք են եղել մուտքի մեծ դրան վրայ վայելուչ կամար կանգնել և փոքրը ինչ զեղարուեստական գուռ կախել: Իսկ բակը քարքարոտ կամ փոշոտ վիճակի մէջ, անձրեւի ժամանակ ցելո կամ լճացուփներ և չոր եղանակին փոշի: Այդ պակասութիւնը անուշեղ ևս զգալի է դառնում, երբ դպրեմանքի սաները խաղում են, վաղում, իրենց պատանեկան եռանդի և շարժման պահանջների համեմատ: Բակը, ուրեմն, պէտք է սալաւաւաղել կամ ասֆալտել, առողջապահական և զեղազիտական պահանջներով, տեղ տեղ ծաղկանոցներ կամ մշտադալար թփեր դնելով, ուր յարմար է:

Մեր ամենամեծ պակասութիւններից մէկն էլ այն է, որ ամառանոց չունինք: Անթիլիասի կլիմայական պայմանները ամենեւին թոյլատու չեն, որ կաթողիկոսը կամ միաբանութիւնը ամառուեան անտանելի, խեղդիչ շոգերին մնան իրենց տեղում, այդպէս և մեր ժառանգաւոր ուսանողութիւնը, որին ստիպուած ենք լինում իրենց ծնողների մօտ ուղարկել, որ մեծ մասով չքաւոր ընտանիքների զաւակ լինելով, տուժում են այլ և այլ տեսակէտներով: Ամառը, ամբողջ չորս ամիս, վարձու տան մէջ

ամփոփուելով, խանգարուած է բոլորովին միաբանական կեանքն ու կարգաւորութիւնը: Իսկ ամառանոց՝ առանց եկեղեցու՝ անկարելի է մեր հաստատութեան համար, եթէ ոչ մեծ գոնէ մի մատուռ պիտի ունենանք: Այստեղ բոլոր յարանուանութիւններն ու եկեղեցիները ունին այդ յարմարութիւնները: Մենք նորեկներ ենք, բայց այդ պահասը պէտք է լրացնենք առաջին հերթին: Արդէն մի ազգային, որ գեռ չէ ուղուժ իւր անունը յիշուի, տրամադրել է մեզ որոշ չափով գետին և 10,000 սիւրիական սկիւ մատուռի շէնքին համար, մնում է, որ Աստուած ուրիշ բարերարներ ուղղարկէ, ամառանոցի հողն ու շէնքը հագալու:

Ունինք նորակազմ մատենադարան, Աթուի կարերեւորագոյն հաստատութիւններից մէկը, բայց շէնքը, որի մէջ դասաւորուած են գրքերը, յարմար չէ: Առ ժամանակ միայն կարող ենք համակերպուիլ, բայց վաղը մենք աւելի մեծ միաբանութիւն կ'ունենանք, ուսուցչական խումբի հետ դասից եկող աշխատողների թիւը աւելի կ'ստուգաբանայ, ամենեւին արտաքին յարմարութիւն չունինք գրական-բանասիրական աշխատանք կատարողներու համար աւելի հրապուրիչ և հանգստաւէտ գարձնել մեր հաստատութիւնը, որ անհրաժեշտ է մտաւոր աշխատունակ տրամագրութիւն ստեղծելու համար: Մեր մատենադարանը ուր է թէեւ գեռ շատ հարուստ չէ, ընդամէնը մօտ ութ հազար կտոր, բայց թանկարժէք և հազուագիւտ գրքեր կան նրանց մէջ, եւ բազկացած են հետեւեալ միութիւններից. 1.— Մկերեան քահանայի գրքերի: Կ. Պօլսի թերթերի, մի քանի ձեռագիրների և գիւտանական թղթերի ժողովածու. գնուած Գարակէօզեանների ծախքով: 2.— Զաւէն Պատրիարքի նուէրը՝ 1000 կտորից բաղկացած: 3.— Բաբգէն Կաթողիկոսի մատենադարանը և գիւտանը: 4.— Հանգուցեալ Գայրգճեանը կալուածի գնման հետ նուիրել է կարեւոր գրքեր: 5.— Կարոյեան Սրբազանի գրքերը: 6.— Հանգուցեալ Արսէն քահանայ Թորոսեանի կտակով թողած գրքերը, որ Ամերիկայից մենք

ենք բերել երկու մեծ արկղ : 7. — Վերջապէս մեր անձնական մատենադարանը, ինչ որ Ամերիկայից բերել ենք մեզ հետ և մեր անձնական Դիւանը, որ առ այժմ մեզ մօտ ենք պահում, և Դերենիկ Վարդապետի մատենադարանը, որ բաւական հարուստ է : Ունինք և մի քանի ձեռագիրներ նոր ձեռք բերուած կամ նուէր ստացուած մեր ժամանակ, որոնց վերայ եթէ աւելանան նոր խոստացուած և եկեղեցիների մէջ ցրուած ձեռագիրները, կ'ունենանք սկզբնաւորութիւն և մի փոքրիկ և արժէքաւոր ձեռագիրների ժողովածուի : Մենք մտադիր ենք մի ձոցների գլխելու մատենադարանի մասնագիտացման եւ հարստացման համար, որին յարմար չենք պիտի ունենալ : Այդտեղ կարելի է ձեռագրատան հետ և փոքրիկ պատկերասրահի հիմք դնել հայ արուեստագէտների գործերից : Բայց այդ չենք ի պատրաստութիւնից յետոյ :

Մեր միաբանութիւնը տեղաւորուած է այժմ Ամերիկացիներից մնացած մի չենքի մէջ, որ բաւարար չէ մեր կարիքներին, վաղը միւս օրը մեր միաբանութիւնը աւելի մեծնայ, նրանց համար խոցեր եւ բնակարանի յարմարութիւններ չունին. նոր չենք չինել կամ եղած չենք ի վրայ երկրորդ յարկ բարձրացնել, ստիպողական կատարելիքներից մէկն է :

Վեհաբանը իւր իննամարտի չունի, եղածը հնացած է, և գրեթէ, անգործածելի դարձած : Ամէն անգամ, որ մի տեղ պիտի գնանք կամ պաշտօնական այցելութիւն կատարենք, ստիպուած ենք այս կամ այն ազգայինին գլխել և և նորա կողքը խնդրել : Ինքնաշարժ կառք ունենալ, ամենամանհրաժեշտ կարիքն է, որ պէտք է լրացուի : Նաեւ մեր միաբանութեան համար հարկաւոր է փոխադրութեան միջոց և գլխութիւն ունենալ, հովուական, վանական և այլ հանգամանքներով գործի ուղղելիս : Առանց գլխութիւնների գործերը կը կատարուէին գանձադ, անկանոն և երբեմն էլ նոյն խոկ կը խափանուին :

9.

Նիւթական շնորհաբութեան հետ՝ պահանքներ կան լրացնելիք մշակութային և բարոյական շինարարութեան,

Աթուռի կոչման և անմիջական պարտականութիւններէ հետ կապուած : Առաջին հերթին մեր Դպրեմանքը, որ ժառանգաւորաց դպրոց է, որտեղ մեր միաբանութեան համար նոր անդամներ պիտի պատրաստուին, ժամանակակից գիտութեան և քաղաքակրթութեան մակերեւոյթի վրայ կանգնած, իրենց եկեղեցական ազգային պաշտօնի համապատասխան զարգացմամբ, բայց և քահանաներ, և ուսուցիչներ, ոչ պակաս կարեւոր մեղ համար : Այլեւս միմիայն աստիճանի և պաշտօնի բերած հեղինակութեամբ ժողովուրդ և եկեղեցի առաջնորդել և կառավարել չենք կարող : Կեանքը դարձել է բարդ և բազմապահանջ, գորա հետ էլ ուղղութիւններն ու ըմբռնութիւնները, ճանապարհները բազմատեսակ : Այս բազմաղանութեան մէջ մեր ազգային եկեղեցու դնակիք ուղին պիտի լինի որոշ և պարզ, աւետարանի և մեր հայրերի հոգեով լուսաւորուած՝ գէպի նորը : Առանց անտեսելու ստեղծուած բազմաղանութիւնները, չպէտք է մոռանանք, որ արտասահմանի մէջ Սփիւռքի հայութիւնը, և յատկապէս Մերձաւոր Արեւելքում, եկեղեցական-ազգային համայնքներ են : Մենք ունինք դարերի պատմութիւն, զրազանութիւն և արուեստ, երաժշտութիւն և բնագիտութիւն մշակոյթ. մեր Դպրեմանքը ի վիճակի պիտի լինի իւրացնելու այդ թանկագին ժառանգութիւնը, ուղղութիւն, հոգի և կեանք ստեղծելու իւր սաների մէջ այդ գծով, որ առաքելական կոչում զգան իրենց մէջ, հոգեւոր վերածնութեան և մշակոյթի յառաջգիւժման գործակիւր՝ իրենց վիճակուած ուղիներով :

Բայց ոչ մի բան, առաւել ևս հանրական ծառայ և բովանդակութիւն ունեցող դորձեր, առանց կարգաւորեալ աշխատանքի, նիւթական և բարոյական զոհաբերութեան չի կատարուում : Դորա համար էլ Դպրեմանքը մեր մըտահոգութեան կեդրոնն է կազմում. մեր սուղ միջոցների մեծագոյն մասը նորա բարձրացման, զարգացման նուիրուած : Տարուան վերջը 23 ուսանող ունէինք սարկաւազներով, այժմ քառասուն ունինք, կը կամենայինք յիսուն ունենալ, որ տարաբարխտաբար անհնարին է՝ տեղի փոք-

բութեան պատճառով։ Ուսուցչական խումբը ընդարձակել
ենք մասնագէտ նոր սյմերի յաւելմամբ, երկուսը աստը-
ւածարանական գիտութիւնների և երկուսը երաժշտութեան .
թէ մէկը և թէ միւսը կարենար՝ Դպրեմանքի մակարդակը
բարձրացնելու և իւր նպատակին հասցնելու համար։ Ս .
Գրքի քննական-պատմական ուսուցիչութեան, մեկ-
նաբանութեան, ընդհանուր և հայ եկեղեցական պատմու-
թեան հետ կապուած գիտութիւնները երկուսի բաժնուած
յանձնուած են Տ . Դերենիկ վարդապետին և Դր . Թովկեա-
նին։ Մինչև իսկ մենք յանձն ենք առել շաբաթական մի
ժամ դասախօսել Հայ Գրչութեան Արևեստի պատմու-
թիւն . բայց գեռ լրացած չենք համարում ուսուցչական
խմբի կազմը։ Եթէ մեզ հարկաւոր պատրաստ մարգիկը
չգտնենք, պիտի աշխատենք պատրաստել հետզհետէ, գիւ-
թական դաւադանք չունինք մի անգամից ժայռից ջուր բը-
խեցնելու։

Այն հոգին և գործը, որ կամենում ենք ստեղծուի
և ծաւալուի մեր Աթոռի շուրջը, միայն Դպրեմանքով չի
սահմանափակուում։ Ունինք մեր «Հասկ»ը, որի խմբ-
ագրութիւնը վերակազմուած է, հին անդամների վերայ
աւելանալով նորերը՝ Աթոռի միաբաններից և Դպրեման-
քի ուսուցիչներից, յուսանք թէ դրսից ևս նոր աշխատա-
կիցներ պէտք է աւելանան հետզհետէ։ Մեր ցանկութիւնն
է, որ «Հասկ»ը ընդարձակուի և ճոխանայ բովանդակու-
թեամբ և տարածուի ժողովրդի մէջ։ Առօրեայ թերթերի
կոչումն ուրիշ է, քան մեր Հասկինը, իբրև Աթոռի և
ընդհանուր եկեղեցական բերան, նա պէտք է առաջնորդող
և ուղղութիւն տուողի դեր կատարէ եկեղեցու հետ կա-
պուած գործերի մէջ մահնայն ուղղամտութեամբ և լըր-
ջամտութեամբ, մշակուած յօդուածներ տալ մեր անց-
եալի և ներկայի հետ կապուած, ոչ խիստ մասնագիտա-
կան, միջակ ընթերցողին մատչելի, ինչպէս և ապագայի
համար անհրաժեշտ թերագրութիւններ։ Յատուկ բաժին-
ներ պիտի աւելանան օտար եկեղեցիների մէջ երեւան և-
կած երեւոյթների բացատրութեամբ, հայ օտար ազգերի

կեանքի մէջ գրական և գեղարուեստական երկերի և ըստեղծագործութիւնների մասին, յատկապէս կը կամենայ «Հասկ»ը ընթերցողներին իրազեկ պահել Հայաստանի և Սփիւռքի մէջ կատարուած գրական-հայագիտական-գեղարուեստական և մշակոյթային երեւոյթներին, լուրերով և գրախօսականներով, որքան հնարաւոր կը լինի այդ և մեզ մատչելի Մեր առաջնորդութիւնները և նրանց ենթակայ հաստատութիւնները՝ Կաթողիկոսարանը և Խմբագրութիւնը իրազեկ պիտի պահեն իրենց շուրջը կատարուած անց ու դարձի և իրենց յազոյ խնդիրների մասին:

Դ.

Բայց «Հասկ» միայն ընթացիկ և կեանքի և երեւոյթների վերաբերեալ յօդուածներ կարող է տալ, մինչդեռ մեր միաբանութիւնն ու Կաթողիկոսարանը և Դպրեւանքի ուսուցչութիւնը պիտի նուիրուին և զիսական աւսասանմանի և հրատարակութեան: Հանդուցեալ Բարգէն Կաթողիկոսի Զեռադիրների երկու մեծ ցուցակները Կ. Պօլիսի և Գաղատիոյ շրջանի, մնում են առանց տպագրութեան. մենք թեթեւակի թերթերով տեսանք թէ շատ նորութիւններ կը բերեն յատկապէս մեր ԺԷ—ԺԸ դարերի կեանքի և մշակոյթի պատմութեան, եթէ հրատարակուին և մատչելի դառնան բանասիրութեան: Աշխատութիւններ ունին Փառէն Ծ. Վարդապետը, ուսուցիչներից ոմանք, Դերենիկ և միւս վարդապետները, հետզհետէ կը լծուին նման աշխատութիւններին: Մենք էլ անձամբ ունինք հրատարակելիք հատորներ հայ արուեստի և մշակոյթի վերաբերեալ: Եթէ հնարաւորութիւն ունենանք, կը կամենայինք նոյնիսկ աւելի հեռաւոր բանասէրների գործեր հրատարակել, մի այլ սեսակի մրցանակաբաշխութիւն հաստատելով, արժանաւոր գործերը տպագրել և գրքերի կէտը հեղինակներին յանձնելով իրրեւ վարձատրութիւն և խրախոյս: Բայց այդ բոլորը կախուած է մեր տպաբանի կարգաւորութիւնից և հարստութիւնից, որ նիւթականի հետ է կապուած: Այդ ուղղութեամբ էլ որոշ խոստում ունինք ստա-

ցած, եթէ Աստուած տայ, գորա իրականացումը շուտ տեսնել, մեր յաջողութեան կարեւոր պայմաններից մէկը ստեղծուած կը լինի:

Յիշեցինք կիկղեցական երաժշտութեան մասին, աւերացնում ենք՝ եւ ժողովրդական: Մեզ ժառանգութիւն մնացած այդ աննման գանձերը գատապարտուած են մեռնելու եւ յաւիտեան ոչնչանալու, եթէ չշտապենք, դոնէ, մնացորդները փրկել: Շատ բան կատարուած է, ի հարկէ, բայց քիչ չեն կատարուելիքները: Պէտք է ձայնագիր մեկնայ պլազմեր ձեռք բերել եւ մի մասնագէտ մարդու յանձնելով, հմուտ երգիչներն ու բանահիւսութեան մնացորդները դրի առնել, եւ դորանով ոչ միայն կորստից փրկել դարերից մեզ հասած այդ ժառանգութիւնները, այլ եւ ատաղձ մատակարարել ապագայ կոմիտասներին, Եկմալեաններին, ապագայ Մանուկ Արեղեաններին եւ լեզուարաններին, որոնք կ'օգտագործեն իրեն մասնագիտութեան համար:

Ժողովրդական արուեստն ու բանահիւսութիւնը արմատն է ազգային, մշակուած բարձր արուեստների ուղեւորման եւ դարգացման, աղբիւրն է մեր լեզուի ճոխացման եւ կենդանութեան:

Մեր շարականներից եւ մեղեդիներից ոմանց մէջ այնքան երաժշտական հոգի եւ արուեստ կայ, սքանչացում եւ սլացում գէտի վրեժը, նուիրում եւ փառաբանութիւն Աստուծոյ մեծութեան... համեմատ դրական բովանդակութեան, որ եթէ հաւաքուին եւ մաքրուին աւելորդ պաճուճանքներից, երաժշտական—դեղարուեստական մշակոյթի ենթարկուին, երեւան կգայ առաւել եւս, քան մինչեւ այժմ յայտնի է, հայ ստեղծագործութեան մեծ շէնքերից մէկը, որ կիկղեցական ճիւղ երաժշտիւնն է, նայնչափ մեծ եւ արժէքաւոր, ինչպէս հայ ճարտարապետական եւ մանրանկարչական արուեստները:

Եկեղեցական շարականների եւ մեղեդիների հաւաքման այս դորձը կարող է գլխաւորել լուսագոյն կերպով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Գէորգ Զ., որ ոչ միայն

երաժիշտ է ինքը, այլ եւ իջմիածնում իւր մօտ ունի շա-
րահանների եւ մեղեդիների քաղցրաձայն երգիչ, յայտնի
Տէր Նիկողլը, որ սկսում է ծերանալ եւ յաւիտեան չպիտի
ապրի: Շտապել տէտք է:

Երգեցողութիւնը տէտք է կանոնաւորել, բաղմաձայն
եւ ղեղարուէնտական դարձնել, գոնէ, մեծ քաղաքներում:
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան թեմերում, ուր հնա-
բաւոր էր, գործադրւում էր բաղմաձայն պատարագը,
նուազակցութեամբ, նոյնը կատարւում է Եւրոպայում,
Ամերիկայում, Եգիպտոսում, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան
մէջ շատ համեստ ենք այդ կողմից: Հայ եկեղեցու բարե-
կարգութեան մեծ խնդիրներից մէկն է այդ, որի վերայ
յատուկ ուշադրութիւն տէտք է դարձնել: Պահելով մեր
եկեղեցական երգեցողութեան եղանակները, հոգին եւ ոճը,
կանոնաւորել, բաղմաձայն դարձնել պատարագը, նոյն իսկ
որոշ տօների երգեցողութիւնը, Երգչնի կամ, գոնէ, Յիս-
հարմօնիի նուազակցութեամբ: Ներգաշնակ երգեցողու-
թիւն, իմացական եւ պատշաճ ժամատացութիւն, պատրաս-
տուած եւ մշակուած քարոզի հետ, մեր ժարմերգութիւնն
ու արարողութիւնը կը դարձնէ տպաւորիչ եւ դաստիարա-
կիչ ամէն տեսակէտով, մանաւանդ ունինք Եկմալեանի
չքեղ, փառաւոր եւ Կոմիտաս Վարդապետի նաբը, ղեղա-
րուէնտական, տպաւորիչ եւ կրօնական զգացմունքով պա-
տարագները:

Հիմքն ենք դրել մեր ժողովրդական լսարանին:
Նոյնմբերի կէտերից յետոյ Բէյրութում սկսած են դասա-
խօսական հաւաքոյթներ կանոնաւոր կերպով, Կաթողիկո-
սարանի հովանաւորութեան տակ, կրօնական, պատմական
դրական, ղեղարուէնտական, դաստիարակչական, եւ նաեւ
առողջապահական նիւթերի մասին: Փորձով գիտենք, թէ
ինչ օրհնութիւն կարող է դառնալ այն, մտաւոր եւ հոգե-
ւոր կենանքի ծաղաւ ժողովրդի համար: Այդ փորձը միայն
մենք չենք, որ կատարուէ մենք, ուրիշները նոյնպէս կա-
տարել են եւ կատարուէ են, բայց միտա չէ, որ Կաթողիկո-
սարանը իւր Լսարանը ունենայ՝ ժողովրդի հետ խօսելու եւ

ուսուցանելու մի տարբեր հաստատություն: Մենք գէտ
չենք զործակցութիւն սկսել ուրիշ խմբերի հետ ևս, զուտ
գիտական—մշակոյթային, դրական—գեղարուեստական հո-
ղի վերայ: Այս գործի մէջ իւր զօրմակակն աջակցութիւնը
կը բերէ մեր հովանաւորութիւնը վայելող Հայ Երիտասար-
դաց Միութիւնը մեր հրահանգներին համեմատ: Գործի
գեղավարութիւնը յանձնել ենք Տ. Դերենիկ Վարդապետին
որին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն մեր միաբա-
նութեան և Դպրեմանքի և Ուսուցչական խմբի անդամնե-
րը: Այսպէս ընդարձակ է գործելու տալարէկը, միայն աշ-
խատելու փոքր ինչ լուսագոյն պայմաններ ստեղծուին:

Այս յօգուածը կարգադրւոյնքից սմանք, զուցէ, կը
ժողովն և երազ կը համարեն: Ամենայն իրականութիւն
նախապէս երազ է և վերացական միտք: Հաւատով սկըս-
ուած գործը ապարդիւն չի անցնիլ, ինչպէս բարի սերմը
լու հողի մէջ: Այդ հողը, այդ բարեբեր հողը, մեր սիրելի
եկեղեցատէր և հայրենատէր ժողովուրդն է: Օգնեցէ՛ք մեզ,
աջակից եղէք այս Աթոռը իւր յարակից հաստատութիւն-
ներով և միաբանութեամբ ազգի և եկեղեցու համար կրօ-
նական—եկեղեցական, գիտական—մշակոյթային կեանքի մը
վառարան գարծնել, որից լոյս և ջերմութիւն տարածուի
չուրջը: Թո՛ղ Աստուած օրհնէ մեր գործը, համակրութիւն
զարթեցնէ մեր ժողովրդի մէջ և բարեբարներ ուղարկէ,
թէ մի քանի տարի յետոյ նիւթական շէնքերի հետ բա-
րոյական—հոգեւոր—մշակոյթային նոր շէնքեր ևս կանգնած
են այս տեղ:

Բայց մենք գարծնալ տակէիք ունինք:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ

Մեր նուէրը Հայաստանին

Երէկ, կիրակի, 1945, դեկտեմբեր 30ին կէսօրէ յե-
տոյ ժամը 4ին, Վեհափառ Գարեգին կաթողիկոսի նախա-
գահութեան տակ, Անթիլիասի վանքին Վեհարանին մէջ
տեղի ունեցաւ մասնաւոր ընդունելութիւն մը, բացումը
կատարելու համար մասնաւոր հանգանակութեան մը, ո-
րուն հասոյթով պիտի զնուէի կօշիկի գործարան մը և պի-

տի զրկուելի Սովիէթ Հայաստան, որպէս 25ամեակի առթիւ նուէր՝ Սուբիոյ, Լիբանանի և Կիպրոսի հայութեան կողմէ։ Ներկայ էին Խաչ և Արտաւազդ Սրբազանները և վարդապետ հայրեր, Գերապատիւ Պաթանեան Սրբազան՝ կաթողիկէ համայնքին կողմէ և վերապատուելի Կէօքէօզեան՝ Բողոքական համայնքին կողմէ, ինչպէս նաև հրաւիրեալներու ստուար բազմութիւն մը։

Առաջին անգամ խօսք առնելով Վեհափառ խօսեցաւ հայկապ ճառ մը, որուն զլիաւոր մասերը կուտանք ստորև։

Ի սրտէ ողջունում եմ ձեր ներկայութիւնը։ Ձեզի յայտնի է թէ ի՞նչ դադափար, ի՞նչ միտք և ինչ մեղ հաւաքած է հոս։ Քիչ ժամանակ առաջ, Սփիւռքի միւս բոլոր զաղութներուն նման, Լիբանանի, Սուբիոյ և Կիպրոսի հայերն ալ տօնեցին մեր պետական կեանքի 25ամեակը։

25 տարին շատ կարճ ժամանակ է պետական կեանքի համար։ Բայց այս ժամանակը օգտադրած է առաւելագոյն չափով, նիւթական, մշակութային և այլ բարօրութեանց տեսակէտով։ Պատգամաւորները իրենց աչքերով տեսան թէ մեր փոքր բայց թանկագին հայրենիքը ինչպէ՞ս իր գլուխը բարձրացրել է աւերակներէից և կերտել է երկիրը։ Բացառիկ երերոյթ մըն է այն՝ թէ փոքր հայ ժողովուրդը 25 տարուան մէջ կատարած է դարմանահրաշ դործ մը։ Այժմ ապրում ենք պետական կեանք, ստեղծագործական կեանք, նիւթական, մշակութային, շինարարական և մտաւոր տեսակէտներով։ Մեր ժողովուրդին ընդունակութիւնն է գաւ։ Աստուած տուած է այդ ընդունակութիւնը։ Ժիր ենք, աշխատասէր, ստեղծագործ։ Եթէ կարենանք օգտադրծել ասիկա, միշտ կը լինինք արգիւնարերող։ Մեր պատմութեան ամենէն փայլուն շրջանը եղած է Բագրատունեաց շինարարական շրջանը, որ տեւեց միայն 60 տարի, և ուր ժողովուրդը կերտեց խաղաղութեամբ։

Երբ խաղաղութիւն եղած է, հայը արտակարգօրէն

շինարար և ստեղծագործող եղած է: Այսօր ալ պարագան նոյնն է Հայաստանի մէջ:

Բայց եկաւ պատերազմը: Կեանքի նշանաբանը դարձաւ, մեր երկրին ու ժողովուրդին համար. «Ամէն ինչ ճակատի և յաղթանակի համար»: Չորս տարիներէ ի վեր, մեր ժողովուրդին կեանքը չէր կրնար զարգանալ խաղաղութեան ժամանակուան պէս: Հիմա վերագարծած է խաղաղութիւնը, և մեր ժողովուրդն ու կառավարութիւնը, պետական ամբողջ կազմը, լարել են իրենց ուժերը, աշխարհին ցոյց տալու համար իրենց ստեղծագործական հանճարը: Եթէ Աստուած մեր հետը ըլլայ, 20 տարինն անճանաչելի կը դառնայ մեր Հայաստանը:

Հիմա սկսած է շինարարական նոր շրջանը: Ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաև Սփիւռքի հայ զանգուածները պատրաստ են իրենց բաժինը բերելու ստեղծագործ մեծ գործին: Սուբիոյ, Լիբանանի և Կիպրոսի հայերը չեն կրնար անտարբեր մնալ: Պարտինք մեր բաժինն ալ բերել շինարարական նոր աշխատանքին: Առանց յարանուանական և կուսակցական խտրութեան, բոլորս, Սփիւռքի բոլոր հայ զաղութներուն նման, բերելու ենք մեր բաժինը: Առանց զոհարեցութեան՝ արդիւնք չկայ: Մեր զահուլութիւնը ահազին նշանակութիւն ունի մեր երկրի զարգացումին և վերելքին համար: Մեր փոքր Հայաստանը, մեր փոքր ժողովուրդը, պէտք է մեծ գոռնան ստեղծագործութեամբ: Մեր մասնակցութիւնը բերենք այդ ստեղծագործութեան: Դրամը այսօր կայ՝ վաղը չկայ: Պէտք է զայն գործածել լաւագոյն կերպով, մասնակցելով ազգային վերածնութեան և պետական կեանքի զօրազման:

Թող յարանուանական միւս ներկայացուցիչները խօսին որպէսզի ամէն մարդ հասկնայ թէ մենք մի ենք, թէ մի լեզու ունինք, մի պատմութիւն, մի մշակոյթ, մի ներկայ և մի ապագայ:

Հայրապետական Կոնդակ

ՆՈՅՆԴՐՆԵ ՍՈՒՐԻՈՑ ԵՒ ՆԻՊՐՈՍ

Նոյեմբեր 29ին փառաշուք հանգչեալ կատարուեցաւ Խ. Հայաստանի քսան և հինգ ամեակը Մեր Հայրապետութեան ենթակայ բոլոր Թեմերում:

Բայց սովորական տօնակատարութիւնը, որքան և զնահատելի, բաւական չէր մեր որդիական սէրն ու երախտադիտութիւնը յայտնելու գէպի Մայր Հայրենիքը։ Համալսարհային այս երկրորդ ահաւոր պատերազմին մասնակից էր և մեր ժողովուրդը։ Երկրի ամբողջ ուշադրութիւնը ուղղուած էր գէպի պատերազմի ճակատը, ամէն ինչ յաղթութեան համար, նշանաբանով։ Մեր վերածնունդ հայրենիքի շինարարութեան թափը, թէպէտ կանգ չառաւ բոլորովին, բայց բնականաբար, զանգաղեց և սահմանափակուեցաւ յիշեալ պայմաններէ հետեւանքով։

Այժմ, երբ փառաւոր յաղթութեամբ վերջացել է պատերազմը, հայրենիքը իւր բոլոր ուժերը կեդրոնացրել է նիւթական և մշակոյթային վերաշինութեան գործի վրայ։ Կորած ժամանակը յետ պիտի բերուի ուժերի կըրկնակի և եռեակի լարումով և բարձր ոգեւորութեամբ։ Բայց հայրենիքը միայն Հայաստան ապրող ժողովրդինը չէ, որչափ և նա հիմն և արմատը մեր հարստութեան և կենդանութեան, այլ ամբողջ հայութեան։ Ինչպէս՝ Սփիւռքի հայութիւնը իւր բաժինը բերեց «Սասունցի Դաւիթ»՝ հրատապելի կառուցման մէջ և այլ կերպերով, այսպէս էլ մեր բաժինը պիտի բերենք հայրենիքի մտաւոր և նիւթական վերակառուցման մէջ։ Մեր հայրենիքը այս պատերազմից յետոյ պիտի ապրի մի նոր շրջան, պետական, մտաւոր և հոգեւոր վերածութեան շրջան, նոր սկեզարի կառուցման շրջան։ Ուստի և բոլորիս պարտականութիւնն է մեր մասնակցութիւնը բերել նորա լիակատար յաջողութեան համար։

Մեր նախադահութեամբ, Ազգային կեդրոնական վարչութեան համաձայնութեամբ, կազմել ենք կեդրոնական մի Յանձնաժողով, որ նպատակ ունի Մեզ կենթակայ լիբանանի, Սուրիոյ և Կիպրոսի հայութեան աւանակցութիւնը բերել այս գործին մէջ, ինչպէս Եգիպտոսի և այլ երկիրներէ հայութիւնը։ Ծանձնաժողովը կազմուած է առանց կուսակցական կամ յարանաւանական զոնաւորութեան։ Հայրենիքի գաղափարը ընդհանուր է, այդպէս էլ համագգային և ընդհանուր բնաւորութիւն պիտի ունենայ նաև որդիական պարտքի կատարումը գէպի նա։

կեդրոնական Յանձնաժողովը կազմուած է հետեւեալ անձերից . Տիարք Տաճատ Սրապեան, Ատենապետ, Եփրեմ Էլէէղեան, Ատենադպիր, Ապրօ Ապրօեան, Գանձապահ, Բազարատ Պաղդալեան, Հաշուապահ, Տօքթ . Ագամ Մանուէլեան, Մկրտիչ Մարլեան, Միհրան Չէլէպի, Տօքթօր Չպլաքեան, Գէորգ Պապոյեան, Նշան Տէմիրճեան, Յակոբ Տէր—Մելքոնեան, Թադէոր Փալանճեան :

Մեր ցանկութիւնն է, որ նոյն կերպով Յանձնաժողովներ կազմուին և Մեր Թեմերի մէջ, Առաջնորդների ղրխաւորութեամբ, առանց կուսակցական և յարանուանական գունաւորութեան, բայց բոլոր խաւերի և յարանուանութիւնների համերաշխ մասնակցութեամբ :

Կեդրոնական Յանձնաժողովը արդէն գործի է անցել, և պարզել է սկզբունքի և տեխնիքական կողմերի հետ կապուած խնդիրները : Հանգանակութիւնը պիտի կատարուի և հաւաքուած ղումարը հաւաքուի կաթողիկոսարանում, որպէսզի Յանձնաժողովը գործադրէ իր նպատակին, որ է կօշիկի մի գործարանի մեքենաներ և սարք ձեռք բերել և Ամերիկայում Հայաստանում ղարկելու համար : Տպագրուած են և պատրաստ հանգանակութեան համար ստացականների տոմսակները, որ ուղարկուած է Առաջնորդարանին : Հանգանակութիւնը պիտի կատարուի Յունուար ամսի բնթացքում :

Հայրապետական այս կոնդակով յորդորւած ենք հայ ժողովուրդին իւր լրիւ պարտականութիւնը կատարել, մասնակցելով հանգանակութեան կատարեալ յաջողութեան :

Յանձնարարւում ենք այս կոնդակը կարգաւ եկեղեցիներում և հարկաւոր բացատրութիւնը տալ քարոզի մէջ : Եւ առաջարկում ենք հայ թերթերին իրենց աջակցութիւնը բերել գործի յաջողութեան համար :

Ծնորդք Տեառն եղիցի ընդ ամենեւեան, ամէն :

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՎԵՆԱՓԱՌԻՆ

ՆՈՒԷՐ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ

Ով չի տեսել Արարաժի կոտորի վեռ,
Կապարեակի մեր նախահայր դիցազնի պեռ,
Ասումաձողի անմահ կորոյ խորախորհուրդ,
Բիւր բիւրաւոր սերունդների յոյս եւ յագուրդ...,

Ով չի լրսել Մայր Արաժի շառաչք գոռ,
Իր յոյլերով, իր վշերով անդնդախոր,
Իր ջրերը, որ փախչում են հեռի՝ հեռի՝,
Անխօս վրկայ անասելի ռեհերների...,

Ով չի հրպել Էջմիածնի սուրբ պատերին,
Մաքրամախուր, անգին աւանդ մեր պատերին,
Որ դարերին ուսուցել է կրօնի եւ ազգ,
Որ դարերից ժողանցել է փուռ եւ աստակ...,

Ով չի նանչցել սուրբ Ներսէսին բազմաբանաւոր,
Հայրենաւունչ սուրբ Ղեւոնդին եւ անդաժառ,
Շնորհալուսն Նարեկացուն, բարձրարժիչ,
Եւ բոյլերին ռանգիւրայ քեւ Լուսաւորիչ...,

Ով ուզում է հաղորդակից լինել յաւե
Մայր հայրենեաց սուրբ խորհրդին երանաւե,
Թող տեսնէ միշտ, բոլ լրսէ ցանց, բոլ հրպի յար,
Թող նանչնայ լաւ, Մեծ, աննքման մեր Վեհափառ...:

Յ. Ե. ՄԱՆԻՍԻՐՈՍ

«Զարթոնք»

1945. Պէյրուք

Կարողիկոսաւանդը պէ՛տ է ՆԻԻԹԱՊԷՍ ԻՆՔՆԱԲԱԻ ԴԱՐՁՆԵՆ

Տուր եւ տացի ձեզ
Ղաւկ. 2. 38

«Հասկ»ի անցեալ նոյնմբեր-դեկտ. համարի մէջ մեր «Կատարուածք եւ Կատարուելիքը» վերնագրով յօդուածի նպատակն էր պարզել, նիւթական եւ մշակոյթային աշխատարեւիքները, որ անհրաժեշտարար գրուած են մեր առաջ, թէ կամենում ենք, որ Կաթողիկոսական Աթոսը իրօք կրօնական, մասուր եւ մշակոյթային կեանքի կեդրոն դառնայ:

Բայց առանց նիւթական միջոցների եւ առանց հաստատուն եկամուտների մեր նպատակին հասնիլ կարող չենք:

Եթէ մեր զպրելմանքը կամենում ենք, քաղճական, բարձր զպրոցի վիճակի հասցնել բոլոր դասարանների լըրիւ կազմով, եթէ կամենում ենք ստուար ուսանողութիւն ունենալ, որպէսզի ամէն տարի ազգին եւ եկեղեցուն վարդապետացուներ, քահանայացուներ եւ ուսուցիչներ տանք, պէտք է համապատասխան որակով եւ չափով դասախօսներ եւ ուսանողութիւն պահպանելու նիւթական միջոցներ ունենանք: Հեշտ չէ զպրոցական, աշխ էլ գիշերօթիկ, մի մեծ հաստատութիւն պահել առանց մշտական եկամուտների, յոյսը դնելով միայն ժամանակաւոր եւ պատահական նուիրութիւնների վրայ:

Եթէ կամենում ենք միաբանութիւն ունենալ, պատրաստուած եւ բանիմաց վարդապետներից բազկացած, որտեղից առաջնորդներ, քարոզիչներ, կրօնի դասաւանդներ, գիտական եւ մշակոյթային աշխատաւորներ սպասենք, նիւթական միջոց է հարկաւոր նրանց սննդեան, հազուաթի եւ այլ կարիքները հոգալու համար:

Առանց ցանկալի, չէ՛ս հնձի:

Եթէ մեր տպարանը կամենում ենք լուսաւորութեան, մշակոյթային, զեղարուեստական եւ գիտական գիրքեր արպագրելու վիճակի մէջ լինի, խրախուսել կարողանանք հայ բանասիրութիւնն ու գիտութիւնը, պէտք է հակաւոր մե-

քենաներ, սարք, գրաշարներ և աշխատատեղեր ունենանք, իսկ այդ բոլորը առանց նիւթական միջոցների՝ միայն և բազ կը մնան:

Մեր փոքր գրադարանը, որքան և գնահատելի զեռ ևւս սկզբնաւորութիւն է հայադիտական հաստատութիւն դարձնելու համար: Մենք ո՛չ միայն հայերէն գրքերի պէտքն ունինք, այլ և մեծ պակաս՝ օտար լեզուներով տպուած գրքերի, որոնք կապ ունին մեր և գրացի ազգերի, Մերձասոր Արեւելքի պատմութեան, արուեստի, և մըշակոյթի հետ: Ինչպէս քաղաքական-տնտեսական կեանքի մէջ կզգիացած ազգ չկայ, այնպէս և մտաւոր, հոգեւոր կամ մշակոյթային մարզերի մէջ:

Հայաստանի պատմութիւնը և մշակոյթը հասկնալի չի լինիլ, առանց ծանօթանալու Հիտիտների, Ասորեստանի, Աքեմենեան Պարսից, Սելեւկեանց, Պարթեաների, և Հռոմայեցիների, Սասանեանց, Վրացիների, Բիւզանդացիների, Արաբների և Սելջուկեանց, Թաթարների և Թուրքմէնների, նոր Պարսից և Օսմանցիների պատմութեան, զոնէ, ա՛յն չափով, որքան կապ և շփումն ունին Հայաստանի հետ:

Հայ ազգիւրները շատ բան են տալիս, բայց ամէն բան հայ ազգիւրներով պարզել և հասկանալ կարելի չէ: Ուրեմն մեր մատենադարանը պէտք է նեղօրէն: Ընդարձակութի և մասնագիտական բուարարութիւն ստանալ: Բայց ամենից առաջ յարմար չէնք է հարկաւոր, որ չունինք: Այս զեղեցիկ ցանկութիւնները նոյնպէս առանց գրամական միջոցների, զլուխ չեն գալ:

Մեր ժողովրդական և կիրականօրեայ պարոցների օմանդակութեան և կարգաւորութեան հարցերը կան, և ուրիշ բազմաթիւ մեծ ու փոքր, բայց ոչ անկարեւոր, խընդիրներ, որ դրուած են մեր առաջ, որ առ այժմ չենք արծարծում, խնդիրը չընդարձակելու համար:

Ա՛րդ, այսպիսի պարտականութիւնների և ծրագիրներու կատարման համար ի՞նչ միջոցներ ունինք: Մեր գրական եկամուտների ընդհանուր գումարը աւելի պակաս է, քան վաթսուհ հազար Լիբանանեան ոսկի, մինչդեռ մեր ելքի հաշիւը այս տարի կրկնակի է գրեթէ:

Անցեալ և այս տարուայ պիւտճէի պակասները լրացրել ենք մեր Գործակալի առթիւ եղած նուիրարերութիւններից և այլ մանր պատահական եկամուտներից: Եթէ մենք չմտածենք նոր աղբիւրներ գտնել, Գործակալի առթիւ մեր ստացած գումարները մի երկու, երեք տարուց յետոյ կը վերջանան, նախահաշիւի պակասները լրացնելով, այնուհետեւ ո՛չ միայն ներկայ վիճակը պահել կամ աւելի զարգացնել չենք կարող, այլ ստիպուած կը լինենք եղածն է, վրայ առլ: Մեր պատրաստ գումարներով — Ամերիկայում և Եգիպտոսում հաւաքուած և մեր տրամադրութեան տակ դրուած — կամենում ենք մեր կալուածը ձեռք բերել իբրեւ մշտական եկամուտի աղբիւր: և այդ նպատակով կազմել ենք մի անասական խորհուրդ, գրամի և շուկայի հետ գործ ունեցող ձեռնհաս անձերից, որ յոյս ունինք պիտի յաջողի մեր նպատակն իրագործել: Բայց այդպիսի մի կալուածի եկամուտով աւելցրած մեր միւս աղբիւրների վրայ, որ յիշեցինք վերեւ, գա՛րձեալ հնարաւոր չէ Աթոռ կառավարել, ուր մնաց նոր ձեռնարկութիւններ կատարել ընդարձակելով մեր եկեղեցական և մշակոյթային գործունէութեան ասպարէզը:

..

Սակայն մենք ունինք ուրիշ հնարաւորութիւն բաւարարութեան հասնելու, ներքին աշխատանքով և կարգաւորութեամբ վանքին մէջ, և ժողովրդի փոքր ինչ աւելի նուիրարերութեամբ, քան մինչեւ այսօր:

Ա. — Մեր տպարանը կարգաւորել և առեւտրական հիմունքներով ընդարձակել նորա գործունէութեան շրջանը, չմոռնալով մշակոյթային նշանակութիւնը:

Այժմ մինչեւ այդ հնարաւոր չէր թղթի և գործաւորների պակասութեան պատճառով: Այս տարուանից այդ պակասները որոշ չափով կը հագացուին, և յուսով ենք, թէ մեր եկամուտը կ'աւելնայ այդ հաստատութիւնից մի քչ-

գալի գումարով: Մասաչիք ենք կարճ ժամանակից յետոյ, երկրորդ տարածքիչ մեքենայ ձեռք բերել և ա՛յլ անհրաժեշտ սարքաւորութիւն, որպէսզի մեր տարածքը Բէյրութի առաջին տարածքներից մէկը դառնայ: Ժողովուրդը այս րանի մէջ մեզ օգնել կարող է Հասկ-ը տարածելով, գրքերի, նամակագրութիւնների և այլ պատուէրներ տալով մեր տնտեսութիւնը, որ ճշգրտութեամբ և դիւրամտաշէլի գներով կը կատարուին: Միտարանութեան կողմից այդ մտքով որոշ աշխատանք է սկսուած, պիտի մեզ օժանդակ լինին Առաջնորդարաններն ու եկեղեցական տարածքեալ հաստատութիւնները:

բ.— Եւրեան մեր կալուածը պատերազմի սկիզբից գրաւուած է անգլիական զինուորական իշխանութեան կողմից, չնչին վարձատրութիւն նշանակելով: Ենդիր ենք յարուցել, յետ գործնելու յաջողութեան գէպքում, որ յոյս ունենք մեր եկամուտները 15-20 հազար սկիւով կ'ուելնան:

գ.— Մեր նորաստեղծ պարագն սկսել է արգէն առատ պտուղ տալ որ մի քանի ամիս շարունակ կը բաւարարէ Միտարանութեան սեզանատունը, որով կը պակսի մեր ծախսը մի քանի հազար սկիւով, որ գործադրուում էր վեհարանին, Միտարանութեան, աշակերտութեան և հիւրերին պտուղ մատակարարելով:

դ.— Մեր թեմերի կողմից նշանակուած Աթոռատուրքը շատ չնչին գումար է, ընդամենը 10.000 սիւրիական սկիւ: Այժմ մեր ժողովուրդը այլևս նոր տեղահան եղած և ընչազուրկ ժողովուրդ չէ: Այս վերջին 20-25 տարիների մէջ իւր աշխատութեամբ և աշխատացութեամբ չնչին բացառութեամբ առն տեղ ունի, ձեռնարկութիւններ և վաճառականական հաստատութիւններ, մինչև իսկ բարեկեցիկ վիճակի հասնողներ կան: Եոյս ունինք, թէ ընդառաջ պիտի գոյ մեզ, քառասուսկէ աթոռահատ տուրքը և իւր կամուար նուիրատուութիւնները որով զգալի յաւելում կը լինի մեր եկամուտների վրայ:

ե.— Ամերիկայում սկիզբն ենք դրել Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին օգնող միութեան, որ եթէ փոքր ինչ աշ-

խոստանք գործադրուի և մեր նախկին հօտն էլ փոքր ինչ ձեռք մեկնէ, ինչպէս բարի սիրական ուրիշ հաստատութիւնների համար, մեծ նպաստ կը լինի մեր Աթոռի մշակոյթային և դպրոցական գործունէութեան բարձրացման:

Նոյնն սպասում ենք և Հարաւային Ամերիկայից, որի բարեջան Առաջնորդը խոստացել է նման կազմակերպութիւն տեսչձել: Այս գործին, երկու Ամերիկայի մէջ ևս սպասում ենք, որ առաջին հերթին մեր կիլիկեցիները օգնութեան հասնին:

Ահա՛ մեր զգացումներն ու հնարաւորութիւնները կիլիկեան Հայրապետական Աթոռը կարճ ժամանակից յետոյ ինքնաբաւ դարձնելու, եթէ մեր ակնկալութիւնները իրականութիւն դառնան մեր թեմերի և ա՛յլ Դպրոցութիւնների իմացական և կենդանի օժանդակութեամբ, մինչև ոտքի կանգնել կարողանանք, նաև մեր նորանոր և պատուաւոր անտեսական ձեռնարկութիւններով: Կիլիկիոյ Աթոռը շատ զբաղւած գործ ունի կատարելու, կենդեցական, դպրոցական և մշակոյթային ապարէզներում: Մեր իզձն է հոգեւոր և մտաւոր կեդրոն դարձնել այն՝ յօգուտ ընդհանուր Հայաստանեայց եկեղեցու, հայ ազգի և հայրենիքի:

«Տո՛ւք ևս տացի ձեզ»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

«Հասկ» 1946 Յունվար
Անթիպատ

×

Վե՛հ. Հայրապետը կը նստաւանդ

ԵՆԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՆԳԻՍՈՒԹԵԱՆՑ

Պէյրուսի Հայաշէն թաղի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ անուան տօնին առթիւ, 1946 Յունվար 13ին, Ն. Ս. Օժու-թիւն Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետը՝ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Նախագահեց եկեղեցական արարողութեանց:

Հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը խոնուած էր և կեղեցւոյ մէջ, տանիքներու վրայ քաջնաբիւլի փողոցներու մէջ: Վեհափառ Հայրապետին ի պատիւ քանի մը տեղեր կանգնած էին յաղթական կամարներ և մինչև եկեղեցիի փոքրը ծածկուած էր զորքերով:

Ս. անմահ պատարագը մատուցէ Լիբանանի թեմին Կաթ. փոխ. Գեր. Տ. Արտաւազդ Ս. Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան և բարձրախօսի առջև Վեհ. Հայրապետը խօսեցաւ հոգեւունջ քարոզ մը:

×

Վեհափառը Կոչցելէ Նոր-Մարտի ԱՂՈՓԵՆՈՒ ՀԱՄԱՐ ՆԱՀԱՅԱԿՆԵՐՈՒ ՀՈԳԻՒՆ

Յունիսի 20, Կիրակի օրը աննախընթաց ցնծութեան օր մը եղար Անդ-Նահրի հայութեան համար: Նոր-Մարտի Ս. Գառ. Մանկանց եկեղեցիի թաղականութիւնը Մարտի Ազգան 26րդ տարեդարձին առթիւ կատարուելիք Հոգեհանգրասեան պաշտօնին նախադասելու հրաւիրեց Ն. Ս. Օծութիւն Գարեգին Ս. Կաթողիկոսը և որպէս պատարագիչ՝ Թեմիս Կաթ. Փոխանորդ Գեր. Արտաւազդ Սրբազանը:

Վեհափառը պատշաճ ձևով ընդունելու համար, օր մը առաջ դարարագարդ կամարներ զետեղուած էին թաղի մուտքին: Կիրակի առաւ. ժամը 7.30ին սկսաւ ժամերգութիւնը, որ բարձրախօսներու միջոցաւ տխուեցաւ թաղին մէջ:

Ժամը 8.30ին, Նոր-Մարտի Ազգ. վարժարանի մօտ 600 երկսեռ աշակերտութիւնը, կողիկ ու կորդուարձ, աւաւեցիչներու առաջնորդութեամբ շղթայ կազմած էր համարու երկու կողմերը: Ժամը 9.15ին խումբ մը ճերմակ շապիկաւոր Մարտիցի հեծկորդ և մօբսիլիւս երիտասարդներու աղաւթիչ անցքը կը յաշանէր Վեհափառի դարուստը:

Վեհափառը կամարին առջև ընդունուեցաւ թաղականութեան անդամներու և ազգայիններու կողմէ: Խումբ

Նոր-Մարաշի Եկեղեցւոյն Արտուր

մը զինայրեր (ժանտարմ) զինուորական բարեւի կեցան: Նոր Մարաշի Ազգ. վարժ. ի աշակերտութեան կողմէ ծաղկեփունջներ նուիրուեցան Վեհափառ Հօր, որուն կ'ընկերանային Գեր. Խաղ Սրբազան և երիտասարդ վարդապետներ:

Դպրոց դասը «Ուրախ լեր»ը երգելով Վեհափառ առաջնորդեց եկեղեցի, ուր Թաղականութիւնը պատրաստել տուած էր աւելի քան 2000 լիւր. ոսկի արժողութեամբ ընտիր փայտէ հոյակապ դռն մը, հայկական կաթողիկէի ոճով:

Հաղուազէպ կարգապահութեամբ մը՝ ներսը թէ դուրսը խմբուած բազմութիւնը հետեւեցաւ արարողութեանց: «Հայր Մեր»ի առնն Վեհափառ խօսեցաւ իր ամենազեղեցիկ և ներշնչուած քարոզներէն մին: Խօսք առաւ նաև պատարագիչ Սրբազանը և զօրւատեց Վեհափառի արժանիքները:

Ապա Վեհափառ Հօր նախագահութեամբ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Մարաշի Ազէտին դռն դացած բազմաճորիւր նահատակներու յիշատակին:

Յաւարտ պատարագի, Վեհափառն ու իր հետեւորդները հիւրասիրուեցան Նոր Մարաշի նորակառոյց վարժարանի ճաշակաւոր կերպով կահուորուած դասարաններէն մէկուն մէջ: Աշակերտներու կողմէ եղան ուզեք՝ մը, արտասանութիւններ (Վ. Թէքէկանի «Եկեղեցին Հայկական»ը և Յ. Թումանեանի «Լուսուորչի Կանթեղը») ու տօներգ մը:

Թաղականութեան անդամներուն կողմէ ի պատիւ Վեհափառին արուեցաւ ճաշկերոյթ մը, Պ. Մ. Չաքրեանի տունը, ուր ներկայ եղան Գեր. Խաղ և Արտաւազդ Սրբազաններ, Հոգեւ. Ղեւոնդ, Բարգէն և Տաճատ վարդապետներ, Տէր Մեսրոպ ու Տէր Հմայեակ ու Նոր Մարաշի Ազգ. վարժարանի անօրէն Պ. Սեդրակ Զաւէն:

Ժամը 3.30ին հրաժեշտ տաին բարձրատիճան հիւրերը աշակերտներու խանդավառ ծափահարութեանց մէջ, դռն ապաւորութեամբ:

Գնահատանքի արժանի է Նոր-Մարաշի ժրաջան Թաղականութիւնը, որ քանի մը տարիներու ընթացքին հիանալի աշխատանքներ կատարեց: Բարեգարգուած է եկե-

ղեցին, սալարկուած է բակը, կառուցուած է լուսաւէտ և վայելուչ երկյարկանի դպրոցի շէնքը Զ դասարաններով: Նախկին խարխլած գրասեղանները փոխարինուած են նորերով: Գնահատանքի արժանի է նաև ուսուցչական կազմի լուռ և անձնուէր աշխատանքը:

Փափաքելի պիտի ըլլար որ նախորդ Թաղականութեան կողմէ դնուած 4000 կանգուն հողի վրայ կառուցուէր աւելի ընդարձակ դպրոցական շէնք մը, ընդարձակ բակով:

ԹԱՂԵՑԻ ՄԸ

«Ազգաբար»
1946 Պէյրութ

×

Հայրապետական Կոմիտէ ԲՈՒԺԱՐԱՆԻ ՕՐՈՒՄՆ ԱՌՔԻԻ

Սուրիոյ և Լիբանանի Հաստատացեալ Ժողովուրդին,
Բրիտանիական սիրոյ, զթութեան և քաղաքակրթութեան յայտարարներն են բարեգործական և բարեփոխական բաղժատեսակ հաստատութիւնները, որոնց մէջ և հիւանդանոցները: Քաղաքակրթութեան ստորին աստիճանի վերայ եղած ազգեր զուրկ են այդպիսի հաստատութիւններէ, որովհետեւ պակասուած են նրանց մարդասիրական բարձր գիտակցութիւնները:

Ուրախանալ կարող ենք որ, հայ ժողովուրդը որքան և դժուարին պայմանների տակ ապրած վերջին դարերու մշակել է կենդանի զգացմունքը և լուսաւոր գիտակցութիւնը այդպիսի հաստատութիւնների անհրաժեշտութեան: Մենք չենք յիշում հեռաւոր անցեալի այդպիսի հաստատութիւնների գոյութիւնն ու ծաղկումը Հին Հայոց մէջ: Բաւական է մատնանշել Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցը Պոստում, բարեփոխական և մարդասիրական մեծ ընկերութիւնները ուստահայոց մէջ, իրենց մշակոյթային և բարե-

գործական ընդարձակ գործունէութեամբ: Նրանց կարգին է և Արտատահմանի հայոց Բարեգործական Միութիւնը, որ օրհնութիւն է դարձել Հայրենիքի և զաղութների ժողովրդի համար:

Շատ ժամանակ չէ որ հաստատուել են Լիրանանի և Սուրիոյ հիւրընկալ ասիերի վերայ մեր ժողովուրդի նոր հաստատմանը, ուստի և առաւել զնահատութեան արժանի, որ կարողացել են ստեղծել Ազունիէի հիւժախտաւորների հիւանդանոցի նման մի հաստատութիւն, որ միակն է մեր շրջապատի մէջ, միանգամայն պատուարեր մի բռնուն հայ ժողովուրդի համար:

Աւիթ ենք ունեցել այցելութեան զնալ և անձամբ ուրախութեան լիակատար զգացմամբ ծանօթանալ հաստատութեան ղեկեցիկ վայրի և կարգաւորութեան մանրամասնութեան հետ: Աւելի քան 116 հիւանդներ կային այնտեղ մեր այցելութեան ժամանակ, անցեալ աշնան, և քեք կարգի բաժնուած, սենեակների և սրահների մէջ, հիւանդների մեծամասնութիւնը, բնականաբար հայեր են, բայց կային ևս եղել են օտարազգիներ ևս, պարսիկ, քուրդ, թուրք, արաբ ևւ յոյն հիւանդներ: Քրիստոնէական սէրը միացած քաղաքակրթական գիտակցութեան հետ, ստեղծել է մարդասիրութեան այս հրաշալիքը: Աւելացնենք նաև որ այս հաստատութիւնը համազգային քնայթ ունի առանց յարանուանական խտրութեան:

Լիրանանի և Սուրիոյ հայութիւնը պարծենալ կարող է այսպիսի մի հաստատութեամբ, ուստի ևւ նա մեր գութընդունքի և հոգածութեան առարկան պիտի լինի: Աւանդական սովորութիւն է դարձած Բուն Բարեկենդանի Առաջին Կիրակին հանդանակութիւն կատարել այդ հաստատութեան համար: Մենք օրհնում ենք ևւ խրախուսում մի ազաւանդութիւնը ևւ յորդորում հաւատացեալների իրենց լիառատ նիւթական նպաստը բերել, Աւածուն ևւ մարդկանց հաճելի այս հաստատութեան համար, որպէսզի ան լաւագոյն պայմանների մէջ յարատեւէ ևւ հաշակուել ոչ միայն Հայոց, այլ մեր դրացի ազգերի մէջ իրբև շո-

չափերի և տեսանելի ապացոյցը հայ ժողովրդի քաղաքա-
կըրթութեան և բարեւէր ձգտումներին:

Ծնորդ Տեառն եղիցի ընդ մեզ ամէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ

ՏԱՆՆ ԿԻՂԻԿԻՈՅ

— 0 —

Վեհափառ Հայրապետ Կր նախագահ

ՀԱՅ ՄԱՐԿԻՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՄԱՐՄԻՆԻ ՀԱՌԱՔԱՅԹՆԵՐՈՒՆ

Երեք շաբթուան ընթացքին Հայ Մշակութային Մար-
մինը կազմակերպեց երեք հանգէսներ:

Առաջինը տեղի ունեցաւ 26 Դեկտ. 1945ին, բարձր
հովանաւորութեամբ Վեհ. Տ. Գարեգին Կաթողիկոսի: Մը-
կութային Կեդր. Մարմին բացման այս հանգէսը նուի-
րուած էր Սովիէթական Հայաստանի 25ամեայ մշակութա-
յին կեանքին: Պ. Յովսէփ Օրուանի՝ դաստիարակութեան,
Պ. Յ. Մատենեանի՝ նկարչութեան, Պ. Օ. Ասատուրեանի՝
երաժշտութեան և Պ. Գ. Գասպարեանի՝ գրականութեան
մասին ըրած բանախօսութիւնները եկան հաստատելու՝ ա-
տենապետ Պ. Գ. Պուճիգանեանի բացման այն խօսքը թէ՝
Հայ Մշակութային Կեդր. Մարմինը իր «սիրտով ու միտ-
քով» կապուած է Սովիէթ Հայաստանին: Այս բանախօս-
ներէն Պ. Գ. Գասպարեան, յայտնաբերած իր շատ ջերմ
հայրենասիրութեամբ, սովիէթահայ հոգիին հիմնական ա-
ռաքինութիւնները սովիէթահայ գրականութեան մէջ խու-
ղարկած ու դտած ըլլալով և իր հայեցի ու խորագէտ տաք
շունչով, ստեղծեց մոզական միջնորդութիւն:

Պ. Զ. Պէրդէրեանի լարային քառակնները, Օր. Զ.
Խաչատրեանի ու այլոց արտասանութիւններն ու մեներգ-
ները յաջորդեցին իրարու:

Պարսկահայ ուսանող—ուսանողուհիներու կողմէ սար-
քուած «Հայկական Խրախճանք»ը, որ այդ օրուան յայտա-

զըրին վերջին մասը կը կազմէր, հաւանաբար նպատակ ունէր լարուած միտքերն ու ջիղերը զուարթացնելու: Պարսկահայերը գովելի յաջողութիւն մը ունեցան իրենց վստահուած այս գերին մէջ:

Ներկորդը՝ 7 Յունվարին տեղի ունեցաւ Ասիկա Զութակի «ռէսիթալ» մըն էր և յայտագրին մաս կը կազմէին՝ Վիթալի, Մոցարթի, Սարադատի և Փականինիներու կարգին Արամ Սաչատուրեանի, Սպենգլիարեանի, Բարխուդարեանի և Այնքսանեանի հեղինակութիւնները: Ինչո՞ւ զուտ հայկական կտորներ չըլլային և ինչո՞ւ հայ մը չնուագէր դանոնք՝ խորհեցան շատեր: Հայ Մշ. կեդրոնական Մարմինը խորհեցաւ թերեւ թէ՛ երաժշտութիւնը հայրենիք ու ազգութիւն ճանչնալով հանգերձ միջազգային լեզու մըն է՝ սիրտէ սիրտ նետուող: Յետոյ՝ էլի Պէնժամէն ոչ միայն Լիբանանի ու Սուրիոյ՝ այլ Պաղեստինի ու ամբողջ-Մերձ. Արեւելքի մէջ համբաւի տիրացած արուեստագէտ մը ըլլալուն՝ աւելի՛ պիտի կարենար քաղցըրացնել մեր արգէն քաղցը ու սիրտի խօսող եղանակները:

Աւելին՝ էլի Պէնժամէն այնքան «հայ՛ւ սիրտով» նուագեց՝ որ հայկական եղանակները հպարտութեամբ լեցուցին ամէն հանգիսականի սիրտ: Բարխուդարեանի «Օրօր»ն ու «Տան» Թարթար»ը այնքան ծափահարութիւններ խլեցին որ արուեստագէտը հաճելի ընգառաջումով մը՝ կրկնեց դանոնք:

Ներքորդ ձեռնարկը տեղի ունեցաւ ամսոյս 9ին, բարձր հովանաւորութեամբ Վեհ. Գարեգին Կաթողիկոսի և ներկայութեամբ Ն. Վսեմ.Տիար Ահարոնովի: Մեծ շուքով տօնեցին սովիէթահայ գրագէտ Դերենիկ Դեմիրճեանի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յարելանքը: Բանասխօսներն էին ՊՊ. Ն. Յովհաննէսեան և Բ. Նզդիսեան՝ խորասուզուած, պայծառատես նայուածքով մը փնտռեց ու գտաւ «Վարդանանք» պատմական վէպին ուղղակի սիրտը և խանդավառութեամբ ու ապրումով ցոյց տուաւ դայն՝ ունկնդիր հասարակութեան: Պ. Նզդիսեանի բանախօսու-

Թիւնը անպատճառ պիտի մզէ շատերը որ անձա՛մբ կարգան մեր նոր դրականութեան հրաշակերտներէն եղող այդ գործը: Պ. Պարզեւ Շահպազ՝ իբր յաւելուածական այս բանախօսութեան ապրումով ու հայեցի՝ արտայայտութեամբ կարգաց վէպէն քանի մը էջ: «Կոմիտաս» երգչախումբը, Պ. Հ. Գէորգեանի ղեկավարութեամբ՝ յաջողութեամբ երգեց երկու խմբերդ: Բոլորէն յետոյ՝ Վեհ. Հայրը խօսք առաւ: Վեհափառը, սրամիտ կատակով մը հետաքրքրութիւնները վերաբարձեցէ վերջ, ըսաւ թէ ինք ամբողջ սիրտովը կապուած էր այս երիտասարդութեան, քանի որ այս վերջինը զիտէր զնահատել իր մշակութային գործիչները և զիտէր խանգաժառուել իրարենիքի իրականութեամբ:

Այս հանգէսը կազմակերպուած էր Գ. Ե. Մ.ի գործակցութեամբ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

«Ձարթօն»

Գէորգ, 1945

—o—

Սովետ Հայաստանի

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԵՐԻ ՏԱՆԸ ԿԻՐԻԿԻՈՅ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

ԲԱՑՄԱՆ ԶԱՆԴԵՍԻՆ ՆԵՐԿԱՅ ԿԸ ԳՏՆՈՒՆ

Սովետ Հայաստանի Լիբանանի Բարեկամներու Ընկերակցութեան սարքած և մեր հայրենիքի խորհրդայնացման 25 ամեակին նուիրուած պատկերաւոր ցուցահանդէսին բացումը Վերածնունդ Միութեան Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ 1946 Փետր. 7ին:

Բացումը կատարեց Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետը, շքապատուած Գեր. Ս. Ս. Խաչ, Արտաւազդ Սրբադաններէ, Քահանայ հայրերէ, Հայ Ազգ. իշխանութեանց, Հայ մամուլի և առևտրական դատու ներկայացուցիչներէ: Ներկայ էին նաև Սովետ Միութեան հիւպատոս Պ. Ահա-

րոնով, Արար քաղաք. գէմքեր, մտաւորականներ: Արա-
հը զարդարուած էր լիբանանեան դոյներով:

Յուշահանգէսին պատուոյ տեղը յատկացուած է հայ-
րենական պատերազմի հերոսներուն: Յարկարաժնին կեդ-
րոնը զարդարուած է տաղանդաւոր նկարիչ՝ Կալինցի վեր-
ձինէն ելած գունաւոր և պերճիմաստ քարտէսով մը, ուր
նշանակուած Հայաստանի գլխաւոր դորձարանները, ճար-
տարարուեստի կարեւոր կեդրոնները: Քարտէսին վրայ
մշտաբխուն և աշաւութիւն կը հսկէ Սպարապետ Սթալին, իր
կողքին ունենալով Ա. Միկոյեան, Գրիգոր Յարութիւնեան
և նախագահ Մաշակ Պապեան:

Բաժանմունքի վրայ են, Զօր. Բաղրամեան, Ն.
Սաֆարեան, 89րդ Թամանեան—Պերլինեան զօրաբաժնի
հրամանատարը: Հոս են մեր 63 զօրավարները, Սովետ
Միութեան 96 հերոսները և 35000 պարզեւատրուած մար-
տիկները:

Աջին փոռուած է, լուսասփիւռ մայրաքաղաքը՝ Ե-
րեւան, Ստալինեան պողոտայ, Շահումեան հրապարակ,
Տէրեան փողոց, հոյակերտ պալատներ:

Հանգիստականները կարօտագին կը գիտեն Ակադեմի-
կոսները՝ Օրբէլի, Մալխասեան, Տէրաթեան, Բունեաթ-
եան, Աճառեան: Ակադեմիկոսներուն գրացի են, զրի վար-
պետներ՝ Աւ. Խաչակեան, Գ. Բոբեան, Սիլվա Կապու-
տիկեան, Գ. Սարեան, Աբաղին, Հ. Յովհաննէսեան:

Երգահաններու բաժնին մէջ են, Փրոֆ. Սառաջեան,
Տիգրանեան, և ահա Մարտիրոս Սարեանը՝ Արարատի ըս-
տորութը նստած, անոր երկնարեւոյ զաղաթը կ'ուրուագծէ:

Ինչ մը անգին, Սուեդուկեան տրամաթիք, Սպեն-
սիարեան Օրերա, Հայկ. Ֆիլարմոնիա, թատերական ի-
նքատիտուտ, Երեւանի ուսւ. թատրոն: Երգող արուեստա-
ղէտներ, պարողներ, բեմական տարազներով պարողներ
և վերջապէս դիւթական աշխարհ մը:

Ապակեգարանի մը մէջ ղետեղուած են բազմադոյն
կողքերով հրատարակութիւններ: Տեղ մը պատկառազօր
փրօֆէսօրներ առայդ և կայտառ ուսանողներուն կը դա-
սաւանդեն:

Ս. Էջմիածնի բաժինը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Ազգ. եկեղեցական ժողովը, Կիլիկիոյ Վեհ. Հայրապետը, Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքը:

Բացման հանգէսին Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը կ'ըսէ. —

«Աստուած ա'լ վերջակէտը դրած է մեր տանջանքներին. — Լիբանանահայ զաղութը, լիայոյս եմ, մօտ ապագայում, իր կենդանի աչքերով կը տեսնէ հոս ցուցադրուած տեսարանները:»

«Ժողովուրդի Ձայն»
Պէյրուք 1946 փետր. 10

Վեհափառին Անուան Տօնախմբութիւնը

1946 փետր. 28, Վարդանանց տօնին օրը Անուան Տօնն ըլլալով նաև Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին առաջինի, հանգիստաւոր Ս. պատարագ մատուցուեցաւ Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ՝ նախագահութեամբ Վեհ. Հայրապետին:

Ս. պատարագի արարողութիւնները քառածայն կատարուեցան դպրեմանքի սաներուն կողմէ՝ ղեկավարութեամբ դպրեմանքի երաժշտութեան ուսուցչի՝ Տիար Համբարձում Պէրպէրեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն յետոյ վեհափառին մէջ տեղի ունեցան ընդունելութիւնները, ներկայութեամբ դպրեմանքի սաներուն, եկեղեցական դատուն և Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն:

Ուղերձ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

15 դաբեր շարունակ Հայաստանեայց եկեղեցին կը տօնէ Սրբոց Վարդանանց յիշատակը՝ փառաշուք հանդիսութեամբ և ժողովրդական բուռն խանդավառութեամբ: Այս երկար դարերու ընթացքին Վարդանանց տօնը եղած է հզօր ներշնչարան մը աղգային ազատագրութեան և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անկախութեան: Մեր ժողովուրդը անբաժանելիօրէն ի մի ձուլուած է Վարդանանց տօնախմբութեան մէջ, ազգն ու եկեղեցին, հայրենիքն ու հայ քրիստոնէութիւնը: Պէտք է հիանանք մեր ժողովուրդի առողջ դատողութեան վրայ, պէտք է հիանանք անոր պատմական գէպքերը բնազդաբար վերլուծելով, անկէ քաշելիք դասերը՝ բիւրեղացնելու կարողութեան վրայ:

Աստուածաբեալ Հայրապետ:

Ղեւոնդեանց շաւղին հետեւած է նաեւ Ձերդ Ս. Օծութիւնը: Ձեր ազգին և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մատուցած ծառայութիւնները՝ բազմաթիւ են ու բազմատեսակ:

Ձի ուսուցչական, տեսչական և Համալսարանի ուսուցչապետական արդիւնաշատ պաշտօնավարութեանց ընթացքին, դուք հայ երիտասարդութեան ո՛չ միայն ուսում և գիտութիւն ջամբեցիք, այլ անոնց ներշնչեցիք հայրենիքի, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և Մշակոյթի սէրը:

Հայաստանի և Ամերիկայի մէջ Ձեր վարած առաջնորդական բեղուն գործունէութեան միջոցին, դուք ո՛չ միայն կազմակերպեցիք թեմերը՝ նիւթական ու բարոյական ապահով հիմերու վրայ դնելով առաջնորդարանները, եկեղեցիներուն պարտքերը վճարելով և դանոնք պայծառացնելով, այլ արթնցուցիք և արծարծեցիք Ձեր Հօտին

մէջ ազգային և եկեղեցական ոգին ու հետաքրքրութիւն մեր մշակոյթին մէջ:

Գուք մտաք մեր ձեռագիրներու և աւերակ ու կանգուն հայ վանքերու, հայ խաչքարերու և ա՛յլ պատմական շէնքերու յաճախ անծանօթ աշխարհը, ի լոյս բերելու համար մեր հնադարեան պատմութեան և հայ արուեստներու սքանչելի գանձերը, հայ մանրանկարչութիւնը, հայ քանդակագործութիւնը, հայ որմնանկարչութիւնը, հայ հնագրութիւնը և հայ զրական գպրոցները, ուսումնասիրութեան նոր ուղիներ բանալով անոնց համար: Մասնակցեցաք զանազան զիտական պեղումներու և Ձեր հեղինակած բանասիրական մեծարժէք գործերուն համար ընտրուեցաք անդամ Ռուսական Ակադեմիայի և Հայ Գիտ. ինստիտուտի:

Իբր կաթողիկոսական պատուիրակ, դուք մաքուր հայրենասիրութեան պերճախօս առաջնալը հանդիսացաք, զաղութէ գաղութ շրջելով՝ բոցավառեցիք Սփիւռքի հայութեան սիրտն ու հոգին՝ մեր նորածին լուսաշող հայրենիքի բուռն սիրով և անզուսպ կարօտով, ինչպէս նաեւ Մայր Աթոռի հանդէպ՝ որդեկան գութգութեան քով:

Գլխաւորապէս Ձեր ջանքերով վերականգնեցաւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միասնականութիւնը, Ս. Էջմիածնի վերջին ազգային-եկեղեցական ժողովին մէջ:

Ձեր անձնուէր հայրենասիրութեան ամենափայլուն ապացոյցը տուիք 1918ին Սարտարապատի ճակատամարտի միջոցին, երբ Ձեր փափաքով բանակի Հոգ. Հովիւ կարգուեցաք և արհամաքհելով թշնամիին մահափիւռ գընդակներուն անդատարափը, ճակատի ամենախառնացեալ խրամներու մէջ նետուեցաք, զինուորները խրախուսելու համար: Իբր «նոր ոմն Դեռոնդ Երէց» Աւարայրի վրայ, Սարտարապատի վճռական ճակատամարտէն անմիջապէս առաջ, դուք Ձեր հրաշունչ ճառով բոցավառեցիք ամբողջ բանակի զինուորներուն և սպաներուն մարտական ոգին և երգուընցուցիք զանոնք կա՛մ յաղթելու և կա՛մ մեռնելու:

համար: Եւ երբ այս միջոցին Ձեր հոգեկան յափշտակութեան պահուէն, անդգալարար ծռենկի եկաք, ամբողջ բանակը Ձեզի հետեւեւեցաւ խորին երկիւղածութեամբ, և ծընկալոք լսեց Ձեր խանդավառ ճառը:

Եւ իբր Կեանքի Եւրոպայի Եւրոպայի ճակատամարտին միջոցին, բազմատարած կ'ընդունէիք բանակը, այն ատեն միայն նշմարեցիք անոնց ծնկալոք և հոգեզմայլ Ձեզ ունեկրնդրելը:

Նոյն անձնուէր ընթացքը ցոյց տուիք 1920ին Կարսի պատերազմի միջոցին, երբ բերդը դրառուած էր թշնամիին կողմէ և ո՛չ ոք կը համարձակէր թուրք հրամանատարին դիմել՝ ապահով կոտորածէն ապաստելու համար քաղաքին հայ բնակչութիւնը: Դուք անցաք ջարդարար գինուորներու սուրներու և զնգակներու մէջէն և յաջողեցաք փրկել հայ ժողովուրդը, արհամարհելով Ձեզ ամէն վայրկեան բազառնացող մահուան վտանգը:

Կարելի չէ կարգաւ առանց խորապէս յօգուելու կամ արտասուելու՝ Ձեր (Կեանքիս ամենագոյն բախտ օրը և երջանկութեանս րօպէն) յօգուած:

Ձերդ վեհափառութեան ամենագոյն բախտ օրը եղած է Կարսի անկման օրը և երջանկութեան րօպէն՝ Կարսի հայ քաղաքացիներու ջարդէն փրկուելը:

Ահա թէ ինչո՞ւ կ'ըսեմ, Վեհ. Տէր որ դուք Վարդանանց և Ղեւոնդեանց պատերազմէն 15 դարեր վերջը, եղած էք անոնց տեսիլքին և հոգիին հաւատարիմ հետեւողը:

Բարեբախտաբար անցած են այն սեւ օրերը: Վերջին հայրենական պատերազմին, հայ ազգի բանակը և հայ հանձարեղ զօրավարներ, փայլունօրէն վերականգնեցին հայոց գինուորական պատիւը, և այժմ Մայր-Հայրենիք իր թեւերը լայնօրէն բացած, կարօտակէզ կ'սպասէ դարերով իր մէջ դատուած հայրենաբազմ գաւազներուն:

Վեհափառ Տէր, յանձին Ձերդ Ս. Օծութեան, առաջին անգամն է որ Ներսէս Ծնորհալիներու Աթոռին վրայ կը բազմի արժանաւորապէս, համալսարանական մե-

ծանամբաւ գիտնական Հայրապետ մը, զինեալ Վարդանանց ոգիով և շրջապատուած իր հօտին անկեղծ սիրով և գութգութան քով:

Արտասանմանի մէջ տօնուած է արգէն Ձերգ Վեհափառութեան՝ ազամանդեայ քահանայութեան և զբական գործունէութեան՝ սակեայ, և եպիսկոպոսութեան արծաթեայ եռեակ յարելանները իբր վայելուէ տուրքը սրգիական սիրոյ, խորին յարգանքի և անվերապահ ջերմ համակրութեան:

Ձեր Վեհափառութիւնը ցայժմ յետաձգեց յարելինական այս տօնակախմբութիւնները կիլիկեան թեմերուն մէջ օգտակար ըլլալու համար ա՛յլ ազգօգուտ ձեռնարկութեանց: Կը մաղթեմ սակայն, որ Ձեր այժմէական հօտն ալ, շուտով բարեբաստիկ առիթն ու բախտն ունենայ, մասնակցելու համար Ձերգ Աստուածարեալ վեհութեան յարելինական տօներուն և հանգչաններուն:

Ձերգ Վեհափառութիւնը ունի այժմ կիլիկեան պատմական Աթոռին վերաբերեալ ազգաւէն և եկեղեցաւէն լայն և օգտաշատ ծրագիրներ, զորս իրականացնելու սկսաք: Դպրեմանքի ուսուցչութեան կողմէ ակնածանօք շնորհաւորելով սրտովին Ձերգ Աստուածարեալ Ս. Օծութեան անուանակոչութեան բարեբաստիկ տարեդարձը կը բաղթեմ ջերմագէտ, որ Աստուած Ձեզ պարգեւէ քաջաոգջ արեւշատութիւն և երջանկութեան երկար տարիներ, գործադրելու համար Ձեր ամբողջական ծրագիրը. յօգուտ և ի փառքս ազգիս և Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ:

ՏՕԲԹ. Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

«Հասկ»

Մարտ 1941 Անթիլիաս

**Ս. Վարդանանց Տոնակասարուքիւնը
ԵՒ ՎԵՋ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՆՈՒԱՆ ՏԱՐԵԳԻՆԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՔՈՒՂԱՍԻ Մէջ**

1946 Փետր. 28ին, ի յարգանս Ս. Վարդանանց յիշատակին, և ի պատիւ Ն. Ս. Օժուքեան Տ. Տ. Գարեգին Կաթողիկոսի անուան տօնին, հանգիստաւոր Ս. պատարագ մատուցուեցաւ Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, Պէյրուսթէն եկած հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Ս. Պատարագը մատուց Գերշ. Տ. Խաչ Արքեպիսկոպոս, «Հայր մեր»էն առաջ Վեհ. Հայրապետը հայրենասիրութիւն ներշնչող քարոզով մը բացատրեց Վարդանանց տօնին իմաստը:

Ս. Պատարագի արարողութիւնը կատարուեցաւ եռաձայն, դպրեվանքի սաներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ դպրեվանքի երաժշտութեան ուսուցիչ՝ Տիար Հ. Պէրպէրեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք Վարդանանց յիշատակին և Ն. Ս. Օժութեան անուանակոչութեան տարեգարծին նուիրուած հանգէս մը կատարուեցաւ վեհարանի դահլիճին մէջ, նախագահութեամբ Վեհ. Հայրապետի, ուր առաջնորդուած էր հանգիստաւոր Թափօրով Ժողովուրդը: Հանգէտին բացումը կատարեց դպրեվանքի Տեսուչ՝ Հոգշ. Տ. Ղեւոնդ վրդ. մօղթեւով որ Աստուած երկար կեանք պարգեւէ Ն. Ս. Օժութեան, որպէսզի անոր շունչին տակ ծնին, Մամիկոնեան հերոսներու կրօնական և ազգային գաղափարներով տոգորուած նոր Վարդաններ, Ղեւոնդներ և Գարեգիններ:

Դպրեվանքի սաներուն կողմէ ուղերձ մը կարգաց Արամ Սրկ. Փօստաճեան:

Վեհափառ Տէր,

Զեր անուան տօնախմբութեան այս հանդիսաւոր առիթով, թոյլ տուէ՛ք ինձ որ դպրեվանքի ուսանողութեան կողմէ, դամ խոնարհաբար մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները յայտնելու Ձերդ Ս. Օժութեան:

Մեզի համար յազդիչ է, ինչպէս նաեւ խորհրդաւոր, այն իրողութիւնը որ Ձերդ Վեհափառութեան անուան տօնը կը զուգադիպի Սրբոց Վարդանանց յիշատակի տօնախմբութեան:

Արդ, թոյլ տուէք մեզ Վեհափառ Տէր, խնարհաբար յայտնելու մեր պատանի հոգիներու այն զգացումը թէ ճիշդ Վարդանանց այդ սուրբ հոգին է որ կը փայլի մեր աչքերուն՝ ձեր սուրբ Օծութեան մէջ, իբր հայ խկական եկեղեցական տիպար մը:

Ձեր գործովը և Ձեր կեանքովը:

Ձեր Ս. Օծութեան հայ հոգեւորականի յայտնատեսութիւնն է եղած, որ ձեր գիտական հսկայ աշխատանքի ճամբովը յաջողած է ի լոյս բերել հայ արուեստագիտական ստեղծագործութեան անսողիւտ արմէքը, զայն բացատրելով իբր էպպէս հայ կրօնական հոգիին ծնունդ, իր սիրելի գեղեցկութեան և վեհութեան մէջ:

Եւ դարձեալ Ձեր Ս. Օծութեան, հայ մեծ եկեղեցականի, այսինքն՝ Սրբոց Ղեւոնդեանց և Վարդանանց հոգւով լեցուած եկեղեցականի, աննուաճ կորովն է եղած, որ զՁեզ դարձուցած է և, այսօր ալ կ'ընէ աննկուն Հովիւը հայ ազգի և հայ եկեղեցւոյ, իրենց գերազոյն տաղնապի տա վերջին տարիներու շրջանին: Սերմն թոյլ տուէք մեզ Վեհ. Տէր, յայտնելու մեր այն զգացումը թէ՛ նախախնամական ներշնչում մը խնդրէ է այն ընտրութեան միջոցին, երբ Ձեր անունը Վարդանանց սուրբ գիւցադուններու մըլտափառ շարքէն է առնուեր Ձեզ ընծայուելու համար:

Իրրեւ այդ, թոյլ տուէք մեզ խոստովանիլ թէ՛ մեր անձերը քաղցր յազումով մը և անտեսանելի առինքնող զօրութեամբ մը, բաղձանքը կ'ունենան Ձեր շաւիղէն քալելու:

Ձեր անուան այս բարերաստիկ տօնին առթիւ, մեր սրտերուն գերազոյն մաղթանքն է, Վեհափառ Տէր, որ երկինք երկար տարիներ և երջանկութիւն պարգեւէ Ձեր Ս. Օծութեան, մեր, հայ եկեղեցւոյ և հայ ազգի բարեբեր

համար: Թոյլ տուէք ինձ, որ այս մաղթանքը գնեմ իմ համբոյրին մէջ, որով որդիական ակնածանօք կը մտաշխի իմ և իմ ընկերներուս կողմէ Ձեր Ս. Աջոյն,

Ի գլխաց ուսանողաց և Սարկաւազաց

ԱՐԱՄ ՍՐԿ. ՓՕՍՏԱՃԵԱՆ

— 0 —

ՎԱՐ ՀԱՅՐԱՍՅԱՆՔԻ ՊԱՏԳԱՆԷ ԻՐ ԽՈՏԻՆ ՈՐ ՈՒՆԵՅԻ ՍԱՆՆՁԾ... ԼՈՒԹՅՆ

Կիլիկիայ Կաթողիկոսարանի ժողովքէջային ըստանի վերջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ մարտ 8ին Մէ-մօրիւրի Հօլի մէջ: Օրուան Հոգւ: դասախօսը՝ Տ. Տաճատ վրդ. Ուրֆալեան, խօսեցաւ «Հայց. Եկեղեցւոյ Դերը Գաղութներու պահպանման մէջ» նիւթին շուրջ: Դասախօսութենէն ետք խօսք առաւ Ն. Ս. Օժուէթեան Կիլիկիայ Շընորհազարդ Հայրապետը, և այդ առթիւ իր սիրտի խորէն ՊԱՏԳԱՄ մը ուղղեց իր հօտին: Ահա այդ հրաշունչ ու բարձր պատգամն է որ կ'ուզեմ գրին յանձնել, որպէսզի աւելի բազմաթիւ Հայրքիներ իմանան զայն:

Ահա նորին Սուրբ Օժուէթեան խօսքերը. —

Սիրելիք, օրուան նիւթը շատ կարեւոր մի նիւթ էր. վասնզի ուղղակի կապ ունի մեր առօրեայ կեանքի հետ:

Դուք բոլորդ պէտք է լաւ իմանաք որ մեր անցեալի գոյութիւնը ուղղակի կախում ունի. Հայ Եկեղեցւոյ գոյութիւնից: Երբ հեռացել ենք նրանից, կորել ենք ընդմիշտ. ինչ որ պատմութիւնը ցոյց է տալիս մեզի: Ով որ այս իրողութիւնը չի հասկանում, նա պատմութեան, Հայց Պատմութեան լիովին հասկացողութիւնից զուրկ է:

Սխալ Հպեաք է հասկանաք. մենք նպատակ ունինք յուզելու կրօնական վէճեր կամ գրգռել այս կամ այն հատուածին, որ կրկնուին այն երեւոյթները որոնք դար-

ծաղրուել ևն համայնքը հաւայնքի գէմ հանելու կամ քըն-
նադատելու. դրանք հաւասարապէս դատապարտելի երե-
ւոյթներ են:

Կը յարգենք ու կը սիրենք մեր Աւետարանական և
կաթոլիկ եղբայրներին, բայց կը մնանք Հայաստանեայց Ե-
կեղեցու հարադատ զաւակներ: Գործակցութիւն կարող
ենք ստեղծել նրանց հետ բարեսիրական, ազգային նպատակ-
ներին շուրջ. բայց դա չի նշանակում որ պէտք է հրաժա-
րինք մեր եկեղեցու ըմբռնումներէն: Քրիստոնէական ու-
ղին շատ լայն, վեհ և բարձր ողի է. ուրեմն և կարելի է
այդ ուղիով համադործակցութիւն ստեղծել համայնքներին
միջեւ: Բայց երբ մեր վստահութիւնը ի նարն գործածում
են և իրենց եկեղեցու հաշւոյն միախառնութեան գիւմեն
և հետամուտ լինին «եկամուտներ որսալ», կ'ազդարա-
րենք նրանց պէտք եղածը:

Մեզ համար անըմբռնելի երեւոյթ է որ մի եկեղե-
ցի այլ եկեղեցու մէջ միախառնութիւն կատարէ. դա ուղ-
ղակի գէմ է քրիստոնէական ոգւոյն և ըմբռնումին. հե-
տեւաբար բողոքում ենք եկեղեցի եկեղեցու մէջ միախ-
նաբնութիւն կատարելու գաղափարին: Տարաբախտաբար
այդ կատարուել է անցեալում. պէտք է դադրի Հայ ժո-
ղովուրդի և Հայ եկեղեցու մէջ օտար եկեղեցիներին մի-
ախառնական գործը: Մեր հոգու բոլոր զօրութեամբ բո-
ղոքում ենք Հայ ժողովրդի և Հայաստանեայց եկեղեցու
զաւակների մէջ կոտորուող օտար միախառնական զոր-
ծունէութիւնների գէմ (ծափեր). պէտք է վերջ գտնէ
մարդորոտութիւնը, մտքերը պղտորելը, եղբայրական
վէճ և ատելութիւններ ստեղծելը... Օգնութիւնը պիտի
կատարուի եղբայրական սիրոյ վրայ, և ոչ դարձի բերե-
լու բողոքական կամ կաթոլիկ մտքով: Հին եկեղեցու մէջ
փոխադարձ օգնութիւնը այս հիմունքներով է կատարուած
որից բաղմաթիւ փաստեր ունինք:

Եթէ իմանամ որ իմ վարդապետներէն մէկը կամ
միւսը գնացել է ուրիշ եկեղեցու և համայնքի մէջ, կամ
նրաթական օգնութիւնը ծառայեցրել է և աշխատել որսա-

լու կամ մարդ դարձի բերելու մտքով, եւ խիստ կերպով
կը յանգլիմանեմ նրան՝ պարտաւերսով այդպիսի հակաքրիս-
տոնէական ձեռնարկը: Բաւ լիցի քաջաւերել քոյր եկեղեց-
ւոյ և համայնքի մէջ կատարել այդպիսի գործ. դա կը նը-
շանակէր ամենամեծ անհասկացողութիւն Քրիստոնէական
ոգիին հանդէպ: Քրիստոնէական ոգին չի կարող մարտել
մարդոտական այս երեւոյթը. դա ինչ տղեղ բան է. հա-
մոզում, հաւատք և գաւառութիւն ծախու առնել գրա-
մական, նիւթական օգնութեան փոխարէն: Դարձեալ ու-
ղում եմ որ լաւ հասկնաք և սխալ չլմբոնէք. մենք գէտ
չենք մեր Հայ բողոքական և կաթողիկ եղբայրներին,
մենք յարգում ենք նրանց զաղափարի ազատութիւնը.
նրանք մեր եղբայրներն են, մենք չենք կամենայ որ եղ-
բայրական ատելութիւններ ու վէճեր ծագին մեր Հայ ժո-
ղովուրդի մէջ. բայց ուրիշի կարծիքն ու գաւառութիւնը,
զաղափարի ազատութիւնը յարգելը չինշանակում որ հրա-
ժարուենք մեր հայրերի ըմբռնումներէ, մեր Մայր և-
կեղեցու ուղղութիւնից և աւանդութիւններէ:

Հայաստանեայց եկեղեցին ոչ միայն քրիստոնէական
այլ և մեր ազգային և ազգապահպանութեան եկեղեցին
է: Պէտք է լաւ իմանաք. մեր Հայց. եկեղեցին է մեր
լեզուն ու գրականութիւնը պարգեւել մեզ. նա տուել է
Հայուն Հայերէն Ս. Գիրքը. նրան կը պարտինք մեր փա-
ռաւոր ու գաբաւոր մշակոյթը (ծափեր): Ոչ բողոքակա-
նութիւն և ոչ հոմէական եկեղեցին են գաստիարակել
մեր ժողովուրդը քսան դարեր, այդ արել է Հայաստանեայց
եկեղեցին, և մեր պատմութեան բոլոր մարդիկը մենք
կը պարտինք Հայաստանեայց եկեղեցու շունչին, որ հաւ-
ցուցեր է նրանք: Մենք հպարտ լինինք նորան դաւակները
լինելով (բուռն ծափեր): Հայ Բողոքականներն ու կաթո-
լիկները մեր ազգակիցներն են, բայց Հայաստանեայց եկե-
ղեցու դաւակների սիրտը պէտք է բարախէ մեր Մայր
պատմական և գաբաւոր եկեղեցու համար, որ Հայի ա-
մենամեծ ստեղծագործութիւնն է ծագմամբ, զարգաց-
մամբ և յարատեւութեամբ, կապուած Հայ ժողովուրդի

կեանքի հետ։ Մենք հպարտ պիտի զգանք մեզ, որ այդ եկեղեցու զաւակներն ենք (բուռն ծափեր)։ Սակայն ներքանք չեն։ Հայ եկեղեցին, նաև մատակարարում է հոգեւոր փրկութիւնը լաւագոյնս. դրանով չենք ուզում ասել որ արտաքոյ Հայ եկեղեցու չիք փրկութիւն, ինչպէս Կաթողիկոսներն են հաւաստում Հռովմէական եկեղեցու հաւար։ Այլ թէ՛ Հայ եկեղեցին ազգային տեսակէտից իւր ունեցած բոլոր առաւելութիւնների հետ իւր զաւակներին կարող է ցոյց տալ հոգեւոր փրկութեան ճամբան, որ . Աւետարանի սկզբունքներն են, որ մեր Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի կեանքըն ու վարդապետութիւնն է։

Ինչպէս այսօրուայ դասախօսութեամբ պարզուեց դասախօս Հ. Սուբրի կողմից, Հայաստանեայց եկեղեցուց հեռանալով մեր զաղութներից մի քանիսը կորած են ընդ միշտ. կորած են թէ՛ Հայց. եկեղեցու և թէ՛ մեր ազգի համար։ Այդ երեւոյթի ամենահետաքրքրական մի օրինակն է Նախիջևանի Հայութեան մի հատուածի պատմութիւնը, որ յատկապէս Տօմ ինիկեանների քարոզութեամբ և Հռովմէական միախնարների ջանքերով բաժնուեց Հայ եկեղեցուց և առանձին եպիսկոպոսութիւն կազմեց. արդիւնքն այն եղաւ որ երբ նեղութեան օրերն եկան պարսկական հարստահարութեանց, հալածանքի և բռնութեան հետեւանքով թուլացան և անկարող եղան իւրենց Հայութիւնն ու հաւատքը պահպանելու և աւագ ստիպուած եղան կարեւորագոյն մասով մահմետական կրօնն ընդունելու և բոլորովին կորան մեզ համար։ Նախիջևանի շրջանում դիւղեր կան, որոնք պահել են զեռ իրենց Հայկ. գիւմաղիծը, Հայու արտայայտութիւն, մեզ հետ իրենք ևս գիտեն որ իրենց նախնիք Հայ են եղել. ահա Ունիթորական շարժման հետեւանքներից մէկը. լատին միախնարների և Հայ լատինամոյնների աշխատութեամբ, նոյն իսկ բուն հայրենիքում կորան մեզ համար։ Նոյն տիւտեր երեւոյթը տեսնում ենք և Լեհաստանի Հայ զաղութի մօտ։ Մի լաւ կազմակերպուած բարգաւաճ և զօրաւոր զաղութ ոչ միայն կրօնական այլ գաղափարա-

Նախան աղատութիւնն էր ձեռք բերել: Իրանց գատերը իրենք էին տեսնում, բայց ամաստ որ չիք—նիկիւ ևզսկի մը պատճառաւ որ փառասիրութեամբ գաւաճանեց Հայ եկեղեցուն և յատկապէս Յիսուսեան կարգի կրօնաւորներէ ձեռքով յաջողեցաւ վերջիվերջոյ այս պատուական զաղութը բաժանել Հայ եկեղեցոյ, ու դրանք ևս կորան թէ՛ Հայց. եկեղեցոյ և թէ՛ Հայ ազգի համար:

Երբորդ անգամ կրկնում ենք, և խնդրում որ սը-խալ չհասկնաք, մենք չենք ուզում վերաւորել Հայ Բողոքական և Կաթոլիկներին, նրանք մեր եղբայրներն են. ոչ մի խնդիր և վէճ ունինք նրանց հետ. պատմական իրողութիւնները նկատի ունինք: Այլ մեր զաւակներին յորդորում ենք սիրել իրենց Մայր եկեղեցին: Յարգեցէք գիմացիներն համոզուեմք ու եկեղեցին, բայց մեր Հայ Գաւառութենէն չի շեղիք և տեղի չտաք. լաւ պէտք է հասկանանք որ Հայ եկեղեցին է մեր զայսեթեան պահապանը եղել, նա մեզ մխիթարել, նա էլ մեզ հաղւով ծնել և դաստիարակել, տառապել է մեր ժողովուրդի հետ, նա հատակուել, և քամել է իւր զաւակներին հետ վշտի և տառապանքի բաժակը մինչև ժրուրը:

Մենք յորդորում ենք մեր զաւակներին երախտապարտ լինել Հայ եկեղեցոյ հանգէպ և հաւատարիմ մնալ նրա օրէնքներին, գաւառութեան և սկզբունքներին:

Օրհնեալ լինիք ամէնքդ. ամէն:

«Զարթոնք» Մարտ 8

Պէյրուք

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կարապիկոսի
ԿԸ ՇՆՈՐՀՈՒԻ ՍԻՐԻԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԵԱՑ
ԱՐՏԱԲՈՅ ԿԱՐԳԻ ՇԳԱՆՇԱՆԸ

(Մասնաւոր քրակցութիւն «Եփրատ»ի)

Վեհափառ Հայրապետը իր օծումէն ետք երբ 1945 Ապրիլ 21ին Դամասկոսի մէջ ներկայացաւ Սիւրիական Կառավարութեան, այդ առթիւ արգէն նորին Վսեմութիւն

Սիւրբիոյ Նախագահը ստորագրած էր «Արժանեաց Արտա-
քոյ կարգի Պատուանշանի» մը շնորհման հրովարտակը:

Մարտ 12ին 1946 Գեր. Տ. Եփրեմ Արք. Տոմաշևի,
Կաթ. Փոխանորդ Դամասկոսի թեմին, երբ Կաթողիկոսա-
րան եկաւ, Սիւրբիական Կառավարութեան կողմէ իրեն յանձ-
նուած շքանշանը միասին բերաւ, որուն յանձնումի արտ-
րողութիւնը կատարուեցաւ 15 Մարտ 1946 Կաթողիկոսա-
րանի Դահլիճին մէջ ի ներկայութեան Կիլիկիոյ Միաբա-
նութեան և Սարկաւազաց զատուէն: Ներկայ էր նաեւ Գեր.
Տ. Արտաւազդ Արք:

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆԸ երկու զատ կտորներէ էր, մին կա-
նաչ երիզով մը պարանոցէն անցուելու և ճիշդ կուրծքին
կեդրոնը զարդարելու, և միւսը կուրծքին ձախ կողմը դե-
տեղելու համար: Նորին Վեհափառութիւնը շքանշանի
ստացումէն ետք հետեւեալ ուղերձը արտասանեց իրր Պատ-
դամ Սիւրբիոյ Վսեմ. Նախագահ Շիւքրիւ Պէյ Դուզլէթլիի,
Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբան անդամներուն և
Սիւրբիոյ ու Լիբանանի համայն Հայ Ժողովուրդին:

—«Լիյնպէս՝ ինչպէս պարտականութիւն յանձնուած էր
Զեր Սրբադնութեան (Յօսքը ուղղելով Տ. Եփրեմ Սրբ.ին)
Սիւրբիոյ Վսեմ. Տէր Նախագահի կողմից, որպէսզի մեզ
բերեք Իւր, Նախարարական Խորհուրդի, Սիւրբիական բա-
րեխնամ Կառավարութեան կողմից սոյն Արժանեաց Հըրո-
վարտակը և շքանշանը, նոյնպէս պարտականութիւն յանձ-
նուած ենք Զեզ մեր փոխադարձ շնորհակալութիւններն ու
երախտադիտական զգացումները յայտնել Նորին Վսեմու-
թեան, իւր այն բարձր և ազնիւ ուշադրութեան համար
գէպի մեզ ու մեր Ժողովուրդը:

Վսեմաշուք Տէր Նախագահի և իւր Կառավարու-
թեան բարեհաճ ուշադրութիւնը ոչ միայն երախտադիտու-
թեամբ լեցնում է մեր սիրտը գէպի մեր նոր Հայրենիքը՝
Սիւրբիան, ինչպէս նաեւ է Լիբանանն, այլ և զուսմ ենք
որ մենք ու մեր Ժողովուրդը իւր երախտադիտական ըզ-
գացումների հետ պէտք է ունենայ և իրենց նոր Հայրենի-
քին ծառայելու զերազանց դիտակցութիւնը. այդ կը լինի

Ն. Ս. ՅՆՈՒԹԻՆԸ
Կուրծք զարդարում սխրական Ա. Կարգի
Արժանեաց շքանշաններով:

մեր քաղաքացիական պարտականութիւններն մէջ միշտ անթերի դռնուելով:

«Դեռ ես չօչափելի ծառայութիւն մատուցանելու առիթն ու բախտն չենք ունեցել մեր նոր Հայրենիքներին որ Սիւրիան է ու Լիբանանը միանգամայն. բայց այս պարգեւատրութիւնը մենք շնորհակալութեամբ և երախտագիտական զգացումներով ենք ընդունում՝ իրրեւ քաջալերութիւն:

Սոյն պատիւը իմ անձին սեփականութիւնը չէ. նա կ'երթայ Հայաստանեայց եկեղեցուն ու մանաւանդ մեր ամբողջ Հայ ժողովուրդին, որին իրրեւ զլուխ գտնուում ենք այժմ Ս. Աթոռի վերայ: Բոլորս անխտիր պարտակալութիւն ունինք աշխատելու ուր նոր Հայրենիքների Լիբանանի և Սուրիոյ յառաջդիմութեան, բարգաւաճման եւ մեծութեան համար. ու այս կը լինի տիպար քաղաքացիներ գառնալով»:

Ապա ներկաները խմելքով պատուախրուեցան Նորին Վեհափառութիւնը՝ Միաբանութեան հետ իրենց բաժաները պարպելոյն ի գիմաց Հայ ժողովուրդի, մաղթելով արեւշատութիւն մեր զոյգ Հանրապետութեանց՝ Նախագահներուն, Սիւրիոյ և Լիբանանի Բարեխնամ Կառավարութեանց և նախարարներու արեւշատութեան և բարգաւաճման համար:

Մեր ժողովուրդին համար մեծ նշանակութիւն ունեցող այս զուտ հանգէտ փակուեցաւ Սարկաւազաց գաւսուն — «Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ»՝ երգով և առօթքով:

Այս առթիւ պիտի ուղէինք որ Կիլիկեան Չորս թեմերու մեր ամբողջ ժողովուրդը գիտնար թէ Նորին Վեհափառութիւն Տ. Տ. Գարեգին Հայրապետ անցեալի մէջ ստացած է նաև հետեւեալ չքանչանները, առ ի զնահատութիւն Նորին Սրբութեան թանկագին ծառայութիւններուն՝ զորս մատուցած է Հայրենիքին, Հայաստանեայց եկեղեցիին, Ազգին և Հայ Մշակոյթին:

1918 Սարտարապատի պատերազմի ընթացքին իր

ցոյց տուած խիզախութեան, քաջութեան, Հայ և Ռուս բանակի կորսոյն ու մարտական սգին հրահրելուն համար Ռուսական բարձրագոյն հրամանատարութիւնը ստացած ԿէՕՐԻՆԿԿԷՎՍԻՒՅԻ (Ս. Գէորգի) քաջութեան շքանշանը: Սոյն շքանշանը ստացող միայն չորս Եպիսկոպոսներ եղած են ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, որոնցմէ մին մեր Վեհափառ Հայրապետն է. (միւսները Ռուս եպիսկոպոսներ են եղած): Ն. Ս. Օժուժիւնը, 1918ի պատերազմին՝ Տ. Գարեգին Սըրբազան, խրամէ խրամ շրջելով, թշնամիին կրակն ու զինգակները արհամարհելով՝ ողեւորած է բանակը, և այդ առթիւ է որ Բանակի Զօրավարը Զօր. Փիրումեան, «Նոր շրջանի ՂԵԻՄԵՆԵՐԷՏ» կոչւած է նորին Սրբաղնութիւնը այդ օրերուն:

Հոգեւոյս Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս 1934ին մեր Վեհ. Հայրապետին պարգեւած է Հայրապետական Ա. Կարգի շքանշան, նախ քան արտասահման մեկնումը իբր Կաթողիկոսական Պապականաւոր:

Այս շքանշանը կը շնորհուի հազուադիւրս և պատուական այն անձերուն որոնք բացառիկ և կամ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն Հայց. Եկեղեցւոյ, Մայր Աթոռին և կամ Հայ մշակոյթին: Մեր անդուգական Վեհափառը իր անփոխարինելի ծառայութիւնները բերած է յիշեալ բոլոր ասպարէզներուն մէջ:

Այսպէս նորին Վեհափառութեան կուրծքը դարձաբուած է ու տակաւին պիտի դարձարուի այլ թանկագին և առաջնակարգ շքանշաններով. բայց այդ թանկագին կուրծքին տակ մեզ՝ իր զաւակներուն համար շատ աւելի թանկագին բան մը կայ. և այդ՝ նորին Վեհափառութեան արգամանդեայ սիրտն է, որ կը բարախէ իր ժողովուրդի սրտին հետ, իր ժողովուրդին համար, որ կ'ուրախանայ իր բոլոր զաւակներուն ուրախութեամբ, և նաեւ կ'արիւնի ու կը ցաւի իր Հայ ժողովուրդին վիշտերուն:

Փարեյի է կուրծքը մեր թանկագին Վեհափառին: Կեցցէ՛ յաւէտ կիլիկեան անդուգական՝ Հայրապետը:
ԲԱՐԳԷՆ ՎՐԴ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
ԱՆԹԻՈԽԻԱՍ

«Եփրատ» Հայկոյ

Վեհափառը Հայկալի մէջ

Մեր քաղաքը բախտաւորուեցաւ կիլիկիոյ Գահակալին՝ Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանցի այցելութեամբ։ Իր հովուական քարոզներէն դուրս, Վեհափառը տուաւ նաեւ հրապարակային դասախօսութիւն մը «ԺԳ» դարու քաղաքական, մտաւոր-գրական, ղեղարուեստական վերածընդոյթը Արեւելեան Հայաստանի մէջ» նիւթին շուրջ։

Կենդանի, խանդավառ և հակառակ առաջացեալ տարիքին, դարմանալիորէն աշխոյժ դասախօսութիւն մը եղաւ Վեհափառինը, հարուստ՝ իր խորունկ հմտութեան, անսպառ պաշարին և անհուն հայրենապաշտութեան աւելանալով։ Հրճուանք է հաստատել, Արտասահմանի Հայ եկեղեցական բարձրագոյն Աթոռին վրայ ներկայութիւնը բացառիկ գէմքի մը։

ՆԱՅԻՐԻ

Մարտ 1946 Հալեպ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի

ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՅՏԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԳԻ ԹԵՄԻՆ

Երէկ, Հինգշաբթի, 21 Մարտ 1946, երեկոյան ժամը 6ին Հալեպի Հայութիւնը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ կիլիկիոյ Կաթողիկոս Վեհափառ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Հայրապետին։

Ժամը 2-4, Ուրում էլ-Չուզրայի պահականոցին մօտով, հոն ուր նախածեփ պողոտան երկուքի կը բաժնուի, մէկը՝ դէպի Սուրիոյ սէրաը ու Լիբանան, միւսը՝ դէպի Ալեքսանտրէի տանող, հարիւրաւոր մեծ ու պղտիկ ինքնաշարժներ գլիք գրաւած էին։ Դիմաւորողներուն թիւը կ'աճէր հետզհետէ ու կ'անցնէր քանի մը հազարեակներ։

Հոն էին Հալեպի Առաջնորդը՝ Գեր. Տ. Չարեհ Մ. Վ. և ձեղիբէի Առաջն. Փախանորդը՝ Գեր. Բարոյեան Վրդ. ք։

Հոն էին Հալեպի Ազգ. Իշխանութեան կրօնական ու Բաղաքական Մարմիններուն, Միութեանց ու Կաղմուկեր-

պուլթեանց ներկայացուցիչները, և օրիորդներ, տիկիններ, երիտասարդներ: Ոստիկան զօրաց ընկատ մը կը հակէր կարգ-կանոնին:

Ժամը Էր հաղիւ անց, Վեհափառը կը հասնի Ուրուսէլ-Չուզրայի պահականոցին առջեւ, ուր ոստիկան զօրքեր բարեւելի կը կենան, մինչ ժողովուրդը կը ծափահարէր:

Ապա, Թափօրը անհատնուժ ինքնաշարժներով կը յառաջանայ դէպի Հալէպ: Երկար ճամբան (22 քլմ.) արագ-օրէն կտրելու համար կ'արշաւեն, կը սուբան անոնք:

Ամերիկեան Գոլէճի Հայ երկսեռ աշակերտներ անակընկալ մը պատրաստած են: Թափօրը կը կենայ Գոլէճական Պ. կարպիս Պալըզճեան բարեգալուստի ուղերձ մը կը կարգայ, իսկ Օր. Էօթէնի Շահինեան գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը կուտայ, այսպէսով այդ հաստատութեան Հայ սեռանս-դութիւնը կը ստանայ Հայրապետին օրհնութիւնը:

Թափօրը կը քալէ և կարգադիր յանձնախումբին գծած ճամբով կը հասնի Տափուտիէ, Մէյտան, ուր ժողովուրդը, բիւրաւոր Հայ ժողովուրդը, կը ստանայ Օրհնութիւնը իր Վեհափառին: Շատ աւելի հոծ բազմութիւն մը, ճամբու և տանիքներու վրայ, Վասպուրական Ակումբի շրջակայքը, Ազգ. Մերանոցի հրապարակի ամբողջ տարածութեան, կրկին կ'օհնուէի Հայրապետին կողմէ:

Անձրեւը, որ կը պատրաստուէր կէսօրէն ասդին, կը սկսի տեղալ այլեւս: Թափօրը կը յառաջանար և անձրեւի այս միջամտութենէն դժգոհ և սակայն սիրտով իր Հայրապետին այցելութենէն դոհեմակ նայուածքներու տակ մը-տաւ Սալիպէ: Առաջնորդանիստ Ս. Ք. Մանկանց եկեղեցին լեցուն էր ժողովուրդով: Վեհափառը «Հրաշափառ»ով առաջնորդուեցաւ Դափն մէջ, կարճ ուղերձէ մը յետոյ («Պահպանի»)ով օրհնեց Հայ և Արար ժողովուրդները:

Ապա Վեհափառը ուղղուեցաւ Առաջնորդարան: Ներկայ էին յարանուանութեանց պետերը: Առաջնորդ Հայրը բարեգալուստի ուղերձ մ'ըրաւ Վեհափառին և իր այս այցելութեան առթիւ ներկայացուց Հալէպի Թեմին որդեա-կան զգացումները:

Վեհափառը նախարան ունենալով ժողովրդական «Ուշ լինի նուշ լինի» ասացուածքը ներկայացուց իր այցելութիւնը ուշացնելուն պատճառները ու ապա յայտնեց որ մտադիր է 10 օր մնալ Հալէպի մէջ և ուղեց որ հարկ եղած կարգադրութիւններն ըլլան որպէսզի այս 10 օրերը կարենայ ԲԱՏԱՐԱԶԱԿԱՊԷՍ ԱՅՏԵԼԵԼ ԻՐ ՀՕՏԻՆ՝ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՐԴԻՆ:

Ապա հանգստանալու համար քաշուեցաւ իր յարկարաժինը:

Մօնափրկ Պէյի Այցը

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅԻՍՊԵՏԻՆ

Կիրակի, 24 Մարտ, կէսօրէ առաջ ժամը 11,30ին Մօհաֆըզ Ն. Վ. Տօքթ. Իհսան Պէյ Շէրիֆ փոխ-այցելութեան եկաւ Ս. Հայրապետին քով Առաջնորդարանի մէջ: Եկեղեցիին մէծ դրան առջեւ Հ. Մ. Մ. ի սքառեթները բարեւի կեցան և նուագեցին Սուրիական Գայլերգը: Տեսակցութիւնը տեւեց մօտ կէս ժամ: Մօհաֆըզ Պէյը զովեց Հայերու աշխատասիրութիւնը և զանոնք նկատեց Սուրիոյ հարազատ զաւակները, որոնց մեկնումը ցաւ պիտի պատճառէր երկրին ու ժողովուրդին, բայց այնուամենայնիւ բարեխաղաղութիւն մտադրեց Ներդադրի ձեռնարկին:

Բարի՛ եկաք, Վեհափառ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին գէպի Հալէպ համբուն վրայ մեր երկրորդ Հայրենիքին՝ Սուրիոյ՝ բարեխնամ կառավարութեան կողմէ ցոյց տրուած հողածութիւնն ու փայլուն ընդունելութիւնը, ապացոյցներն են այն բարձր համարունքին ու յարգանքին, զորս կը վայելէ Իշխանութեանց մօտ մեր Հայրապետը, ոչ միայն իբրեւ հոծ համայնքի մը Կրօնապետը, այլ նաեւ իբրեւ արժէքաւոր գիտնական և կարող Հովուապետ:

Մեր Վեհափառին հանդէպ Սուրիոյ Իշխանութեանց տաճած այդ համարումին ու յարգանքին փաստը, ասկէ

առաջ ալ, արձանագրած էինք մեր էջերուն մէջ, երբ Ն. Վ. Նախագահը զայն պատուեց Սուրբազան շքանշանով, շնորհուած՝ անցեալ տարի Վեհին Դամասկոս այցելութեան առիթով:

Սուրբազանացի ե անոնց հետ աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ ազդող հայեր, երախտագէտ են Սուրբոյ Վրսեմ. Նախագահին և Կառավարութեան՝ իրենց Հայրապետին հանդէպ ցոյց արուած բարձր պատիւին ու մեծարանքին համար, և «Եփրատ», ըլլալով միակ օրկանը Սուրբազայ հանրային կարծիքին, թարգման կը հանդիսանայ այդ երախտագիտութեան, ինչպէս նաեւ հայ սրտերու մէջ անկարեն կիօրէն քանդակուած միւս երախտագիտութեան՝ որ կը ծնի Սուրբոյ արար ժողովուրդին ընծայած եզրայրական ապշահանութենէն:

Անգրագանալով այն ֆերմ ընդունելութեան, զոր կատարեց Հայկազանայութիւնը՝ Նորին Վեհափառութեան համբուն վրայ, սխալած չենք ըլլար երբ յայտնենք որ յարգանքի, տկնածանքի և անխառն սիրոյ պոսթկում մըն էր այդ ընդունելութիւնը, հակառակ աննպաստ օգին:

Հայ ժողովուրդը միշտ գիտցած է սիրով ու խանդաղատանքով շրջապատել իր արժանաւոր Դեկափարները և անոց գանուիլ անարժաններուն հանդէպ: Թէև Հայկազանայութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով կը վայելէ Շնորհազարդ Հայրապետին ներկայութիւնը՝ երբեմն կաթողիկոսանիստ եղած այս պատմական քաղաքին մէջ, և սակայն ծանօթ է անոր համբունին, թէ՛ իրրե Քաջ Հովուապետ և թէ՛ իրրե Ազգին համար դործած, աշխատած, տառապած, աղամանդեայ սիրտ ունեցող ՄԱՐԴ մը: Այս գիտակցութիւնն է որ անուն յարգանք եղաւ, պատկառանք ու սէր եղաւ երէկ ու սաւառնեցաւ Վեհափառին վերեւ, երբ Ան կ'օրհնէր զինք ծափահարող Հօտը, Հայկալի մաւաքէն մինչև Առաջնորդանիստ Ս. Ք. Մանկանց Եկեղեցին:

Հայկալի հայ ժողովուրդն ալ, վաղը, պիտի լսէ Անոր կազդուրիչ ու սրտապնդիչ թանկազին խօսքերը, որոնց ներշնչումին տակ զօրաւոր յայտով ու հաւատքով պիտի

նայի իր ապագային: Այդ յոյսով ու հաւատքով գտնւում
դուած Հալէպահայութիւնը մեզի հետ պիտի գտնուի:

— Բարբ՛ եկաք, վեհափառ:

«Եփրատ»

Հալէպ

Վեհափառին Դատողը

Մի վախճան անոնցմէ, որ մարմինը կը ապանեն,
ու չեն կրնար հոգին տարանել: այլ աւելի վախճան՝ ք
անկէ, որ կրնայ հոգին և մարմինը զեննի մէջ
կարանցնել: (Մատթ. Ժ. 28):

Հաւատացեալ ժողովուրդ, այս թեմի մայր Եկեղե-
ցին նուիրում է Քառասնից Մանկանց յիշատակին: Երէկ
նրանց աստվածութիւնը շինելով ևս կը կամենայի որ
Քառասնից վկայարանութիւնը և նրանց նահատակութեան
յիշատակը մեզ կարող դարձնէին բմբուսելու իմաստը մեր
Փրկչի այն խօսքին թէ՛ մարդիկ կարող են մարմինը ըս-
պանանել, բայց հոգին, կենդանի հոգին չեն կարող սպան-
նել:

Ձեզ բոլորիդ յայտնի են քրիստոնէական առաջին
դարերում եղած հալածանքները Ս. Ստեփանոսի նահատա-
կութիւնը, բիւրուսոր հաւատացեալների վկայարանութիւն-
ները, որով մարդիկ ուղեւ լին վերջ առլ Քրիստոնէու-
թեան, բայց միայն մարմիններ կարողացել էին սպաննել,
և հոգին կենդանի էր մնացել: Նոյնիսկ մեր կրօնի հիմնա-
դիրը հրեաների կողմից խաչի վրայ բարձրացուեց, բայց
ի վերջոյ մեր կրօնը յաղթանակեց, և աշխարհը տարակու-
կարող կայսրեր իրանց զուխները խոնարհեցին կաշին
առաջ:

Աշխարհը տեսել է հզօր Քսերքսէաններ, Դարեհներ և
մի մեծ Աղեքսանդր Մակեդոնացի՝ որոնք աշխարհի իշ-
խեցին. բայց այսօր նրանք չկան: Ո՞ւր են Փարաւոնները
և իրանց բանակները: Նրանք բոլորը ոչնչացել են, բայց
նորանից միայն մնում է իրանց հոգեկան ասեղծագործու-
թիւնները, իրանց կրօնը և մշակոյթը, որոնք առանձին

գիտութիւններ կազմել են: Նրանցից փրկուել են միայն հոգեւոր արժէքներ:

Մեր հայ ժողովուրդն էլ, փոքրիկ մի ժողովուրդ, որ շարունակ տորտուել է հզօր Սասանեանների, Արաբների, Սելճուքների, Թաթարների և Օսմանցիների հալածանքների ներքե, որոնք շարունակ կործանել են մեր հայրենիքը, բայց Հայ ժողովուրդը այդ տառապանքների մէջ, էլի ըստեղծագործել է և պահել է իւր մատուորական և հոգեւոր կեանքը, իւր լոյսը:

Մենք հիանում ենք բարդուած և խաղաղութեամբ բախտաւորուած ժողովուրդների ստեղծագործութիւնների վրայ. բայց պաշտելի է մեր ժողովրդի զմարտա վիճակի մէջ կատարած ստեղծագործութիւնը: Այս ճշմարտութեան պիտի համոզուինք եթէ թափանցենք մեր պատմութեան: Մենք մեծ եղել ենք հոգիով, մեծ մեր ստեղծագործութեամբ, թէև աննպաստ քաղաքական և տնտեսական պայմանների ներքե ճնշուած ենք մնացել:

Ահա ինչ է խմատը Քառասուն Մանկանց նահատակութեան. որոնք սառերի մէջ մեռան, բայց այսօր կատարում ենք իրենց տօնը. կենդանի են նրանք: — Ուրեմն երբ միաք ենք բերում որ մենք տկար ենք յազդովին և զաւակներն ենք փոքրիկ մի եկեղեցու, բնաւ չպէտք է քաշուինք նրա համար: Մենք պէտք է հպարտ լինենք մեր աշխատութեամբ, մեր փոքրութեամբ, վստայի այդ ազգատութեան և թիւի փոքրութեան մէջ մենք մեծ ենք եղել հոգեով:

Մեր խօսքը մասնաւորելով Հայ եկեղեցու համար պէտք է ըսել որ մեր եկեղեցին փոքր է և աղքատ բաղ-դատմամբ միւս մեծ եկեղեցիներին. թիւիս 3 միլիոն զաւակներ, և դրանց բոլորն էլ հաւատացեալ են թէ չէ, այդ էլ չենք գիտեր: Թիւի և նիւթական բարդուած վիճակի տեսակէտով չենք կարող կաթսիկ և Բաղքական եկեղեցիների հետ մրցիլ: Բայց ամէնքդ լաւ պէտք է հասկնաք որ արժէքը թիւի մէջ չէ, հոգու մէջ է, որակի մէջ է, և այդ հոգու մեծութիւնը մեր եկեղեցին օւնեցել է: Ոմանք ա-

սարկուսիւններ են անում այս փառքիկ, բայց հագիով բարձր եկեղեցու քահանաների ազիտութեան և այլ արատքին բաների դէմ. այդպիսիներ գիտակցարար չէ որ մօտենում են մեր եկեղեցու անցեալի և մեծութեան, այդպիսի մարդիկ իրենց ազեղութիւնն են ցայց առիւտ մեր եկեղեցու անցեալում կատարած մեծ դերի և կատարելիք մեծ դարձի մասին:

Ուշում եմ պատմութիւնից օրինակներ վերցնել: Ո՞ւր է հին Աղեքսանդրիոյ Քրիստոնեայ հզօր եկեղեցին, որի կաթսկապաններից պատկառում էին նոյն խոյ կայսրերը, որի վարդապետներին աշակերտում էին նոյնիսկ կայսրուհիները. այժմ շատ փառքացել է այդ: Ո՞ւր է Գ. և Դ. դարերի կարեկեղանի եկեղեցին իւր կիպրիանոսների և Տերաուգիանոսների հաշակով պանծացած. արշեօք այսօր այդ քաղաքի անդը կա՞յ: Բայց կա՞յ և կ'ապրի Հայոց եկեղեցին իւր լեզուով, իւր գրականութեամբ, իւր ճարտարապետութեամբ, իւր մշակոյթով, վառիկ Հայ եկեղեցու մէջ մեր հայրերի վեհ ոգին է մտել. Հայ չունչն է զայն ծագեցրել: Այդ ոգին է որ մեր ժողովուրդն ա. եկեղեցին զօրաւոր դարձացած է. ահա այս արժանիքն է որ մեզ գիմացկուն րբում է. մենք թումք կանգնած ենք իբրեւ պաշտպան Քրիստոնէական աշխարհի: Իբր այդ՝ հայածոց. ների սօքերին ներքե տրտում ենք, խեղճացել ենք: Իբր այդ, իբր պաշտպան քրիստոնէական սմբողջ քրիստոնեայ աշխարհը պէտք է յարգանքի իւր տուրքը յայանէ Հայ եկեղեցուն:

Պէտք է մեր ժողովուրդը նաեւ գիտակցի որ Հայ եկեղեցու մէջ Տէր Յիսուս Քրիստոս Լոյսը և Ճշմարտութիւնը կենդանի է. ուրեմն մեր ժողովուրդը պէտք է հոգեւոր վերածնունդ ունենայ. այդ վերածնունդի հոգը, զեփեւնը դո՛ւք էք. Հայ ժողովուրդ: Աւետարանում մեր Տէրն ալ պատգամած է «Այն որ վերստին չի ծնիր չի կրնար Տիրոջ արքայութիւնը մտնել»:

Եւ համազում եմ և ազօթում եմ որ այդ հոգեւոր վերածնունդը զայ մեր եկեղեցւոյ սղափ մեր ժողովուրդին:

Աստուած օրհնէ Հայաստանեայց եկեղեցին և Հայ ժողովուրդը համայն:

Վեհափառ Հայրապետ Հաղեսի մէջ

Հալէպ ծանօթ է Նորին Վեհափառութեան, երբ իբրեւ կթղկ. Պատուիրակ այցելեց հոս մօտ առանձնակ մ'առաջ:

Իբրեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, մենք ա-մենաուշք եզանք Նորին Սրբութիւնը ողջունելու և օրհ-նութեան արժանանալու: Այս պարագան չէր վրիպած Վեհ. Հայրապետի ուշադրութենէն: Իր քաղաք ժամանու-մէն մի քանի ժամ հաջ հայրական խանդավառատանքով հ'ըսէր զինք շրջապատող եկեղեցականներուն և ազգային-ներուն:

— Կեանքիս մէջ քիչ եմ ունեցել նման յուզում-ներ: Ունեցել եմ արամութիւն պատճառող և ուրախու-թիւն առթող յուզումներ: Մեր ժողովուրդի կոտորած այս խանդավառ ընդունելութեան ինչ պատճառած ուրախալի յուզումք քիչ եմ ունեցել...: Մի քիչ ուշացանք Հալէպի մեր այցելութեան. բայց պէտք է տեսն որ զա մեր կամ-քից անկախ պատճառներով է՝ իմացել եմ որ ոմանք ատրեր մեկնութիւններ կ'ամեցել էին առ մեր այդ յա-պագման, բայց պէտք է տեսնեմ որ այդ ենթադրու-թեանց և ո՛չ միւր ճշմարտութեան համաձայն չէ. մենք զբաղուել էինք ազգային-եկեղեցական շատ կարեւոր գոր-ծերով. դրանք հայ եկեղեցու միասնականութեան հայ ժող-ովուրդի հազուար ազգային կեանքի բարձրացման համար կենսական նշանակութիւն են ունեցել և պատճառ դարձել մեր յապագման:

«Դուք կ'իմանաք. ժողովրդական մի տառն կայ որը կարծում եմ որ մեր այս մի քիչ յապագած այցելութեան կարող է սրտէս բացատրութիւն ծառայել. «Ուշ լինի, նուշ լինի» ասում է ժողովուրդը:

«Էս նկատում եմ որ մեր գալուստը դարձանամուտի գուղադիպում է (21 Մարտ): Միանգամայն ցանկանում եմ և մաղթում որ իմ ժողովրդի հազուար կեանքի, բարգաւաճ-ման և յառաջդիմութեան դարունը բացուի նրա առաջ:

Օրհնեալ լինի ժողովուրդը և ամէնքդ:

Բ. Վ. Վ.

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ

ՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

*. Վեհափառ Հայրապետին կ'ընկերակցին Գեր. Տ. Եփրեմ Ս. Արք. Տոմաւնի, Հոգեշնորհ Տ. Դերենիկ Վրդ. փայտաւան և Տ. Բարդէն Վրդ. Վարժապետաւան:

*. Վեհափառի ժամանումին ի պատիւ, Հինգշաբթի կէսօրէն հաքը փակ էին Հալէպի Դրամատուները: Նոյն առիթով, երկու օր արձակուրդ արուեցաւ ազգ. վարժաբաններու աշակերտներուն:

*. Ուրբաթ օր, բացի Հոգեւոր Պետերէն, Վեհափառը ընդունեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ Հիւպատոսին այցելութիւնը: Այցելեցին նաեւ «Շապոյպ», «Նէզիր», «Հափտար» և Դամասկոսի «Էլիֆ-Պա» արարական թերթերու թղթակիցները. «Պէրք էլ Շիմէլ» և «Էլ-Հափտար» «Էլ Նէզիր» ևլն. երկարօրէն նկարագրեցին Հայրապետին այցելութիւնը:

*. Շաբաթ օր, ժամը 11ին, Վեհափառը՝ իր հետ ունենալով Տոմաւնի Ս. Բարսեղան և Վարժապետաւան Վարդապետները, Տ. Մկարիչ քահանան և Պ. Ե. Տէմիրճեանը, Պալատ գնաց պաշտօնապէս այցելելու համար Մօտաֆըզ Պէյին:

«Եփրատ» Հալէպ

Հանդես և ճաշկերոյք ի պատիւ

Վ Ե Հ Ս Պ Ս Ռ Ի Ն

Մէկ Ապրիլ 1946, Տիար Ա. Մաղլուճեան — Պարոն — իր բնակարանին մէջ մեծ ճաշկերոյթ մը տուաւ Վեհ. Հայրապետին ի պատիւ: Ներկայ էին Գեր. Տ. Եփրեմ Ս., Առաջնորդ Զարեհ Հ. Սուբբ, Հոգշ. Տ. Խորէն և Բարդէն Վարդապետներ, Բաղաք. Ժողովի գիւտանը, Պրն. Գ. Մաղլուճեան և Պրն. Երուսեմ Տէմիրճեան, որ շարունակ անձամբ իր կողքը տրամադրեց և վարեց Վեհ. Հայրապետի բոլոր այցելութեանց համար:

Ճաշկերոյթը անցաւ շատ ուրախ մթնոլորտի մէջ: Խօսակցութիւնները գարձան Հ. Բ. Ը. Մ. ի հիանալի և

օրինակելի գործունէութեան մասին: Բաժակներ պար-
պուկեցան Վեհափառին, Տանտիրոջ և ընտանիքի, սեղա-
նակիցներու կենաց:

Ծաղկերոյթը մէկէ աւելի տեսակէտներով բարեբար
ազդեցութիւններ ունեցաւ:

Նոյն օր ժամը 7ին Մէյրանի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ
մէջ տեղի ունեցաւ Հայ եկեղց. Կիրակնօրեայ դպրոցներու
հանգէսը: Մօտ 3000 հոգիներ՝ եկեղեցին և իր շրջափակը
լեցուցած էին: Հինգ Կիր. դպրոցներու Տեսուչներ և պաշ-
տօնեաներ թէ կարգապահութեան և թէ զովելի յայտադրի
մը գործադրութեան մասին ճիշդ չէին խնայած:

Գլխաւոր Տեսուչներ Պրն. Գ. Ներսոյեան և Ռ. Տի-
րայրեան առինքնող բացման և ուղերձի խօսքեր արտա-
սանեցին: Եզան շարականի մեներգ և խմբերգներ և՛ եկե-
ղեցական կտորի մը նուաճը:

Արտասանող օրիորդներ ողբերուած կերպով արտա-
սանեցին: Արտասանութիւնները Հայց. եկեղեցւոյ մասին
էին: Օր. Զ. Համալեանի մեներգը և Օր. Հայրափրի ար-
տասանութիւնը խոր տպաւորութիւն ձգեցին ժողովուրդի
վրայ:

Գլուխ գործոց մըն էր Վեհ. Հայրապետի խօսքը:
«Հայ եկեղեցւոյ գերը Հայ ժողովրդի կեանքի մէջ և բերած
նպաստը ընդհ. քրիստոնէական եկեղեցւոյ»:

Վեհափառ Տէրը մօտ քառասուն վայրկեան մագնիսա-
ցուց ներկայ մեծ բազմութիւնը: Երեք հազար հայ հոգի-
ներ յաղեցուցին իրենց ծարաւը: Հրաշալիք էր Վեհափառ
Տիրոջ նատաղութիւնը, խօսուած Հայ եկեղեցւոյ արժե-
քին և պաշտպանութեան մասին: Վեհափառ Հայրապետը
չնչուեց նաեւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու կարեւորութիւնը
և կատարելիք մեծ գերը հայ ժողովուրդի մանուկներու
հոգեւոր կեանքին մէջ: Ան խոստացաւ իր բոլոր հընարա-
ւորութիւնները գործադրել որ Կիրակնօրեայ դպրոցներու
գործը զօրանայ, բարգաւաճի և իւր վեհ նպատակին ծա-
ռայէ, որ է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգեւոր սերունդ
պատրաստել:

«Եփրատ» Հայկ. պ

Հայկալի Շարաք

ՃԱՆՆԵՐՈՅԹ Ի ՊԸՏԻ ՎԵՀԱՓԱՌԻՆ

Վեհափառին Հայկալէն մեկնումին առիթով, մեծ ճաշկերոյթ մը արուեցաւ Գլարիճ Բալասի մէջ: Ներկայ էին մօտ 50 ազգայիններ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, շատեր ծայն առին և աւուր պատշաճի բաժակածառերով շէշտեցին Վեհափառին թողած անմոռանալի ազաւորութիւնը Հայկալի հայ թէ օտար բազմութիւններուն վերայ: Բազմիցս խօսք առաւ նաեւ Վեհափառը և հայրական յորդորներով թերազրեց պահել եկեղեցւոյ սէրը, ազգային ոգին:

Հայկալի թեմին Քաղաք. Ժողովի Ասենապետը՝ Տիր Յկը, Պապիկեան կարգաց խնամակալ ուզերձ մը:

Վեհափառ՝ Տէր,

Թոյլ տուէք, Ձեր Սրբութեան ի պատիւ սարքուած այս հրամեշտի սեղանին առիթով, յանուն Բերիոյ թեմի Քաղաք. Ժողովին, անդամ մըն ալ արտայայտել այն խանդաղատանքը, որ Ձեր պատկառելի անձը և հովուապետական բարձրագոյն հանդամանքը ստեղծեցին քաղաքին մէջ, Ազգ.Վարչութեան անդամներէն մինչեւ խոնարհ խաւերը Առաքելական եկեղեցւոյ Ձեր զաւակներուն:

Ձեր անձին հմայքը, Վեհափառ՝ Տէր, կանուխէն հասած էր մեր սրտերուն ու վարժուած էինք ողջունել Ձեր մէջ հաւատաւոր ու անխոնջ մշակը հայ մշակոյթին ու աւուր սիւներէն մէկը հայ Առաքելական եկեղեցին: Երախտապարտ ենք այժմ, որ մեզի համար անմոռանալի այս քանի մը օրերը ստեղծեցիք Ձեր օրհնաբեր այցելութեամբ, և առիթ ընծայեցիք Ձեր հօտին բանալու իր սիրտը, ուր կայ հիացում ու սէր հանդէպ իր Հայրապետին ու անխախտ հաւատարմութիւն՝ հանդէպ իր դարաւոր եկեղեցիին:

Վեհափառ՝ Տէր, Ձեր Ժողովուրդը, չիում ունեցաք ժարթամ դասակարգի ինչպէս համեստ խաւի բազմաթիւ

ներկայացուցիչներու հետ, Ձեր թափանցող նայուածքով
կրցաք կշռել տարողութիւնը ներդաշնակ գործունէութեան
լծուած մեր հաստատութիւններուն, Առաջնորդարանէն
մինչև զպրոցները ու եկեղեցիներէն մինչև բարեխրա-
կան հիմնարկները, ձեր ձեռքերով խոյ շօշափեցիք մեր
հանրային կեանքին առողջ բաղկերակը, ու հիմա, երբ կը
մեկնիք, գիտէք աշխուժէ ինչ պայմաններու մէջ կ'ապրի
ձեր հօտը և ինչ ոգիով ու բարեխղճութեամբ կ'աշխատին
նոյն աշդ հօտին կամքով զինք առաջնորդելու կաշուած
զեկավարները, ձեզ փոխանորդող առաջնորդ հօր ամօթա-
կան գործակցութեամբ:

Այս ընդարձակ թեմը, արատաւմանի ամենէն հա-
յաւատ քաղաքը, կարօտ է տեսական և ուշադիր խնամքի:

Կառայելու կաշուած մարմիններն ու անհատները
ըրած են և պիտի շարունակեն ընել իրենց կարելիին: Տաղ-
նապներ ու վտանգներ անցուցած ենք անցեալին մէջ, կըր-
նանք դանուիլ նոր տաղնապներու և անակնկալներու առ-
ջև, իրրեւ հաւարականութիւն և համայնք կրնանք բա-
խիլ դժուարութիւններու, բայց տարիներէ ի վեր մեր
որդեգրած ուղղութիւնը, կը հաւատանք թէ պիտի խնա-
յէ մեր տառապած ժողովուրդին շահը միշտ վեր հասուա-
ծական և մասնակի ամէն նկատումէ — ահա մեր գոր-
ծունէութեան գերագոյն մղիչը, Վեհափառ Տէր: Աւ կա-
կած չունինք, թէ ձեր հայրական սրտին ամենէն գնահա-
տելի ուղղութիւնն է տախիւ:

Մեր թեմին ազդ. կադմակերպութիւններուն ծա-
ւալուն ցանցը, գործունէութեանց բազմաճիւղ ու բազմա-
պիսի կալուածները անհրաժեշտ կը դարձնեն խորխորին
վրայ ամուր կանգնած իշխանութիւն մը, որ իր կարգին
վայելէ իր հայրապետին տեսականօրէն սերտ գործակցու-
ցութիւնը:

Տառնակներով վարժարաններ, բազմահազար աշա-
կերտութիւն, եկեղեցի, պատասպարան ու մայրանոց՝ ազդա-
յին կեանքի մէջ, տեղական իշխանութիւններ, բնիկ ժողո-
վուրդը և անոր հետ ամէնօրեայ մեր շփումին առաջա-

ցուցած հարցերը՝ արտաքին ճակատի վրայ, ու դեռ հե-
ռաւոր հայրենիքը, ամէն տախտակ նիւթապէս ու բարոյա-
պէս անօր աջակցելու նուիրական մեր պարտականութիւնը,
այս բոլորը դարձեր են, վեհափա՛ս Տէր, որոնց բարեօք
ընթացքը մեր ժողովականներէն կը խլէ մաքի ու մար-
մրնի հակա՛յ ճիղ մը, պարտադիր կը դարձնէ ճկուն, հեռա-
տես, պաղտաբիւն կեցումք մը, հանդէպ օտարին ինչպէս
մերձաւորին: Կը պահանջէ արթուն և ուղղամիտ վերա-
բերում մը:

Կրցա՞ծ ենք արժանաւորապէս կրել ազգին մեր վը-
րայ գրած ծանր բեռը, կրցա՞ծ ենք մեր կաշւմին վա-
յել կրթութեամբ տանիլ դժուար այլ նուիրական այս գոր-
ծը — մեղի, ժողովականներու չիյնար գտաւել:

Բայց մեր բովանդակ կորոյն ու անկեղծութիւնը
միացուցած, այս հանդիսաւոր պահուն կ'ուզենք շեշտել
մէկ բան միայն — տարադիր մեր այս ժողովուրդին ծա-
ռայած ենք ամբողջ արտով ու պիտի շարունակենք ծառա-
յել: Ի դին ամէն կարգի տառապանքներու պիտի մեանք
հաւատարիմ ծառայելու մեր ուխտին մէջ: Ձեր հայրենա-
վառ քարոյները, Ձեր հայրենական քարոյները նոր կորով
կուտան մեղի և նոր խանդավառութեան:

Ու ամբողջ թեմին սիրտը և կամքը տեսէք մեր
մաղթանքին մէջ, երբ Ձեր կարգին յաջողութիւն ցան-
կանք մերինէն շատ աւելի դժուար Ձեր տառաքելութեան
համար: Հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս կանգնած է ձեր
կողքին: Վեհափառ Տէր: Շատ դժուար և դանդաղ կը բա-
նայ հայ ժողովուրդը իր տառապած սիրտը: Բայց երբ
բանայ անդամ մը այդ սիրտը ու նուիրական պատկեր մը
կախէ հան, աշխարհի մէջ ոչ մէկ ուժ կրնայ խախտել
պարկեշտ իր անդէն:

Ամէն ինչ ըսած կ'ըլլանք արդէն, վեհափառ Տէր,
եթէ հանդիսաւորապէս յայտնենք այս տեղ, թէ հայ ժողո-
վուրդը լայն բացառ իր սիրտը Ձեզ ընդունելու համար:
Երկար օտարեցէք այդ օրտին մէջ, վեհ. Հայրապետ:

Թող Ձեր արեւը պայծառ մնայ, պայծառ հայրապետ,
ու հայ ժողովուրդը երկար վայելէ Ձեր քաղցր օրհնու-
թիւնները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«Ազգայն» շաբաթօրեակ
Ապրիլ 12 Պէյրութ

Վեհափառք Լսարափոյ լեռ ՓԱՐԱՇՈՒՔ ԸՆԳՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ երեքը — Յոբ Վեհափառին ժամանումին — պայծառ արևառ, գեղեցիկ օդով, դարբարազեղ բնութեամբ և ծաղկած ծառերով ընդառաջ ելաւ Վեհափառին:

Թաղ. Խորհուրդն ու կարգադիր յանձնախումբն ալ ալ մէկ ճիգ խնայած էին փառաւոր ու արժանազայն բնագոյնութիւն մ'ընելու կիլիկիոյ արժանաւոր գահակալին:

Լաթաքիոյ և Քէսասի թաղ. Խորհուրդները իրենց հոգեւոր հովիւներով քաղաքէն մինչև 75 քմ. հեռու՝ առինադարդ Խաթալը կը սպասէին Վեհափառին:

Իսկ ժողովուրդէն բազմաթիւ հայրենակիցներ ինքնաշարժներով գիրք բռնած էին մեծ կամուրջին եզերքը՝ քաղաքէն 20 քմ. հեռու:

Հոն էին նայնպէս Ն. Վ. Մուհաֆրդին ներկայացուցիչ Պ. Ապտալլահ իլիասը, երեսփոխաններ՝ Ալի Հարուն ու պէտեւի ձէպէլին, և Օրթոտքա Յոյն Եպիսկոպոս՝ Սըրբազան Թրիֆանը իր թաղական կաղմովը:

Ղընիմիէ հայ գիւղացիքն ևս գիւղէն մինչև ճամբան իջած, և յաղթական կամար մը կաղմած կը սպասէին Վեհափառի օրհնութեան:

Իսկ քաղաքապետը Պ. Էանան Էշգէրին ու աստիկանապետին փոխանորդը քաղաքի մուտքին վրայ պատրաստ էին ընդունելու Վեհափառը:

Վեհափառը Խաթալը հասաւ ժամը 11ին, ընկերակցութեամբ Դամասկոսի Առաջնորդ Տահմուհի Սըրբազանի, Հալէպի Առաջնորդ Տէր Զարեհ Մայրապոյն Վարդապետի, ձէզիրէի Առաջնորդ. փոխանորդ Տէր Խորէն Բարոյեան Վարդապետի, Հալէպի քաղաքական ժողովոյ ատենապետ Պ. Յ. Պապիկեանի և Պ. Միսաք Աղիբեանի:

Ճամբուն վրայ Վեհափառին ինքնաշարժը կանգ առաւ Ղընիմիէցիներու յաղթական կամարին տակ: Ղընիմիէի փոքրիկները երգեցին «Մեր հայրենիք»ը: Վեհափառը վար իջաւ, իր հայրական օրհնութիւնը առաւ անոնց, ու շաբունակեցինք ճամբան:

Քանի մը վայրկեան վերջ՝ Վեհափառին ինքնաշարժը կանգ առաւ մեծ կամուրջին վրայ։ Հոն ողջունեց և օրհնեց Ն. Վ. Մուշաֆրեղին ներկայացուցիչը, երեսփոխանները, Սրբազան Թրիֆան Եպիսկոպոսը և խոնուած բազմութիւնը։

Պ. Ապտալլահ Իլիասը Վեհափառը առաջնորդեց իր ինքնաշարժը և չքերթը ուղղուեցաւ դէպի քաղաք։

Քաղաքի մուտքի վրայ ևս Վեհափառը իջաւ և ողջունեց Պ. քաղաքապետն ու սատրիկանապետին փոխանորդը։

Այնուհետեւ քաղաքի գլխաւոր հրապարակէն ու պողոտայէն չքերթը ուղղուեցաւ դէպի հայոց եկեղեցին, ու ինքնաշարժը կանգ առաւ եկեղեցիի դրան առջև յաղթութեան կամարին տակ, ծովածաւալ բազմութեան մը մէջ։

Քաղաքիս տրարական սկառտները, որ կը հսկէին կարգապահութեան, հնչեցուցին սուրիական քայլերգը։

Պատուելէ յետոյ սուրիական Ազգ. երգը, թափօրը մտաւ եկեղեցիներն բակը, ուր վարժարանի աշակերտները, Հ. Օգնութեան Խաչի արժուիկներն ու հայ սկառտները ծաղիկներով բռնուտք կը հսկէին երկու շարքերուն վրայ։

Անոնց մէջ՝ վարժարանի աշակերտութեան ծաղկեփունջը ընդունելէ յետոյ Վեհափառը յառաջացաւ դէպի եկեղեցին՝ հրաշափառով։ Այդ պահուն մինչ աշակերտներն ու արժուիկները ծաղիկներ կը փռէին անոր ճամբուն վրայ, ժողովուրդի մէջէն բազմաթիւ աղանձներ օդը կը բարձրանային՝ թեւարախումներու ուլիք մը արձակելով։

Եկեղեցիին մէջ ևս հաւատացեալներու բազմութիւնը օրհնելէ վերջ՝ Վեհափառը բարձրացաւ Առաջնորդարանի գորգադարձ ու դրօշադարձ պատաշգամը, ուր Թաղ. Խորհուրդի տանտաղպիրը Լաթաքիայ հայութեան անունով բարի գալուտի ուղերձ մը կարդաց Վեհափառին։ Այդ ուղերձին պատասխանելով իր հայրական յորդարները առաւ ժողովուրդին և շնորհակալութիւն յայտնեց սուրիական կառավարութեան և բարձրատախձան հիւրերուն ի պատիւ իրեն եղած այդ խոնգավառ ու սիրալիր ընդունելութեան համար։

Առաջնորդարանին մէջ ևս իր շնորհակալութիւնը յայտնեց յաբգեյի հիւրերուն, որոնք պատուասիրուեցան օշարակով։

Հիւրերուն մեկնելէն յետոյ Վեհափառը մեկնեցաւ Տփարք Մաքրինասեան — Գուլումհեան քնակարանը հանգրտանալու:

Բայց, հազիւ երկու ժամ կրցաւ հանգիստ ընել, քանի որ յաջորդ օրն իսկ պիտի մեկնէր ան, ու քաղաքիս երեւելիներէն ու միութիւններէն շատերը հետաձայնով անվերջ կ'ուզէին այցելել Վեհափառին: Ու մինչև գիշերուան ժամը 11 այցելուները անպակաս եղան, ու Վեհափառը սիրով ընդունեց ամէնքը և ամենուն տուաւ իր յորդօրներն ու բաշխեց իր օրհնութիւնները:

Եոյն օրն իսկ Վեհափառին կողմէ Հայէպի առաջնորդ Տէր Զարեհ Մայր. վարդապետը, ընկերակցութեամբ Ճէզիրէի Առաջն. փոխանորդ Տէր Խորէն վարդապետի, Լաթաքիոյ հազեւոր հովիւին ու Թաղ. Խորհուրդի առննապետին փոխ այցելութիւն տուաւ Յունաց Թրիֆան Եպիսկոպոսին, Մարօնի Տէր Զիսաէ վարդապետին և բոլոր առննաց պատուելի Խալիս Խալիլին:

Յաջորդ օրը Վեհափառը ներկայ եղաւ Արեւազալի երգերուն, և «Աշխարհին համը ազն է» քնարանով կաւռ և հայակապ քարոզ մը տուաւ եկեղեցին խոնուած բաղմութեան:

Այնուհետեւ բարձրացաւ Առաջնորդարան, ուր՝ հայ ժողովուրդը ախառւորներու պէս թափօր կողմած՝ մէկիկ մէկիկ համբուրեցին Վեհափառին Ս. Աջը և առին անոր օրհնութիւնը:

Վեհափառը, յետոյ, այցելեց տեղւոյն Ն. Վ. Մուհաֆիզի փոխանորդին, որը զինուորական պատիւով ընդունեց Վեհափառը, և փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Առաջնորդարանին մէջ:

Առաջնորդարանին մէջ Վեհափառին այցելեցին մաւուլի բոլոր ներկայացուցիչները, որոք թէ յոյն յայտնի ղէմքեր և վերջապէս քաղաքիս նշանաւոր իշխանը՝ Ապարիւլ Գատիր Շերդան, ընկերակցութեամբ զայնմ ազամին և ուրիշ շատ մը երեւելիներու, որոնց հետ նոյնպէս շնորհակալութեան սիրալիր խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ:

Կէսորուայ ճաշէն անմիջապէս վերջ, վեհափառը
իր հետեւորդներով մեկնեցաւ դէպի Պէյրութ:

Լաթաքիոյ հոգեւոր հովիւը, Թազ, Խորհուրդը և ու-
րիշ բողոքական անձեր վեհափառը ճամբու գրին քաղա-
քէն մինչև 20 քլմ. ընկերանալով անոր:

Մեծ եղաւ վեհափառին տալուօրութիւնը ամբողջ
Լաթաքիոյ բնակչութեանց վրայ, առանց ազգի ու կրօնի
խտրութեան:

«Ազգակո»

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հայրապետական խոստում

Տարիս անցած է՝ աչերբս մըքին,
Ազգիս սէրն աչիս ԼՈՅՍ պիտի բնեմ,
Պայխար սեսած Հայ ժողովուրդին
Ազրս պահապան եմ Զ պիտի բնեմ...:

Յոգնած ծառան ճայորդիներուն
Աչիս արցունք ԶՈՒՐ պիտի բնեմ
Տառապեալ հօտի բիւր գրկեալներուն
Սիրքս սուրբ ճշխարհ ԶԱՅ պիտի բնեմ...:

Սրտերնիդ ալիկո՞ծ յուզեալ ծովի պէս
Ալեաց պիտի սասեսեմ՝ դաս առած Փրկչեօ,
Ճկումակ ծամս իբրեւ գրօճակ պարզած
ՍԷՐ, ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ պիտի բերեմ ձեզ...:

Վեհ հակեսս գիտցեմ ո՞ր ազգին պեսն եմ,
Անուցս ճայութեան ՓԱՌՔ պիտի բնեմ.
Խաչեալ ճայ ցեղիս անբիւ վերհերուն
Հոգիս պիտի հալեմ բալասան բնեմ...:

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԵՍ

Անձն ու Գործը

Յօրեկետր Գարեգին Սրբազանի անձէն բղխող ներշնչումի գլխաւոր ազդակը անոր անձնական հմայքն է: Հայկական քաղցր ժպիտ, հաճելի և սրտազրաւ խօսու-նութիւն, աննկուն նկարագիր, անձանձիր աշխատասիրու-թիւն, օրինակելի կենցաղ, անբասիր կեկեղեցականութիւն, ահա ասոնք կը կազմեն այն անձնական հմայքը, որ ամէ-նը կը քաշէ իրեն հզօր մագնիսականութեամբ մը, և զինք կ'ընէ իսկական առաջնորդը իր հօտին, այս բառին բովան-դակ խմաստով:

Յօրեկետրին, աւելի քան յիսուն տարիներ, կոչումն ու գործը եղած է ուսումնասիրել հայութեան կեանքը, ծա-ռայել իր ազգին՝ խօսքով, գիրով և գործով. ևսկիւնդո-սական ձգողութեամբ հովուել զայն աւելի քան քառասրդ-դարու շրջան մը՝ իր աստիճանին արժանաւայել գիտակ-ցութեամբ: Այսօրինակ անձնական հմայք և սրտազին նը-ւիրում չստիպաւ ընտրեալներու առանձնաշնորհն է միայն: Որքա՛ն գիւրահազօրդ եղած է ան մեծին և փոքրին, հա-րուստին և աղքատին, որքա՛ն բարեսէր՝ իրական կարօ-տութեան հանդէպ. որքա՛ն ճշմարիտ հայրենասէր ևւ ազ-գասէր՝ իր բովանդակ կեանքը հայրենիքին, ազգին և և-կեղեցիին նուիրելու:

Իր անձնութիւնն ու գաղափարականները այլու-պէս կ'արտացոլան անոր Հրապարակախօսական յօդուած-ներէն, որոնց մենք Ամերիկահայերս՝ եթէ էջմիածի Արա-րատին մէջ հրատարակածներուն ծանօթ չենք, հետեւած ենք «Հայաստանեայց Եկեղեցի»ի և տեղական թերթերու մէջ լոյս տեսածներուն: Ի՞նչ ներշնչում, ի՞նչ նուիրում, ի՞նչ գաղափարական կը տողորին ևւ կ'օժեն անոր բոլոր գրու-թիւնները:

Անոր գասախօսութիւնները ունկնդրել հազեկան վա-յելք մըն է. դասախօսութիւններ, որոնք զեղուն ևւ նախ-նեաց սխրագործութիւններով, հայ գրական գեղարուես-

տական ստեղծագործութեանց տեսիլներով, և կը յուզեն ու կը վերացնեն ունկնդիրները: Ան ի՞նչ ահագին գործ կատարած է հայ ժողովուրդին գրեթէ ամբողջին ծանօթացնելով մեր անցեալը, արուեստի և մշակոյթի աշխատյ շէր-ջանները, և այդ ոչ միայն Ռուսահայաց գլխաւոր կեդրոններուն մէջ՝ Էջմիածին, Երեւան, Թիֆլիս, Բաղու, Նոր Նախիջևան, Մոսկուա, Լենինկրաւ, այլ նաեւ Թրքահայոց բոլոր գաղութներուն մէջ, Ազեքսանդրիա, Իզմիր, Պոլիս: 1911ին և առաւելապէս 1935էն սկսած երբ իբրեւ նուիրակ հանգուցեալ կաթողիկոսին կը շրջէր, ամէնուրեք՝ Պաղատաէն և Սուրիայէն մինչև Եգիպտոս, Պալատնեան պետութիւններու, Վիէննայի, Բարիդի, Մարսէյի և հուսկ յետոյ Ամսթըրդամի գաղութներուն մէջ: Ան մեծ ծառայութիւն մատուցած է Սփիւռքի Հայութեան իր գաղափարութեանց մէջ հզօրագոյն շեշտը դնելով որ սիրեն զայն:

Յարեւաթ Բրբաղանին հայրենասիրութեան փայլուն ապացոյցներէն մէկն է նաեւ անոր մասնակցութիւնը հայրենիքի փրկութեան պատերազմներուն: Սարաւարապատի ճակատամարտին մէջ ան կտրեւոր զեր կատարած՝ կռիւն նախընթաց օրը պատելով խրամատները և խօսելով հրաշունչ ճառ մը հետեւեալ խմատով.

— «Հազիւ ծագել է ազատութեան արեգակը և մեր թշնամին եկել է խաւարեցնել զայն: Յափշտակիչներու գէժ գէնքով պիտի պաշտպանենք մեր իրաւունքը, ընտանիքը և հայրենիքը: Դարերու մեր երազը իրականացնել է. հաւաքենք մեր բախնդակ ուժերը և ազատենք նորածագ հայրենիքը: Երգում արէք երբեք ձեր թիկունքը ցոյց չառլ թշնամուն: Երգում արէք որ կա՛մ կը յաղթենք, կա՛մ կը մեռնինք.» — Եւ զօրքն ու ազատեցա՛ր կ'երգնուն խոր սարսուռով և գրեթէ ուշակորոյս՝ տեսիլքովը Մեծն Ներսէս Պարթևի Նպատ լերան գագաթին և Զիրաւի սագմին:

Այս նոր Ղեւոնդ Երէցը Աւարայրի ոգիով սպառազէն՝ ծունկի կուգայ բազկատարած, կ'աղօթէ ու կ'օրհնէ և երբ իր Աջը համբարձած կը խաչակնքէ շուրջբոլորը, այն

տանն միայն ուշքի եկած՝ կը տեսնէ թէ խոր լութեան մէջ բոլորն ալ՝ զօրք ու սպաներ՝ գլխահակ ծռնկի եկեր են:

Այս և 1918ի իր հայրենուէր դարձունէութիւններուն համար կը ստանայ քաջութեան Գէորգեանկի ընտրուած շքանշանը:

Յարկինական Գեղարեսական
Յանձնաժողովի տնօրէնէն
1913, Նիւ Եորք

Մեր Մըթազանը

Վերջին քանի մը ամիսներուն՝ Ամերիկայի հայ գաղութը սրտազին նուիրումով մը ասնեց իր թանկագին Առաջնորդին՝ Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանի — նոր ընտրուած կաթողիկոս Մեծին Տանն Կիլիկիոյ — հովուական և մշակութային շատ բարեբեր դարձունէութեան յիսնամեակը:

Գարեգին Սրբազան լեցուն չափով և շատ աւելիովը արժանի էր իր յորեկանին առիթով իրեն ընծայուած ժողովրդային սրտաբուխ և տարածուն գնահատութեանը:

Ոչ միայն Ամերիկայի հայութիւնը, այլ ամբողջ ազգը՝ խորապէս և յաւերժօրէն երախտապարտ է այս Մեծ Մարդուն և Մեծ Մտաւորականին, որ մինակը, մշակութային ամբողջ Ակադեմիա մը կ'արժէ, եթէ ոչ աւելին: Իր մեծ տաղանդն ու հարազատ հմտութիւնը ա՛յնքան խորունկ են և ա՛յնքան բազմակողմանի, որ մարդ կ'ազնի և կ'անճըրկի իսկապէս՝ երբ կը փորձէ ստանց մէկ ուրուագիծն անգամ ներկայացնել:

Հայ մշակոյթն ու հայ արուեստը կանուխէն գրաւած են իր արթուն միտքը: Եւ Գարեգին Սարկաւազ, Հայաստանի զաւակ, 1890ին, քսաներեք տարեկան հասակին, Ապարանի գիւղերուն մէջ՝ Սասմայ Ծաւր գիւցաղներգութեան պատուհները գրի առած և հաւաքած է արժէքաւոր փշրանքներ մեր ժողովրդական բանահիւստութենէ:

Նորընծայ սարկաւազը իր այս աշխատանքը կատարած է այն շիտակ համոզումով թէ—

«Հայ ժողովուրդի բանահիւսութեան այս յաւերժական արժէք ունեցող գործը — Սասմայ Ծռեր — սկսուել է զննատառուել ոչ միայն իբրեւ երեւոյթ, իբրեւ հայ ժողովուրդի կրօնական, գիւցաղնական, հայրենասիրական ըմբռնումների, կենցաղի կամ նիստ ու կացի մարմնաւորում, այլ եւ խթան նորանոր գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով:» (Նոր Գիր, Ա. Տարի, էջ 13):

Սրբազանը՝ տարիներու ընթացքին՝ հետզհետէ ընդլայնած է իր մտաւորական գործունէութեան դաշտը, այն յատակ եւ խորունկ հաւատքով թէ—

«Ազգային արուեստի ծագման մէջ շատ մեծ նշանակութիւն ունին ժողովրդական բանահիւսութեան եւ աւանդութիւնների նիւթերը: Ազգային բանաստեղծութիւնը արուեստը, նկարչութիւնը, երաժշտութիւնը զարդանում է երբ իւր հիմքն ունի ժողովրդական առանձնայատկութեանց, հոգեբանութեան եւ լեզուի մէջ: Մեր նորագոյն բանաստեղծների ստեղծագործութիւններից գեղեցիկ են, յատկապէս, այնպիսիները, որոնք գրւած են ժողովրդական մտիւններով, կամ առնուած են ժողովրդական գրոյցներից եւ աւանդութիւններից: Յովհաննէս Յովհաննիսեան, Յովհաննէս Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան ո՛րքան գողտրիկ եւ հաճելի կտորներ ունին այդ ուղղութեամբ:» (Նոր Գիր, Ա. Տարի, էջ 142):

Այս լուսաշող մտածումէն առաջնորդուած՝ Գարեգին Արքեպիսկոպոս իր կեանքն ամբողջ նուիրած է հայ մշակոյթին եւ արուեստին ուսումնասիրութեանը—իր բազմաթիւ ճիւղերով: Սրբազանը, գիտնական, անխռն միաժամանակ ճիւղերով: Սրբազանը, գիտնական, անխռն միաժամանակ մշակոյթին եւ արուեստին մնացորդները գտած եւ զընտանառած է հին գերեզմաններու մէջէն, տապանաքարերու կողերէն, վանքերու, եկեղեցիներու կիսուեր կամարներուն եւ դմբէթներուն հարաարապետութենէն եւ քանդակներէն, եւ մանաւանդ՝ մագաղաթին վստահուած հնադարեան գեղեցիկ գրչագրութիւններէն եւ մանրանկարներէն:

Ն. Ս. Օժուրիւնը Ամերիկայի մէջ:

Իր զրշին և զառախօսութիւններուն նիւթերը, քնականարար, մասնագիտական ևն մեծ մասով, բայց մատչելի ևն և հաճելի բոլոր անոնց որոնք արուեստը կը սիրեն խկապէս:

Կարգացէ՛ք իր նորագոյն ուսումնասիրութիւններէն սա մէկ հատը — «Ըի Կարեւոր ձեռագիր Նիւ Եորքի հանրային մատենադարանում» — որ կ'երևի Նոր Քլիքի այս

թիւին մէջ: Եթէ պէտք ըլլայ՝ կարդացէք զայն երկու կամ երեք անգամ — ինչպէս ըրած ենք մենք — և պիտի վարձատրուիք՝ խորապէս զգալով բարասուն գեղեցկութիւնը հայ գրչագրութեան և մանրանկարչութեան արուեստին, և բաց աչքերով տեսնելով մշտանորոգ աւիշը որ դեռ կը հասի մեր սկեղէն բարբառին մէջէն:

Գարեգին Սրբազանի մտաւորական անփոխարինելի գործին բուն արժէքը մեր հին արուեստի արմատական, համբերատար զնահատութեան և արդար պանծացումին մէջն է:

Սրբազանը, խորաթափանց միտք, ամբողջ կէս դար և աւելի նուիրուած մեր հին մշակոյթի զանազան դրուագէներու ուսումնասիրութեան, զոր ամփոփած է երեսունէ աւելի հատորներու և բազմաթիւ յօդուածներու մէջ: Կարճ խօսքով՝ նա մտանշանաւոր և զնահատած է Մայր արմատը մեր մշակոյթին և մեր արուեստին, որ հիւստեւած է մեր պապերուն հաւատքին հետ, և որ հին է Լուսաւորիչի կանթնակին չափ, և խորանիստ ու անսասան՝ Արարատին նման:

Եւ ուղղակի այդ Մայր Արմատէն է որ իր կեանքին ու իր մեծութեան աւիշը կը ծծէ մեր «Մեր Փօքրիկ Ածուն», մեր թանկագին Հայաստանը, իր նորագոյն տարազին մէջ:

Բարիին սէրը, Գեղեցիկին սէրը, Ճշմարիտին սէրը և այդ սէրերուն համար ճակտի քրտինք և աչքի լոյս թափելու և պայքարելու անսահման ուժին ներշնչումն է որ կը բերէ մեզի մեր Սրբազանը՝ իր կեանքին և գործին լուսաշող օրինակովը:

Երախտապարտ ենք իրեն, մեր Սրբազանին: Մանաւանդ մենք, որ, իր նման, արեւն ըղխած արուեստին մէջ կը տեսնենք ամէնէն մեայուն գեղեցկութիւնն ու արժէքը մարդկային կեանքին:

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՆՈՒՐԻԿԵԱՆ

«Նոր Գիր»

Եիւ. Նորր, 1944 թիւ 1

Զօն Յոբէղիմակիս

Ա Ռ

ՊԵՃԱՇՆՈՐՀ Յ. Յ. ԳԱՐԵԳՐԻ Ս. ԱՐՔ.

ՅՈՎԱԺՓԵԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆՏՐԵԱԼ ՄԵՍԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(Մայրանուն)

Պերագոյն բարւոյն գերագանց շնորհնով գեղազարգարուած
Սուրբ հայրապետաց հետեւումն հլու հետեւորդ անդարձ,
Քահանայութեանդ յիսնամեակն օրհնեալ, հոգեւո՛ր խրախ-
նանք,

Որդիներդ բոլոր ահա տօներու ցնծմամբ կը փութանք:
Մեծարանքի երգ կը հնչեցնենք խանդավառօրէն,
Բիւր բարեմաղրանք կը յորդին համակ մեր հոգիներէն՝
Թէ տէրն ամենից տայ Ձեզ կեանք երկար Քահանայական
Համոզուելու Ձեր հօտն հոգւովն երկնակուր մեծ իմաստու-
րեան:

Այնքա՛ն տարիներ բարձրագոյն ուսմանց հետեւող եղա՛մ՝
Որ իմաստութեան մե՛ղրք պատրաստէք համեղանաւակ՝
Ուսուցանելու ամեն անոնց որ Ձեր ծուկներուն մօտ
Բաղձացին սորվիլ եւ միտքերն իրենց կրթել խրնամօտ:
Ձեր մեղրածորան բերանը ջամբեց ուսմանց մանանայ՝
Միտով հաղցածներու յագեցնելու սնունդով անխնայ:
Ո՛վ մեծ ուսուցչին առակեալս ուշիմ, Ձեր իմաստութեան
Հոգւով հետեւող հայորդիներ յար անընւաղ մընան:

Քաբուցօրէն միշտ ուսումնասիրող բարւոյն, գեղեցկին,
Գեղարուեստներու սիրով սնանեցաւ Ձեր ազնիւ հոգին,
Համաշխարհային արուեստներու հետ արուեստ հայկական
Ձեզ խանդավառեց իր գաղտնիքներով անձանօր այնքան:
Հայ գրչագիրներ, մանրանկարներ նոր լեզու առին
Պատմելու իրենց յղացքը յատուկ արուեստը նրբին,
Նոր էջ մը բացիք, Հայ գեղարուեստի էջ մը պանծալի
Մեզ սիրցրնելու հայուն գեղապատէ հոգի՛ն պատշելի:

Երկարաւունչ Ձեր որոնումներով բացասիրական՝
Հետաքրքրաւոր նոր ուղիներ մեր առջեւ բացուեցան՝
Եւ քանելու մեզ մինչեւ հին օրերն յաւե՛ս փառապանծ,
Եւ նոր կեանք ալու մեր հեքիաբունակ դիւցազներգութեանց.
Սասմայ օրերուն սարսիչ, սասանիչ Դաւիթն հրեղիկն,
Մըհերը մըրին մեզ նոր վերելքի տենչո՛ւ կ'ողողեն:
Աճանագիրներ, խաչքար եւ փանդակ կը խօսին կարծես՝
Պատմական հազար դուռներ, դժմքը բերելով հանդես:

Փիրքերու գի՛ւրք, մատենան երկնախօս, Ձեր հանճն անսպառ,
Մեծ համարտութեանց զանձերով անգին՝ շարունակաբար
Ձեր ֆառօւրեանց նիւք է անհասնում զոր կ'օգտագործէիք,
Մեզ նոր պատգամներ բերելու համար յաւե՛ս րանկարծիք:
Ո՛վ ֆառաքարոզ ձայնն իմաստութեան, խօսէ խոհական,
Որդիդ հոգեւոր Ձեր խորհուրդներուն մտակարօտ կան:
Հայ եկեղեցւոյ սրբազան բեմէն ներշնչեա՛լ խօսնակ:
Սիրոյ, միութեան խօսքը հնչեցաւ շինիչ ներդաւնակ:

Իսկ Ձեր վեհ կոչման պրօսակն ադամանդ՝ փառանայական
Շնորհն երկնասուր՝ ճակատդ է պնծած վայելուչ ո՛րքան,
Տիրոջ սեղանին կը սպասաւորէք որ մեզ յիշատա՛ս
Տաք հացը կենաց, զինին փրկագործ, մաքրող անարատ,
Որ մեր հոգիներն անցաւորին մեջ անունցին յառած՝
Պայքարը բարւոյն անվեհերօրէն հասնին կատարած,
Եւ նոր օրհնութեամբ վերանորոգուին վեհերօտ կամքեր:
Քանաճալութեանդ յիսնամեակն ըլլայ բիւրի՛ցս օրհնաբեր:

Նախախնամական անխմանալի կամքին ամենագոր՝
Հայրապետական Արքու կոչեց Ձեզ, եւ որդիդ այսօր
Յուած աշխարհի մօտ եւ հեռաւոր կողմերը ամեն՝
Նոր հովուապետիդ առաջնորդութեան անձկաւ կը սպասեն
Շնորհալիի Արքունի վըրայ շնորհք բերէ նոր՝
Դահակալութեանդ դէպքը պատմական, երկնայի՛ն շնորհ:
Ո՛վ երանելի սուրբ հայրապետաց յաջո՛րդ պատուական,
Տերը կեա՛նք այլ Ձեզ, մեր մեծ Յոբելեա՛ր, մեր Հա՛յր
Յովսէփեան

Որդիական խորին յարգանքով
Դ. Լ. ԴԱՆՈՒՍՏԵԱՆ

Մեր Իդեալը Հայ Գրի

ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

Միրելի՛ Պարոն Բենիամին Նուրիկեան,

Ձեր Դեկտ. 9, 1944 նամակի մէջ խնդրում էք «Կարճ գրութեամբ մը «Նոր Գիր»ի միջոցով տալ մեզի Ձեր Հայրական պատգամը, ուղղուած մասնաւորապէս անոնց որ հայ գիրն ու արուեստը կ'ապրեցնեն այս երկրին մէջ ամէն գնով: Վստահ կրնաք ըլլալ որ մենք սիրով եւ երախտագիտութեամբ պիտի ընդունինք ձեր պատգամը:»

Մենք մեծ բանաստեղծ չենք, գրական-գիտական մեծ հեղինակութիւն, որ մեր «Պատգամը» տանք հայ գիրըն ու արուեստը այս երկրին մէջ ամէն գնով ապրեցնել կամեցողներին: Բայց սիրում ենք մեր գիրն ու գրականութիւնը, մեր արուեստն ու մշակոյթը, և որպէս այդպիսին մեր համեստ կարողութեան սահմանների մէջ աշխատել ենք և պիտի աշխատինք, շունչ կայ մեր բերանում: Ուստի և սիրով ընդառաջ ենք գալիս ձեր ցանկութեան, մեր սրտի իղձերն ու ցանկութիւնները հայ գրի և դպրութեան մասին:

Առիթ ենք ունեցել ուրիշ անգամ ևս «Նոր Գիր»ի շուրջ հաւաքուածներիդ մեր հայրական խօսքն ուղղել, որ փոքրիկ փոփոխութիւններով տպագրուեցաւ: «Հայաստանեայց եկեղեցի»ի մէջ, 1941 Յունուար, «Օրհնեցէք զԱստուած հարցն մերոց» վերնագրով: Այստեղ արծարծելով ազգապահպանութեան հարցը մեր դադութների մէջ, փորձել էինք համառօտակի պարզել թէ գիրն ու գրականութիւնը, ինչ նշանակութիւն ունին ազգի կեանքն ու գոյութիւնը յաւերժացնելու համար պատմութեան մէջ: Ամենայն ազգք կենդանի է, յառաջագէտ, որքան կենդանի է նորա գիտակցութիւնը իր հոգեւոր-բարոյական, զեղարուեստական-մշակութային ժառանգութիւնների մասին: Մարդկային հոգին է իրական կեանք եւ յաւիտենական բարիքներ բերելու մէջն ու աղբիւրը այդ ինչպէս անհա-

տի, նոյնպէս և հանրութեան համար: Մենք ոչ միայն մեր ծնողների և ազրած ժամանակի զաւակն ենք, այլ և անցեալի և մեր նախնեաց: Հոգեկան գիտութիւնները, ինչպէս պատմութիւնն է իւր բոլոր ճիւղերով և բնական գիտութիւնները, իւրաքանչիւրը իւր ճանապարհով, պարզում են ժառանգականութեան տիեզերական օրէնքը լոյս մարմնականին և լոյս հոգեւորին կեանքը երեւոյթների կապակցեալ մի շղթայ է, որ դէպի յաւիտենականութիւնն է ուղղուած, խզումը այդպիսի օղակաւորման, մահ և կորուստ: Անցեալի գիտակցութիւն և զննատութիւն ներկայ և զալիք սերնդի կողմից ազգի ու անմահութեան հրաշալիքն է: Այսպիսի գիտակցութիւնն է այս հոգն ու ջուրը, լոյսն ու ջերմութիւնը, որով աճիլ, զարգանալ և պաղարեր դառնալ կարող է ազգի կենդանութեան ծառը: Այս գիտակցութեան պահպանութեան և խորացման մէջ մեծ է մեր պարտականութիւնը իբրեւ ազգի առաջնորդներ, մտաւորականներ, գրողներ, արուեստագէտներ, սուսուցիչներ ևն. ի հարկէ, ազգի ամբողջութիւնն իր բաժինն ունի, բայց ջարժւած շատ առաւ, շատ պահանջեցի: Մեր կոչումը մեծ է և նուիրական, ուստի և իբրեւ սերբութիւն պիտի լինի մեր խօսքը, մեր կեանքի բոլոր մարդերում:

Բայց յատուկ շեշտել կը կամենայինք գրի և զբարութեան մարդկանց մասին, և խօսքն այստեղ նրանց է ուղղուած: Թատրոնը, բեմական խօսքը, երգն ու խաղը, երաժշտութիւնը ապաւորիչ է, հզօր, բայց ներկաների համար միայն. նոյնիսկ նկարչութիւնն ու ճարտարապետութիւնը, որ արուեստների մէջ կարեւոր տեղ են բռնում և հոգեւոր կեանքի բարձունքները մատնանշում, սահմանափակ են ըստ իրենց ազդեցութեան, և շատ քչերին մատչելի կամ հասկնալի, նուրբ երաժշտութեան հետ: Մինչդեռ գրով ու գրքով խօսքը աւելի մնայուն է և հանրութեան հասկնալի: Աշխարհի երեսին պետական և եկեղեցական կազմակերպուած մեքենայի հետ, կեանքի մեծ շարժիչը գիրն է. իւր ընդարձակ հասկացողութեամբ, գիրն ու մամուլը Գրով ու գիրքով յայտնուած միտքն ու գա-

ղափարը ոչ միայն աւելի յարատեւ է, այլ և տարածուած ըստ ժամանակի տարածութեան:

Ինչ կը լինէր մարդկութեան վիճակը առանց գրի եւ գրականութեան. դարերի ապրումներն ու գիտութիւնները ծանօթութիւններն ու գիտութիւնները յօդա կը ցնդէին առանց ապագայ սերունդների սեպհականութիւն դառնալու: Մեր գրիչներից մէկը իւր գրած ձեռագրի (manuscript) արժէքը բացատրելու համար իւր յիշատակարանի մէջ այս միտքն է արտայայտում, թէ ամենայն հարստութիւն, դժբաժնի, ստացուածք անցաւոր է և գիրն է միայն մնայուն և օգտակար, ինչ ձեռք էլ ընկնելու լինի նա: Ուրեմն գրի և գրքի համար կատարուած աշխատանքը, կորցրած ժամանակն ու նիւթական զոհողութիւնը ամենագնահատելին է և յաւիտենականը, և բարիք ընդհանրութեան համար: Ըստ այսմ և ձեր աշխատանքը և այն մարդկանց աշխատանքն առհասարակ «որոնք հայ գիրն ու արուեստը կ'ապրեցնեն այս երկրին մէջ ամէն զնով», արժանի է բարձր գնահատութեան: Շարունակեցէք աշխատիլ նոյն հոգեով, նոյն յարատեւ կամքով և նուիրմամբ՝ հայ գրի կենդանի պահպանութեան համար: Թո՛ղ սուրբ մնան ձեր և ձեր աշխատակիցների գրիչները: Ձեր մեկանը մաքո՛ւր և ձեր թուղթը միայն ճշմարտութիւն ընդունող: Բայց այս խօսքն և բարեմաղթութիւնը միայն «Նոր Գիր»ի մարդկանց է, որ ուղղել կը կամենայի, այլ հայ գրի և մամուլի բոլոր աշխատաւորներին:

Որչափ գնահատելի է գրչի գրական աշխատաւորների գործը, նոյնչափ պարսաւելի, երբ ի չարն է գործադրում և ընդգէմ ճշմարտութեան այդ սուրբ գործիքը՝ անձնական կրքերի զոհացում տալու, կամ նոյնիսկ կուսական սխալ հասկացուած շահերի: Նա միայն բարւոյ, գեղեցկի և ճշմարտութեան գործիք է և ոչ չարութեան և աղեղութեան:

ԳԱՐԵԳՐԸ ԱՐԲԵՊՍ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ(*)

Յունուար 1945

Նիւ Եորք

(*) Նորընտիր Կաթողիկոս Տանն Գլխիկոյ:

Գարեգին Արքեպս. Յովսէփեան

(Յ ու լ շ ե ր)

1925—1928 տարիներուն, երբ կը պարապէի էջմիածնի Պետական Մատենադարանի հայերէն ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ, Մատենադարանին մէջ ինծի ընկերունէի երկու բանասէր սրբազաններ, Մեսրոպ և Գարեգին Արքեպիսկոպոսները, որոնք նոյնպէս նուիրուած էին ձեռագրական հետազոտութիւններու. ձեռագիրներէ ուրիշ հետաքրքրուող չկար:

Մատենադարանը ամառը ժամը Տին և ձմեռը ժամը 9ին կը բացուէր: Ամէն առաւօտ կը փութայի գործի. բայց հիացմամբ կը նկատէի որ կանխած է զիս Մեսրոպ Սրբազանը. նա թափած իւր առջին կոյտ մը ձեռագիրներու, խորամուխ է արդէն անոնց մէջ. հազիւ կը լսէ այդ օրերս: Սրբազանը զբաղած է հայերէն ձեռագիրներու ցուցակագրութեամբ. կը վերամշակէ տարիներ առաջ կազմած իր բազմաշառոր ցուցակը. կը բաղդատէ սեւագրութիւնները բնագիրներու հետ, կը ճշդէ, կը լրացնէ... և որքան համբերատար, տոկուն աշխատասիրութեամբ. ժամերով անխաղաց աթոռին վրայ՝ հ'ուսումնասիրէ... Մի խանգարիչ ունի Սրբազանը՝ Գերագոյն Խորհուրդի յանձնակատարը, որ ի ժամու և ի տարածամու կուգայ կա'մ հրաւիրելու խորհուրդի, և կա'մ սեւէ պաշտօնական թղթի մը տակ իր ստորագրութիւնն առնելու: 1926 թուին, դարնան բաժնուհեաւ Սրբազանը մեր ընկերութիւնէն և մեկնեցաւ Նոր Զուգայ՝ հովուելու Պարսկա-Հնդկական թեմը:

Երկրորդ ընկերս էր Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան: Թղթապանակը անութին տակ կը յառաջանայ Սրբազանը, աշխոյժ քայլուածքով, կը զգաս թէ բազմաբարձ է միաբը. ուշացած է: Կ'աճապարէ օգտագործելու ժամանակը, որ թանկագին է այն յարկին տակ: Կը հարցուի վարիչը. անհամբեր է, երբ որ և իցէ պատճառաւ յապաղում կը կրէ պատասխանը: Տուցակ մը ցանկացուած

գրչագիրներու կը ներկայացուի վարիչին և կը խնդրուի անոնց փութանակի ստացումը:

Այս միջոցին կը տարածուին սեղանի վրայ թղթեր, լուսանկարներ. անոնք պիտի համեմատուին ձեռագիրներու հետ. պիտի ճշդուին թղթահամարները, միւսանգամ պիտի նկարագրուին և չափադրուին մանրանկարները. պիտի բաղդատուին համացեղ նկարներու հետ:

Սրբազանը իւր բովանդակ էութեամբ նուիրուած է Հայ Մանրանկարչութեան պատմութեան: Կը դասաւորէ հաւաքած նիւթերը, կը ճոխացնէ զանոնք նոր տուեալներով. երեւան կը հանէ նոր մանրանկարիչներ, ծաղկողներ. կը նոյնացնէ, կը պարզէ անոնց անձնաւորութիւնները, կը համագրէ նկարչական արտադրութիւնները. կ'ուսումնասիրէ արուեստը, կը հետազօտէ արուեստին ծագումը, ազդեցութիւնները, ներշնչումները:

Կատարեալ հաճոյք է տեսնել Սրբազանը իւր նախասիրած նիւթին մէջ: Ժամերով խորասուզուած ձեռագիրներու մէջ կը քրքրէ, կը պեղէ նախնեաց արուեստը, անոր կ'առեղծու, խորհուրդները կը լուսարանէ: Չեւք կ'առնէ մէկը, խորախորհուրդ կը բարձրացնէ վեր, կը պատշաճեցնէ լոյսին, կը զննէ, կը քննէ, կը դատէ... կը դիմէ խոշորացոյցի՝ մանր դիմկներն անգամ պարզելու, լուսաւորելու, ըմբռնելու: Վրձինի մէն մի շարժում կը հետաքրքրէ զինքը:

Սքանչանք, հիացմունք կը կարգացունին իւր աչքերու մէջ. կը զուարթանայ դէմքը. բացականչութիւններ կը լսուին իր բերնէն: Անպայման նոր դիւտի մը, յաջող մանրանկարի մ'առջին է Սրբազանը: Եւ ահա բարձած բազուկներու վրայ մեծափոր հատոր մը ինչպէս մի մայր գործվագութիւն իւր աղէզաւակը թեւերու վրայ օրօրուելով՝ կու գայ կը մօտենայ ինձ, զիս ալ սղեւորելու, յափշտակելու, հաղորդակից ընելու իր հիացմունքին:

— Այո՛, Սրբազան, ճիշդ են Ձեր նկատողութիւնները... նո՛յն վրձինը, նո՛յն արուեստը, մէ՛կ մանրանկարչի գործ... սքանչելի յաջողած է մանրանկարիչը իւր ար-

ուեստին մէջ... Թորոս Ռասլինի՞ գպրոցէն... բայց չէ՞ք կարծեր, Սրբազան, թէ արեւմտեան նկարիչի մը վրձինը չարժած ըլլայ հոս... ճիշդ է, տարազները հայկական են, մոտիւնները արեւելեան... սրչափ ալ օտար ազդեցութեան հետքերը կան հոն, բայց ծագումը անդաման հայ հոգին վրայ հարկ է ենթադրել... այո՛, ինքնուրոյն, նկարագիրը հայկական... նոյնքան հին:

Ու պէտք է տեսնել զուարթ հոսանքը զգացումներու իր աչքերուն մէջ... կը թողնէ զիս Սրբազանը և կը փութայ արձանագրել տպաւորութիւնները: Ժամերով կ'ապրի նա այս տպաւորութիւններու տակ. ուրախ է օրը, երբ նա նոր գիւտերու նոր տեսութիւններու հասած է:

Բայց աշխոյժ ապրումներու այդ աշխարհը ձիւնապատ լեռներու ստորոտը ունի իւր գոյութիւնը: Արդէն աշխարհն են Սրբազանի գաղաթին վրայ մագները և սպիտակափառ ծնօտին վրայ մօրուքը: Վեց տասնեակ տարիներ ունի նա իւր ետև. Հակառակ յառաջադէմ հասակին՝ երիտասարդ է ոգին իր մէջ, միշտ թարմ՝ եռանդը, կենդանի՝ ապրումները, անխոնջ՝ ջանասիրութիւնը:

Բուռն փափաքով՝ մրցելու մամանակին հետ, վարձած է Սրբազանը գրագիրներ, որոնք կ'արտադրեն բնագիրներ, ունի նկարիչներ, որոնք կ'արտահանեն մանրանկարներ բազմազոյն, լուսանկարիչներ, որոնք կը նմանահանեն դրջութիւններ, մանրանկարներ. շատ անգամ ինքնին Սրբազանը լուսանկարչի դերին մէջ է:

Մի քանի շաբաթով բացակայ է Սրբազանը Մտանադարանէն: Կը հետաքրքրուիմ: Սրբազանը մեկնած է Լոռի կամ ուրիշ հնամալներ, լուսանկարելու յուշարձաններ... վերադարձին կը լսեմ արդէն հիացալիսաւն մանրամասնութիւններ իւր գիտական արշաւանքի արդիւնքներու մասին:

Այց մը տանք Սրբազանին իր աշխատասրահին մէջ: Համեստ կահաւորութեամբ կրկին սենեակներէ կը բաղկանայ իր բնակարանը. մին աշխատասենեակն է և երկրորդը ննջարանը: Անոնք լուծանօթ են ինձ, որովհետև ամիս-

ներով իրեն բնականից ըրած է զիս հիւրասէր Սրբազանը
այնչափ մաքրամաքութեամբս կրկին սեղաններ լայն լայն տա-
րածուած են աշխատասարահին մէջ, ծածկուած կուտակաղէզ՝
գրքերով, թղթերով, լուսանկարներով....:

Սրբազանը աշխատանքի վրայ է. չխանդարենք
զինքը: Նա այնչափ բարի է և թոյլ կու տայ մեզ աչք մը
նետելու պահարաններուն, դարակիշիւուն, որոնք կ'ամփո-
փեն իրենց մէջ գրքեր, ծրարներ...: Անոնք մասնագիտա-
կան գործեր են, մեծաւ մասամբ Գեղարուեստի պատմու-
թեան վերաբերեալ: անոնց շարքի մէջ են շեղջ շեղջ կա-
պոցներ, տուփեր — ասոնք Սրբազանին ձեռագիր, անտիպ
աշխատանքներն են և հարիւրաւոր լուսանկարներ: Ծրար-
ներէն մի քանին կը կրեն վերտառութիւն. Նիւրեւ Հայ
Մանրանկարչութեան վեպերեալ: Այստեղ հաւաքած կու-
տակած է Գարեգին Արքեպիսկոպոս անապառ Նիւթեր՝ ձե-
ռագիրներէ, տպագիր աշխատութիւններէ, արտադրութեան
լուսանկարով: Զարդաքանդակներ, պատկերաքանդակներ,
մանրարուեստի գործեր, մանրանկարչական, հնագրական
նմանահանութիւններ և այլ այդ սեռին հայոց լուսանկար-
ներ, ուսումնասիրութիւններ, արտադրութիւններ, ծանո-
թագրութիւններ: Կը տեսնուի թէ Սրբազանը ոչ միայն
էջմիածնի ամենաճոխ Մատենադարանը մաղած, ուսումնա-
սիրած է, այլ և ծանօթ է առհասարակ հայկական կենդ-
րոններու և Եւրոպայի Մատենադարաններու մէջ պահուած
նիւթերուն: Այս ատաղձները ըստ մեծի մասին մշակուած
են արդէն և դասաւորուած ըստ շրջաններու, բաղդատու-
թեամբ համացեղ նիւթերու և գրականութեամբ: Ոչ մի-
այն Հայ Աշխարհի պատկերադարձաքանդակներն և ձեռա-
գրական մանրանկարչութիւնն կողք կողքի համեմատու-
թեան առնուած են, այլ և հայ ժողովուրդի արդի տարազ-
ները ցուցադրուած են հոն, միադոյն և բազմադոյն: Լու-
սանկարներու և նկարներու այս բազմազանութեան մէջ
մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը գրաւեն երփներանգ նը-
մանահանութիւնները, ճարտար նկարիչներէ պատրաստը-
ւած, ուր հայ գեղարուեստը կենդանի, հմայիչ գեղեցկու-

Թեամբ կ'արտացոլայ անցեալի հայ քաղաքակրթութիւնն և իւր հրաշագործութիւնները: Որքա՞ն աշխատանք, որքա՞ն զոհողութիւն արժած է այս հաւաքումը Սրբազանին:

Սքանչանքի բացազանչումները լսելի կ'ըլլան Սրբազանին, որ խանգարուած իւր զբաղումներու մէջ կը մօտենայ գուարթերես և կը բացատրէ մեզ իւր աշխատութեան ծրագիրը, ընթացքը, կարեւորութիւնը, Հայ արուեստին արժէքը:

— Սրբազան, բաւական է, ինչ հաւաքած էք մինչեցայժմ. դասաւորեցէք, վերջին գոյնը տուէք և հանեցէք լոյս աշխարհ հայ գեղարուեստի անհամեմատ գանձերդ. ինչո՞ւ մնան անոնք թաղուն ձեր գգրոցներու մէջ, անմատչելի գիտութեան...: Սրբազա՛ն, լաւագոյնը լաւին թշնամին է:

Եւ Գարեգին Սրբազան ոգեւորուած մեր հետաքրքրութենէն, կը տարածէ մեր առաջ իւր այլ անտիպ երբբութենէն, կը տարածէ մեր առաջ իւր այլ անտիպ երկասիրութիւնները. Պատմութիւն հայ գրչութեան արուեստի, Նիւրբեր հայ օինաւարուեստի պատմութեան համար, Նիւրբեր հայ իւսանական ճոճմերու պատմութեան համար, Խաղակեանք կամ Պոսեւանք Ա—Գ մասերով, Ժողովածոյք հայ արձանագրութիւններու, Հաւաքածոյք պատմական Յիւսակարաններու. և այլն, և այլն:

Արդեամբք ալ երեսուն և տեղի տարիներու ընթացքին պրպտած, հաւաքած է Սրբազանը անպատ Նիւթեր ձեռագիրներէ, քարեայ յուշարձաններէ՝ արտադրութեամբ կամ լուսանկարով: Ինչ հայկական քաղաքակրթութեան կը հայի, հետաքրքրած է զինքը, գրականութիւն, շինարարուեստ, գեղարուեստ, հնագրութիւն, ազգագրութիւն հաւասարապէս մօտ եղած են իր սրտին: Բայց վերջին շրջանին ամփոփուած է նա Գեղարուեստի շուրջը:

Հայ քաղաքակրթութեան պատմութեան բնութեամբ շերտերու վրայ նոր լոյս կը տփռեն Սրբազանի այս աշխատասիրութիւնները. անոնք հարազատ գոյներով կը յայտնաբերեն հնամեայ դարերու պատկերը, հայ կենցաղին ներաշխարհը իւր բովանդակ ընդար-

ձակութեամբը, անհատի արտադրութեան ոյժը, ստեղծագործութեան կարողութիւնը: Շինարարութեան կոթողական յուշարձանները, մանրարուեստի նուրբ կերտուածքները, վրձինի հրաշագործութիւնները մագաղաթի կամ թուղթի վրայ կը գտնեն իրենց ժամանակը, ստեղծիչը, հովանաւորողը՝ արձանագրութիւններու և յիշատակարաններու մէջ. անոնք ձեռն ի ձեռն՝ շրջան առ շրջան կը ներկայացնեն հայ մաքի բարձր ի ցած թռիչքները, հայ կենցաղին ելեւէջները: Եւ Գարեգին Արք. Յովսէփեան կը դնէ զանոնք պատմադէտի սեղանի վրայ ոչ պարզապէս իբր հուսմ նիւթ պատմական աստղծ կարօտ քննութեան, այլ ինքնին կը նկրտի վերլուծել, լուսարանել վարժ, հմտութեամբ բանասէրի և գրագէտի:

Եւ ո՛րքան խղճամիտ է Սրբազանը իւր ուսումնասիրութիւններու մէջ: Ոչինչ արագ իր գրչին տակ, բանասէրի խղճամտութեամբ կը կանգնի ժամերով մէկն մի յուշարձանի առաջ, կը դնէ, կը հետազօտէ ամենայն ինչ իւր մանրամասնութիւններու մէջ, և այնպէս կ'առնէ գրի. և եթէ մնաց տակաւին դժգոհ մէկ կամ միւս կէտի մէջ, կը դիմէ միւս անգամ նոյն տեղը՝ լրացնելու դերին, փարատելու տարակոյսը: Նա չի գիտեր յոգնիլ. անխոնջ և աննըկուն նուիրուած է գործին: Անշուշտ պիտի կարճէր աշխատանքը, պիտի խնայուէր ժամանակը, եթէ օժտուած ըլլար Աշխատասէրը կարեւոր միջոցներով. և ճիշդ այստեղ է ցաւը, զոր չէ կարող նա ինքնօգնութեամբ բուժել: Տեսնիքական աշխատանքները կը պահանջեն ծախք, նիւթական միջոցներ: Այս խոշընդոտները ստիպուած է նա տաւել ճիգով, առաւել տոկունութեամբ և ինքնամոռացութեամբ յաղթահարել: Ոչ միայն մատենադարաններու փոշիզգգած ձեռագիրներու մէջ խորատոյգ կ'աշխատի Սրբազանը, այլ հարկադրուած է ելլել բարձրաբերձ սարեր, իջնալ դարանոս ձորեր, կռուիլ եղանակի անհարթութիւններու դէմ, և ենթարկուիլ անմարդաբնակ, ամայի հնավայրերու մէջ ամենազգի զրկանքներու: Եւ այս ամէնը կապուած են մեծամեծ ծախքերու հետ:

Ես հանչեցայ Գարեգին Սրբազանը առաջին անգամ 1912ին Էջմիածին, պատանեցայ իրեն երկրորդ անգամ ի վիճման 1914ին. բայց մեր տեսակցութիւնը եղբայրական նկարագիր ստացաւ մասնաւորապէս 1924 — 1928 տարիներուն, երբ ունեցայ առիթ աւելի թափանցելու իր ամենաբարձր նկարագրին, հիանալու ուսումնասէր ոգւոյն վրայ և յարգելու իր մէջ եկեղեցականը և բանասէրը: Քաղցր յուշեր, որոնք պիտի ապրին իմ մէջ միշտ թարմ:

Երբ կը յիշեմ այժմ իմ արհիապատիւ բարեկամս, կը ցցուին առջիս աւելի և աւելի կարկառուն իր այն երկասիրութիւնները, որոնց շուրջը այնպէս յաճախ շրջան կ'առնէին մեր խօսակցութիւնները երբեմն Էջմիածնի լուսընկայ երկնքին տակ: Ես կը դրդէի, կը յորդորէի Սրբազան Բարեկամս, որ փութացնէ անոնց հրատարակութիւնը, ու այսպէս տայ վերջնապէս բաւականութիւն այն հետաքրքրութեան, զոր կը տածէ գիտական աշխարհը հանդէպ Էջմիածնի հնութիւններու, հանդէպ Հայ Գեղարուեստի Պահանջքս ցանկութիւնն էր նաև աշխատասէր Գործիչին. հրատարակութիւնը իւր դժուարութիւններն ունէր, զորոնք յազթահարել չէր ներեր Սրբազանին ոյժը: Մեծամեծ գումարներ կը պահանջէին այդ բազմաթիւ նկարներով ծանրաբեռնուած աշխատութիւնները. իսկ Սրբազանը դուրկ էր ամէն միջոցներէ: Մեծահարուստ ազգայիններ չկային այն աշխարհին մէջ. դժուարին էր նախ ձայն հասցընել արտասահմանի գիտութիւնը հովանաւորող բարեգործներուն: Փորձը հասցնելու այդ ձայնը, թէպէտ կատարուեցաւ — տե՛ս «Խաղրակեանք կամ Պսօշեանք Հայոց Պատմութեան մէջ», Թառաճարան, էջ 2. — բայց դարձեալ չգտաւ ոտնկոխ այն ականջներու մէջ, ուր յատկապէս պէտք էր ուժգին դռնախնայ:

Այժմ, երբ կը գտնուիմ ես արտասահման և ծանօթ եմ ի մերձուստ Գարեգին Արքեպիսկոպոսի սրտի ցանկութիւններուն, պիտի առնեմ համարձակութիւն արձագանգելու նոյն ձայնը ի լուր հայ աշխարհի:

Օժանդակեցէ՛ք Սրբազանին առատաձեռն նպատ-

ներով, օգնեցէ՛ք Հայ Գործիչին իւր ձեռնարկութիւններու մէջ. հնարաւոր ըրէ՛ք իւր մաքի յղացումներն, հոյակապ աշխատութիւնները շքեղ տպագրութեամբ ի լոյս հանել: Վասն զի նախնեաց փառքը՝ յայտնաբերուած Գարեգին Սրբազանի Ընթերցող, պարծանքն է հայ անուան:

Հ. Ն. ԱԿՈՆԵԱՆ

Տաթև, 1930 Հաղէպ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ

Նիւթեր և Ռատմնասիրութիւններ Հայ Արուեստի և Մշակոյթի Պատմութեան

Ա.

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնէ այս ընդհանուր վերնագրով մեր մէկ աշխատութիւնը երկու մասէ բաղկացած:

Ա. «Պաղտալանքը և հայ եկեղեցիներու դմբէթաւորման խնդիրը»:

Բ. «Գերեզմանական կոթողները և անոնց արժէքը հայ արուեստի պատմութեան մէջ»:

Այստեղ երկու խօսքով կ'ուղէինք գաղափար տալ աւելի պարզ ձևի տակ, առանց գիտական մանրամասնութիւններու քննադատական եղանակներու, ծանօթութիւններու և աղբիւրներու ցուցման: Պաղտալանքը մէկն է մեր ճարտարապետութեան հնագոյն մնացորդներէն, որու ծագման մօտաւոր ժամանակը Չ գարու առաջին կէսը պէտք է համարել: Ան երկարաձիգ եկեղեցի է, բաղիլիկ եկեղեցիները յիշեցնող, բայց և զմբէրի ակնյայթնի մնացորդով, որ բաղիլիկ շէնքի առանձնայատուկ մասը չէ: Ունինք հին բաղիլիկ շէնքեր առանց դմբէթի, ինչպէս Ծոփքն է, Լաւ-

վարի հիւսիսային, կողմը Քասախը Արագածի արեւելեան փէշերուն, Գնթունեաց նախարարութեան մէջ կամ Երեւոյքը, ինչպէս և նման շէնքեր կան Ասորիք:

Այս շէնքի վրայ կը տեսնենք, թէ ինչպէս հայը իւրացնելով Միջագետքի և Ասորիքի բազիլիկան, անոր վրայ կը դնէ զմրէթը և ուրոյն ձեւ ու կերպարանք կուտայ անոր: Հայ ճարտարապետական ստեղծագործութեան ամենակարեւոր երեւոյթն է այս մեր արուեստի պատմութեան մէջ: Ընդհանրապէս արուեստն ու քաղաքակրթութիւնը ոչ մէկ ազգի մէջ բոլորովին անկախ չէ. հելլենական արուեստը ազդուած է եգիպտականէն և հիթիթականէն, Ասորեստանինը՝ հիթիթներէն, պարսկներունը՝ Ասորեստանէն. հայկականն ալ որոշ աղերս ունի միջագետական-ասորական և սասանեան արուեստներու հետ, որոնց մէջ հելլենական-հռոմէական ազդեցութիւնը շատ ակներեւ է: Ուրեմն ոչ մէկ ազգի մէջ բոլորովին անկախ, առանց արտաքին ազդեցութեան արուեստ չկայ. խնդիրն այն է, թէ այդ փոխազդեցութիւնը կամ փոխառութիւնը կոյր, մեքենական է, առանց նոր ստեղծագործութեան թէ ստացածը անցած է տուեալ ազգի հոգիին պիտմակով, նոր ձեւակերպութիւն և կեանք ստացած:

Ընթերցողին շփոթութենէն ազատ պահելու համար, պիտի յայտնենք, որ երկու մեծ հոսանքներ կողք կողքի նկատելի են հայ ճարտարապետական-քանդակագործական կամ դարձադրական ոճերու մէջ Ե-Ձ դարերուն. մէկը բազիլիկ կոչուած, երկարաձիգ եկեղեցիներու հոսանքն է, որոնց հետ կապուած են նաեւ մեր ուսումնասիրութեան ենթարկուած զերեզմանական կոթողները, միւսը քառանկիւնի պատերու վրայ հաստատուած զմրէթաւորը, որ Ձ-ի դարերուն կը դառնայ իշխող և ազգային, ետ մղելով բազիլիկ ոճը, Միջագետքի և Ասորիքի հելլենա-հռոմէական ազդեցութեան հետ:

Պաղաւտնքը մէկն է այս երկու ոճերու միացման հնագոյն եկեղեցիներէն: որու ժամանակը կ'որոշենք Ձ դարու առաջին կէսը, շինուած, «Մնուկ Ամատունեաց Տէր»-ի

ձեռքով, համարելով անոր Մանգենի որդի, իսկ «Մանուկ»-ի որդին «Սահակ ի Մանուկեղեան» և ասոր որդին կոտիտ Ամատունեաց տէր, որ Մամակ Մամիկոնեանի և Ստեփանոս Սիւնիի հետ ապստամբեցաւ Խոսրով Ապրուեղի դէմ մօտաւորապէս 590-600 թուականներուն ըստ Սերէոսի։ «Սահակ ի Մանուկեղեան» կը յիշուի Դիրք Թղթոցի մէջ և մէկն է Ներսէս Բ-ի օրով 552 թուին Դունա ժողովին մասնակցողներէն։

Պաղաւտնքը իր երկարածիգ երևոյթով հիւսիսային պատի վրայ ներսէն երեցող որմայեցներու հոնիական կիսախոյաններով, լայնատերեւ ականթով հիւսիսային դրան շուրջը, որ միայն գերեզմանական կոթողներու վրայ կ'երևի և կ'անհետանայ յետագայ դարերու շինութիւններու վրայ բացառութեամբ Զուարթնոցի, որ նոյնիսկ շատ երեսոյթներ ունի զարդաքանդակներու մէջ ասորա-հելլենականի նմանութեամբ, արմաւենի ծառի և տակը կանգնած առւեծի դաշտանկարով, շուշանածաղկով արեւմտեան լուսամուտի պսակի մէջ, կը մատնանշեն ծագման հայրենիքը, որ Միջագետքն ու Ասորիքն է։ Արմաւենին կ'երևի նոյնպէս Քասախի բաղիլիկայի արեւմտեան դրան վրայ, Մոսիքի բաղիլիկայի որմայեցներու կիսախոյաններու վրայ։ Ապա հիւսիսային պատի լուսամուտներու պայտածեւ պըսակներու զարդերը բոլորակներու շարքով մէջները թռչուններ կը յիշեցնեն Բարուլայի 586 թուի աւետարանի խորանագարդերը, ինչպէս և աւելի հնագոյններ Աղցի ռատորերկրեայ գամբարանի դրան կամ կամարագարդը, կողքերէն կենդանիներու շարքով և ճակատին հաւասարակող խաչով։ Այս բոլորը յայտարար են ասորա-հելլենական ազդեցի, բայց նաև Սասանեանի Միջանկեալ ըսնք, որ սասանեան արուեստն ու ունի ասորա-հելլենական-հռոմէական շատ տարրեր, ինչպէս և հայոցը։ Սասանեան աղերսցոյց կուտան դուրսէն, հարաւային պատի լուսամուտներու պսակողարդերն ու քանդակները յատկապէս անոնցմէ կեդրոնականի «Մանուկ Ամատունեաց Տէր»-ի ձիաւոր քանդակը և Յիսուսի մետալիոնը, որ սաւառնող հրեշտակները

բաճած են երկու կողմէն, ինչպէս Տաղ ի Բոստանի դրան
ճակատին սաւառնող ոգիները: Նոյնը նաև Օձուռնի հարա-
ւային պատի վերին լուսամուտի հրեշտակները:

Բայց այս բոլորի հետ ունինք և զմբէթի մնացորդը,
ականքեւ ապացոյց, որ այս շէնքը երկու հասանքներու մի-
ացման երեւոյթ մըն է, ինչպիսին և Գնթունեաց Գրիգոր
Իշխանի եկեղեցին Մառաշիշէնի մէջ, Քասախի ձախ ափին:
Նոյն թիփի աւելի մեծ շէնք է Արուճի Ս. Գրիգորը 668
թուի, ուր յաղթահարուած են ասորա-հելլենական հարթա-
րանքները:

Պողոտանքի գոյութեան, որպէս կարեւոր վանքե-
րէն մէկը, վկայութիւն ունինք Գիրք Թղթացի մէջ, «Խա-
րայէլ Պողոտանից» վանահայրը մասնակից է Աբրահամ
կաթողիկոսին տուած ձեռնարկին 606 թուին: Այս և ուրիշ
տուեալներով, քան Սարգիսգոմակին և Թորամանեանը հայ
ճարտարագետութեան աննման ուսումնասիրողները կը փոր-
ձենք ապացուցանել, թէ Զ դարու կէսերէն և աւելի վաղ
ունինք բազիլիկ եկեղեցիներու զմբէթաւորման իրական
մնացորդներ չայաստանի մէջ, և թէ Պողոտանքը Օձուռն
և ուրիշները այդ միաւորման զործողութեան յուշարձան-
ներ են: Հինգերորդ դարու մեր գրականութեան մէջ
«զմբէթ, զմբէթեայ, զմբէթահարթ» արտայայտութիւնները
սովորական են, որ զօրծաղրուած կարող են լինել միայն
իրական դադսփարի կամ երեւոյթի գոյութեամբ:

Հելլենական ազդեցութիւնը Միջագետքի և Ասորիքի
վրայով չայաստանի մէջ նոր չէր. Արտաշեսեան հարբա-
տութեան ներկայացուցիչներու դրամները, Արտաշէսի, Տիգ-
րան Մեծի, Արտաւազդի ժամանակ, անհերքելի ապացոյց
կը բերեն այդ իրողութեան: Արտաւազդը ըստ Պլուտար-
քոսի բանաստեղծ էր և թատերագիր յոյն լեզուով: Հելլե-
նական պրուեստի սիրողներ են և Պարթևները, հետեւորար
և հայ Արշակունիները, յաճախ հռոմէական գերիշխանու-
թեան ենթակայ:

Քրիստոնէութեան ընդունելութեամբ աշգ կապը առաւել եւս պիտի չեշտուէր ոչ միայն եկեղեցաշինութեան մէջ, ինչպէս տեսանք, այլ և քրիստոնէական պաշտաման և հասկացողութեան հետ կապուած այլ երևոյթներու մէջ, որոնցմէ մէկը հին գերեզմանական կորողներու զոյւրիւնն է նոր կրօնի պահանջներու համեմատ: Ասոնց ուսումնասիրութեան է նուիրուած աշխատութեանս երկրորդ մասը:

Ազգերու քաղաքականութիւնը և արուեստի ծագումն ու ձեւակերպութիւնը իրենց զարգացման ընթացքին սերտ կապուած են իրենց կրօնի և հաւատալիքներու հետ: Քրիստոնէական արուեստի նշանուոր պատմարան Kraus խօսք մը ունի, թէ ազգերու արուեստը գերեզմաններէն կ'սկսի. այս ճշմարիտ է ոչ միայն նախնական ազգերու համար, որոնց շինարարութիւններն ու ստեղծագործական երևոյթները իրօք գերեզմաններու հետ են կապուած, այլև յետագայ դարերու նոր հոսանքներու ընդունելութեան ժամանակ, համապատասխան նոր արուեստի և մշակոյթի ստեղծագործութեան ազդիւր կը դառնայ, հետզհետէ հինէն դէպի նորը փոխակերպուելով: Եթէ Եգիպտոսի արուեստն ու մշակոյթը պատմութեան մէջ իրենց բազմաառնակ երևոյթներով հագիլ անմահութեան հետ կապուած հասկացողութեան մարմնաւորումն է, եթէ յունական արուեստն ու գրականութիւնը իրենց բոլոր ճիւղերով կապուած են և հասկնալի յոյն ժողովրդի կրօնական ըմբռնումներով միայն, քրիստոնէական կոչուած արուեստն ալ նոր վարդապետութեան հաստատութեան հետ, երևան կը բերէ նոր ստեղծագործութիւն ազգերու մէջ, հինէն հետզհետէ դէպի նորագոյնը և տարբեր զարգացումն ընթանալով: Կառակամբներու արուեստը միջին օղակն է հեթանոսականի և քրիստոնէականի ծագման և զարգացման արեւմուտքի մէջ: Նման երևոյթ կը նրկատենք և Հայոց մէջ:

Հայ արուեստի նախնական շրջաններու հասկացողութեան համար մեծ նպաստ կը բերեն մեր երկրի այլ և այլ

կողմերը ցրուած գերեզմանական կոթողներու մնացորդները, որոնք թերեւս հարկաւոր ուշադրութեան չեն արժանացած: Տարաբախտաբար անոնցմէ շատ քիչերը ամբողջութեամբ հասած են մեզ մեծագոյն մասով եղծուած, մասամբ կամ բոլորովին փճացած, կտոր կտոր եղած, բայց այնպիսի քանակութեամբ, որ բաւական են գաղափար կազմելու անոնց մասին: Դեռ եւս մենք լիովին անոնց գոյութեան և տարածման մասին ծանօթութիւն չունինք, բայց ինչ որ վերջին տասնեակ տարիներուն բրոֆեսոր Մառին, Թորման-հանի և մեզ յաջողուած է ծանօթանալ և ի մի հաւաքել, հոյլ մըն է, արժանի ընդարձակ և բազմակողմանի ուսումնասիրութեան:

Ինչպէս ճարտարապետութեան նախնական շրջանի հասկացողութեան համար գիտական մեթոտ ենք ընտրեր ծանօթէն դէպի անժանօթը դառնալ, անթուական երեւոյթները, եթէ ոչ ճշդութեամբ մօտաւոր ժամանակով որոշել, այստեղ եւս նոյն եղանակին ենք հետեւեր: Պարզ ուսումնասիրութիւնն իսկ ցոյց կուտայ, որ անոնք չեն պատկանիր հայ ճարտարապետութեան ծաղկման ոսկեդարու շրջանին, որ է դարն է: Այն պատկերադրութիւնը և զարդաքանդակները, որ մենք կը տեսնենք այդ կոթողներու վրայ, տարբեր ոճ, ձևակերպութիւն և մօթիֆներ ունին, քան մեր է դարու թուականով կամ ժամանակով յայտնի շէնքերը: Անոնք չեն երևիր նաեւ Բագրատունեաց կամ ԺԳ դարու վերածնութեան շրջաններուն: Ապա, ուրիշն, կը պատկանին աւելի հնագոյն դարերուն, տարբեր գեղարուեստական հոսանքի, որ արդէն կ'սկսի մեռնիլ եօթներորդ դարուն:

Եւ յիշուի, անոնք ծաղումով և տեղով ամենամեծ տղերսը կը ցուցաբերեն մեր բազիլիկ եկեղեցիներու ծագման, տեղի և ոճի նկատմամբ: Այս երեւոյթ մըն է, որ ինքնին կը մտածանշեն անոնց հասկացողութեան ուղին և տեղը մեր տրուեստի պատմութեան մէջ: Մեզ յայտնի է, գրեթէ, որեւէ նման դերեզմանական կոթող, որ կապուած չըլլայ տեղով բազիլիկ շէնքի հետ: Այստեղ եւս կը նըկա-

տենք զուտ հեղինականէն միջագետական-ասորական և տեղական սասանեան արուեստներու փոխադրեցութիւնը, ինչպէս ճարտարապետութեան մէջ տեսանք:

Այս ներածական խօսքերէն յետոյ կու տանք մեզ ծանօթ գերեզմանական կոթողներու փաստադրութիւնն ու տեղագրութիւնը: Այդ վայրերը բազմաթիւ են Վանանդի կամ Կարսի, Տաշիրքի կամ Լոռվա շրջաններուն, բայց առաւելագէտ Արադածի արեւելեան հարաւային և արեւմտեան փէշերուն, նաեւ Դուինի մէջ: Կը կրկնենք, որ անոնք կը գտնուին, գրեթէ, առանց բացառութեան այն վայրերուն մէջ, ուր բազիլիկ եկեղեցիներ կան, այսինքն անոնք ևս Դ-Չ դարերու երևոյթներ են, որ յետոյ այլևս չեն կրկնուիր յետագայ դարերուն:

Այդպիսի կոթողներէն նշանաւորագոյնն է Օձունի գերեզմանական կոթողը զոյգ քառանկիւն սիւներով, որոնց արեւելեան և արեւմտեան երեսները ծածկուած են պատկերաքանդակներով, իսկ կողերը զարդաքանդակներով: Բուն կոթողները հաստատուած են բազմաստիճան և բարձր պատուանդանի վրայ, Կիւրոսի գերեզմանը յիշեցնող, պլաշտեցեալ վրայ շինուած պայտածեւ կամարներու տակ: Աստիճաններու վրայ փորագրուած են հաւասարակող խաչեր քոյրակ պտակի մէջ առնուած, ինչպէս յատուկ է մեր և ասորական հին բազիլիկներուն: Պատկերաքանդակներու մէջ անօրինական տեսարաններ, ծնունդ, մկրտութիւն, նաեւ ննջեցեալներու պատկերները սասանեան շրջանի ըզգեստներով, որ կը տեսնենք սասանեան Ե դարու դրամներու վրայ: Ուշագրութեան արժանի է խոզազուլա մարգու մը քանդակը, ինչպէս և զմբէթաւորուած շէնքի մը: Շինուածքի քարերը կարմրաւուն են և նման Օձունի տաճարին, որ Ե դարու վերջերու ամենափառաւոր շէնքերէն մէկն կը համարենք, ամենաուշը 2-ի սկիզբը: Այդ կոթողը միակն է այժմ այդ ձեւով, բայց գտնուած են նոյն տեղը նման կոթողի երկու գլուխները: Այս կոթողը իր պատկերաքանդակներով այժմ Հայաստանի համար unicum է, շատ կարեւոր նշանակութեամբ նաեւ քրիստոնէական ընդ-

հանուր արուեստի պատմութեան համար:

Զարմանալին այն է, որ նման ձեւով միայն առանց կամարներու տակ առնելու, կոթողներ ունինք և Անգլիա Ակկայի Նաչը Ruthwel-ի և Bewcastle-ի արձանները, որ նկատած է Ստրչիգոփսկին: Ասոնք որոշ չափով նմանութիւններ կը բերեն և Բրդաձորի կոթողին, որ աւելի ուշ է քան Չ գարը և շատ մօթիֆներով նման սասանեան արուեստին:

Յօդուածի բնոյթը և տեղի տղութիւնը չեն ներեր մանրամասնութիւններ բերել ասոնց և ուրիշ բազմաթիւ կոթողներու վերին աստիճանի հետաքրքրական երեւոյթներու մասին, պատկերազրութեան կամ զարդազրութեան կողմէ: Կը յիշենք միայն ընդհանուր կերպով: Օձունի խողաղուէս մարգու քանդակը կրկնուած կը տեսնենք Թալինի, Ուշունի կոթողներու վրայ: Այդտեղ մենք կը տեսնենք նոյն աւանդութիւնը, ինչ որ Ագաթանգեղոսի պատմութեան մէջ Տրդատի խող գառնալու աւանդութիւնն է, այսինքն Դ-ն գարէն: Պտղափանքի հիւսիսային դրան ականթները. շուշանածաղիկը Պտղափանքի և Օձունի կոթողի, կրկնուած կը տեսնենք և Արագածի Ղարաջալարի կոթողի վրայ պսակի մէջ առնուած հաւասարակող խաչերը, Յիսուսի և Աստուածածնի պատկերաքանդակները պսակուած հրեշտակներու ձեռքով, եթէ մէկ կողմէն նմանութիւն կը բերեն Օձունի կամ Պտղափանքի նման երեւոյթներուն, միւս կողմէն ասոնք նման են ասորահնչունական-սասանեան արուեստին, ինչեւ և կոպտականին:

Ասորիքի Ե-Չ գարերու արուեստի աղերսը կոպտականի հետ մատնանշուած է Ստրչիգոփսկիի (Die Koptische Kunst) մեծ աշխատութեան մէջ, նաեւ ուրիշներու կողմէն հայ և կոպտական արուեստներու աղերսը կարող է միջնորդաբար և անմիջական ըլլալ իրրեւ գաւառութեամբ իրար մօտ եկեղեցիներու, սկսած Դ և Ե գարերէն: Այդ կերեւի հայ մանրանկարչութեան Ժ գարու ձեւագիրներու կամարներու կամ խորաններու մէջ, որոնք արտազրուած են աւելի հին օրինակներէն: Բրիտտոսարանական ուղղու-

թեան մէջ հայերը հետեւող են Աղեքսանդրիոյ գաղտնի աստուածաբանութեան Եփեսոսի ժողովէն առաջ և յետոյ, մանաւանդ Չ գարու մէջ: Քրիստոսի անուան փակագիրը (Monogram Christi) խաչի հորիզոնական թեւի վրայ գէմ առ գէմ երկու աղաւնիներով, կը տեսնենք և գարու կողման Գործութեան մէջ, ինչպէս էջմիածնի հիւսիսային պատին կամ Ալցի ստորերկրեայ դամբարանին: Թալինի կոթողի մը վրայ թռչունը կողին պսակ կը դնէ Յիսուսի գլխուն, որու գէմ կը բողբէ Վրդանէս քերթողը՝ Չ գարու վերջերուն և Է-ի սկիզբը ասորդ մատննադիր մը, երեւոյթը նկատարական համարելով և գէմ Քրիստոսի մարգեղութեան դադափարին, նման երեւոյթ, այսինքն թռչուն կտուցին պսակ բռնած, կը տեսնենք և կողմական քանդակներու մէջ:

Ապարանը, Արագածի արեւելեան կողմը, Բասախի աջ կողմը, Ափնա գիւղը երկու բաղիլիկ եկեղեցիներու մօտ ունինք և խոյակ մը, յար և նման Սոսրով Բ-ի կոփել տուած Տագի Բուտանի խոյակներուն՝ Անահիտի քանդակով, մեր մօտ աստուածուհիի փոխարէն հաւասարակող խաչ, որ Քրիստոս կը նշանակէ: Տագի Բուտանի մէջ թեւաւոր ոգիները սաւառնելով պսակ կը դնեն արքայի գլխուն, մեր մօտ թեւաւոր հրեշտակը կամ թռչունը (Հոգին) կտուցին պսակ, կը դնէ Քրիստոսի գլխուն, մկրտութեան ժամանակ, ինչպէս տեսանք, կամ Աստուածածնի գլխուն: Մեր կոթողներու վրայ բաղմաթիւ զարդաքանդակներ ունինք, որոնք կ'երեւին և սասանեան արուեստի մէջ, ինչպէս Բրգաձորի կոթողի պատուանդանը, Սոթոսի բեկորները հին շէնքի եւին:

Աստուածածնի պատկերազրութեան պէս պէս ձեւերն ունինք գերեզմանական կոթողներու և անոնց պատուանդաններու վրայ, կանգնած կամ նստած աթոռի վրայ, Յիսուս գրկին, որոնք բիւզանդական օղիղիսթիայի թիփի պատկերներու ծաղման հայրենիքը կը մատնանշեն, Ասորիք, Եգիպտոս, կ'աւելցնենք, գուցէ և Հայաստան, ուր միա-

ժամանակ նոյն հոսանքը կը նկատուի: Ռուս երկու մեծ գիտնական, Կոնդակով և Լիխաչև, յատկապէս Կոնդակով, օգիգիտրիայի նախատեսքը արեւելքէն եկած կը համարեն, Ասորիքէն կամ Եգիպտոսէն, որ ապա Բիւզանդիոնի վրայով Իտալիա կ'անցնի, Նախափերածնութեան (Vorrenaissance) և Վերածնութեան (Renaissance) շրջաններու մատունաներու զարգացման զարկ կուտայ: Ինչ որ ռուս գիտնականները կուահերով կը յայտնեն օգիգիտրիայի նախահայրենիքի մասին, հայ հնագոյն արուեստի մնացորդները կ'ապացուցանեն իրական փաստերով: Թալինի մէջ աթոռի վրայ նստած Աստուածածին մը ունինք Յիսուսը գրկին, երկու կողմերէն մէյմէկ հրեշտակ իրենց թեւերու միացումով հովանի կազմած Աստուածածնի և մանկան գլխուն, իսկ ձեռքերով բռնած են պատկերը, նման Եգիպտոսի Թեբայի Աստուածածնին: Նոյն մօթիքը կայ նաեւ կոպտական զործուածքներուն մէջ: Աստուածածնի կանգնած պատկերը Յիսուս գրկին, ունինք Մահմուդճաղը եօթներորդ դարէն առաջ: Աստուածածնի ուրիշ թիփի մը քանդակ կը գտնուի Լոսկա շրջանի Իզահատ գիւղի եկեղեցւոյ ափսիգի պատի մէջ գրուած, ձախին մանուկ Յիսուսը, իսկ աջը վեր բարձրացուած ափը դէպի նայողը, որ պաշտամունքի նշան է: Նոյնը կը տեսնենք կոպտական արուեստի զերեզմանական քանդակներու մէջ: Ուշանի մօտ Խորաբազմանքէն Էջմիածին բերուած կոթողի վրայ Աստուածածնի քանդակը կայ, Յիսուս գրկին, իսկ գլխու վերեւը հառազայթածեւ հովանի մը (Muschelbaldachin), որ կը կրկնէ նաեւ կոպտական արուեստի մէջ: Չենք ուզեր աւելի երկարել այս մասին:

Մեր կոթողներու վրայ ունինք և Արրահամի զոհաբերութեան քանդակը Կողբ(ափոք)ի մէջ Չորագետին կից և Արագածի արեւմտեան փէշերուն Աղիամանի մէջ, նոյն պատկերազրութեան ամենահին եցեւոյթներէն մէկը, որոշ մասով նման Մելքիսեդի զոհաբերութեան Ռափեննայի մէջ: Կողբի քանդակներու բեկորները փորագրուած և ձեւակերպուած են հելլենական տիւրայանի նշաններով և նորբութեամբ, և անոնք աւելի վաղ են, քան Զ դարու վերջերը,

երբ վրացիք խաղառ բաժնուեցան հայերէն, որմէ յետոյ հնարաւոր չէր, որ հայերէնն ու վրացերէնը միաժամանակ արձանագրութեան կամ եկեղեցական լեզու ըլլար, ինչպէս էր այդ շրջանին մինչեւ բաժանումը, որ կ'երեւի այդ նոյն եկեղեցիին բեկորներու վրայ: Մեր խօսքը չի վերաբերիր ԺԳ դարու վրաց լեզուով արձանագրութիւններուն, երբ հայերն ու վրացիք դաշնակից էին իրար քաղաքական հիմունքներով: Այս բեկորները երեւան կը հանուին միայն պատահական կերպով, պեղումներ չեն եղած տակաւին: Դուք տեսէք, որքան ազնիւ են և քանդակները, իսկ խոյակները բիւզանդականի նախընթացները կրնան ըլլալ:

Ձեռակերպութեան տեսակէտով ալ մեր կոթողները որոշ չափով աղերս ցոյց կուտան Միջագետքի և Անգր-Յորդանանի կամ հիւսիսային Արաբիոյ զերեզմանական համապատասխան արձաններու հետ (Stele): Պաղտատի թանգարանի սասանեան բաժնին մէջ տեսած ենք մերկներու նման արձան մը, շատ եղծուած վիճակի մէջ, շեղենահումէական կոթող մը գիտենք նաբաթացաց երկրին մէջ, որուն Պետրա մայրաքաղաքի աւերակները հեղինա-հռոմէական արքեպիսկոպոս շատ քննարկներ ունին: Բառանկիւնի մը արձանի վրայ յունա-հռոմէական ոճով քանդակուած է հիթիթեան կայծակի աստուածը Հատատ, իսկ միւս կողմը Տիւխեն՝ յաղթութեան, արտաքին ձեւով նման մեր քառանկիւնի կոթողներուն: Նման երեւոյթ ունինք և աւելի վաղ ժամանակներէն Բրիտանիոյ Եօթ դար առաջ Հագամի Բալմ (Calm von Hagam) աստուծոյ քանդակը, Ասորեստանեայց զգեստաւորութեամբ և տակը քրմապետը, որ կանգնած է այս արձանը: Հաւանական է, որ այս ձեւը անցած ըլլայ հիթիթներէն Միջագետքի կամ Ասորեստանի վրայով դէպի հիւսիսային Արաբիա:

Ահա ինչպիսի ծանրակշիռ խնդիր է շօշափուած այս աշխատութեան մէջ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(«Հայաստանեայց եկեղեցի»)

Ռդերձ

(Կարգացուած Գալիֆորնիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ
1 Մարտ 1944-ին)

Հաւատաւոր ու մեղուաջան Տիկնայք Հայաստանեայց
Սրբ. Յակոբ եկեղեցւոյ. ի Լօս Անճէլլոս Բալ.

Մեծ բարեբախտութիւն է ինձ կրկին գալ և նստիլ
մեր մեծ Հայ Գամաղիէլ վարդապետին ոտքը. վայելելու
Անսր առինքնող ու հեզիկ ներկայութիւնը. կախուիլ Անոր
մեղրածորան շրթներէն, ունկնդրել նորա երկնառաք իմաս-
տուն յորդորները:

Վեհաշնորհ հայր, անցեալ դարուն կարկառուն՝ վեհ
Դէմք մը ունէինք, որ Հայ Ժողովուրդը կ'էնց զԱնի «Հայոց
Հայրիկ», իր գործերէն բղխող Անձնգիր Հովիւի մը ազդա-
սիրական հոգիով տոգորուեցանք. «Հայ Գոյժ, Վան Գոյժ» ի
նման գործերը գոց սորվեցանք. «Ժամանակ և խորհուրդ
իւր» մեր դասադիրքը բերինք:

Ներկայ դարուն՝ ասնոր աշխարհին մէջ ուրիշ նման
Հայրիկ մը կը գտնենք, յանձին Յովսէփեան Հայրիկին. Հայ
Ժողովուրդին հմայիչը գայն գերողը: Այն ուսումնատենչ
պատանին որ էջմիածնի ճեմարանը մտնելու համար բո-
ղոքեց թէ «Ի՞նչի պիտի չընդունուիմ, չէ՞ որ փափաքում
եմ ուսանելու» այժմ կուգայ մեզի բաղմարեղուն գրա-
կան-գիտական, բանասիրական և հնագիտական երկասի-
րութիւններով. և հնադարեան Հայ Ազգային եկեղեցւոյ
հազուադիւրս գումարներովը զարգարուն կրօնական գործե-
րու հասարկերով, որ յետ այսու անոնք պիտի բլլան մեր
վերածնութեան և պրպտութի առարկան ու առօրեայ ներ-
շնչումը:

Յովսէփեան Հայրիկ, վստահ ենք թէ Ձեր երկրորդ
այցելութիւնը ի Քալիֆորնեայ պիտի փութացնէ համերաշ-
խութեան և համագործակցութեան հոգին մեր Ազգային

եկեղեցեաց մէջ, Սէր և Միւռթիւն յառաջ բերէ Հայ համայնքին մէջ:

Կ'ուրախացինք Ձեզի խոնարհարար և կը մաղթենք երկնաւոր Հօրմէն՝ Ձեր ապահով ժամանումը բազմելու վկայասէրի, Շնորհալիի, Մեծն Սահակ և Բարդէն Հայրապետներու նստած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին վրայ, որուն ընտրեալ և արժանի Տէրն էք, հովելու հոն աքսորուած ցրուած անմխիթար հայ բեկորները. ուր ես ալ ունիմ երկու քոյրեր, աղգականներ:

Յոյժ մեծ է մեր ակնկալութիւն՝ որ Կաթողիկոսական վեհ և բաղձալիցմանի իմաստուն կարգադրութեամբ և վերահսուք հայ եկեղեցեոյ լոյսին տակ պիտի ծլին ու ծաղկին արժէքաւոր բաղբոջներ որպէս Ձեզ նման նուիրեալ և անձնդիր Հովիւներ, հովելու անմխիթար, անօգնական, բնազուրկ հայ ժողովուրդը, նոյնհետայն վեր բռնելու Ձեր յոյնարեկ բաղբոջներ. մեր օրերէի Հայաստանին բարգաւաճման, Սփիւռքի Հայութեան բարեկաման և աղղիւ Հայոց հոգեւոր և մտաւոր ազատութեանը համար Ձեր ջերմաղին աղբսներուն տան:

Կեանքիս ամենաքաղցրիկ բաղէներէն, մին էր երբ առջի Քալեֆօրնիս այցելութեանդ՝ համբուրեցի Ձեր Սրբ. Աջը Սքըլլի ճաշարանին մէջ. անցեալ կիրակի նոյն ուրախ առիթը կրկին ներկայացաւ, և այժմ եւս համարձակութիւնը կ'ունենամ հպելու Ձեր Աջին իմ բոլորանւէր յարգանքով, խնդրեմ օրհնէ հայրական օրհնութեամբ այս ծերուկ հայորդին: Տուր յորգարուդիս օրհնութիւնդ այս Սրբ. Յակօր՝ անուանակիցս եկեղեցիին: Քրիստոսի Տիեզերական ընդհանուր եկեղեցիին և հանրէր Սփիւռքի հայութեան:

Տէրը օրհնէ ու պահէ և իր երեօք փայլեցնէ մեր վերահանոր Յովնէփեան Հայրիկին վրայ. ամէն:

ՅԱՅՈՐԳ Պ. ՄԱՍՈՅԱՆ

ՅԱԶՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հայրապետական Կիլիկիոյ

Կարապիկոսաց

1.— Գրիգոր Մուսրէկեան	1439—1451(°)
2.— Կարապետ Նուգիացի	1446—1478
3.— Ստեփանոս Սարաձորեցի	1477/8—1488
4.— Յովհաննէս Ա. Անտիօքացի	1488—1489
5.— Յովհաննէս Բ. Թուշկուքանցի	1489—1525
6.— Յովհաննէս Գ. Քիլիկիոյ, Կայծակն,	1525—1539
7.— Սիմէոն Ա. Զէյթունցի	1539—1545
8.— Ղազար Զէյթունցի	1545—1547
9.— Թորոս Ա. Սսեցի	1548—1550
10.— Խաչատուր Ա. Զորիկ	1550—1560
11.— Խաչատուր Բ. Զէյթունցի	1560—1584
12.— Աղաբխա Զուլալեցի	1584—1601
13.— Յովհաննէս Դ. Այնթէպցի	1602—1621
14.— Պետրոս Ա. Կարկառեցի (Արուսկից)	1601—1608
15.— Մինաս Քացախ Սսեցի	1621—1632
16.— Սիմէոն Բ. Սերաստացի	1633—1648
17.— Ներսէս Սերաստացի	1648—1654
18.— Թորոս Բ. Սերաստացի	1654—1657
19.— Խաչատուր Գ. Դադատացի (Միսիսթի)	1657—1674
20.— Սահակ Ա. Քիլիկիոյ (Միսիսթի)	1674—1686
21.— Գրիգոր Բ. Ատանացի (Պիժակն)	1686—1693(°)
22.— Աստուածատուր Սասունցի (Նարին) 1693—1693(°) 1694(°)	
23.— Մատթէոս Կեսարացի (Սարի)	1694—1705
24.— Յովհաննէս Ե. Հաճընցի	1703—1721
25.— Պետրոս Բ. Բերիացի Աթոկց. Յովհ. Ե. Ի	1708—1710
26.— Գրիգոր Գ. Կեսարացի (Ուղուրլու)	1721/22—1729
27.— Յովհաննէս Զ. Հաճընցի (Տիր Աղամ)	1729—1733

28.— Ղաւկաս Աջապահեան Ա.	1733—1737
29.— Միքայէլ Ա. Աջապահեան Բ.	1737—1758
30.— Գաբրիէլ Աջապահեան Գ.	1758—1770
31.— Եփրեմ Ա. Աջապահեան Դ.	1771—1784
32.— Թէոգորոս Աջապահեան Ե.	1784—1796
33.— Կիրակոս Ա. Աջապահեան (Մեծն) Զ.	1797—1822
34.— Եփրեմ Բ. Աջապահեան Է.	1823—1831
35.— Միքայէլ Բ. Աջապահեան Ը.	1832—1855
36.— Կիրակոս Բ. Աջապահեան Թ.	1855—1865
37.— Մկրտիչ Քէֆաղեան Մարաշցի	1871—1894
38.— Սահակ Բ. Խաղապեան	1903—1939
39.— Բարդէն Ա. Կիւլէսէրեան (Արոռակից)	1931—1936
40.— Պետրոս Գ. Սարաճեան	1940 չորս ամիս
41.— Գաբրէլին Ա. Յովսէփեան	1943ին ընտրուած

Մալքոց Քնկ. Ոսկերիչեան

(ԱՄՓՈՓՈՂԸ)

Ծնած է 1888ին Ձէյթաւն, ռուսամբ առած է ծննդա-
վայրին բարձր. նախակրթարանին մէջ, ռուսած է Սոյ ժա-
ռանդաւորաց վարժարանը և մէկ տարի ալ Տարսնի
Ամերիկեան Գոլէճը: Սոյ ժառանգաւորացին մէջ իրեն
տեսուչներն աւ ռուսացիները եղած են. — Ներսէս Մ.
վրդ. Դանիէլեան (վերջէն եպիսկոպոս), Գարեգին Մ. վրդ.
Խաչատուրեան (վերջէն եպիսկոպոս Տրապիզունի) Հրանդ
Մ. վրդ. Կարոյեան (վերջէն եպիսկոպոս) Եղիշէ անունը
ստացած: Ծնորհադարդ Տ. Տ. Սահակ Բ. Կաթողիկոսի հո-
վանաւորութեան տակ, ժառանգաւորացը տիպար հաստա-
տութիւն մը եղած էր:

1910-1930, ռուսացական պաշտօն վարած է, Ձէյ-

Թունի, Հիսարլըզի (Պիմէճիկ), Էտիրնէի, Բոր-Սայխի, Մերսինի՝ Հ. Բ. Ը. Միւլթեան որբանոցի և Հալէպի Հայ Ազգ. Վարժարանին մէջ։ Վկայուած է Կ. Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Ուսումնական Խորհուրդէն ուսուցչական ձեռնհասութեան վկայականով։

Բուն անունով, Եղուարդ Ա. Ս. Կեդիշեան, Զգօն-Սեպուհ, Սուր-Գրիշ. Ե. Ոսկի, Ե. Վրոյր, Գրիշ ծածկանուններով աշխատակցած է «Կոհակ»ի, «Երիտասարդ Հայաստան»ի, «Հայաստանի Կոչնակ»ի, «Կլան»ի, «Արեւ»ի, «Սուրխական Մամուլ»ի, «Տաւրոս»ի, «Նոր Սերունդ»ի, «Սուրխական Մամուլ» ամսաթերթի, «Պալքանեան Մամուլ»ի, «Երկիր»ի, «Լիբանան»ի, «Կրթաօրաց»ի, «Հայ Սկսուած»ի, «Ժամանակ»ի, «Մ. Բ. Ուլնեցի» ստորագրուած թիւնով «Զարթօնք»ի։ Ունի շատ մը գրութիւններ Լեւոտարեցոյցներու և այլ գրքերու մէջ։

1923ին հրատարակած է «Տառապանքի օրերէն» անունով հայրենասիրական երկասիրութիւնը։ 1924-1925, տարուան պատկերազարդ և բազմաէջ «Սուրխահայ Տարեցոյց»ները, ընթերակցութեամբ Պ. Պ. Մ. Աճէմեանի և Մ. Սիսեռեանի։ 1924—1925 տարուան երեք լեզուաւ պատի օրացոյցները՝ պատկերազարդ, ի նպատակ Հալէպի Ազգ. Վարժարանի։ Հրատարակած է, 1927, 1928, 1929 տարուան «Սուրխական Ալպում»ները։ «Կիլիկեան Յուշեր», «Անբասիր և հայրենասէր եկեղեցականը»։ Ունի նաեւ անտիպ երկեր, «Փախուստի ճամբուն վրայ, հրացանադարկ ըլլալու մէկ ժամ մնացած» իրական կեանքէ, ղգայացունց գործը՝ պատկերազարդ։ «Եկեղեցականներու ալպում»ը կը մնայ Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին մէջ։

Երեք ամիս, Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքին մէջ փոքրի շրջան մը անցընելէ վերջ, 1930 Սեպտ. 14ին, Խաչվերացի տօնին, Հալէպի Ս. Գառառուն Մանկանց Կաթողիկոսանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ Քահանայական աստիճան ստացած է, ձեռամբ Հալէպի բարեջան Ա-

Աաջնորդ Գեր. Տ. Աբառաւադք Ս. Եղիսկոպոս Սիւրմէ-
կանէն, ներկայութեամբ Տ. Տ. Սահակ Բ. Կաթողիկոսի:

Ութը տարի, 1930-1938, վարած է Հոմսի Առաջ-
նոր, Կահան փոխանորդի պաշտօնը:

1938ին, լանջախաչով պատուուած է Տ. Տ. Սահակ
Բ. Կաթողիկոսէն:

1938էն սկսեալ կը վարէ Զահլէի և Պէքաայի շր-
ջանի Հոգ. Հովիւի պաշտօնը:

ՎԵՐՉ

Այն գրի հրատարակութեան համար
Ազգային մը 500 Լ. Ոսկի Գուրդ:

Printed in Beirut (Lebanon)

5n.

A $\frac{\pi}{79082}$